



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ



**EKONOMİK, SOSYO-KÜLTÜREL VE
MEKÂNSAL BOYUTLARIYLA SURİYELİ
MÜLTECİLER: ELAZIĞ ÖRNEĞİ**

Duygu TAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

**Temmuz-2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır**

TEZ KABUL VE ONAYI

Duygu TAŞ tarafından hazırlanan “Ekonomik, Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Boyutlarıyla Suriyeli Mülteciler: Elazığ Örneği ” adlı tez çalışması 05/07/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Doç. Dr. Özer KARAKAYACI

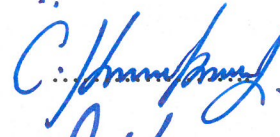
Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Semiha Sultan TEKKANAT

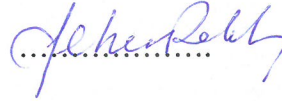
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Seher ÖZKAZANÇ

İmza







Yukarıdaki sonucu onaylarım.


Prof. Dr. S. Savaş DURDURAN
FBE Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.


Duygu TAŞ

Tarih: 05/07/2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EKONOMİK, SOSYO-KÜLTÜREL VE MEKÂNSAL BOYUTLARIYLA SURIYELİ MÜLTECİLER: ELAZIĞ ÖRNEĞİ

Duygu TAŞ

Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Semiha Sultan TEKKANAT

2019, 177 Sayfa

Jüri

Dr. Öğretim Üyesi Semiha Sultan TEKKANAT
Doç. Dr. Özer KARAKAYACI
Dr. Öğretim Üyesi Seher ÖZKAZANÇ

Göç insanların buldukları yaşam alanlarından başka bir bölgeye veya yere olan nüfus hareketi olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar tarih boyunca çeşitli nedenlerden dolayı sürekli göç etmişlerdir. Bu göç olayları bazen insanın kendi iradesiyle bazen de zorunlu olarak gerçekleşmektedir. Göç olgusu insanların var olmasından beri karşılaştığı en önemli sorunların başında gelmektedir. Göç hem göç alan hem de göç veren yerleri doğrudan etkileyerek insan yaşamında derin izler bırakmaktadır.

Türkiye bir göç ülkesi olduğu için tarihinin her döneminde çeşitli göç olaylarıyla karşılaşmaktadır. Son yıllarda yaşanan iç savaşlar göçlerin gönüllü olarak gerçekleşmesinin yanı sıra zorunlu olarak gerçekleşmesine doğru bir eğilim göstermiştir. 15 Mart 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş, çatışma, şiddet nedeniyle 10 milyondan fazla insan zorunlu olarak yer değiştirerek, kitlesel çapta mülteci sorununun doğmasına neden olmuştur. Savaş sonrası 3.5 milyondan fazla Suriyeli mülteci Türkiye’ye akın etmeye başlamıştır. Suriye’den gerçekleşen göç olgusunun kitlesel olması, Türkiye’nin dünyada en çok zorunlu mülteci barındıran ülke haline gelmesine neden olmuştur. Mültecilerin sosyo-ekonomik açıdan daha çok dar gelirli insanların yaşadığı kent çeperlerine veya kentin altyapısının gelişmediği bölgelere yerleşmeleri, yaşadıkları yerlerde ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda Suriye’den gelen kitlesel göç hareketi ile birlikte sosyo-kültürel, ekonomik ve mekânsal açıdan mevcut kent yapıları ile dinamiklerinin geçirdiği değişim ve dönüşümlerinin analizi bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın kapsamında göçün etkilediği kentlerden biri olan Elazığ ilindeki mülteciler, göç sürecinde yaşadıkları sorunlar ve Elazığ halkının mültecilere yönelik bakış açısı ele alınmaktadır. Çalışmada öncelikli olarak göçün çeşitli tanımlarının yanı sıra ulusal ve uluslararası düzeyde göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları açıklanarak, bu kavramların hukuki çerçevesi incelenmektedir. Çalışmada göç türlerine ve göçe neden olan faktörlere değinilmekte; göç olgusunun tarihsel gelişim süreci ve göç kuramları üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda Avrupa Birliği’nin ve Türkiye’nin göçmen politikaları ile Türkiye’de geçmişten günümüze gerçekleşen göç hareketlerine değinilerek, Suriye’de iç savaşın başlamasıyla 2011-2018 yılları arasında 3.5 milyondan fazla mültecinin Türkiye’ye doğru ilerleyişi üzerinde durulmakta, mültecilerin eriştiği ülkelerden biri olarak Türkiye nezdindeki statüleri ve yaşadıkları sorunlar ele alınmaktadır. Elazığ kentindeki Suriyeli mültecilerin kent içindeki yaşamları sosyo-kültürel, ekonomik ve mekânsal boyutlarıyla ele alınmaktadır. Elazığ’a yerleşerek yaşamlarını sürdüren mültecilerin yaşam biçimleri ve kentsel mekân ile olan ilişkileri, yerel halkın gözünden de değerlendirilmektedir. Kente yerleşen mülteciler örneğinden yola çıkarak Türkiye kentlerinde yerleşik durumda olan mültecilere yönelik sosyo-kültürel ve mekânsal çıkarsamalarda bulunmaktadır. Bu çıkarsamalar sonucu elde edilen veriler ışığında değerlendirmeler yapılmakta ve çalışma konusu ile ilgili çeşitli çözüm önerilerine yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Elazığ, Göç, Mülteci, Suriye göçü, Türkiye’ye göç.

ABSTRACT

MS THESIS

SYRIAN REFUGEES IN TERMS OF ECONOMIC, SOCIO-CULTURAL AND SPATIAL PERSPECTIVES: THE CASE OF ELAZIĞ

Duygu TAŞ

**THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF
NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY**

**THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE / CITY AND REGIONAL
PLANNING**

Advisor: Asst.Prof.Dr. Semiha Sultan TEKKANAT

2019, 177 Pages

Jury

Advisor Asst.Prof.Dr. Semiha Sultan TEKKANAT

Assoc.Prof.Dr. Özer KARAKAYACI

Asst.Prof.Dr. Seher ÖZKAZANÇ

Migration is defined as people's population movement from their homeland to another place. Throughout the history, people have migrated due to the various reasons. The migrations may be arisen from either urgency or discretionary. Since the beginning of mankind, migration is one of the most important problems that has been confronted. Migration affects directly both on sending and receiving countries and leaves deep psychological scars on the people's lives.

Because of being a receiving country, Turkey has been immigrated throughout its history. In last decade, because of civil wars, the tendency of migrations has changed from discretionary to urgency. In 15 March 2011, more than 10 million people in Syria that have been forced to migrate from their homeland because of the civil war, violence and armed conflicts, have brought out mass migration problem on a global scale. During the Syrian civil war, more than 3,5 million people have migrated to Turkey, so Turkey has been hosting the largest number of refugees worldwide as a result of mass Syrian migration. Refugees have settled around the suburbs or backward areas of the cities where are inhabited by the low-incomers. Also, refugees have brought to these areas many socio-cultural and spatial problems together. To analyze changes and transformation of the urban structure and dynamics in socio-cultural and spatial perspective with mass Syrian migration is main purpose of this dissertation.

Refugees in Elazığ where is one of the cities affected by immigration, refugees' problems they have experienced during the migration and Elazığ people's point of view towards refugees are discussed within the scope of the dissertation.

In this study, the migration concept defined variously at first and explained the concepts of migrants, refugees and asylum seekers in national and international level and these terms have been approached as legal framework. The types, reasons, the historical alteration and theories of migration have been also explained. Besides, refugee policies both of European Union and Turkey and the movement of migration in Turkey throughout the history are mentioned. With the beginning of Syrian civil war, status and problems of more than 3.5 million refugees who have received to Turkey between 2011-2018 have been discussed. In urban scale, socio-cultural, economic and spatial evaluations of Syrian refugees, who have settled in Elazığ province, have been made. The lifestyle and urban space relations of Syrian refugees in Elazığ, have been also evaluated from the points of Elazığ's local people. Also, the socio-cultural and spatial inferences have been made about the refugees who have settled in other cities of Turkey's based on the Elazığ example. As a result, the study is evaluated with these inferences and offers various solutions.

Keywords: Elazığ, Migration, Refugee, Syrian migration, immigration to Turkey

ÖNSÖZ

Bu çalışma Türkiye’de son yıllarda sayıları hızla artan ve kentlerde önemli bir sorun olarak algılanan Suriyeli mültecileri sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal boyutlarıyla ele almaktadır. Çalışmanın amacı; Elazığ kentine yerleşerek yaşamlarını sürdüren Suriyeli mültecilerin yaşam biçimlerini ve kentsel mekân ile olan ilişkilerini hem Suriyeli mültecilerin hem de yerel halkın gözünden değerlendirerek, mültecilerin kentte yarattığı sorunlara çözüm önerileri sunmaktır.

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde ve tez dönemi süresince deneyimlerini, bilgilerini ve desteklerini benden esirgemeyen, her konuda beni yönlendirip cesaretlendiren sevgili danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Semiha Sultan TEKKANAT’a, anket çalışmalarım boyunca yardım ve destekleriyle yanımda olan Sınıf Öğretmenliği yapan amcam İmam TAŞ’a, tez çalışmam süresince her konuda benden yardımlarını esirgemeyen ve destek olan arkadaşım Hüseyin TEMİZ’e, maddi ve manevi destekleriyle her daim yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Duygu TAŞ
KONYA-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
ÇİZELGELER LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	5
2.1. Göç Kavramı.....	9
2.1.1. Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Göçmen, Mülteci, Sığınmacı Kavramı ve Hukuki Çerçeve	11
2.1.2. Göçün Ortaya Çıkmasına Neden Olan Faktörler	18
2.1.3. Göç Türleri.....	24
2.2. Göç Olgusunun Tarihsel Gelişimi	31
2.3. Göç Kuramları	34
2.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları.....	34
2.3.2. İtme Çekme Kuramı.....	35
2.3.3. Petersen'in Beş Göç Tipi	37
2.3.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı	38
2.3.5. Merkez - Çevre Kuramı	39
2.4. Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları	39
2.5. Türkiye'de Geçmişten Günümüze Göç Hareketliliği.....	50
2.5.1. Türkiye'ye Gerçekleşen Suriye Göçü.....	56
2.5.2. Suriye Göçünün Türkiye'ye Etkileri ve Yaşanan Sorunlar	64
2.6. Elazığ İli'nin Çevre İllere Göre Konumu ve Önemi.....	71
2.6.1. Elazığ'da Geçmişten Günümüze Göç Hareketliliği.....	73
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	79
3.1. Araştırmanın Yöntemi	79
3.2. Araştırmanın Örneklem Seçimi ve Örneklem Çalışma Grubu	80
3.3. Veri Toplama Aracı ve İşlem.....	83
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	85
4.1. Elazığ'da Yaşayan Suriyeli Mültecilere Uygulanan Anket Verilerinin Analizi ve Yaşanan Göçün, Mülteciler Gözünden Değerlendirilmesi	85
4.1.1. Elazığ'da İkamet Eden Suriyeli Mültecilerin Genel Özellikleri.....	85
4.1.2. Mültecilerin Gözünden, Suriye Göçünün Ekonomik Boyutları	89

4.1.3. Mültecilerin Gözünden, Suriye Göçünün Sosyo-Kültürel Boyutları.....	92
4.1.4. Mültecilerin Gözünden, Suriye Göçünün Mekânsal Boyutları	110
4.2. Elazığ'da Yaşayan Yerel Halka Uygulanan Anket Verilerinin Analizi ve Yaşanan Göçün, Yerel Halkın Gözünden Değerlendirilmesi.....	122
4.2.1. Elazığ Yerel Halkının Demografik Özellikleri	123
4.2.2. Yerel Halkın Gözünden, Suriye Göçünün Ekonomik Boyutları	124
4.2.3. Yerel Halkın Gözünden, Suriye Göçünün Sosyo-Kültürel Boyutları.....	132
4.2.4. Yerel Halkın Gözünden, Suriye Göçünün Mekânsal Boyutları	142
1. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	146
1.1. Sonuçlar	146
1.2. Öneriler	153
KAYNAKLAR	157
EKLER	166
ÖZGEÇMİŞ	177

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

% : Yüzde

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AET	: Avrupa Ekonomi Topluluğu
AFAD	: Afet ve Acil Durum Müdürlüđu
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
Akt	: Aktaran
Ark.	: Arkadaşları
ATS	: Avrupa Tek Senedi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
IOM	: International Organization for Migration
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüđu
Km	: Kilometre
ORSAM	: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
Md.	: Madde
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
SK.	: Sayılı Kanun
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TİM	: Türkiye İhracatlar Meclisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	: United Nations High Commissioners for Refugess
Vb.	: Ve benzeri
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. Türklerin Anayurdu ve göç yolları	32
Şekil 2.2. Menşe ve Gidilecek Yerdeki Faktörler ve Araya Giren Engeller	36
Şekil 2.3. Tarihsel Süreçte Türkiye'ye Göç Akışı.....	52
Şekil 2.4. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	58
Şekil 2.5. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş Dağılımı (05.07.2018).	58
Şekil 2.6. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Türkiye'de Yaşadıkları İllere Göre Nüfus Dağılımı (05.07.2018).	60
Şekil 2.7. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Türkiye'de Yaşadıkları İllere Göre Nüfus Yoğunluğu (05.07.2018).....	61
Şekil 2.8. Türkiye'de Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeli Mültecilerin Dağılımı (05.07.2018).....	61
Şekil 2.9. Çalışma Alanının Lokasyonu	72
Şekil 2.10. Suriyeli Mültecilerin Elazığ İl Nüfusuna Oranı	78
Şekil 3.1. Örnek Alanı Olarak Seçilen Elazığ İli Merkez Mahalleleri Haritası	80
Şekil 3.2. Suriyeli Mültecilerin Aksaray Mahallesi Kümelendikleri Örnek Sokaklardan Görünümler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden).....	81
Şekil 3.3. Suriyeli Mültecilerin Hicret Mahallesi'nde Kümelendikleri Örnek Sokaklardan Görünümler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden).....	82
Şekil 3.4. Suriyeli Mültecilerin Sanayi Mahallesi'nde Kümelendikleri Örnek Sokaklardan Görünümler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden).....	82
Şekil 4.1. Suriyeli Çocukların Sokak Görünümleri (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)	96
Şekil 4.2. Mültecilerin Eğitim Çağındaki Çocuklarının Okula Gidip Gitmedikleri.....	98
Şekil 4.3. Suriyeli Mültecilerin Yaşam Alanlarından Görüntüler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)	104
Şekil 4.4. Sokakta Gözlemlenen Suriyeli Mülteci Çocuklardan Görüntüler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden).....	105
Şekil 4.5. Aksaray ve Hicret Mahallelerinde Yaşayan Mültecilerin Barınma Alanlarından Görünümler	115
Şekil 4.6. Sanayi Mahallesi'nde Yaşayan Mültecilerin Barınma Alanlarından Görünümler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)	115

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1. 1990 Yılı Sonrası Savaş, Silahlı Çatışma ve Bu Çatışmalar Sonrasında Göç Eden Kişi Sayısı ve Göç Ettikleri Yerler	23
Çizelge 2.2. AB Göç Politikalarını Etkileyen Antlaşmalar ve Yapılış Nedenleri	42
Çizelge 2.3. Yıllara Göre Türkiye Nüfusu, Nüfus Artış Hızı, Kentsel ve Kırsal Nüfus Oranları	53
Çizelge 2.4. Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Dağılımı (05.07.2018).....	59
Çizelge 2.5. Geçici Barınma Merkezlerindeki Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Sayısı (09.07.2018)	62
Çizelge 2.6. Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Mültecilere Sağlanan Eğitim Hizmetleri	66
Çizelge 2.7. Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Mültecilere Sağlanan Sağlık Hizmetleri	67
Çizelge 2.8. Yıllara Göre Elazığ İl-İlçe Merkezleri ve Belde-Köy Nüfusları	72
Çizelge 2.9. Elazığ İli’nin Yıllara Göre Aldığı Göç / Verdiği Göç ve Net Göç (1975-2018).....	74
Çizelge 2.10. Elazığ İli’nin Yıllara Göre Kent Ve Kırsal Nüfus Oranı ve Nüfus Artış Hızı (1927-2018)	75
Çizelge 2.11. Elazığ İlçeleri’nin Yıllara Göre Nüfusları ve Nüfus Artış Hızları	76
Çizelge 2.12. Elazığ'da Yaşayanların Nüfusa Kayıtlı Oldukları İller.....	77
Çizelge 2.13. Elazığ Nüfusuna Kayıtlı Olanların Yaşadıkları Büyük İller	77
Çizelge 4.1. Suriyeli Mültecilerin Demografik Özellikleri	86
Çizelge 4.2. Suriyeli Mültecilerin Suriye’deki Meslekleri ve Türkiye’de Çalışma-Aylık Gelir Durumları.....	87
Çizelge 4.3. Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Ne Zaman ve Nereden Geldikleri	87
Çizelge 4.4. Suriyeli Mültecilerin Türkiye’yi Tercih Etme Sebepleri	88
Çizelge 4.5. Suriyelilerin Elazığ’a İlk Yerleştğinde Karşılaştıkları En Önemli Sorun İle Cinsiyet Durumlarının Karşılaştırılması	89
Çizelge 4.6. Suriyelilerin Elazığ’da Çalışma Durumu ile Aylık Gelir Durumunun Karşılaştırılması	90
Çizelge 4.7. Mültecilerin Elazığ’da Hangi Koşullar ve Hangi Sektörlerde Çalışabileceği Konusunda Yeterli Bilgiye Sahip Olma Durumları ile Elazığ’daki Çalışma Koşullarına Dair Değerlendirmelerinin Karşılaştırılması	91
Çizelge 4.8. Suriyeli Mültecilerin Elâzığ’a İlk Yerleştiklerinde Karşılaştıkları En Önemli Sorun.....	93
Çizelge 4.9. Suriyelilerin Elazığ’da Bos Zamanlarını Nasıl Değerlendirdikleri ve Elâzığ’da Daha Çok Kimlerle Vakit Geçirdiklerine İlişkin Bilgiler	95

Çizelge 4.10. Suriyelilerin Elazığ Halkından Beklentisi ile Elazığ Halkının Suriyelilere Karşı Tutumunun Karşılaştırılması.....	97
Çizelge 4.11. Okul Çağındaki Suriyeli Çocukların Okula Gitmeme Sebepleri İle Eğitim Konusundaki En Önemli İhtiyaçlarının Karşılaştırılması.....	99
Çizelge 4.12. Suriyeli Mültecilerin Sağlık Problemleri Olduğunda Başvurdukları Yöntemler	102
Çizelge 4.13. Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmeti Alırken Karşılaştıkları En Önemli Sorun.....	102
Çizelge 4.14. Suriyeli Mültecilerin Herhangi Bir Kamu Kurumundan Yardım Alıp Almadıkları ile Hangi Tür Yardım Aldıkları Arasındaki İlişki	106
Çizelge 4.15. Suriye Mültecilerin, Göçün Şimdiki Yaşamlarını Nasıl Etkilediğine Dair Görüşleri	107
Çizelge 4.16. Suriyeli Mültecilerin Kendi Ülkelerine Geri Dönmemek İçin En Önemli Sebepleri İle Savaş Bitince Ülkelerine Geri Dönme İsteğinin Karşılaştırılması	108
Çizelge 4.17. Suriyeli Mültecilerin Savaş Biterse Ülkelerine Geri Dönme İstekleri Hakkındaki Görüşlerinin, Türkiye’de Vatandaşlık Verilmesi ve İş Olanığı Yaratılması Halinde Kalma Durumlarına Göre Değişimi	109
Çizelge 4.18. Suriyeli Mültecilerin Savaş Biterse Ülkelerine Geri Dönme İstekleri Hakkındaki Görüşlerinin, Türkiye’de Vatandaşlık Verilmesi, İş Olanığı Yaratılması Halinde Türkiye’de Kalma Durumlarına Göre veya Savaş Biterse Ülkelerine Geri Dönme Durumuna göre Değişimi ile Birlikte Başka Bir Ülkeye Gitme Durumları	110
Çizelge 4.19. Suriyeli Mültecilerin Elazığ’ı Tercih Etmelerindeki En Önemli Sebep. 111	
Çizelge 4.20. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaş/Eğitim Düzeyleri ile Elazığ’ı Tercih Etme Sebebinin Karşılaştırılması.....	112
Çizelge 4.21. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet ve Yaş Değişkenlerine Göre Elazığ’a İlk Yerleştiklerinde Karşılaştıkları En Önemli Sorunlar.....	113
Çizelge 4.22. Suriyeli Mültecilerin Kaldıkları Konut Tipi ile Ödedikleri Aylık Kira Bedelinin Karşılaştırılması	114
Çizelge 4.23. Suriyeli Mültecilerin Kaldıkları Konut Tipi ile Konutun Özelliklerine Yönelik Yeterlilik-Yetersizlik Durumu	116
Çizelge 4.24. Suriyeli Mültecilerin Kaldıkları Konut Tipi ile Konutun Isınma Türünün Karşılaştırılması.....	116
Çizelge 4.25. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaş/Eğitim Düzeyleri ile Yeşil Alanlardan Yararlanma Durumu ve Sıklığı.....	117
Çizelge 4.26. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaş/Eğitim Düzeyleri ile İbadethaneden Yararlanma Durumu ve Sıklığı.....	119
Çizelge 4.27. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaş/Eğitim Düzeyleri ile Pazar Alanlarından Yararlanma Durumu ve Sıklığı.....	120
Çizelge 4.28. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaşanılan Çevreden Duyulan Memnuniyet Düzeyleri.....	121

1.GİRİŞ

Göç; bireylerin çeşitli sebeplerle gönüllü ya da zorunlu olarak gerçekleştirdiği yer değiştirme hareketi şeklinde tanımlanmaktadır. Göç, farklı coğrafyalar arasında bireysel ya da küçük topluluklar şeklinde olabildiği gibi, özellikle savaş ve doğal afetler gibi zorunlu durumlarda kitlesel düzeyde de olabilmektedir. Göç olgusu; bireylerin ekonomik, toplumsal veya siyasal sebeplerle bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Erder ve Tekeli, 1978'den akt; Şahin, 2001:59). Başka bir deyişle göç, bireyin ya da kitlenin çeşitli etkenler nedeniyle zaman ve mekânda yer değiştirmesi ile ivme kazanan ve bu ivme sonrasında etkileri devam eden bir süreç olarak tanımlanabilir (Çakır, 2011:131). Bireyler bir yandan daha iyi şartlarda yaşam sürdürebilmek için eğitim, sağlık teknoloji, sanayi vb. sektörlerin geliştiği kentlere veya ülkelere hızlı bir şekilde göç ederken, öte yandan savaş, doğal afetler, siyasal faktörler, etnik, dini, kültürel, ekonomik ve güvenlik sebepleriyle doğup büyüdüğü toprakları zorunlu olarak terk etmektedir (Açıkyıldız, Ataman ve Gökçan, 2015'den akt; Tunç, 2015:31).

Bu kavramlara bakıldığında, göç ile ilgili yapılan tanımlarda “yer değiştirme” ve “nüfus hareketi” ortak nokta olarak öne çıkmaktadır. Göç eden bireyler hem ayrıldıkları mekânda hem de göçle geldikleri mekânda birçok değişim yaratmaktadır. Bu değişimlerin başında kentin mekânsal, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısındaki değişimler gelmektedir (Ergün ve Tümtaş, 2016:1349). Mülteciler aynı zamanda yerleştikleri mekânların sosyo-kültürel yapısından da etkilenmektedir. Böylelikle farklı kültürden gelen ve yaşam tarzları farklı bireyler arasında bir bağ oluşmakta ve bu etkileşim kültürel bir mekân oluşturmaktadır (Cengiz ve Harunoğulları, 2014:310).

Yaşanan göçler sonucunda kentlerde barınma, işsizlik, eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel sorunlar baş gösterirken, diğer taraftan da farklı bir kültürle karşılaşmanın yarattığı kültürel çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Farklı kültürler arasındaki etkileşim ve iletişim bağının zayıf olması kültürel çatışmaları tetikleyen önemli bir etkidir (Bayhan, 1996'dan akt; Yenigül, 2005:281). Farklı bir kültürden gelen birey, genellikle kendi kültürünü, yaşam tarzını, alışkanlıklarını göç ettiği mekânda da aynı şekilde sürdürme eğilimi gösterdiğinden bireyin yaşam tarzı ve alışkanlıkları göç ettiği mekânda yanlış veya ilkel olarak algılanabilmektedir (Ügeöz, 2003'den akt; Aksoy, 2012:298).

2010 yılında Tunus'ta başlayan ve 2011 yılında Suriye'de de etkisini göstermeye başlayan ayaklanma, Suriye'de iç savaş çıkmasına neden olmuş ve milyonlarca insanı ülkelerinden terk etmeye zorunlu kılmıştır. Suriye ile 911 km'lik sınırı olan Türkiye'ye iç savaşla birlikte göç akımı başlamıştır. İlk zamanlarda Türkiye'ye küçük gruplar halinde

girişler yapılırken, Suriye'deki savaşın büyümesi ve Türkiye'nin mülteciler için açık kapı politikası uygulaması göçle gelen grupların büyüyerek kitlesel boyuta ulaşmasına neden olmuştur. Mülteciler, ilk zamanlarda Türkiye'nin sınır illerine kurulan kamplara yerleştirilmiştir. Ancak savaş süresinin uzaması ve sınır illerdeki kamplarda yaşanan doluluk oranı mültecilerin Türkiye'nin farklı kentlerine yerleşerek yaşamlarını sürdürmelerine sebebiyet vermiştir.

Yaşanan göç süreci; kentlerde ekonomik, sosyo-kültürel, güvenlik vb. birçok sorunu ortaya çıkarırken, aynı zamanda mültecilerin göç ettikleri mekânı ve mekânda yaşayanları birçok yönden etkilemiştir. Bu etkilerin başında; sayıları gün geçtikçe artan mültecilerin, kentlerin dağılarak düzensiz büyümesine yol açmaları ve kent çeperlerinde altyapıları yetersiz, düşük standartlı, fiziki koşullardan mahrum konut bölgelerini giderek arttırmaları gelmektedir.

Göçlerle beraber artan hızlı nüfus, yaşanan mekânda barınma ihtiyacını arttırarak, maddi durumları yetersiz olan mültecileri kentin yoksul bölgelerine ya da fiziki koşulların yetersiz olduğu alanlara yerleşmeye zorlamıştır. Kentin yoksul bölgelerine yerleşen mültecilerin kendi imkânları dâhilinde barınma alanları oluşturmaya çalışması, kentin plansız biçimde yayılmasına sebep olmakta ve kentteki mekânsal ayrışmalar üzerinde de etkili olmaktadır. Bu mekânsal ayrışmadaki en temel etkenler, mültecilerin kente yerleşirken akraba ya da tanıdıklarının bulunduğu veya ekonomik açıdan kendilerine daha uygun olan mahalleleri tercih ederek belirli bir mekânda kümelenmeleridir. Mülteciler, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı mekânlarda daha rahat davranmaktadır. Mültecilerin yalnızca kendi aralarında diyalog kurup, kent sakinlerinden soyutlanmaları, toplumdan uzaklaşmalarına ve mekânsal önyargıyı arttırmalarına neden olmaktadır. Bunun sonucunda mekânsal ayrışma hız kazanmaktadır. Mülteciler, kentte yoksulluğun daha belirgin olarak yaşandığı mahallelere yerleşerek yoksulluğun mekânsal olarak artmasına da etken olmaktadır. Diğer bir etken ise yaşanan göç sürecinin, göç eden nüfus ile yerleşilen mekânda yaşayan yerli halkı uyum konusunda karşı karşıya getirmesi ve mekânda kültürel çatışmaların yaşanmasına da neden olmasıdır.

Çalışma alanı olarak seçilen Elazığ kentinin ekonomik koşullarının ve yaşam şartlarının çevre illere göre daha iyi olması, çevre illerdeki terör olayları nedeniyle göçün merkezi konumunda yerini alması ve son yıllarda Suriye'de yaşanan iç savaşla birlikte göçün ilde farklı bir boyut olarak ortaya çıkması çalışmanın konusuna temel oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) 05.07.2018 tarihli verilerine göre Elazığ ilinde kayıt altına alınan 11.697 Suriyeli mülteci mevcut olup, bu sayı toplam

il nüfusunun % 2'sine denk gelmektedir. Elazığ'daki % 2'lik mülteci oranına bakıldığında, kent nüfusuna göre çok küçük bir oran gözükse de sosyal, ekonomik ve mekânsal boyutlarına bakıldığında kentsel mekânda hem göç eden mültecileri hem de göç alan mekânı önemli derecede etkilemektedir.

Bu çalışmada, Suriye'den Elazığ'a gerçekleşen göç akımının Elazığ kentine etkileri, mülteciler ve Elazığ halkı açısından değerlendirilmektedir. Ekonomik, sosyo-kültürel, ve mekânsal boyutlarıyla Elazığ İli'nde yaşayan Suriyeli mülteciler, yerel halkın mültecilere yönelik düşünceleri ve bakış açısı, araştırmanın temel konularını meydana getirmektedir. Bu bağlamda tez çalışmasının çerçevesi; kaynak araştırması, materyal ve yöntem, araştırma bulguları ve tartışma ile sonuçlar ve öneriler bölümlerinden oluşmaktadır.

Kaynak araştırması bölümünde; göçün çeşitli tanımları yapılarak, ulusal ve uluslararası düzeyde göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları açıklanmakta ve bu kavramların hukuki çerçevesi incelenmektedir. Gerekli kavramsal tanımların ardından göç türlerine ve göçe neden olan faktörlere değinilmekte; göç olgusunun tarihsel gelişim süreci ve göç kuramları üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda Avrupa Birliği'nin ve Türkiye'nin göçmen politikaları ile geçmişten günümüze Türkiye'ye gerçekleşen göçlere değinilerek, Suriye'de iç savaşın başlamasıyla 2011-2018 yılları arasında 3.5 milyondan fazla mültecinin Türkiye'ye doğru ilerleyişi üzerinde durulmakta ve mültecilerin, eriştiği ülkelerden biri olarak Türkiye nezdindeki statüsü ve yaşadıkları sorunlar ele alınmaktadır. Son olarak araştırmanın evreni seçilen Elazığ İli hakkında genel bilgiler verilerek, kente geçmişten günümüze gerçekleşen göçlere değinilmekte ve Suriye göçünün kentteki ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal boyutları ele alınmaktadır.

Materyal ve yöntem bölümünde; araştırma alanı, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri ve yöntemi hakkında bilgi verilmektedir.

Araştırma bulguları ve tartışma bölümünde; alan çalışmasında elde edilen verilerin analiz edilerek yorumlanması üzerinde durulmaktadır. Elazığ'da yaşayan mülteciler ve Elazığ halkı ile yapılan anketler, Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) programı kullanılarak çapraz tablolar elde edilmiş ve betimsel istatistik yapılmıştır. Aynı zamanda alan çalışmasında yapılan yüz yüze görüşmeler ışığında Elazığ İli'ne yerleşerek yaşamlarını sürdüren mültecilerin yaşam biçimleri ve kentsel mekân ile olan ilişkileri, hem mültecilerin hem de yerel halkın gözünden değerlendirilerek yorumlanmaktadır.

Sonuç ve öneriler bölümünde; Kente yerleşen mülteciler örneğinden yola çıkarak Elazığ kentinde yerleşik durumda olan mültecilere yönelik sosyo-kültürel ve mekânsal çıkarsamalarda bulunmaktadır. Bu çıkarsamalar sonucu elde edilen veriler ışığında değerlendirmeler yapılarak, saptanan sorunlarla ilgili çeşitli çözüm önerilerine yer verilmektedir.

İç savaş nedeniyle Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen zorunlu göç dalgasının sosyo-kültürel, ekonomik, mekânsal boyutları Elazığ İli özelinde ele alınarak, yerel halkın mültecilere olan bakış açısı değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Suriye'den gelen kitlesel göç hareketi ile birlikte sosyo-kültürel, ekonomik ve mekânsal açıdan mevcut kent yapıları ile dinamiklerinin geçirdiği değişim ve dönüşümlerinin analizi çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. “Ekonomik, Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Boyutlarıyla Suriyeli Mülteciler: Elazığ Örneği” adlı tez çalışmasında öncelikli olarak; zorunlu göçün etkilediği önemli kentlerinden biri olan Elazığ'a yerleşen Suriyeli mültecilerin, kentteki yaşam biçimleri, uyum süreçleri ve kentte karşılaştıkları sorunlardan yola çıkarak, Suriye göçünün kentsel mekândaki ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal boyutları irdelenmektedir. Bunun yanı sıra mültecilerin yaşam biçimleri ve kentsel mekâna etkileri yerel halkın gözünden değerlendirmek de çalışmanın kapsamına girmektedir. Yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler ışığında göç süresince ortaya çıkan sorunlar tespit edilmeye çalışılarak, yaşanan sorunların çözümüne yönelik öneriler sunulmaktadır.

Türkiye kentlerine kitlesel halde göç eden Suriyeli mültecilerin, iç savaşın devam etmesiyle ülkelerine dönmeyerek kentlerde kalıcı olarak yaşamlarını devam ettirme düşünceleri nedeniyle bu noktada kalıcı çözüm önerilerine ihtiyaç duyulması, çalışma açısından önem arz etmektedir. İç savaş nedeniyle gerçekleşen zorunlu göçün Elâzığ kentine ve Suriyeli mültecilere etkilerinin irdelendiği çalışmada, bu etkilerin yarattığı sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmak, mültecilerin göç sonrası kent hayatına uyum sağlamaları için gerekli olan politikaların geliştirilmesi açısından önemlidir. Bu çalışma Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik uygun politikalar geliştirilmesinde, etkili ve uygulanabilir veriler elde edilmesi açısından önem taşımaktadır.

2.KAYNAK ARAŞTIRMASI

15 Mart 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş, çatışma, şiddet nedeniyle 10 milyondan fazla insan zorunlu olarak yer değiştirerek, kitlesel çapta mülteci sorunun doğmasına neden olmuştur. Savaş sonrası yaklaşık 3 milyona yakın Suriyeli mülteci Türkiye’ye akın etmeye başlamıştır. Suriye’de gerçekleşen göç olgusunun kitlesel olması, Türkiye’nin dünyada en çok mülteci barındıran ülke haline gelmesine neden olmuştur. Türkiye kentlerinde yaşayan mültecilerin sosyo-ekonomik açıdan daha çok dar gelirli insanların yaşadığı kent çeperlerine veya kentin altyapısının gelişmediği bölgelere yerleşmeleri, yaşadıkları yerlerde ekonomik, sosyo-kültürel birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu göç dalgasının Türkiye kentlerinde yarattığı olumlu ve olumsuz etkiler birçok akademik çalışmada tartışılarak çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikli olarak göçün çeşitli tanımlarının yanı sıra göçmen, sığınmacı, mülteci vb. kavramlar açıklanarak, göç türlerine, göç kuramlarına ve göçe neden olan faktörlere değinilmekte; göç olgusunun tarihsel gelişim süreci üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda AB’nin ve Türkiye’nin göçmen politikaları ile Türkiye’de geçmişten günümüze gerçekleşen göç hareketlerine değinilerek, Suriye’de iç savaşın başlamasıyla 2011-2015 yılları arasında 3 milyondan fazla insanın Türkiye’ye doğru ilerleyişi üzerinde durulmaktadır. Mültecilerin eriştiği ülkelerden biri olan Türkiye nezdindeki statüsüne ve göç dalgasının yarattığı olumlu ve olumsuz etkilere değinilmektedir. Çalışma için belirlenen kavramsal çerçevede, günümüze kadar yapılmış olan çalışmalar ve göç konusuna altlık oluşturabilecek internet kaynakları, makale, kitap, tez, bildiri vb. kaynaklar incelenerek ele alınmaktadır.

Çalışmanın temelini göç ve bu göçler sonucunda ortaya çıkan sorunlar ve son yıllarda iç savaş nedeniyle zorunlu olarak göç eden Suriyeliler oluşturduğu için literatürde bu konudaki benzer çalışmalardan faydalanılmıştır.

Gençler (2005), “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası” çalışmasında, AB’de yaşanan göç sorunlarına ilişkin ortak politikalar oluşturma yönünde düzenlemeleri irdelemiştir.

Çelik (2006), “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı ile Analizi” makalesinde; iç göçlerin ekonomik nedenlerini inceleyerek, bu nedenleri itici ve çekici güçler yaklaşımına dayandırmaktadır. Türkiye’deki iç göçlerin ekonomik nedenleri, itici ve çekici güçler yaklaşımı” çerçevesinde belirlemeye çalışmış, itici ve çekici güçlerin göçe etkisini incelemiştir. Ayrıca, ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmelerin göçe etkisini, “iletici unsurlar” adı altında ele almıştır.

Çağlayan (2006), “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi” çalışmasında, göç kuramlarına değinerek, küreselleşme olgusunun göç ve göçmeni nasıl etkilediği, Göç ve göçmen çalışmalarındaki ayrımın nasıl ve neden yapılması gerektiği üzerinde durmuştur. Göç kuramlarının, günümüzdeki göçleri anlamada ve açıklamada ne kadar yardımcı olduklarını irdelemiş, küreselleşme sürecinde uluslararası göçlerle olan ilişkisi üzerinde durmuş ve göç sosyolojisinin iki temel çalışma konusu olan göç ve göçmen ayrımı üzerinde durarak yeni bir bakış açısı geliştirmeye çalışmıştır.

Tekeli (2010), “Göç ve Ötesi” adlı kitabında genel olarak küreselleşen dünyada insanın belli bir coğrafyaya bağlı olarak yaşaması yerine, belli bir güzergâhta yer değiştirdiği anlayışına geçilmesi sürecinin yaşanması noktası vurgulanmıştır. Sosyal sistemde göçü ortaya çıkaran nedenler, göç tipleri, göç eden kişilerin karar verme süreçleri, göç kararını etkileyen değişkenler, göç eden kişinin özellikleri incelenerek, kişilerin göç davranışlarının sistem talepleri açısından değerlendirmeleri yapılmıştır. Tekeli, Türk göç tarihini göçlerin niteliklerine göre sınıflandırarak incelemiş, Türkiye'deki kırdan kente göç ve sosyal yapının dönüşümünü ele almıştır. Bunun yanı sıra kentleşme olgusuna değinerek, Türkiye’de kentleşme sürecinin Avrupa’ya oranla hızlı geliştiği üzerine değerlendirme yapmıştır. Göç ile dönüşüm olgusunda marjinal kesimin nasıl ortaya çıktığı konusunda araştırmalar yaparak, Türkiye üzerine marjinal kesim ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Aynı zamanda küreselleşen ve bilgi toplumuna geçişi sağlayan dünyada insan-yer ilişkisinin nasıl değişeceğine ve ne tür yeni uyum sorunları ile karşılaşılacağına yönelik değerlendirmeler bulunarak, bu değerlendirmeler sonucunda kişinin mekânda yer değiştirmesinin hangi nedenlere dayandığı, göç kararının ne şekilde alındığı, göç edenlerin kişilikleri, sosyal sistemde ne tür sorunlarla karşılaştığı, ne tür uyum sorunları oluştuğuna ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur.

ORSAM (2012), “Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi” isimli raporda, göçün bugünü ve geleceği üzerinde durulup, AB’nin göç politikaları ve AB’de göç yönetimine yönelik yapılan eleştiriler irdelenmiştir. Türkiye’de ve dünyadaki nüfus hareketlerini değerlendirerek, göç olgusuyla ilgili politikaların oluşturulmasına katkı sunmak amacıyla, Türkiye’nin uygulayabileceği göç stratejileri hakkında önerilerde bulunulmuştur.

Eraldemir (2013), “Türkiye’de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları: İskenderun-Dörtyol Örneği” çalışmasında Türkiye’de göç sorunu ve göçün sosyo-kültürel boyutlarını inceleyerek, göçün kavramsal ve kuramsal boyutları, göç

süreci, göçün nedenleri ve sonuçlarını üzerinde durmuştur. Çalışma alanı olarak seçtiği Dörtöyol ve İskenderun'a gerçekleşen göçün, birey ve toplum üzerindeki etkilerini inceleyip, sosyo-ekonomik, toplumsal ve sosyal etkilerini analiz etmiştir.

Sağaltıcı (2013), "Suriyeli Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Taraması" çalışmasında, Türkiye'ye sığınan ve Gaziantep ili içerisinde yer alan bir çadır kentte bulunan Suriyeli mültecilerde "Travma Sonrası Stres Bozukluğu" sıklığını saptayarak seyrini değerlendirmekte ve çeşitli sosyo-demografik değişkenler ile ilişkisini araştırmaktadır. Klinik görüşme ve ölçekler uygulaması sonucunda katılımcıları şimdi ya da mültecilik süreleri boyunca TSSB açısından değerlendirmektedir.

Koyuncu (2014), "Kentın Yeni Misafirleri Suriyeliler" adlı kitabında çalışma alanı olarak seçtiği Konya İli'ni örnek alarak kamp dışında yaşayan Suriyelilerin Türkiye geliş serüvenini, mevcut yaşam koşullarını, göç sırasında karşılaştıkları sorunları, temel ihtiyaçlarının ve beklentilerinin neler olduğunu incelemiştir. Suriyelilerin geri dönüşlerine ilişkin görüşleri ile halkın bu konudaki uygulanan politikalara ve Suriyelilere ilişkin kanaatlerini irdeleyip, anketler ve yüz yüze görüşme teknikleriyle analizler yaparak önerilerde bulunmuştur.

Nasirova (2014), "Şartlı Mültecilerin Yerel Halka Yönelik Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği" çalışmasında, Suriyelilerin göç sonunda yerleştikleri bölgelerde birlikte yaşadıkları yerel halka yönelik görüşleri üzerinde durmuştur. Suriyelilerin yerel halka yönelik görüşlerinin şekillenmesinde etkili olan sosyo-demografik özellikleri, Türkiye'de bekleme sürecine ilişkin özellikleri, sosyal çevreleri ile ilişkilerine yönelik özellikleri incelemiştir.

Sal (2015), "Zorunlu Göç ve Kentleşme "Siirt Örneği" çalışmasında; kentten çeşitli nedenlerden ötürü bilhassa güvenlik ile ilgili sorunlardan dolayı zorunlu olarak göç eden veya göç ettirilen insanların, göç etmiş oldukları kentte yaşadıkları uyum sürecini araştırarak, bu süreç çevresinde kentleşme, toplumsal uyum, konut sorunu, eğitim, işsizlik, yoksulluk ve sağlık gibi konularda saptamalarda bulunmuş ve çözüm önerileri sunmuştur.

Bulak (2015), "Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış" çalışmasında, çeşitli faktörlerle gerçekleşen göç olgusunun yarattığı sonuçlara ve göç olgusunun göç alan ve göç veren yerlere etkilerini irdelemiştir. Türkiye' de iç göç olgusuna değinerek, göç sonucunda ortaya çıkan sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmuştur.

Eyinc (2015), "Tasarım Yoluyla Mülteci Barınma Sorununun Yönetimi: İzmir'deki Suriyeli Mülteciler Örneği" çalışmasında diğer çalışmalardan farklı olarak

Suriyelilerin barınma alanları için farklı tasarımsal bakış açısı sunmuştur. Zorunlu göç olgusunu ve hangi koşullarda meydana geldiğini irdelemiştir. Zorunlu göç sonucunda ortaya çıkan ekonomik, psikolojik, adaptasyon sorunu ve barınma ile ilgili sonuçlardan bahsetmiştir. Ayrıca uluslararası yardım kuruluşlarının yeniden yerleştirme konusunda nasıl çalışmalar yaptığını, barınma ve sosyal donatılar bağlamında nasıl çevreler oluşturduğunu değerlendirmiştir. Örneklem alanı olan, İzmir’de yaşayan Suriyeli mülteciler için öngörülen yerleşkelerin tasarlanması konusunda önerilerde bulunmuştur.

Kaştan (2015), “Türkiye’de Göç Yaşamış Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Problemler” adlı makalesinde, göçle beraber ortaya çıkan sorunlar ve göçle gelen ailelerin çocuklarının göç sonucunda yaşadıkları sorunları irdeleyerek, Türkiye’de göç yaşamış ailelerin çocuklarının eğitim sürecinde karşılaştıkları problemler ile göçün çocukların eğitimi üzerindeki etkisi üzerinde durmuştur.

Cengiz (2015), “Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği” çalışmasında, Suriye’de meydana gelen siyasi ve toplumsal krizin etkisiyle meydana gelen göçlerin bir kentin kimliğini nasıl etkilediğini değerlendirmiştir. Aynı zamanda bu göçlerin mekânsal yapıyı nasıl şekillendirdiğini ortaya koymak ve yerel halkın, yeni gelen göç akımlarına/göçmenlere yönelik algılarını tespit etmektedir. Kilis kentine göçle gelen sığınmacıların mekânsal etkilerini ele almış ve bu etkiler karşısında kentte yaşayan Kilisliilerin sığınmacılara yönelik düşüncelerini ve bu göçten sonra meydana gelen kültürel etkileşimi ortaya koymuştur.

Nurdoğan ve ark. (2016), “Türkiye’nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri” çalışmasında, mülteci ve sığınmacı kavramlarını açıklayarak, Türkiye’nin mülteci sorunundan hangi boyutta etkilendiğini ve Suriye iç savaşının yarattığı sığınmacılığın boyutu ve etkilerini ortaya koymuştur.

Ateş ve Bektaş (2016), “Suriyelilerin Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu” adlı makalesinde göç, göçmen ve mülteci kavramları üzerinde durarak, Suriye’de yaşanan iç savaşı, Türkiye’ye gelişlerini ve Türkiye’deki hukuki temellerini irdelemektedir. Suriyelilerin Türkiye kentlerindeki uyum sürecini, toplumla bütüncül şekilde entegrasyonun sağlanmasını ve mültecilerin Türkiye’de kalıcı olarak yerleşmelerinin ancak bütüncül entegrasyonla sağlanacağını vurgulamıştır. Suriyelilerle ilgili sorunlar üzerinde durarak öneriler sunan diğer çalışmalardan farklı olarak, bu çalışmada, Suriyeliler için çıkarılan geçici koruma statüsünün kaldırılıp ‘mülteci’ statüsü verilmesi ve Türk vatandaşlarıyla eşit şartların sağlanması üzerinde önerilerde bulunmuştur.

2.1. Göç Kavramı

Göç, geçmişten günümüze insanlık tarihi boyunca var olan ve insan yaşamında derin izler bırakan eski bir olgudur. İnsanlar temel gereksinimleri, sağlık, eğitim, güvenlik, doğal afetler, ekonomik sorunlar, yeni yerler keşfetme, siyasal nedenler, dini sebepler, savaşırlardan uzaklaşma vb. etkenler sebebiyle ülke sınırları içinde veya başka bir ülkeye sürekli göç etmişlerdir. Göç olayları bazen insanın kendi hür iradesiyle bazen geçici, bazen de zorunlu olarak; bireysel, grup ya da kitlesel olarak gerçekleşmektedir (Biçim, 2012:34).

Göç olgusu birçok bilim dalının çalışma alanına girmektedir. Can'a göre göç; ekonomik, toplumsal, siyasal, sosyal, kültürel ve bireysel boyutlarıyla toplumun yapısını değiştiren geçici, sürekli ya da zorunlu olarak yaptıkları yer değiştirme hareketidir (Can, 2011:14). Bir başka tanıma göre göç; "Bireylerin gelecekteki yaşamının tümünü veya bir kısmını geçirmek suretiyle sürekli veya geçici olmak üzere bir yerleşim yerinden (köy, kasaba, kent vb.) başka bir yerleşim yerine iskân amacıyla gerçekleştirilen nüfus hareketi veya coğrafi yer değiştirme hareketidir" (Akalin, 2016:5-6). Bir başka deyişe göre göç, insanların zihinlerindeki algı değişimiyle başlayan, yerin değişimiyle gerçekleşen ve göç edenlerin göç edilen yere adapte olması ile tanımlanan bir sosyal hareketliliklerdir (Eraldemir, 2013:4).

Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration, IOM)'un Göç Terimler Sözlüğü'nde göç; "*Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmektir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir*" (IOM, 2009:22).

Chambers'e (2005:47) göre hareket ve göç kavramı ise, "Afrika'dan Amerika'ya, kırsaldan kentte, eski sömürgelerden metropollere doğru karmaşık bir dönüşümü içermektedir". Hareket ve göç kişilerin diğer coğrafi bölgelere hareketleriyle sınırlı kalmamakta aynı zamanda yeni kültürel oluşumlar, yeni kimlikler, yeni dillerin oluşumlarına da bir perspektif kazandırmaktadır.

Sosyal yapının bozulan/değişen dengelerini tekrar sağlamak için ortaya çıkan bir eylem olarak ifade edilen göç, toplum yaşamının tüm evresinde geçirdiği değişimlere paralel olarak ortaya çıkan uyum hareketi olarak kabul edilmektedir. Temelde sosyal bir hareket olarak algılanan göç kavramı bireyin ekonomik yaşamından sosyo-kültürel yaşamına kadar insan hayatının tüm evresini etkileyen temel değişim araçlarından

birisidir. Göç, birçok kavramda “yer değiştirme” hareketi olarak tanımlansa da, gerçekte toplumun/bireyin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, politik, dini yapısıyla yakından ilişkili olan sosyal bir eylemdir (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016:2).

Şehirler kültürün, gelişmişliğin ve medeniyetin merkezidir. Sanayinin gelişmesiyle tarım alanlarında makineleşmenin artması, kırsal alanlarda iş gücü kaybının yaşanması, teknolojik gelişmeler neticesiyle eğitim, sağlık vb. sektörlerin gelişmesi gibi birçok etken nedeniyle insanlar sürekli gelişmiş ülkelere veya kentlere göç etmeye başlamıştır (Can, 2011:15).

Aynı zamanda silahlı çatışmalar, doğal afetler, siyasal, etnik, dini, kültürel, güvenlik politik ve ekonomik nedenlerle milyonlarca insan doğup büyüdüğü toprakları terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Günümüzde bu gibi sebeplerle bireylerin yaşadıkları coğrafyadan başka bir coğrafyaya gerçekleştirdikleri “zorunlu göçün” hızlandığı görülmektedir (Tunç, 2015:31).

Bu kavramlara göre göç ile ilgili yapılan tanımlarda orta noktanın “yer değiştirme” ve “nüfus hareketi” olduğu görülmektedir. Göç bir yer değiştirme hareketi olmasından dolayı beraberinde birçok sorunu da getirmektedir. Belli sebeplerle yer değiştiren insanlar hem ayrıldıkları yerde hem de göç ettikleri yerde birçok değişime sebep olmaktadır. Bu değişimlerin başında göç alan yerin nüfusunda artma olurken, göç veren yerin nüfusunda azalma meydana gelmektedir (Sal, 2015:6-7). Göçle yer değiştiren insanlar nüfus değişimi yanında göç ettikleri yerin kültürüne uyum sağlama ve yeni yerlerine adapte olması gibi psikolojik temele dayalı zor ve uzun süreli bir süreci kapsamaktadır. Göç, bu ve benzeri etkenlerden dolayı ortaya çıktığından hem göç eden insanları hem de göç edilen yerde yaşayanları doğrudan etkilediğinden toplumsal yapıda ve insan yaşamında önemli bir yere sahiptir (Can, 2011:15-16).

Tekeli’ye (2010:18) göre bireylerin mekândaki dağılımında sürekli değişimler olmaktadır. Kişilerin mekândaki yerlerini değiştirme eylemi, sosyal sistem ve kişi açısından iki farklı türden işlev oluşturmaktadır. Göç olgusunun açıklanması için bu işlevlerin her yönüyle anlaşılması ve incelenmesi gerekmektedir. Sosyal sistemde üretim, ulaşım ve haberleşme teknolojilerinin gelişmesi mekân organizasyonun değişmesini etkilemektedir. Göç; işgücünü, üretimi yeniden dağıtarak mekân organizasyonun yeni koşullara uyumunu sağlamaktadır. Aynı zamanda kişiler yararlanacağı fırsatların sayısını arttırırken bir yandan da kişilerin mesleki beceri ve sosyal hareket kazanmasını sağlamaktadır (Tekeli, 2010:18).

Göç nedenleri ve sonuçlarıyla, zaman ve mekân kavramlarıyla algılanması gereken bir süreçtir. Göç kavramını mekân olarak ele aldığımızda, yapılan yer değiştirme hareketinin uzaklığı ve mesafesi kişiye ve yere göre değişim göstermektedir. Kişi kendi iradesiyle gideceği yeri belirleyerek göç hareketini gerçekleştirmektedir. Zaman olarak ele aldığımızda ise yapılan yer değiştirme hareketinin ne kadar sürede gerçekleştiği, kalıcı ve geçici olmasıyla ilişkili süreyle ilgilidir. Göç tanımlarında üzerinde çokça durulan zaman ve mekân kavramının yanı sıra, hareketin bir kültürden başka bir kültüre gerçekleşmesi göçün çok boyutluluğuyla ele alınması gerektiğini göstermektedir. (Biçim, 2012: 35-36).

Göç veren ülkelerden/şehirlerden ya da bölgelerden diğer gelişmiş ülkelere/şehirlere veya bölgelere gerçekleşen nüfus hareketleri sermayenin, işgücünün göç alan bölgelere doğru kaymasına neden olmakta, bu durumda ülkeler/şehirler veya bölgeler arasında eşitsizliğe ve rekabete neden olmaktadır (Can, 2011:15). Göçle birlikte yer değiştiren insanlar göç nedeniyle gittikleri yerde yoksulluk, ekonomik sıkıntılar, barınma, kente adapte olamama gibi birçok etkenden dolayı kendi imkânlarıyla kent yaşamında hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Göçün göç edenler üzerinde başta ekonomik olmak üzere yeni bir yaşam biçimi, sağlık, eğitim, iş gücü, barınma, sosyal hareketlilik gibi olumlu yanlarının yanı sıra göç edenlerin göç ettikleri yerde plansız, sağlıksız, çarpık kentleşme, işsizlik, konut sorunu, güvenlik vb. birçok önlenmesi güç olan sorunların katlanarak artmasına yol açmaktadır (Demir, 2011:12). Bu neticede göç kavramının farklı boyutları göz önüne alındığında göç; tarih boyunca toplumları, nedenleri ve sonuçlarıyla etkilemiş ve toplumsal yapının şekillenmesinde, değişmesinde önemli bir işleve sahip olmuştur (Eraldemir, 2013:5).

2.1.1.Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Göçmen, Mülteci, Sığınmacı Kavramı ve Hukuki Çerçeve

Ulusal düzeyde göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarına değinilen ilk yasal belge 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunudur¹ (2510 SK, 1934). Bu kanun; Türkiye'ye yönelik sığınma ve göç hareketleri ile Türkiye'ye gelenlerin ülke içindeki

¹ 2510 Sayılı İskân Kanunu, Resmî Gazete, 21 Haziran 1934, Sayı: 2733 (<http://resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf>)

oturumlarını düzenlemektedir. 2510 Sayılı İskân Kanunu, 2006 yılında yapılan değişiklikle 5543 sayılı Kanun halini almıştır² (5543 SK, 2006).

5543 sayılı İskân Kanunu göçmen türlerini göçmen, serbest göçmen, iskânlı göçmen, münferit göçmen ve toplu göçmen olarak tanımlamış olup, göçmen kavramını Türk soyundan olanlarla sınırlandırmıştır. 5543 sayılı İskân Kanunu'na göre göçmen; *“Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır.”* şeklinde tanımlanmaktadır (5543 SK, md.3/d). Dolayısıyla göçmen kavramındaki bu sınırlayıcı yaklaşım, günümüz koşullarında düzenli, düzensiz göç ve uluslararası korumayı kapsayan göç kavramını karşılayamamaktadır (5543 SK, md. 3/d,e,f,g,ğ).

5543 Sayılı İskân Kanunu kapsamı dışında kalan yabancılara ilişkin işlemler, 1950 yılında çıkarılmış olan 5682 sayılı Pasaport Kanunu³ ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunlarla⁴ yürütülmüştür.

Türkiye'de göç hareketlerini daha iyi yönetebilmek amacı ile bütüncül bir bakış açısı geliştirilmiş ve daha sağlam bir göç yönetiminin temelini oluşturmak adına 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu⁵ (YUKK) kabul edilmiştir.

“Bu Kanunun amacı; yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir” (6458 SK, md.1)

Türkiye'de yabancılar ve uluslararası koruma alanını her yönüyle kapsamlı bir şekilde düzenleyen kanunun olmayışı, gerek anayasal gerekse uluslararası yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilmesini zorlaştırmıştır. Bu durum, idari düzenlemeler yapılmasını gerektirmiş ve bunun sonucunda 11 Nisan 2013'te 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

Uluslararası düzeyde göç olgusuna ilişkin birçok yeni kavram ortaya çıkmıştır. Göç kavramı mültecileri, sığınmacıları, ekonomik göçmenleri, düzensiz göçmenleri ve

² 5543 Sayılı İskân Kanunu, Resmî Gazete, 26 Eylül 2006, Sayı: 26301 (<http://www.goc.gov.tr/files/files/3.pdf>)

³ 5682 sayılı Pasaport Kanunu, Resmî Gazete, 24 Temmuz 1950, Sayı: 7564 (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf>)

⁴ 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, 24 Temmuz 1950, Sayı: 7564 (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf>)

⁵ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu), 11 Nisan 2013, Sayı:28615 (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>)

çeşitli sebeplerle yerlerini terk etmiş insan gruplarını içine alan geniş kapsamlı bir olgudur. Bu kavramların çeşitlenmesindeki temel unsurlar ülkeler arası artan eşitsizlikler (ekonomik, etnik, siyasi, dini, savaş, işgücü, kültürel vb.) ve yasal göçe getirilen kısıtlamalara karşı geliştirilen yöntemlerdir (Özdemir, 2008:13).

IOM' un göç terimler sözlüğüne göre göç hareketlerini gerçekleştiren “göçmen” kavramı şu şekilde sınıflandırılmaktadır;

Göçmen; *“Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır”* (IOM, 2009:22). Göçmenler bulunduğu ülkenin kanunlarından yararlanmaya devam etmektedirler.

Ekonomik Göçmen; *“Yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla bulunduğu ülkenin dışına yerleşmek üzere alışılan ikamet yerini terk eden kişi olarak tanımlanmaktadır”* (IOM, 2009:16).

Düzensiz Göçmen; *“Yasadışı giriş veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu terim bir ülkede giriş kuralarını ihlal eden mülteciler ve ev sahibi ülkede kalma izni bulunmayan diğer kişiler için geçerlidir”* ifadeleriyle tanımlanmaktadır (IOM, 2009:15).

Türkiye'de mültecilerle ilgili ilk yasal düzenleme 21 Haziran 1934 tarihli 2510 sayılı İskân Kanunu'dur. İskân Kanunu, Türk soyundan olmayıp ancak bir zorunluluk nedeniyle Türkiye'ye geçici olarak sığınanları “mülteci” olarak tanımlamıştır (2510 SK, md. 3).

Türkiye'de mülteci kavramı İskân Kanunu'nda tanımlanmış olup, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda düzenlenmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda mülteci tanımı *“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu*

korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.” şeklinde ifade edilmiştir (6458 SK, md.61).

Kanunda; “*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” ifadesi yer almaktadır (6458 SK, md.62).*

Mülteci ve Şartlı Mülteci tanımındaki ortak nokta; zulümden kaçarak başka ülkeye sığınan kişileri kapsamıdır. İki tanım arasındaki fark ise coğrafi sınırlamadır, yani Türkiye, Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmeyip, üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar şartlı mülteci statüsünde, geçici olarak Türkiye’de kalmasına izin vermektedir.

Mültecilik tanımının uluslararası anlamda kabul görmüş yasal düzenleme, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi⁶’dir. Bu sözleşmenin 1. maddesinde mülteci tanımı “*1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs” şeklinde ifade edilmiştir (Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, md.1, 1951).*

Türkiye, uluslararası mülteci taslağının hazırlanmasına aktif olarak katıldığı 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan coğrafi sınırlama şartını koruduğu için, Avrupa’dan gelenlere mülteci statüsü verirken, Avrupa

⁶ 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 14 Aralık 1950 tarih ve 429 (V) sayılı kararıyla toplanan Konferansta kabul edilmiş, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de imzalanmış ve 43. maddeye uygun olarak 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

<http://www.goc.gov.tr/files/files/multec%C4%B1ler%C4%B1nhukuk%C4%B1statusune%C4%B1%C4%B1sk%C4%B1nsozlesme.pdf>

dışından gelenlere üçüncü ülkelere yerleştirilinceye dek geçici koruma/ geçici ikamet tahsis etmektedir (Güçer 2013, Kara & Korkut, 2010, Korkut, 2008, Yılmaz, 2013'den akt; Navruz, 2015:63). Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne şerh düşülen zaman boyutu 1967 Protokolü'nde kaldırılmış ancak coğrafi sınırlama ilkesini sürdürmeyi devam ettirmiştir (Özden, 2013, akt; Navruz, 2015:63). Protokole coğrafi bakımdan çekince konulmasının sebebi; ilk olarak Ortadoğu ve Asya bölgesindeki siyasi istikrarsızlık ve karışıklık nedeniyle oluşabilecek mülteci akımı ve bu mültecilerin transit güzergâh üzerinde bulunan Türkiye'de kalacağı düşüncesidir. İkinci bir sebep olarak ise Batılı ülkelerin Türkiye'yi bu mülteci akımında tampon bölge olarak kullanma olasılığı etkili olmuştur (Çiçekli, 2003'den akt; Navruz, 2015:63).

Uluslararası Göç Hukuku'nun (IOM) terimler sözlüğüne göre mülteci; *“Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) 'nın tüzüğündeki kriterlere uygun olan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'ne veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmamasına bakılmadan, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler (BM) 'nin korumasından yararlanmaya hak kazanan kişidir. Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi”* olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2009:42).

Göç olgusu kapsamına giren bir diğer tanım olan sığınmacı kavramı Türk iltica mevzuatında, uluslararası hukuk temeline dayanan tanımlardan farklıdır.

İçişleri Bakanlığı 2006 Genelgesi⁷'nde kabul edilen tanıma göre sığınmacı; “Avrupa dışındaki ülkelere gelen ve 1951 Sözleşmesi'nin 1'nci maddesinde yer alan mülteci tanımındaki ölçütlere uygun olduğu için İçişleri Bakanlığınca sığınmacı statüsü verilen yabancı uyruklu kişi ya da uyruğu olmayan vatansız kişileri ifade etmektedir (İçişleri Bakanlığı 2006 Genelgesi, md.14/g).

Uluslararası Göç Hukuku'nun (IOM) terimler sözlüğüne göre sığınmacı; “Ulusal ya da uluslararası belgelerle bir ülkede mülteci olarak koruma talep eden ve mültecilik statüsü henüz resmi olarak onaylanmamış, yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir. Başvurunun olumsuz sonuçlanması durumunda bu kişiler, ülkeyi terk etmek

⁷ 2006 Genelgesi, İçişleri Bakanlığı, 22 Haziran 2006, Genelge No:57.

http://www.madde14.org/index.php?title=%C4%B0%C3%A7i%C5%9Fleri_Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_2006_Genelgesi

zorundadırlar. Bu kişilere insani ya da diğer gerekçeler sebebi ile ülkede kalma izni verilmemişse, ülkede yasal yollarla bulunmayan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilmektedir” şeklinde ifade edilmektedir (IOM, 2009:49).

Başvuruları resmi olarak olumlu sonuçlanmamış olsa dahi sığınmacılar geldikleri ülkelere zorla geri gönderilemezler ve haklarının korunması gerekir. Kapsamlı ve eşit bir sığınma prosedürünün sonucunda, bir sığınmacının mülteci olmadığına kanaat getirilirse bu kişiler geldikleri ülkelere, uluslararası insan hakları standartları çerçevesine uygun olmak kaydıyla, geri gönderilebilirler (Anonim, 2009:5).

Göç etme nedenleri ve biçimlerindeki farklılıklar, göç eden kişiler için sığınmacı, mülteci, göçmen gibi farklı kavramların kullanılmasına neden olmuştur. Göç etme sebeplerindeki farklılık, göçmen ve mülteci kavramları arasındaki temel farklılığı oluşturmaktadır. Göçmenler, genellikle ekonomik sıkıntılar nedeniyle daha iyi yaşam şartlarına sahip olabilmek için kendi istekleri doğrultusunda ülkelerinden ayrılmış ve ülkelerinin korumasından yararlanabilen kişiler olarak tanımlanırken; mülteciler ülkelerini zorunlu nedenlerle terk eden fakat kendi ülkelerinin korumasından faydalanamayan kişiler olarak tanımlanmaktadır. İki tanım arasındaki fark; göçmenlerin göç eylemini kendi iradesiyle gerçekleştirirken, mültecilerin göç eylemini bir zaruret nedeniyle gerçekleştirmesidir. Göçmenler, daha çok ülke sınırları içerisinde ekonomik gerekçeler ile göç ederken, mülteciler ise daha çok yaşanan savaşlar nedeniyle zulüm gördüklerinden göç eylemini uluslararası sınırlara gerçekleştirmektedir.

Kendi iradesi dışında gelişen olaylar nedeniyle baskı gören ve ülkesini terk etmek zorunda kalıp, mülteci olarak uluslararası koruma arayan, başka bir ülkenin korumasından yararlanmak isteyen bir kişi, öne sürdüğü gerekçeler doğrulanıncaya kadar sığınmacı olarak adlandırılır. Bu bireyin mülteci statüsüne geçmesi için öne sürdüğü iddiaların doğrulanması gerekmektedir. İddialar doğrulandığı takdirde bu kişi mülteci statüsünü almaya hak kazanmaktadır. Yani mültecilik, sığınma talebi olumlu bulunan Birleşmiş Milletler tarafından verilen bir statüdür.

Suriye’de yaşanan krizin büyümesi ile Suriye’den Türkiye’ye yönelik toplu bir göç hareketi olmuştur. Türkiye’ye 2011 yılından itibaren Suriye’den gelen kitlesel akınlarla karşı karşıya kalmıştır. Suriye’deki iç savaşın devam etmesi ve Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeleri için güvenli koşulların henüz sağlanamamış olması nedeniyle Türkiye Suriyelilere hiçbir ön koşul aramadan geçici koruma sağlamıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, geçici md. 1/1, 2014).

Suriye'deki iç savaş sonrasında meydana gelen Suriyeli mülteci krizi, Türkiye'de mültecilere yönelik mevzuatın tekrar revize edilmesi gerekliliğine neden olan iç unsurdur. Türkiye, geçmişten günümüze kadar bu derecede büyük bir göç akımına maruz kalmamıştır. Türkiye'nin iltica mevzuatı ve resmi kurumları oluşan bu krize gerekli müdahaleleri yapmakta yetersiz kalmış ve çözüm için yeni yönetmelik ve yasalar oluşturulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda kitlesel göç akımlarında sağlanacak “Geçici Koruma” sistemi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yasal dayanak kazanmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununca geçici korumaya ilişkin iş ve işlemler Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenmiştir. 11 Nisan 2014 tarihinde bütün hükümleriyle beraber yürürlüğe giren “Geçici Koruma Yönetmeliği⁸” ile geçici koruma kararının alınması, süresi ve sona ermesi bu statüden yararlanacak olanların hak ve yükümlülüklerini yani geçici koruma statüsüyle ilgili usul ve esasa ilişkin tüm konuların düzenlenmesi yapılmıştır (Çelik, 2015:80).

Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre geçici koruma; “Baskılar sonucunda ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilemeyen yabancılara sağlanan koruma” şeklinde ifade edilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, md. 3/f, 2014).

Suriyeli mültecilere geçici koruma statüsü verilmesine rağmen meclis raporlarında ve siyasetçilerin beyanlarında ısrarla ‘misafir’ tanımı kullanılmaktadır. Ulusal ve uluslararası hukukta hiçbir terminolojik karşılığı olmayan ‘misafir’ kelimesinin diretilerek kullanılmasında, yerel halkın geleceğe yönelik olumsuz düşüncelerini hafifletme, zamanı geldiğinde Suriyeli mültecileri geri dönüşe zorlama imkânı yaratma ve uluslararası yükümlülüklerden kaçınma isteği rol oynamaktadır (Dağlıoğlu, 2014, Karaca, 2013, Kirişçi ve Salooja, 2014'den akt; Çukurçayır, 2015:39).

Türkiye, her ne kadar Suriyelileri geçici koruma statüsünde değerlendirip, ‘mülteci’ olarak kabul etmese de; Suriyeliler uluslararası hukuk gereği, iç savaştan dolayı ülkesini terk eden ve bunun durumun aksi ispatlanmadığı sürece ‘mülteci’ olarak kabul edilenler statüsünde yer aldıklarından dolayı Suriyeliler, mülteci olarak da adlandırılmaktadır. Bu kavram karmaşasını aşabilmek adına bu konuda çalışma yapan sosyologlar ve kent bilimi uzmanları ile görüşme yapılmış ve uzmanların önerileri doğrultusunda Türkiye'ye gelen Suriyeliler için tez kapsamında; “mülteci” kavramı

⁸ Geçici Koruma Yönetmeliği, Resmî Gazete, 22 Ekim 2014, Sayı: 29153
http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf

kullanılmıştır. Uluslararası Af Örgütü Türkiye'deki kavram karmaşasından uzak durmakta, Af Örgütü'nün yayınladığı rapor ve açıklamalarda uluslararası literatürü esas almaktadır. Uluslararası Af Örgütü'nün yayınladığı "Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler" başlıklı rapora düşülen not şu şekildedir: "Uluslararası Af Örgütü, bütün Suriyelilerin 'prima facie' (varışta mülteci) olarak uluslararası hukuk gereğince mülteci korumasına hakları olduğu görüşündedir ve dolayısıyla Türkiye'de bulunan Suriyelileri, Türk hukukundaki statülerine bakmaksızın, mülteci olarak adlandırmaktadır" (Anonim, 2014:5).

2.1.2. Göçün Ortaya Çıkmasına Neden Olan Faktörler

İnsanlar tarih boyunca çeşitli nedenlerden dolayı sürekli göç etmek zorunda kalmışlar ve bu süreç Sanayi Devrimi'nin etkisiyle hız kazanmıştır. Sanayi Devrimi sonrasında gelişen işgücü ve sermaye birikimleri metropol kentlerde ekonominin hızla büyüyüp gelişmesine etken olmuştur. Dolayısıyla kentlerde işgücü açığının artmasıyla, işgücünün kırsaldan kentlere veya az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru göç etmelerine, buda kentlerin hızla büyüyüp gelişmesine neden olmuştur. Bundan dolayı göç kararının alınması, göçün nedenleri, göçün sonuçları ve göç edilen yer, toplum ve birey için değişebilmekte ve farklılaşabilmektedir (Özer, 2016:7-8).

Göçlerin gerçekleşme sebebi temelde iki faktöre bağlıdır. Bunları ilki itici faktörler olurken ikincisi çekici faktörlerdir (Sal, 2015:8)

İtici faktörler; tarımsal toprak yetersizliği, düşük gelir ve işsizlik, eğitim ve sağlık gibi imkânların yetersizliği, dini, siyasi ve etnik baskılar, güvenlik ihtiyacı, doğal afetler, savaş, terör ve çatışma gibi durumların var olmasıdır (Sal, 2015:8). İtici faktörler bölgelerin göç vermesine ve başka yerlerden göç almamasına neden olmaktadır. Türkiye'de göçleri tetikleyen etkenlerin başında itici faktörler gelmektedir. Sanayi Devrimi'yle birlikte tarımda makineleşmenin başlaması, tarımsal toprakların yetersizliği ve eşitsiz dağılımı gibi etkenler kırdan kente doğru gerçekleşen göç hareketlerini hızlandırmıştır (Çelik, 2006:151-158).

Çekici faktörler; göç edilen yerin eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerinin iyi olması, yüksek gelir ve istihdam fırsatı, ekonomik durum, verimli topraklar, güvenliğin yüksek olması gibi durumların varlığıdır (Sal, 2015:8).

Bu iki faktörle birlikte göçü etkileyen bir diğer faktör ise iletici faktörlerdir. İletici faktörler; teknolojik gelişmeler, ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmeler gibi faktörlerdir. Teknolojik gelişmeler; mesafenin azalmasına, ulaşım ve iletişimin daha kolay ve daha

ucuz olmasına, böylelikle göçün büyüklüğüne neden olmaktadır. Teknolojik gelişmeler, yeni endüstrilerin kurulmasına ve bölgeler arası ticaretin gelişmesine, bu durum da emeğin artmasına sebep olmaktadır. Sonuç olarak ulaşımdaki gelişmeler, taşıt sayılarının artması, sanayi ve ticaretteki gelişmeler göçü hareketlerini arttırmaktadır (Çelik, 2006:156). Göçlerin ortaya çıkmasına neden olan itici, çekici ve transit faktörlerin yanı sıra ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim, siyasal ve güvenlik gibi faktörlerde göçlerin ortaya çıkmasına neden olan unsurlardır.

2.1.2.1. Ekonomik Faktörler

Sanayileşmeyle birlikte tarımda makineleşmenin başlaması, düşük ücretler, tarım topraklarının verimsizliği gibi etkenler, kırsal veya az gelişmiş bölgelerde insan gücüne olan ihtiyacın azalmasına ve dolayısıyla kentlere veya gelişmiş bölgelere doğru işsizlik nedeniyle göç akınlarının başlamasına neden olmuştur (Eraldemir, 2013:23).

Göçlerin gerçekleşmesinin en önemli nedeni ekonomik faktörler olup, bu faktörlerin başında gelir dengesizliği ve istihdam gibi nedenler yer almaktadır. Bireyler göç kararlarını alırken yüksek ücret, iş olanaklarının fazlalığı ve daha iyi bir yaşam sağlamak gibi nedenleri göz önünde bulundurmaktadırlar. Ekonomik nedenlerle yapılan göçler genellikle az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere veya kırsaldan kentlere doğru gerçekleştiğinden bölgeler arası sosyo-ekonomik eşitsizliği neden olmaktadır (Öztekın, 2016:9). İşsizlik, gelir yetersizliği, iş olanaklarının yetersizliği ve kaynak dağılımındaki yetersizlikler göçü ortaya çıkaran ekonomik faktörlerdir (Eraldemir, 2013:24).

İşsizlik nedeniyle yapılan göç hareketlerinde genç nüfus daha fazla rol oynamaktadır. Kırsal kesimde genç nüfusun işsiz kalması ya da istihdam olanaklarında yetersizlik gibi nedenler; çalışan aktif veya üretken nüfusun, kentlere doğru göç etmesine, kentlerin nüfusunun artmasına neden olmaktadır (Şen, 2014:239). Dolayısıyla fazla nüfus, sanayi ve hizmet sektörleri tarafından emilemediği için kentlerde gizli işsizlik, kırsalda da açık işsizlik artmaktadır (Murat, 1995, akt; Kızıroğlu, 2014:38)

Göçlerin kentlerdeki istihdam üzerindeki başlıca etkisi işgücü piyasasında, emek arzına karşı talebin yetersiz olması işsizliğin kentlere doğru taşınmasına, dolayısıyla bu durum ücretlerin düşmesine, işsizliğe, yoksulluğa, gelir dağılımında adaletsizliğe ve kayıt dışı işsizliğin artmasına neden olmaktadır. Kayıt dışı istihdam büyük kentlerin temel bileşeni olmakla birlikte, göçün devamlılığını sağlamaktadır (Kızıroğlu, 2014:38).

Sonuç olarak kentlerin çekiciliğine kapılarak işsizlik nedeniyle göç eden nüfus marjinal işlerde veya kayıt dışı sektörlerde çalışmakta, bu süreçte göç edenler kent

yaşamına uyum sağlayamamaktadır. Aynı zamanda ekonomik nedenlerle kentlere doğru gerçekleşen hızlı nüfus hareketleri kentlerin çarpık ve sağlıklı kentleşmesine ve kentlerde konut, çevre, altyapı, ulaşım, eğitim, sağlık ve güvenlik sorunlarının artmasına neden olmaktadır.

2.1.2.2. Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Faktörler

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yaşam standartlarının iyi olması, göçlerin artmasında önemli bir etkidir. Kentlerdeki eğitim fırsatlarının iyi olması, gelir farklılıkları, kentlerin cazibesi, yaşam standartlarının yüksek olması, ulaşım ve iletişim gibi sosyo-kültürel imkânlardan yararlanma isteği bireylerin kentlere göç etmesine neden olan çekici faktörlerdir.

İnsanların ekonomik nedenlerden dolayı gelişmiş ülkelere veya bölgelere göç etmesi hem göç veren hem de göç alan yerlerde birçok sosyo-kültürel sorunu da beraberinde getirmiştir. Ekonomik nedenlerle göç eden bireyler gittikleri yerlere uyum sağlayamamakta, aynı zamanda güvenlik, yoksulluk, kültür çatışması gibi sosyal sorunlara neden olmaktadır. Özellikle iç ve dış göçlerde yaşanan işçi göçü bu sorunların yaşanmasında en önemli unsurdur. Türkiye’den Avrupa’ya gönderilen nitelikli işçi göçlerinin yaşandığı ülkelerin başında Almanya gibi ekonomisi gelişmiş ülkeler yer almaktadır. Almanya’ya sürekli işçi göçlerinin gerçekleşmesi, Almanya’da Türk işçi ailelerinin nüfusunun giderek artmasına neden olmuş, Alman toplumunu rahatsız etmiş ve Almanların Türklere karşı birçok olumsuz tavır takınmalarına sebep olmuştur. Alman toplumunun Türk işçilerini kaba, ilkel ve düşük sosyal sınıftan saymaları Türklerin sosyal dışlanmasına neden olmuştur (Kocadaş, 2016;16)

Aksoy (2012), küreselleşmeyle birlikte uluslararası göçün hız kazanmasının kültürlerin bir arada yaşamasına sebep olduğunu, bu durumun çeşitli iletişim ve uyum sorunlarını beraberinde getirerek önüne geçilmesi güç olan sorunlar ortaya çıkardığını söylemektedir. Bu sorunların başında “kültür şoku” denilen olgu gelmektedir. Kültür şoku; bir ülkeden başka bir ülkeye veya bir bölgeden başka bir bölgeye giden bireylerin yeni kültüre uyum sağlayamamaları, sıkıntı ve bunalım yaşamaları, gösterdikleri tepkiler olarak tanımlanmaktadır. Kültür şoku, bireysel özelliklere göre farklı düzeylerde gelişen bir olgudur. Aksoy, kişinin farklılıklarla baş etmeyi öğrenmesiyle, kültür şokunun ortadan kalkabileceği gibi, başarısız olması durumunda ise kültür şokunun devam ederek artacağını belirtmektedir (Aksoy, 2012:299).

Sosyo-kültürel faktörler içerisinde göçe neden olan diğer bir unsur da psikolojik faktörlerdir. Ailevi nedenler, terör olayları, savaşlar, güvenlik, kırsal kesimde yaşanan kan davası, kız kaçırma ve başlık parası gibi unsurlar toplumda anlaşmazlıklara ve huzursuzluğa neden olmakta, bu durum insanları göçe itmektedir. Ailevi nedenlerle gerçekleşen göç hareketlerinin başında aile birleşmeleri (evlilik) yer almaktadır. Özellikle Avrupa'daki Türk işçilerin eşlerini Türkiye'den seçmesi aile birleşmesi yoluyla eşlerini Avrupa'ya götürmesi ailevi nedenlerle yapılan göçlere örnektir (Şen, 2014:242).

Sosyo-kültürel faktörler içerisinde göçe neden olan diğer bir unsur da eğitime ilişkin problemlerdir. Ekonominin hızla büyüüp gelişmesi nitelikli işgücüne olan gereksinimi arttırmakta, işgücünün niteliği ise eğitimle sağlanmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin veya bölgelerin eğitim seviyelerinin giderek yükselmesi, eğitilmiş işgücüne olan talebin artması gibi etkenler, kırsal veya az gelişmiş bölgelerdeki bireylerin bu alanlara göç etmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda gelişen teknoloji vasıflı işgücüne ihtiyaç duymakta ve bu nedenle gelişen teknolojilerin eğitilmiş işgücünün geliştiği ve yoğun olduğu yerlere kurulması, diğer bölgelerdeki nitelikli işgücünün bu alanlara göç etmesini hızlandırmaktadır (Başel, 2007:522).

Eğitim nedeniyle gerçekleşen göçlerde önemli olan diğer bir boyut ta okullaşma oranı ile ilgilidir. Kırdan kente yapılan göçlerde bireylerin çoğu çocuklarının geleceği ve eğitim ile ilgili kaygılardan dolayı göç etmektedirler. Türkiye'de hala birçok bölgede özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nin kırsal kesimlerinde okullaşma oranının düşük olması ve öğretmen açığının olması gibi itici nedenlerden ötürü, aileler büyük metropol kentlere göç etmektedirler (Taşçı, 2009:189-190). Göçle kentlere yerleşen aileler, çocuklarının temel eğitim gereksinimlerini karşılayabilme olanağına kavuşmaktadırlar (Tezcan, 1974:61).

Bireylerin kentlerdeki eğitim düzeylerinin yüksek olmasından dolayı kentlere göç etmesi, eğitim açısından olumlu sonuçlar doğuracağı gibi olumsuz sonuçlara da yol açmaktadır. Göç ettikleri yerlerde daha iyi ekonomik şartlara sahip olacağını düşünen ve genellikle umduğunu bulamayan bazı aileler, huzursuzluk ve uyum bozuklukları yaşamaktadırlar. Dolayısıyla ailelerdeki bu huzursuzluk, anlaşamamazlık gibi problemler çocuğun da kişiliğini etkileyerek, çocuğun ruh sağlığında derin izler bırakabilmekte ve çocukta güvensizlik hali oluşturarak suça yönelmesine, zararlı alışkanlıklar edinmesine ve eğitiminin aksamasına yol açabilmektedir (Kaştan, 2015:227). Literatürde, göçlerle birlikte kentlerde artan nüfus miktarının; sınıflardaki öğrenci sayısını arttırarak eğitimin niteliğini düşürebileceği; okul, öğretmen, araç-gereç sayısının ve eğitim harcamalarının

yetersiz kalmasına ve öğrencilerin başarı oranlarının düşmesine sebep olabileceği ifade edilmektedir (Tezcan, 1974;62).

2.1.2.3. Doğal Faktörler

Deprem, sel, heyelan, kuraklık, çölleşme, taşkın, çığ, volkanik patlamalar, erozyon, orman alanının bozulması gibi doğal olaylar, göçlere neden olan doğal kaynaklı problemler arasında yer almaktadır. Doğal faktörler nedeniyle zarar gören, can ve mal kaybı yaşayan insanlar, yaşadıkları yerleri terk ederek koşulları iyi olan yerlere göç etmektedirler (Sal, 2015:21, Biçim, 2012:52).

Örneğin; 1988 yılında Ermenistan'ın Erivan kentinde meydana gelen 7,2 şiddetindeki deprem yaklaşık 25.000 kişinin ölümüne sebep olurken, 1994 yılında Kırgızistan'da meydana gelen toprak kayması sonucunda 270.000 insan göç etmek zorunda kalmıştır. Son olarak Türkiye'de 1999 yılında meydana gelen büyük Marmara depremiyle birçok insan hayatını kaybetmiş ve bu gibi doğa olaylarının yaşanması birçok insanı göç etmeye zorlamıştır (Şen, 2014:242).

2.1.2.4. Siyasal Faktörler ve Terör

Göçün ortaya çıkmasına neden olan bir diğer faktör de siyasal nedenler ve terör olaylarıdır. Bu nedenler; siyasi faktörler, savaşlar, terör olayları, siyasi gelişmeler, anlaşmalar, devletin yaptığı kalkınma projeleri sonucunda çeşitlenerek ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak savaş, göçün ortaya çıkmasına neden olan önemli bir unsurdur. 1993 harbinden sonra Kafkasya'dan Anadolu'ya, aynı şekilde Balkanlar'ın kaybedilmesinden sonra Anadolu'ya yoğun göç hareketlerinin yaşanması; askeri nedenlerle gerçekleşen göç olaylarıdır (Taşçı,2009:187).

Çizelge 2.1. 1990 Yılı Sonrası Savaş, Silahlı Çatışma ve Bu Çatışmalar Sonrasında Göç Eden Kişi Sayısı ve Göç Ettikleri Yerler

TARİH	YER	GÖÇ EDEN KİŞİ SAYISI VE GÖÇ ETTİKLERİ YERLER
1991 ve 2003	Irak	Savaş, 4 milyon Iraklı Suriye'ye ve Ürdün'e, 500 bin Iraklı ise Türkiye'ye, Bahreyn gibi ülkelere sığınmışlardır.
1992-1995	Bosna- Hersek	İç Savaş, Yaklaşık 110.000 kişi ölmüş, 2,5 milyondan fazla kişi göç etmek zorunda kalmıştır.
1994'ten itibaren	Kongo Demokratik Cumhuriyeti	İç Savaş, 1.2 milyon Ruandalı Hutu, Tutsiler göç etmiştir.
1998-1999	Kosova	Savaş, 17.746 kişi Türkiye'ye göç etmiş, yaklaşık 20.000 kişi ölmüştür. 1 milyondan fazla kişi göç etmiştir.
2001-2014	Afganistan	Savaş, 60 bini aşkın Afgan ölmüş, on binlercesi yaralanmış, açlık, hastalık, tıbbi yetersizlikler ve mültecilik yaşanmış
2003-2004	Darfur-Sudan	İç Savaş-Yaklaşık 400 bin kişi ölmüş, 2,5 milyon kişi mülteci durumundadır.
2006	Lübnan	Savaş, Yaklaşık 1000 kişi ölmüş, 1 milyondan fazla kişi göç etmiştir.
2011-Devam etmekte	Suriye	İç Savaş, Yaklaşık 1 milyon kişi Türkiye'ye göç etmiştir
2012	Kuzey Mali	Savaş-İç Savaş
2015	Yemen	İç Savaş, 170 bin kişi komşu ülkelere, 2,5 milyon Yemenli de ülke içinde yer değiştirmeye mecbur bırakılmıştı
2015	Suriye	İç Savaş, Yaklaşık 3 milyon kişi Türkiye'ye, toplamda 6 milyon insan göç etmiştir
2017	Arıkan	

Kaynak: (Fidan ve Ünal, 2016:479).

Çizelge 2.1'de görüldüğü üzere 1990'lardan sonra Dünyanın farklı bölgelerinde, farklı tarihlerde yaşanan savaş ve çatışmalar sonucunda insanlar göçe maruz kalmış ve göç eden insan sayısı her defasında milyonları geçmiştir (Fidan ve Ünal, 2016:479). Savaş ve çatışmalardan dolayı göç alan ve göç veren yerler; işsizlik, yoksulluk, uyum, güvenlik sorunları, sağlık, suç oranlarının artması gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır.

Siyasi nedenlerle yapılan göçlerde önemli olan diğer bir boyut da terör ile ilgilidir. Türkiye'de 1984 yılında başlayarak günümüzde de hala devam eden terör olayları özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde kitlesel göçlere etken olan temel nedenler arasındadır. Bu bölgelerde yaşayan insanlar terör korkusu veya güvenlik gerekçesiyle buldukları yerlerden başka yerlere göç etme ihtiyacı duymuşlardır. Türkiye'de 1986-2005 yılları arasında gerçekleşen göç hareketlerinde; nüfusun yaklaşık %4'ünün, 14 ilden (Adıyaman, Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli, Van) göç ettiği, göç edenlerin ise %16'sının güvenlik gerekçesiyle göç ettikleri bilinmektedir. Özellikle 1992 sonrasında güvenlik nedeniyle devlet tarafından gerçekleştirilen zorunlu köy boşaltmaları sonrasında çoğu insanın

yaşadıkları yerleri zorunlu olarak terk ederek, daha güvenli yerlere göç etmeleri sağlanmıştır (Şen, 2014:240).

Siyasal nedenlerle gerçekleşen göç hareketlerinde bir diğer boyut da, kalkınma projelerinin yapılmasıdır. Kalkınma projeleri kapsamına giren karayolu, sulama, baraj, fabrika, liman gibi büyük projelerin uygulanması ve kamulaştırma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, göçün gerçekleşmesine neden olan unsurlar arasında yer almaktadır. Bu projelerin gerçekleştirilmesinde birçok ilçe, köy ve köy altı yerleşim birimi istimlak edilmiş ve bu nedenle bölgede yaşayan insanlar, göçe maruz kalmıştır (Eraldemir, 2013:27).

2.1.3. Göç Türleri

Göçler; mekân, zaman, kişinin iradesi, siyasi sınır, göçün boyutu ve nedenleri gibi kriterlere göre oluşmakta ve değişim göstermektedir. Bu nedenle göçler, bu kriterlere göre farklılaşmakta ve birbirinden ayrılmaktadır. Göç, yer değişikliğine göre iç göç ve dış göç olarak sınıflandırılmaktadır.

Transit ve yasadışı göç ise son yıllarda çok kullanılan göç türleri arasında yerini almaktadır. Transit göç; bir ülkenin göç yolu olarak kullanılmasını ifade ederken, yasadışı göç ise; ulusal sınırlar içinde veya sınır ötesi bir yerden başka bir yere sahte belgelerle veya kaçak yollarla izinsiz girenleri kapsayan bir tanımdır.

2.1.3.1. İç Göçler

Bir ülkenin kendi sınırları içerisinde bir yerden başka bir yere, farklı nedenlerle, bazen geçici bazen de daimi olarak gerçekleşen yer değiştirme hareketi, iç göç olarak tanımlanmaktadır. IOM' un göç terimler sözlüğünde iç göç ise; *“Yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların, ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu göç, geçici veya daimi olabilir. İç göçmenler menşei ülke içinde yer değiştirirler, ama yine de menşei ülkede kalırlar”* (IOM, 2009:27). Bu yer değiştirme hareketi bir bölgeden başka bir bölgeye, bir şehirden başka bir şehre, kırdan şehre ya da kırdan kıra olmak üzere çeşitli yollarla gerçekleşmektedir.

İç göç hareketinde kırdan kente yapılan göç hareketi önemli bir yer tutmaktadır. Bu göç olayının gerçekleşmesine neden olan en büyük etken Sanayi Devrimi'nin getirdiği makineleşme ve ekonomik değişimlere bağlı olarak işsizlik sorunun oluşmasıyla kırdan kente doğru nüfus hareketinin gerçekleşmesidir. Sanayi Devrimi'nin getirdiği bu

gelişmeler neticesinde, emek ve sermayenin geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru hızla kaydığı görülmektedir. İç göçte ülkenin nüfusu değişmezken; bölgelerin, kentlerin veya yerleşilen birimlerin nüfusu ve nüfus yoğunluğu değişmektedir.

Marshall'ın aktardığına göre, White ve Lindstrom iç göçün, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterdiğini söylemektedir. Onlara göre iç göçün neden ve sonuçları, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde farklılık göstermektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde iç göç; nüfus dağılımı, kentleşme, göçlerin yapısı, politik sebepler gibi konularda sorunlara yol açarken, az gelişmiş ülkelerde ise kırdan-kente göç; gelişmiş metropol şehirlerin nüfusunun artması, buna bağlı olarak şehirlerin hızla büyümesi, göç edenlerin göç ettikleri yere uyum sorunu gibi temel özellikler bakımından farklılık göstermektedirler (Biçim, 2012:45).

İç göç hareketleri kendi içinde mevsimlik, daimi-geçici, emek ve zorunlu-gönüllü göçler olmak üzere dört gruba ayrılmıştır:

- **Mevsimlik Göçler**

Mevsimlik göç; yılın belirli bir döneminde, bireylerin buldukları yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine, turistik veya ekonomik nedenlerle belli bir süreliğine gitmesi olarak tanımlanan yer değiştirme hareketidir (Sal, 2015:10).

Mevsimlik göçler genellikle yaz ve bahar aylarında gerçekleşmektedir. Çalışmak için mevsimsel olarak ya da tatil, dinlenmek ve gezme amacıyla başka bir yere gidenler, yaylaya, bağ evine/yazlığa gidenler, mevsimsel olarak göç edenlere örnek teşkil etmektedir. Bu tip göçlerde sürenin kısalığı ciddi sosyal değişimlere neden olmadığı gibi, birden fazla kültürün iç içe varlığını sürdürmesinden dolayı farklı kültürler arasında etkileşimi sağlamaktadır (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016:2).

- **Daimi-Geçici Göçler**

Daimi göç; kişilerin yaşamının geri kalan kısmını geçirmek suretiyle, farklı nedenlerle yaşadıkları yeri terk ederek başka bir yere temeli olarak yerleşmesi; geçici göç ise; kişilerin farklı gerekçelerle göç ettikleri yerlerde belli bir dönem kaldıktan sonra geri dönme düşüncesiyle gerçekleştirdiği göçtür (Eraldemir,2013:11). Daimi göçler kişiye göre gönüllü ya da zorunlu olarak değişebilmektedir. Savaş, terör, doğal afetler, kan davaları gibi olumsuz sebepler ile karşılaşıldığında devlet, bireyler adına karar verebilmektedir (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016:2).

- **Emek Göçleri**

Atama nedeniyle ya da sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı yapılan yer değiştirme ve işçi göçleri, emek göçü olarak nitelendirilmektedir. Ekonomik nedenlerle veya daha iyi bir yaşam şartı altında yaşamak için başka yere çalışmaya giden bireylerin gerçekleştirdiği göçtür. Bir bölgedeki emek gücü arzının bir başka bölgedekinden fazla olması nedeniyle çok olandan az olana doğru iş gücü akımı gerçekleşmektedir. Bu göç hareketleri daimi olabileceği gibi geçici de olabilmektedir (Ak, 2013:7, Yıldırımoglu, 2005:3).

- **Zorunlu-Gönüllü Göçler**

Tekeli, toplumun gönüllü olmayan yer değiştirmesinin üç farklı nedeni olduğunu belirtmektedir. Bunlar; devletin belli hedeflerini gerçekleştirmesi, savaşlar sonucunda bireyin yeniden uyumu ve doğal afetlerin sonuçlarından kaçınmak olarak sıralanmaktadır (Tekeli, 2010:141).

Bireylerin yaşadıkları yerden; savaş, doğal afetler, terör olayları gibi nedenlerle devletin veya belli bir otoritesinin zoru ile başka bir bölgeye veya yere kendi iradeleri dışında yasal zorlamayla gönderilmesi, zorunlu göç olarak ifade edilmektedir (Eraldemir, 2013:12).

IOM' un Göç Terimler Sözlüğü'nde zorunlu göç; *“Bir devletin yetki alanında bulunan kişilerin ya da grupların bir devlet politikasının parçası olarak kendi düzenli ikametlerinden uzaklaştırılmaları ve gönüllü olmadıkları şekilde transfer edilmeleri”* olarak tanımlanmıştır (IOM, 2009:69).

Zorunlu göçte bireyler ya da gruplar bu göç eylemine hazırlıksız yakalandığı için, diğer göçlere kıyasla büyük sorunlar yaşamaktadırlar. Zorunlu göçler, baskı unsuru içermektedir. Dolayısıyla bu göçlerin bir ucunda devlet, diğer ucunda birey bulunmaktadır. Zorunlu ve gönüllü göçlerin birbirinden farklılaşmasının asıl nedeni; gönüllü göçlerde göç edenlerin, gitmek veya kalmak gibi belli bir gücü ellerinde tutarken; zoraki göçlerde göç edenlerin, böyle bir güçlerinin söz konusu olmamasıdır (Biçim, 2012:46). Zorunlu göçler, kültürel özellikleri öne çıkartan (yoksulluk, suç oranlarında artış, güvenlik vb.) önemli sonuçlar doğurmaktadır (Eraldemir, 2013:13).

Tekeli, zorunlu yer değiştirme biçimlerinin hangi zamanda ve hangi toplumda neden ve nasıl ortaya çıktığının anlaşılabilmesi için iki temel etken üzerinde durulması gerektiğini ifade etmektedir. Bunlardan ilki; devletin zorunlu yer değiştirme kararlarını nasıl meşrulaştırdığı iken, diğeri ise; bireyin o toplumdaki haklarının neler olduğudur.

İlkinde; devlet anlayışı zamanla toplumdan topluma değişim gösterdiğinden zorunlu yer değiştirmenin meşrulaştırma dayanakları farklılaşmaktadır. İkincisinde ise; kişinin ait olduğu bazı bağlar (toprak ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkı, doğa ve çevresindeki toplumla kurduğu öznel ve nesnel bağlar, kişinin yer değiştirmesine kadar elde ettiği kültür ve hüner birimleri) dolayısıyla, kendi isteğiyle yer değiştirmeyen kişilerin zorunlu yer değiştirmeye tabi tutulması, kişinin bir kaybının olmasıdır. Bu kaybın ne kadarının görmezlikten gelineceğinin ve nasıl karşılanacağına, o ülkedeki insan haklarının ne kadar kurumsallaştığına ve devletin veya belli otoritelerin siyasal gücüne bağlı olduğu belirtilmektedir (Tekeli, 2010:141-142).

Zorunlu göçlere; Afrikalıların köle olarak Amerika'ya taşınması, 1990'larda yaşanan Körfez Savaşı sonrasındaki Iraklı Kürt sığınmacı akını ile eski Yugoslavya ve Ruanda'daki savaşlar sırasında meydana gelen soykırımların yol açtığı mülteci akınları, Liberya devletinin çökmesiyle Sudan'da sivil savaşın yaşanması ile birlikte çoğu insanın yerinden edilmesi, Kolombiya'da karmaşık yerleşim düzeniyle sonuçlanan kanlı çatışmalar neticesinde suç oranlarına dayalı şiddet ve hükümet otoritesinin neredeyse ortadan kaybolmasıyla yüzbinlerce insanın yerinde edilmesi gibi nedenlerle gelişmiş bölgelere sürekli göç etmek zorunda kalmaları örnek olarak verilebilir (Kurban ve ark, 2008:21-32).

Zorunlu göçler, kentlere göç sürecini hızlandırmakta ve kentsel sorunları arttırmaktadır. Kırsal yerlerden/başka bölge veya ülkelerden zorunlu göçle gelen insanların geldikleri yerlerde; zorunlu göç nedeniyle yaşadıkları sorunlar (işsizlik, sosyal haklardan ve hizmetlerden yararlanamama), yetkililer ve toplum tarafından çoğu zaman tam olarak algılanamamaktadır. Dolayısıyla göçle gelen birey ya da gruplar çoğu zaman kent ortamında mağdur duruma düşmektedir.

Gönüllü göç, bireylerin kendi iradeleriyle ekonomik gerekçeler veya daha iyi bir yaşam standardını yakalamak için gerçekleştirdiği nüfus hareketidir (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016:3).

Kişilerin daha çok ekonomik nedenler ve daha iyi bir yaşam standardına kavuşma amacıyla gerçekleştirdiği gönüllü göçlerde; göç olgusu, kişinin kendi isteği ile gerçekleştiği için zorunlu göçte yaşanan kültürel uyum sorunu yaşanmamaktadır. Bireyler veya gruplar, gönüllü olarak göç ettikleri yerlerde daha uyumlu yaşadıkları için herhangi bir dışlanma sorunu yaşamamaktadırlar (Eraldemir, 2013:13).

2.1.3.2. Dış Göçler

Dış göç olgusu; bir ulusal sınırı geçerek başka bir ulusal sınıra doğru gerçekleştiğinden “uluslararası göçler” olarak da literatürde yer almaktadır (Biçim, 2012:43). IOM’un Göç Terimler Sözlüğü’ne göre; uluslararası göç; “*Kişilerin geçici veya daimi olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere, buldukları ülkelerden veya ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla uluslararası bir sınırın geçilmesi söz konusudur*” (IOM, 2009:59). Bu yer değiştirme hareketi zorunlu olabileceği gibi gönüllü ve bireysel kararlara dayanabilmektedir (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016:3).

Dış göçler özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında endüstrileşmeyle birlikte hız kazanmıştır. Bu göç akımı, genelde artan iş gücü nedeniyle başlangıçta erkekler tarafından gerçekleştirilmiştir. Federal Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa’nın endüstrileşmiş ülkelerinde işgücüne duyulan ihtiyaç nedeniyle göçmen işçiler tarafından bu ülkelere ciddi bir göç hareketi başlamıştır. Bu tür göçlerin temelini çoğunlukla ikili antlaşmalar oluşturmuştur. 1966/67’lerde meydana gelen başta Federal Almanya olmak üzere birçok ülkeyi etkileyen ekonomik kriz, göç hareketlerini de etkilemiştir. Düşük ücretler, kadın emeğini gerektiren teknik gereksinimler, temizlik, paketleme ve gıda servisleri gibi etkenler nedeniyle kadın göçmen işçisine karşı artan bir talep başlamıştır. Bu tür göçler; göç alan ve göç veren ülkelerin nüfus miktarında, nüfusun yaş ve cinsiyete göre sayısal değişiminde ve nüfus yoğunluğunda önemli değişimlere neden olmakla birlikte, göç alan ve göç veren ülkelerin sosyal ve kültürel sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır (Unat, 1977:107-108).

Dış göçlerde üzerinde durulan husus; siyasi bir sınırın aşılması, çalışma veya yerleşme amacının güdülmesi, savaş veya şiddet ortamından kaçış, daha iyi eğitim imkânı vb. nedenlerle, geçici veya sürekli bir yerleşimin söz konusu olmasıdır. Dolayısıyla dış göçlerde az gelişmiş ülkelerin ve gelişmekte olan ülkelerin bu tarz itici faktörleri büyük etken olmakta ve bu durum, göç oranlarını arttırmaktadır (Bayraklı, 2007:28).

- **Beyin Göçü**

Beyin göçü; iyi eğitilmiş, yetenekli bireylerin veya kalifiye iş gücünün, araştırma yapmak ve çalışmak amacıyla kendi ülkelerinden, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere göç etmesi olarak tanımlanmaktadır (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016:3, Bakırtaş ve Kandemir, 2010:962).

Beyin göçü nitelikli iş gücünün, insan sermayesinin ülkeden ayrılmasına sebep olmaktadır. İnsan sermayesi göçü, bir ülkenin ekonomik büyümesini, gelişmesini ve

kalkınmasını olumsuz etkilemekle birlikte, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmesi uluslararası eşitsizlikleri de arttırmaktadır. Dünyada beyin göçüne bakılacak olursa; Kuzey Amerika yetenekli göçmenler için çekim merkezi olurken, yetenekli işçilerin göçünde Avrupa'nın payı da zamanla artmaktadır. Avrupa'daki nitelikli iş gücüne olan ihtiyaç, eğitim, çalışma şartları ve yaşam şartlarının iyi olması gibi etkenler, insanların Batı Avrupa'ya göç etmesini tetiklemektedir (Bakırtaş ve Kandemir, 2010: 962-966).

Beyin göçü son yıllarda uluslararası göçler arasında payı en fazla artan göç türüdür. Göç veren ve göç alan ülkeler arasındaki işgücü kazançlarındaki farklılıklar, göç veren ülkelerdeki yaşam koşullarının düşüklüğü, güven sorunu, ekonomik ve siyasal belirsizlikler gibi itici faktörler ile gelişmiş ülkelerde nitelikli iş gücüne olan talebinin artması, iyi eğitim koşulları, iyi yaşam şartları gibi çekici faktörler, uluslararası göç akımları içinde beyin göçünün payının ön plana çıkmasına ve hızlanmasına neden olmaktadır (Gökbayrak, 2008:72-73).

- **İşçi Göçleri**

Bir ülkenin veya bölgenin iş imkânlarından yararlanmak amacıyla bireylerin bulunduğu ülkeleri terk etmesi; işçi göçü olarak tanımlanmaktadır. İşçi göçlerinin temel nedeni; ekonomik sebeplerden dolayı yapılmasıdır. Bu nedenle, iş göçü göç alan ve göç veren ülkelerin veya bölgelerin sosyal ve ekonomik yapılarında değişime neden olmaktadır (Soytürk, 2012:2314). Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki ucuz vasıfsız iş gücü, gelişmiş ülkelerdeki pahalı iş gücü gibi farklılıklar, ülkeler arasında iş gücü piyasasındaki rekabeti arttırmakta ve ücretleri düşürmektedir (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ülkelerindeki ekonomik kalkınma atılımlarının başlamasıyla ekonomide iş gücüne olan ihtiyaç artmıştır. Avrupa ülkeleri, yaşanan iş gücü açığını karşılamak için gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere yönelmişlerdir (Soytürk, 2012:2313-2314)

İşçi göçünün göç veren ülkelerdeki en önemli katkıları; göçmen işçilerin gelirlerinin bir kısmını, döviz olarak ülkelerindeki ailelerine göndermeleri (döviz gelirleri) ve ülkelerindeki işsizlik oranının artmamasına sebep olmalarıdır.

- **Mübadele Göçleri**

Kelime anlamı “değişim” olan mübadele, iki ülkenin kendi aralarında protokol vasıtasıyla anlaşarak kendi vatandaşlarını karşılıklı olarak değiştirdikleri zorunlu nüfus hareketidir (Sepetçioğlu, 2014:53). Mübadele, savaş sonrası ortaya çıkan yeni sınırlar neticesiyle başka bir ülkenin eline geçen topraklarda kalan nüfusun, ana ülkeyle bağlarının kopmaması için başvurulan bir yöntemdir (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016:3)

Mübadele fikri ilk olarak Balkan Savaşlarından sonra Osmanlı Devleti ile Bulgar Krallığı arasında varılan anlaşma neticesinde uygulanmıştır. Her iki devlet arasında imzalanan İstanbul Anlaşması ile Bulgar ve Müslüman halkın, mallarıyla birlikte değişimi söz konusu olmuştur (Sepetçioğlu, 2014;53).

Mübadele fikri ikinci olarak Osmanlı-Yunanistan arasında imzalanan “Nüfus Mübadelesi Anlaşması”nda gündeme gelmiştir. Bu anlaşmada; Müslümanlar ile Rumların değişimi söz konusu olmuştur. Bu nüfus hareketi, Anadolu ve Yunanistan’ın yaşam koşullarına ve üretim modellerine getirdiği çeşitlenmeyle her iki ülkenin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamlarında birçok sorunu da beraberinde getirmiştir (Sepetçioğlu, 2014;54).

Mübadele göçü, her iki ülkede bir takım sosyal, kültürel, dinsel, dilsel, siyasal ekonomik değişimlere, dönüşümlere ve etkileşimlere yol açmaktadır. Dolayısıyla mübadele, her iki ülkenin dil, din ve kültürlerinde değişimler yarattığı için ulus-devlet ve çok kültürlülük ekseninde ele alınması gereken bir konudur.

- **Sığınma (İltica) Göçü**

Günümüzde yaşanan göçler sadece küreselleşme veya bireylerin kendi istekleriyle değil zorunlu olarak ortaya çıkmaktadır. Göç olgusu artık bir anlamda yerinden edilme veya zorunlu olarak yer değiştirmeye eşdeğer hale gelmektedir. Mülteci, sığınmacı, yerinden edilme, vatansız kavramları geçmişten günümüze kadar yaşanan, tüm toplumu ve dünyayı etkileyen siyasal olaylar sonrası ortaya çıkmış kavramlardır. Bu kavramlar eski dönemlerde ortaya çıksa da ilk kez 1951 Cenevre Sözleşmesi’yle hukuki olarak tanımlanmıştır (Akalin, 2016:27).

1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne göre sığınmacı; sözleşmede geçen beş ölçüt (ırk, din, milliyet, belli bir sosyal gruba üyelik veya politik düşünceleri) nedeniyle zulüm ve baskı gören, kendi ülkesini terk ederek

başka bir ülkeye sığınan ve mülteci olarak kabul edilmek isteyen, kalıcı yerleşimi bekleyen kişiler olarak tanımlanmaktadır (Buz, 2008:121).

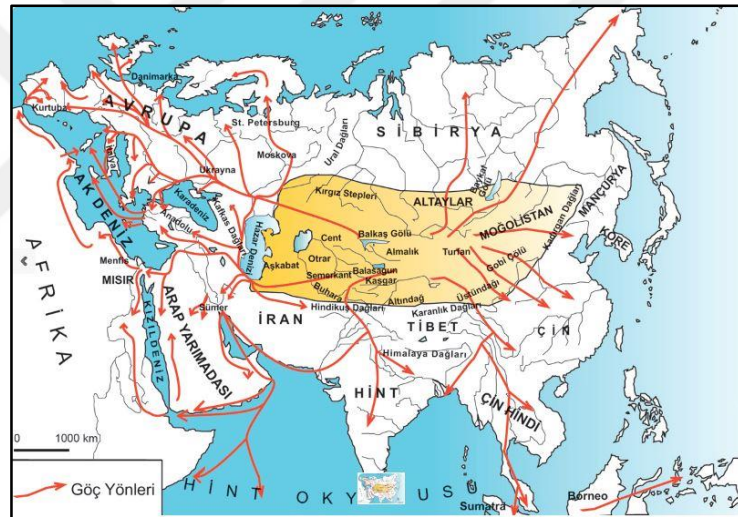
Genel olarak mülteci ve sığınmacı kavramları aynı statüde veya aynı anlamda algılanmaktadır. *“Bu bağlamda sığınmacı, başka bir ülkeye iltica etmek isteyen ve bu doğrultuda başvuruda bulunan kişiyi ifade ederken; mülteci, iltica hakkına sahip olan kişiyi tanımlamaktadır. Sığınmacı geçici iken mülteci kalıcı bir statüyü göstermektedir”* (Anonim, 2016). *“Başka bir yaklaşıma göre ise, sığınmacı; gerek bireysel olarak gerekse grup halinde uluslararası koruma talep eden kişidir. Sığınmacı henüz koruma talebi ilgili ülke makamlarınca nihai olarak karara bağlanmamış olan kişidir. Olumsuz bir karar çıkması halinde bu kişiler, ülkeyi terk etmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle her sığınmacı nihai olarak mülteci kabul edilmeyebilir, ancak her bir mülteci başlangıçta bir sığınmacıdır”* (Reçber, 2014:251).

Dünyanın farklı kıtalarında ve bölgelerinde yaşayan yüzbinlerce insan, her yıl güvenlik endişesiyle buldukları yerlerini terk etmek zorunda kalmaktadırlar. İç çatışma veya savaş nedeniyle yerlerinden edilen bu kişiler, baskı ve zulüm gördükleri için kendi yaşadıkları yerlerden başka ülkelere hatta kıtalararası mesafedeki yerlere doğru kaçırmaktadırlar. Bu kaçış sırasında bazıları aileleriyle birlikte kaçmakta, bazıları kamplara sığınmakta, bazıları ise ıssız bölgelere veya ormanlara saklanarak, kaçış yolunda yaşadıkları şiddetin ve yakalandıkları hastalıkların kurbanı olmaktadır (Akalin, 2016:27).

2.2.Göç Olgusunun Tarihsel Gelişimi

Göç olgusu, insan yaşamının belli dönemlerinde var olan bir eylemdir. Göç olgusu insanların topluluk olarak yaşamaya başlamalarından sonra çeşitlenerek değişmiş ve bu olgu birçok sosyal bilimi ilgilendirdiği için çeşitli araştırmacılar tarafından yeni tanımlar üretilmiştir. Göç olgusu tarihsel süreçte; ekonomik nedenler, savaşlar, çatışma, kuraklık, kıtlık, siyasi sebepler, eğitim, makineleşme, sanayileşme, işsizlik, dini sebepler nedeniyle gerçekleşmiş ve göçün şekline göre değişiklik göstermiştir. Ancak bu olgunun gelişip hızlanmasındaki en temel unsurlar; ülkeler arası gelişmiş farklılıklarının artması ve kapitalin mekânsal değişimidir (Özdemir, 2008:11). Tarihsel süreçte göçler, insanoğlunun geçimini sağlamak amacıyla tarım ve hayvancılık nedeniyle göç etmeleri olarak bilenen ilk çağdan başlayarak yeniçağa kadar insanlık tarihinde yerini almıştır (Bulak, 2015:44).

Göç olgusunun tarihi de insanlık tarihi kadar eskidir. Göç olayları ilk çağlarda birçok topluluğun (Hun, Avar, Oğuz, Türkmen vb.) Türklerin anavatanı olan Orta Asya'dan başlayarak kuzey, güney ve batı yönlerine doğru göç etmeleriyle başlamıştır. Türklerin Orta Asya'dan göç etmelerinin en önemli nedenleri; kuraklık, toprakların verimsizleşmesi, nüfus yoğunluğu, otlak darlığı ve ekonomik sıkıntılardır. 375 yılında yaşanan ve Kavimler Göçü olarak da bilinen olay, Orta Asya'da yaşanan en büyük kitlesel göç hareketidir. Kavimler göçü, Hunların Karadeniz'in kuzeyinden başlayarak Avrupa'nın iç kısımlarına ilerlemesi sonucu oluşan ve bu ilerleyiş sırasında birçok kavimin (Vizigot, Ostrogot, Vandal, Sakson, Frank, Germen) Hunlardan kaçarak Avrupa'nın iç kesimlerine doğru ilerlemesine neden olan bir olaydır. Bu göç hareketleri Avrupa'da bulunan diğer kavimlerin de yer değiştirmesine neden olmuştur (Özcan, 2016:9). Kavimler Göçü, Avrupa'nın etnik yapısının değişmesine yol açmıştır.



Kaynak: URL-1

Şekil 2.1. Türklerin Anayurdu ve göç yolları

Tarihsel süreçte yaşanan bir diğer büyük kitlesel göç hareketi ise Amerika kıtasının keşfiyle ortaya çıkmıştır. Amerika kıtasının keşfedilmesiyle milyonlarca insan Avrupa'dan Amerika'ya doğru göç etmeye başlamıştır. Milyonlarca insanın yer değiştirdiği bu göç hareketleri 20. yy başlarına kadar devam etmiştir. İspanya ve Portekiz başta olmak üzere yaşanan bu göç hareketleri diğer Avrupa ülkelerine de yayılarak hız kazanmıştır (Öztürk, 2011:5). Avrupa'dan Amerika'ya yapılan kitlesel göçte, göçmenler siyasal baskılardan kaçmak, dinsel inançlarını özgürce yerine getirebilmek, yeni fırsatlardan yararlanabilmek için ülkelerini terk etmişlerdir. Yapılan kitlesel göç hareketleri Amerika kıtasında birçok yeni devletlerin ve ticaret kolonilerinin

kurulmasında ve aynı zamanda dünya siyasi haritasının değişmesinde önemli bir etken olmuştur.

I. Dünya Savaşı ile birlikte ucuz iş gücü ihtiyacının artması, savaş sonrasında Avrupa'da yaşanan yeni siyasi yapılanmalar, nüfus değişimlerine neden olmuştur. Savaş sonrasında yaşanan ekonomik bunalım, göç hareketlerinin yavaşlamasına neden olmuştur. Bu durum II. Dünya Savaşı sonrasında Sanayi Devrimi'nin etkisiyle değişerek göç hareketlerine tekrar ivme kazandırmıştır (Öztürk, 2011:5). Sanayi Devrimiyle birlikte teknolojinin gelişmesi ve endüstrileşmenin artması, gelişmiş ülkelerde iş gücüne olan ihtiyacı arttırmıştır. Avrupa'da gelişen ekonomiyle birlikte işgücüne olan ihtiyacın karşılanması için az gelişmiş veya fakir olan ülkelere başta Federal Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesine yoğun işgücü göçü başlamıştır.

1970'li yıllarda yaşanan Petrol Krizi, göçlerin ortaya çıkmasına neden olan bir diğer olaydır. Tüm dünyayı etkileyen Petrol Krizi, göçmen işçi kabul eden devletlerin ekonomilerine de olumsuz olarak yansımıştır. Dolayısıyla bu kriz sonucunda devletler göçmen işçi alımlarını durdurmak ve göçmen işçilerin geri dönüşümünü teşvik edici politikalar üretmek zorunda kalmışlardır. Petrol Krizi ile birlikte ekonomik durgunluğun yaşanması, iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması, işçi göçmenlere olan ihtiyacın azalması yasal olmayan yollarla gerçekleşen göçlerin ve göçmenlerin artmasına neden olmuştur. 1980'li yıllarda yasal olmayan yollarla göç eden göçmenlerin sayılarının artmasıyla birlikte yapılan göçlerle mülteci sayılarında da hızlı bir artış gerçekleşmiştir. 1980'li yıllar, göçlerin ekonomik nedenlere bağlı olarak gerçekleşmesinin yanı sıra mülteci sayılarındaki artışın, göçlerin güvenlik nedeniyle gerçekleştiğini gösteren yeni bir göç söyleminin ortaya çıktığı yıllardır (Ayaz, 2016:17).

Sonuç olarak göç, insanlık tarihinden başlayarak bugüne kadar etkisini ve önemini sürdürerek devam ettiren bir olgudur. 1922-2016 yılları arasında yaşanan göçlerin ekonomik nedenler dışında savaş, iç çatışma, siyasi karışıklık, dini ve etnik yapıdan dolayı gerçekleştiği görülmektedir. BMMYK'nın 2016 yılı verilerine göre 65,6 milyon insanın; zulüm, baskı, iç savaş ve iç çatışmalardan dolayı zorunlu olarak ülkelerini terk eden kişilerden oluştuğunu ifade etmektedir. Bu sayının 22,5 milyonunu mülteciler; 40,3 milyonunu kendi ülkeleri içinde yerinden edilenler; 2,8 milyonunu ise sığınmacılar oluşturmaktadır (UNHCR, 2016). Görüldüğü gibi göç olgusu tarihsel süreçte etkisini hızla devam ettirmekte, günümüzde de önemini arttırarak sürdürmektedir.

2.3.Göç Kuramları

Göç olgusuyla gelişen süreçleri daha iyi anlayabilmek ve göç olgusunun temelinde yatan unsurları tespit edebilmek amacıyla birçok araştırma yapılmış olup bu konuda teorik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu teorik yaklaşımlar, ilk olarak 19. yüzyılda ortaya çıkmış olup, 20. yüzyılda bu teorilere ilişkin farklı bakış açıları getirilmiştir. Genellikle birbirinden ayrı olarak gelişme gösteren bu teoriler, paradigmatik ve tematik yönelimin yanı sıra analiz düzeylerinde de önemli farklılıklar göstermektedirler. Göç teorilerindeki bu uyumsuzluğun olası nedenlerinden biri, göçün hiç bir zaman sosyal bilimlerden birinin özel alanı olmamasına rağmen birçok sosyal bilimci tarafından araştırılmasıdır. Tematik, paradigmatik yönelim ve analiz düzeyindeki farklılıklar; göçün doğası, nedenleri ve sonuçları hakkında yaygın tartışmalara yol açmıştır (De Haas, 2008:2). Göç hareketleri üzerine ortaya çıkan farklı teorik bakış açılarından hareketle, bu bölümde toplam 7 göç kuramına değinilecektir.

2.3.1.Ravenstein'in Göç Kanunları

Göç teorilerine ilişkin birçok çalışma yapılmış olup, Ravenstein'in (1885) "Göç Kanunları" adlı makalesi, göç olgusu üzerinde yapılan ilk bilimsel çalışmadır. Ravenstein'in bu bilimsel çalışması, 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistikî verilerine dayanmaktadır (Aydemir ve Şahin, 2017:362).

Çağlayan (2006), Ravenstein'in Göç Kanunları (The Laws of Migration) adlı makalesinde belirlediği yedi kanunu aşağıdaki şekilde özetlemektedir (Ravenstein, 1885 akt; Çağlayan, 2006;69-71).

1. Göçmenlerin büyük çoğunluğu kısa mesafede göç ederek ilerlemektedir. Bu kısa mesafede gerçekleşen göç, gidilen yerde göç dalgaları yaratan nüfusun yer değişimi ile sonuçlanmaktadır. Kısa mesafeyle gerçekleşen göç olayında, göç akımlarını oluşturan nüfus, daha çok sanayi ve ticaret merkezlerine doğru eğilim göstermektedir. Büyük merkezlere doğru gerçekleşen bu yer değiştirmenin boyutlarını tahmin etmek için göçmenleri kendine çeken kentlerdeki yerli nüfusun yoğunluğunu da hesaba katmak gerekmektedir.

2. Sanayinin gelişmesiyle beraber kentlerde meydana gelen ekonomik büyüme, kentin yakın bölgelerinde yaşayan göçmenleri kentin içine hızlı bir şekilde çekmektedir. Bu göçle beraber kentin kırsal bölgelerinde meydana gelen azalma, uzak bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulmaktadır. Kentin oluşturduğu çekim etkisi arttıkça

göç akımı basamaklı bir şekilde devam etmekte ve ülkenin tamamına yayılarak kendini göstermektedir.

3. Göçle beraber meydana gelen dağılım ve emilim süreci, birbirini destekler niteliktedir ve uyumlu bir şekilde yürümektedir. Bu süreçlerin ortak noktası; ulaşılmak istenen amaçtır. Ravenstein'a göre göç, başlı başına bir amaç olmayıp, bireylerin daha iyi şartlarda yaşamak için kentin imkânlarından faydalanmak istemeleridir. Bu istek, yayılma sürecini hızlandırarak kentin sanayi merkezlerine göç akımını arttırmaktadır. Bu göç akımıyla beraber hızla gelişen sanayi alanında ihtiyaç duyulan işgücü açığı karşılanmakta ve meydana gelen göç akımı kentsel sanayi merkezleri tarafından emilmektedir. Dolayısıyla göç, her iki sürecin de ortak noktası olup, bu süreçlerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

4. Ravenstein, göçün kendini sürekli yenileyen bir süreç olduğunu belirterek, göç alan yerleşim alanlarının aynı zamanda göç verdiğini de ifade etmiştir. Göçün tetikleyici etkisi yeni göç dalgaları yaratarak zincirleme bir şekilde gelişmektedir.

5. Ravenstein'a göre uzun mesafede göç eden göçmenler genellikle sanayisi ve ticareti gelişmiş büyük merkezleri tercih etmekte ve doğrudan bu kentlere yerleşmektedir.

6. Kentte yaşayanlar kırsal bölgelerde yaşayanlara göre daha az göç etme eğilimindedir.

7. Kadınlar, kısa mesafeli göçlerde erkeklere göre daha fazla göç etme eğiliminde iken, erkekler; uzun mesafeli göçlere daha fazla katılmaktadır.

2.3.2. İtme Çekme Kuramı

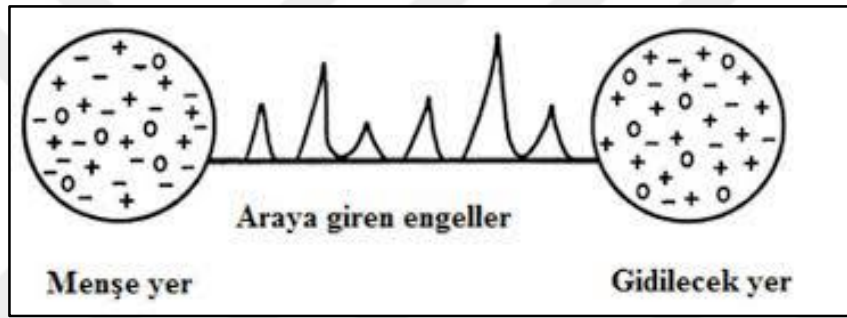
Göç olgusunu neden ve sonuç ilişkisi açısından açıklamak için başvurulan itici ve çekici faktörler ilk kez 1966 yılında Everett Lee tarafından "A Theory of Migration" adlı makalede ortaya konulmuştur. Bu kuram üzerinde birçok araştırmacı tarafından çalışma yapılmış olup, katkılar sağlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar Lee'nin itme-çekme kuramının temel yapısını bozmayarak, kuramın temel formülleri korunmuştur. Lee, ortaya koyduğu teoride daha çok göç sürecine odaklanarak, bu süreçte göçmenlerin de göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır (Aydemir ve Şahin, 2017:364).

Lee, itme-çekme kuramı ile göç etme kararını belirleyen faktörleri ve göç sürecini dört kategoriye ayırmıştır. Bunlar;

1. Yaşanılan yere bağlı faktörler
2. Göç edilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler
3. Göç süresince karşılaşılan engeller ile ilgili faktörler

4. Kişisel faktörler (Lee, 1966:50).

Lee, çalışmasında; insanların yaşadıkları yerlerden, gitmek istedikleri yerlere göç etmeye teşvik eden birçok faktörün bulunduğunu, bu faktörlerin menşei yerdeki itici faktörler olduğunu ifade etmiştir. İtici faktörlerin yanı sıra bir de gidilen yerde yani göçmen sayısının fazla olduğu yerlerde çekici faktörler mevcuttur. Lee çalışmasında çekici faktörlerin kent merkezlerinde bulunduğunu ve çekme faktörlerinin bu alanlarda mevcut olduğunu belirtmiştir. Lee, itme-çekme faktörlerinin yanı sıra, bir de menşe yer ile gidilen yer arasında göç süresince araya giren engellerinde var olduğunu belirtmiştir. Bu engeller, mesafe ve ulaşım gibi engellerdir. Lee aynı zamanda göç hareketlerinin ekonomik boyutunu, etnik engelleri ve araya giren engeller olarak kişisel faktörleri ifade etmiştir (Lee, 1966;50).



Kaynak: (Lee, 1966;50).

Şekil 2.2. Menşe ve Gidilecek Yerdeki Faktörler ve Araya Giren Engeller

İtme ve çekme kuramına göre, hem menşei yerde hem de gidilecek yerde, itici ve çekici faktörler vardır. Bu faktörler sırasıyla; “artılar” ve “eksiler” olarak sınıflandırılmaktadır. Şekil 2.2’de görüldüğü gibi artılar, çekme faktörlerini, eksiler ise; itme faktörlerini belirtmektedir. Aralarında bu faktörleri dengeleyen, yani bütün göçmenler için aynı olan ve göç sürecine herhangi olumlu ya da olumsuz bir katkısı olmayan faktörler olan “sıfırlar” vardır. Bu durum, hem göç edilen yerin hem de göçle gidilen yerin kendi içinde olumlu ve olumsuz faktörleri bulunduğunu göstermektedir (Çağlayan, 2006:73).

Lee (1966), çalışmasında; menşei alan ile ilişkili faktörler ve gidilecek yer ile ilgili ilişkili faktörler arasında önemli farklılıklar olduğunu belirtmektedir (Lee, 1966;50). Yani menşei alandaki itme çekme faktörleri kendi içerisinde bir bütün, gidilecek yerdeki itme çekme faktörleri kendi içerisinde bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bir alanın avantaj ve dezavantajları, ancak orada yaşanarak algılanabilir. Avantaj ve dezavantajları

belirleyen faktörlerin değerlendirilmesi itme çekme kuramı için önemli bir etkidir (Çağlayan, 2006:73).

2.3.3.Petersen'in Beş Göç Tipi

Göç üzerine çalışmalar yapan bir diğer göç kuramcısı ise Willam Petersen'dir. Petersen çalışmasında araştırmak istediği temel etken, itme ve çekme faktörlerinin altında yatan sebeplerin neler olduğudur. İnsanları göç etmeye iten sebeplerin sadece itme ve çekme faktörlerine bağlı olmadığını, bunun yanı sıra bireysel ve sosyal faktörlerin de etkin rol aldığını ifade etmiştir (Petersen, 1958 akt; Özcan, 2016:193).

Petersen 1958 yılında yayınladığı "A General Typology Of Migration" başlıklı çalışmasında; bireysel ve sınıfsal farklılıkları temel alarak 5 göç tipi oluşturmuştur (Petersen, 1958, akt; Çağlayan, 2006, Aydemir ve Şahin, 2017).

- İlkel (primitive) göçler: Doğa olaylarının yarattığı itme faktörleri ile ortaya çıkan göçlerdir. Petersen'in bu göç tipinde üzerinde durduğu temel etken; iklim şartları, kuraklık vb. doğa olayları sonucunda yaşanan zorluklardan kaynaklanan ve bu sebeplerle ortaya çıkan toplu göçlerdir.
- Zoraki (forced) ve yönlendirilen (impelled) göçler: Bu göçler, daha çok bir sosyal kurumun yarattığı baskı nedeniyle yaşanan göçlerdir. Zorunlu göçte göçmenler, kendi iradesi dışında, siyasal mekanizmanın verdiği karar sonucunda göç olayını gerçekleştirmektedir. Yöneltilmiş göç ise; sosyal veya siyasal baskıya rağmen kişiler veya toplum bir karar mekanizması (kendi iradesi ile) kullanabilmektedir. Petersen, Nazilerin Yahudileri göçe zorlamak için yürürlüğe koydukları kanunları, anti-semitik eylemleri ile Yahudileri toplama kamplarına taşıma veya yöneltme politikalarını, zoraki göçe örnek göstermiştir. Buna benzer örnek olarak değerlendirilebilecek bir diğer olay ise; 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç çatışmalar nedeniyle milyonlarca Suriyelinin başta Türkiye olmak üzere diğer komşu ülkelere doğru gerçekleştirdiği göç dalgasıdır.
- Serbest (free) göç: Bu göç tipinde göç eden bireyler veya toplum üzerinde herhangi bir zorlayıcı durum ve itici güç yoktur. Serbest göç tipinde diğer göç tiplerinden farklı olarak göç kararı, tamamen göçmenin kendi hür iradesine bağlı olmakta ve göçmenin kendi isteğine göre gerçekleşmektedir. Serbest göç, kitlesel göçleri değil, kişinin kendi iradesinin tercihi ile yapılan kişisel veya küçük gruplar şeklinde yapılan göçleri tanımlamaktadır.

- Kitlesel (mass) göç: Petersen göç olayının gerçekleşmesindeki diğer temel etkenlerden birisinin teknolojik gelişmeler olduğunu ifade etmektedir. Teknolojik gelişmelere paralel olarak, dünyadaki ulaşım yollarının gelişmesi ve alternatiflerin artması ile göçün bireysel olmaktan çıkarak kitlesel bir duruma geldiğini ifade etmektedir. Bu göç tipinin en belirgin özelliği, göçün kolektif bir davranış haline gelmesidir.

Petersen'in ortaya koyduğu bu 5 göç tipolojisi ile göçün yalnızca itme çekme faktörlerine bağlı kalmadığını, bu faktörlerin yanı sıra; bireysel, sosyal, doğal, siyasal vb. etkenlerle de göçün gerçekleştiğini ifade etmektedir. Petersen'in göç olgusunun yaşanmasına neden olan faktörlerle açıkladığı kuramı ile; günümüzde yaşanan uluslararası göç hareketlerinin (Suriye'deki iç savaştan kaçan mülteciler gibi) analizine ve göçlerin çözümlenmesine imkân vermektedir.

2.3.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Bireylerin kararları ve bu kararlara neden olan sebepler üzerine yoğunlaşan ve daha çok sosyal aktör olarak göçmeni ön plana çıkaran kuramdır. 1940 yılında kesişen fırsatlar kuramından ilk kez bahseden kişi Stouffer'dır.

Kurama göre; göçle ilgili yapılan istatistiksel çalışmalarda göç olgusundaki en önemli nokta göç edilen mesafedir. Çağlayan'a (2006) göre, Stouffer (1940); göç çalışmalarında üzerinde durulması gereken hususlardan birinin mesafe olduğunu ve mesafenin, aradaki fırsatların etkisi ile ilgili temel etmen olduğunu vurgulamaktadır. Yani göç edilecek merkezlerde çekme faktörlerinin önemli olduğunu, bu faktörlerin önemini belirleyen temel etmenin de mesafe olduğunu ifade etmektedir. Göç edilen yerle gidilen yer arasındaki göç akışı, aradaki fırsatların (çekme faktörlerinin) sayısı ile doğru orantılıdır. Belli bir mesafeye göç eden insanların sayısı, bu mesafedeki iş imkânların çokluğu ile doğru orantılıdır (Çağlayan, 2006:77).

Bu teori; göç olgusunu, tek boyutlu bir değişken ile açıklamakta ve gelişmiş sanayi kentlerine, büyükşehirlere doğru yapılan ve daha çok ekonomik temelli göçleri ifade etmektedir (Aydemir ve Şahin, 2017:364). Ekonomik nedenlerle göç edilen işçi göçü çalışmalarında kullanılacak bir kuram özelliğindedir.

2.3.5. Merkez - Çevre Kuramı

Birçok bilim insanı tarafından kullanılan bir diğer önemli göç kuramı da; merkez çevre kuramıdır. Bu kuram, daha çok ekonomik bir teori olup, son yıllarda farklı alanlarda ve uluslararası ilişkilerde kullanımı yaygınlaşmıştır. Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Fernando Cardoso, Andre Gunder Frank gibi birçok bilim adamı bu teorinin gelişmesinde etken rol oynamıştır.

Bağımlılık teorisi 1960'lı yıllardan itibaren Latin Amerika'da ortaya çıkmış olup, Batılı ülkelerin üçüncü dünya ülkeleri ile olan ilişkilerini, yani az gelişmiş ülkelerin batılı ülkelere ekonomik yönden bağımlı olmasını eleştiren teoridir. Ekonominin gelişmesi ile birlikte tüm dünyayı etkisi altına alan kapitalizmin de gelişmesi; bağımlılığı, ekonomik temelli kapitalist bağlara dönüştürmüştür. Bu kapitalizmin sonucunda gelişmiş sömürgeci devletlerin oluşturduğu 'merkez' ülkeler ile sömürge ve sömürülen ulusların oluşturduğu 'çevre' ülkeler ortaya çıkmaktadır. Bu durum sonucunda, ortaya iki kutuplu dünya çıkmıştır. Merkez çevre kuramı, daha çok çevrenin merkeze olan bağımlılığına ve kolonyal dönemin ilişkilerine vurgu yapmaktadır. Bu bakış açısının modern dünyadaki karşılığı; kapitalizm ve ulus-devlet temelidir (Çağlayan, 2006:79).

2.4. Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları

Avrupa Birliği (AB), gelişmiş yapısıyla, uluslararası göç hareketlerinde en önemli çekim merkezleri arasında olmuştur. AB'de iç sınırların kaldırılmasıyla üye ülkeler arasında göçün çözülerek güç bir sorun haline gelmesi sonucunda, Birlik üye ülkeler; mülteciler ve göçmenlerin kontrolünü sağlamak amacıyla ortak bir strateji uygulamak zorunda kalmışlardır (Tekin, 2009:79).

Avrupa'ya gerçekleşen göç dalgaları, II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır. AB'de II. Dünya Savaşı'ndan bu yana yaşanan göç politikaları üç evre halinde incelenebilir (ORSAM, 2012:11). Avrupa'ya göçün ilk aşaması II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkelerinin ekonomilerinin hızla gelişmesi, bu ülkelerde emek piyasasında duyulan gereksinimin karşılanması için güney ülkelerden kuzeydeki ülkelere doğru işçi göçü (misafir işgücü) akımlarının gerçekleşmesiyle başlamıştır (Gençler, 2005:175). İkinci göç evresi işçi göçüyle gelen misafirlerin buralarda aile birleştirmeleri yoluyla yerleşmeleri olarak bilenen evredir. Son evre ise 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Doğu Blok ülkelerinde komünist rejimlerin yıkılmasıyla Batıya iltica etmek için göç eden insanlar tarafından gerçekleştirilmiştir (ORSAM, 2012:12).

Avrupa ülkeleri II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan ekonomik gelişmeyle birlikte emek piyasasında duyulan iş gücü açığını ve sosyal tahribatı ortadan kaldırmak ve ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi için diğer ülkelerden işçi göçünü teşvik edecek göç politikaları uygulamışlardır. Göç olayı AB'nin kurulduğu dönemlerde sorun olarak görülmediğinden ortak göç politikalarını gerektirecek gereksinimlere de ihtiyaç duyulmamıştır. AB'nin böyle gereksinimlere ihtiyaç duymamasının en önemli nedeni bu dönemde gelen göçmenlerin geçici olması ve göçmen akımının istenildiği an kontrol altına alınabileceği düşüncesinin olmasıdır (Öztekin, 2016:53).

1951 yılında altı ülke tarafından kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ilk olarak kömür sektöründe birleşmeyi ön görse de Ortak Pazar anlayışını 1986'da Avrupa Tek Senedi (ATS) ile yaratabilmiştir. Bu süreçle birlikte göç konusu da topluluk içinde yerini almıştır. Topluluğun oluşmasına neden olan Paris Antlaşması'na göre üye olan 6 devletin vatandaşları üye oldukları devletlerde serbest bir şekilde çalışma hakkına sahip olmuşlardır (Öztürk, 2011:27). AB'nin ortak göç politikası ilk olarak Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'nin 1957 yılında yürüğe giren Roma Antlaşması ile kurulmasından sonra uygulanmaya başlanmıştır. Roma Antlaşması'nda kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımına ilişkin teşvik edici esaslar ve hükümler yer almaktadır. Antlaşmadaki temel amaç, yerleşme ve çalışma özgürlüğünün sağlanarak, Birlik ülkelerinin sahip oldukları içsel emek potansiyelinden maksimum düzeyde yararlanabilmek yatmaktadır (Gençler, 2005:184)

1960'lı yıllarda Avrupa Topluluğu'nun politika uygulamalarında artış gözlense de göç, sağlık ve sosyal refah gibi diğer sosyal politika alanları ile birlikte Topluluğun iç pazar işleyişini etkilemesinden dolayı geri planda kalmıştır. 1970'li yıllarda ekonomik krizin yarattığı durgunlukla birlikte işsizlik oranlarındaki artış ve üretim teknolojisindeki gelişmelerle birlikte işçi profiline de değişmesi, kitlesel işçi akımlarına neden olmuştur. İşçi göçmenlerin buldukları ülkede aile birleşmeleri yoluyla yerleşmeleri veya siyasi sığınma talepleri gerekçesiyle gelmeleri, göçün istenildiği an durdurulabilecek bir olgu olmadığı anlaşılmaya başlanmıştır. Sürekli gerçekleşen işçi akımlarının önüne geçilmeyecek hal alması ülkelerin, çeşitli tedbirler almasına ve teşvik edici politikalar gerçekleştirmesine hız kazandırmıştır (Güleç, 2015:84).

“1970'li yıllarda Petrol Krizi'yle başlayan algı değişikliği göçmenlerin ve iltica için başvuran vatandaşların eğilimlerini değiştirmiştir. Merkezi planlı ekonomilerin çökmesi bununla birlikte serbest piyasanın, özellikle Ortak Pazarın gerektirdiği mal, hizmet, sermaye ve emek dolaşımının serbest kalmasıyla göçmen ve sığınmacıların artık

insani yardım ve koruma gerektiren veya işçi göçmenleri gibi iktisadi bir amaca hizmet eden kişiler olarak değil, devletin sosyal hizmetlerinden pay koparmaya çalışan veya sosyal düzeni tehlikeye sokan, sınırlara tehdit oluşturan kişiler olarak görülmeye başlanmıştır” (ORSAM, 2012:12). Petrol Krizi'nin devletlerin ekonomilerine olumsuz yansımaları sonucu küresel durgunluğa yol açmış ve işsizlik hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Devletler, bu kriz önüne geçebilmek için göçmen işçi alımlarını durdurmak, göçmen işçilerin geri dönüşümünü teşvik edici politikalar üretmek ve aynı zamanda “iç güvenlik” alanında ileride yasadışı göç konusunu da kapsayacak devletlerarası birçok antlaşmaya imza atmışlardır. Bunlardan ilki 1975 yılında Avrupa Konseyi Roma Zirvesinde “ Trevi Group” adıyla oluşturulan örgüttür. “Örgüt 1976 yılından itibaren taraf ülkelerin İçişleri ve Adalet Bakanlıkları'ndan yetkililerle toplanmış, sivil havacılık güvenliği, terörizm ve nükleer güvenlik gibi birçok başlıkta bilgi paylaşımı gerçekleştirmiştir” (ORSAM, 2012:12).

1980'lere kadar Avrupa'da ortak bir iltica ve mülteci politikasından bahsedilmezken bu tarihten sonra artan sığınmacı ve mülteci akımı nedeniyle ortak politika ve uygulamalar gündeme getirilmeye başlanmıştır (Tekin, 2009: 69).

Soğuk Savaşın sona erdiği ve Doğu Bloku'nun yıkıldığı 1990'lı yılların başına kadar AB, bölgesel nüfus kontrolü politikaları uygulamıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, uluslararası toplumda ortaya çıkan barış ve istikrar beklentisi, devletlerin parçalanması sonucunda yaşanan iç çatışmalardan dolayı olumsuz sonuçlanmıştır. 1990'lı yıllardan sonra yaşanan göç eğilimlerinin en önemli özelliği etnik, dini ve siyasi baskılar sonucunda artan zorunlu göç miktarıdır (Ayaz, 2016:17-18).

1990'lı yıllardan yaşanan iç çatışmalardan sonra AB ülkelerine yeni göç hareketleri yaşanmıştır. 1992 yılında kitlesel olarak gerçekleşen göç akışında İspanya, Portekiz ve İtalya dış göç alırken, Almanya da iltica başvurularında ilk sırada yer alan ülkeler arasında yer almıştır. Bu dönemde yaşanan kitlesel göç akışı; sığınmacı, yasadışı göç ve aile birleşimi trendlerinin oluşmasına da neden olmuştur. AB, yaşanan kitlesel göç hareketleri sonucunda oluşan göç akımının önüne geçebilmek için uluslararası göç konusunda denge arayışına girişmiş ve bu bağlamda yaşanacak yeni göç akımlarını engellemek ve mevcut olan göçmenlerin geri dönüşümünü teşvik edici politikalar üretmeye çalışmıştır. Bu bağlamda AB, ekonomik ve siyasi bir dönüşüm yaşamasıyla birlikte Birliğin bütünlüğünü sağlayacak ve aynı zamanda iç ve dış göçü kontrol altında tutabilecek düzenlemeler yapmaya özen göstermiştir. Dolayısıyla Birlik düzeyinde farklı dönemlerde farklı antlaşmalara imza atılmıştır (Koçak ve Gündüz, 2016:68-69)

Çizelge 2.2. AB Göç Politikalarını Etkileyen Antlaşmalar ve Yapılış Nedenleri

Tarih	Yapılan Antlaşma	Yapılış Nedeni
1957	Roma Antlaşması	Yerleşme ve çalışma özgürlüğünün sağlanarak, Birlik ülkelerin sahip oldukları içsel emek potansiyelinden yararlanabilmek.
1975	Trevi Grubu	Grupta Sivil havacılık güvenliği, terörizm ve nükleer güvenlik gibi birçok başlıkta bilgi paylaşımı gerçekleştirmiştir.
1985 ve 1999	Schengen Anlaşması	Serbest Dolaşım İlkesi
1986	Avrupa Tek Senedi	Ortak sınırlar oluşturulması fikri devam edilerek, ATS ile Birlik için tek pazar entegrasyonu, serbest dolaşımı öngörülmüştür.
1990	Dublin Konvansiyonu	Sığınmacıların statüsü
1990	Londra Zirvesi	Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinden üçüncü ülkelere gelen sığınmacıların kendi ülkelerine geri gönderilmesi
1993	Maastricht Antlaşması:	Üç sütunlu yapıda göç politikası(adalet ve içişleri, sığınma politikası ve göç politikası
1997	Amsterdam Antlaşması:	Maastricht sonrası düzenlemeler
1999	Tampere Zirvesi:	Göçmen akışının idaresi
2000 ve 2009	Temel Haklar Şartı:	Medeni, Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Haklar
2001	Laeken Zirvesi	AB'nin global rolü tartışılmış ve Birliğin gelecekteki yapısıyla ilgili görüşlerin tartışılacağı kurumsal bir yapının oluşturulması kararının alınması
2002	Seville Zirvesi:	AB göç politikasının kaynak ve transit ülkelere genişletilmesi
2001-2003	Nice Antlaşması:	Göç alanında nitelikli oy çoğunluğu
2003	Dublin II Yönetmeliği	Üçüncü ülke vatandaşının üye devletlerden birinde yaptığı sığınma başvurusunun tek bir devlet tarafından inceleneceğini
2003	Lahey Zirvesi	Özgürlük, güvenlik ve adalet konularına ilişkin stratejilerin geliştirilmesinin gerekli olduğu ve 2010 senesine kadar bu hedeflere ulaşılması için bir plan oluşturulması dile getirilmiştir
2004	Avrupa Anayasası Antlaşması	Ortak Göç Politikaları
2008	Avrupa Göç ve Mülteci Paktı:	Avrupa için ortak göç politikası
2004 ve 2009	Hague ve Stockholm Programı	Geleceğe yönelik adımlar
2009	Lizbon Antlaşması:	Gelinen Son Nokta (Dış sınır denetimleri, iltica, göç, suçun önlenmesi, serbest dolaşım, iç sınırların olmadığı bir özgürlük ve güvenlik alanı sunumu).

Kaynak: (Koçak ve Gündüz, 2016:69)

1985 yılında Avrupa topluluğu üyesi olan 5 ülke (Belçika, Fransa, Almanya, Lüksemburg ve Hollanda) tarafından imzalanan “Schengen Anlaşması” ile ortak bir göç politikasının oluşturulmasına ilişkin ilk temeller atılmıştır. Antlaşmanın amacı antlaşmaya üye olan ülkeler arasındaki mevcut sınır kontrollerinin kaldırılarak serbest dolaşım için alan oluşturmaktır. Söz konusu antlaşma, taraf ülkelerin mevcut

sınırlarındaki kontrolleri kaldırmakta ve dış sınırlar üzerindeki denetimi de güçlendirmektedir (Güleç, 2015:85). Aynı zamanda Schengen Anlaşması 1999 yılında, AB sözleşmesinin bir parçası haline getirilmiş ve iltica politikası kapsamında ortak mücadele kararı alınmıştır. Antlaşmanın AB Hukuku yasalarına girmesiyle, üye olan ülkelerin antlaşmayı askıya almalarının veya değiştirmelerinin önüne geçilmiştir. Sınır kontrollerinde yapılacak yeni uygulamaların AB komisyonunun onayına sunulması zorunluluğu getirilmiştir (Üstün, 2013:1). Dolayısıyla Schengen Anlaşması sınırları ve göçe karşı kısıtlamaları güçlendirmek ve ortak politika kararları alınması amacıyla gerçekleştirilen bir girişim olarak görülmektedir.

1986 yılında imzalanan ATS ile Schengen Anlaşması'yla başlayan ortak sınırlar oluşturulması fikri devam edilerek, ATS ile Birlik için tek pazar entegrasyonu ve kişilerin serbest dolaşımı öngörülmüştür. ATS ile kişilerin serbest dolaşımı öngörülmüş, iç sınır kontroller kaldırılarak, dış sınır kontrollerinin denetlenmesine devam edilmiştir. İç sınır kontrollerinin kalkması güvenlik problemlerini oluşmasına bu durum dış sınır kontrollerinin artmasına ve dolayısıyla AB ülkelerinin iltica ve göç politikalarını tekrar gözden geçirilmesini ve ortak bir politikada hareket etmelerini gerektirmiştir (Güleç, 2015:85). 1980'li yıllarda göç olgusu birçok ülke için sıkıntılı bir durum haline gelmiş ve durum sonucunda 1986 yılında Geçici Göç Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Grup üye olan devletlerin göç ve iltica alanlarında üst düzey yetkililerden oluşmakta ve üye devletlerarasında göç ve iltica konularına ilişkin bilgi değişiminin sağlanması amaçlanmaktadır (Karaşahin, 2012:58).

Hükümetler arasında yaşanan diğer önemli gelişmeler ise “Dublin Konvansiyonu” ve Göç Bakanları arasında gerçekleştirilen “Londra Zirvesi”dir. 1990 yılında yürürlüğe giren Dublin Konvansiyonu ile birden fazla ülkede yapılan sığınma talebinin önüne geçebilmek için, bir üye ülke tarafından yapılan başvurunun diğer üye ülkeler tarafından kabul edilmesi hedeflenmektedir. Konvansiyonun yapılmasındaki asıl amaç sığınma talebinin tek ülkede toplanmasıdır. Londra Zirvesi ile Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin güvenli üçüncü ülke kabul edilmesiyle bu ülkelere gelen sığınmacıların kendi ülkelerine geri gönderilmesi amaçlanmıştır. Bu düzenlemeyle AB'nin, Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerini yasadışı göç konusunda sorumlu tutarak kendileri için tampon bölgeler oluşturmayı hedefledikleri söylenebilir (Karaşahin, 2012:58-59). Dublin Sözleşmesi iltica ve sığınmacıyla ilgili hükümlerini 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi temelinde oluşturmuş aynı zamanda iltica ve sığınmacılara yönelik başvuruların incelenmesinde hangi üye devletlerin sorumlu olacağı

belirlenmiştir. Bununla birlikte sığınma ve iltica başvurularının birden fazla ülke tarafından yapılmayacağını belirten ilkeler içermektedir (Öztekin, 2016:57)

1990'lı yıllar hükümetler arası işbirliğin daha resmi ve kurumsal yapılması gerektiğinin önemine dikkat çekmektedir. Bu dönemde Doğu Bloğunun çökmesiyle kontrolsüz göçlerin yaşanması ve çok sayıda sığınmacının Avrupa göç etmeleri bu durum aynı zamanda iç sınırların kaldırılması hükmüyle birleşince, Topluluğun tamamında göç konusuna ilişkin adımların atılmasını gerektiren ihtiyaçları ortaya çıkarmıştır. 1990'lı yıllarda artan dış göç baskısı, kayıt dışı göçmen ve sığınma arayan kitlelerin artması gündemin merkezini genişletmiştir. Batı Avrupa ülkeleri dış sınır güvenliğinin yanı sıra Doğu Avrupa'nın siyasi ve ekonomik sorunlarına yönelik çeşitli yöntemler üreterek Avrupa'nın yeniden şekillenmesinde belirleyici rol üstlenmişlerdir. Dolayısıyla göç sorunu, Batı Avrupa'nın gündeminde 1990'lı yıllarda baş göstermiştir. Avrupa'da meydana gelen bu değişiklikler sonucunda, Maastricht Antlaşmasıyla göç sorunu, ortak çıkar konusu haline gelmeye başlamıştır (Elmas, 2016:38-39)

1992 yılında imzalanan ancak 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşmasıyla Avrupa Topluluğu Avrupa Birliği adını alarak, AB'nin "üç temel sütunu" oluşturulmuştur. Antlaşmanın AB'nin göç yönetimi açısından en önemli faaliyeti Antlaşmadan önce devletler arası uygulanan Trevi ve Göç Grubunu birleştirmesi ve Trevi Grubunu AB'nin üçüncü temeli olan "Adalet ve İçişleri" alanına entegre etmesidir (ORSAM, 2012:12). Antlaşmayla göç ve iltica politikalarına verilen önem artmış ve AB'nin "Adalet ve İçişleri" sütununda göç ve iltica konusu önemli bir politika başlığı olarak yerini almıştır (Şen ve Özkorul, 2016:97). Aynı zamanda Antlaşmayla birlikte hükümetler arası işbirliğinin resmîyet kazanmasıyla uluslararası hükümetlerin yetkilerine yer verilmiş ve yetkilerinin korunması sağlanmıştır (Elmas, 2016:39)

1997 yılında imzalanan ve 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşmasında göç ve iltica konusu ortak bir konu olarak ele alınmıştır. "Amsterdam Antlaşması özgürlük, güvenlik ve adalet alanını Birliğin hedefleri arasında saymış; Antlaşmayla serbest hareket, göç ve iltica konuları yeni başlık altında toplanarak, Birliğin yetki alanına alınmış; Schengen Sözleşmesi'ni Antlaşma çerçevesine dâhil ederek ırk ve etnik kimlik özelinde ayrımcılığa karşı yasamanın önünü açmıştır (Karaşahin, 2012:60). Antlaşmayla vize, iltica, göç ve serbest dolaşım alanında ortak uygulamalara gidilmiş, üçüncü ülke vatandaşlarının Topluluk hukukundaki yerini belirleyerek, bu vatandaşlar Topluluk hukuku ile koruma altına alınmıştır. Bunlar; (Gençler, 200:189)

- Bir AB üyesi ülkelere ait olan kişinin aile üyeleri,

- AB ile ortaklık veya işbirliği antlaşmaları bulunan ülke vatandaşları,
- Başka bir üye ülkede hizmetleri gerçekleştiren firma çalışanlarına üç aydan fazla serbest dolaşım haklarının tanınmasıdır.

Antlaşmayla birlikte göç ve iltica alanlarında Mayıs 2004 tarihinden itibaren 5 yıl içinde karar alınmasının hükümetler arası düzeyde devam edeceği kabul edilmiştir. 5 yıl süreyle dış sınırlardaki kontroller, vize uygulamaları ve sığınma başvuruları gibi konulara yönelik üye ülkeler tarafından bazı engellerin ortadan kaldırılması kararının alınması ve yasa dışı göçle mücadelede ortak norm ve uygulamaların geliştirilmesi amaçlanmıştır. Antlaşmayla birlikte AB’de ortak bir göç ve sığınma politikası geliştirmenin hukuki yolları açılmıştır (Gençler, 2005;189, Elmas, 2016:40).

Amsterdam Antlaşması’ndan sonra adalet ve içişleri konularını tartışmak üzere 15-16 Ekim 1999 tarihinde Tampere Zirvesi düzenlenmiştir. Tampere Zirvesi ile Birlik adına özgürlük, güvenlik ve adalet konularına ilişkin bir strateji geliştirilerek, göç konusunda kaynak ve transit ülkelerle işbirliğinin yapılması, üçüncü ülke vatandaşlarına eşit muamelenin sağlanması, göç akımlarına karşı etkili bir yönetim biçiminin uygulanması ve ekonomik sebeplerle insani sebeplerin dengelenmesi hedeflenmektedir (Şen ve Özkorul, 2016:98, Karaşahin, 2012:62).

Maastricht Antlaşması, Amsterdam Antlaşması ve Tampere Zirvesi’nin ortak noktaları AB’nin ortak bir göç ve iltica politikasına ihtiyaç duymasındır. Avrupa üye ülkelerinin göç akımında karşılaştıkları sorunların başında mülteci akımlarının artması ve düşük nitelikli göçmenler yer almaktadır. Buna bağlı olarak üye ülkelerin amacı küresel anlamda rekabet edebilmek amacıyla nitelikli iş gücünü Avrupa ekonomisine çekmeye çalışmaktır. Dolayısıyla yasadışı göçmenlerin kontrolüne yönelik ihtiyaçların artması, Avrupa Birliği’nin sınır kontrol harcamalarında arttırmıştır (Öztekin,2016:61).

2000 yılının sonunda AB Komisyonu tarafından “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı” imzalanmıştır. AB Temel Haklar Şartı’nda yer alan bölünmez ve evrensel değerler olan insan onuru, özgürlük, dayanışma ve eşitlik konuları AB kimliği ile sunulmuş ve böylelikle AB kimliğinin tescili söz konusu olmuştur (Bayar, 2006:13).

2001 tarihinde düzenlenen Laeken Zirvesi’nde AB’nin geleceğine yönelik bir bildiri yayımlanmasıyla, yeni gelişen ihtiyaçlarla birlikte AB’nin global rolü tartışılmış ve Birliğin gelecekteki yapısıyla ilgili görüşlerin tartışılacağı kurumsal bir yapının oluşturulması kararı alınmıştır (Bayar, 2006:14). Ortak göç politikası oluşturulma

çabalarının hız kazanmasına rağmen özellikle, yasa dışı göçe karşı ortak bir uygulama planının oluşturulması yönünde kademe kaydedilmiştir (Gençler, 2005:189)

2002 tarihinde düzenlenen Seville Zirvesi'nde yasadışı göçle mücadele, AB'nin vize uygulayıp uygulamadığı ülkelerin gözden geçirilmesi ve vize verileri için ortak kimlik sisteminin oluşturulması, geri kabul antlaşmalarının yaygınlaştırılmasına hız verilmesi, insan kaçakçılığıyla savaşmak için düzensiz girişin, geçişin ve ikametini kolaylaştırılmasını sağlayan yönergenin resmî olarak kabul edilmesi gibi konular hedeflenmiştir. Seville Zirvesi'nde göç veren ülkelerle ekonomik işbirliği, kalkınma desteği ve çatışmaların önlenmesi gibi eylemlerin gerçekleştirilmesi ve düzensiz göç hareketleriyle mücadele edebilmek için üye ülkeler arasında ortak politikaların uygulanması kararı alınmıştır (Ünsal, 2007:101-102). *“Zirvede aday ülkelere de geri kabul anlaşması konusunda baskı yapılması kararlaştırılmış ancak Tampere de açıkça belirlenen ortak ‘özgürlük, güvenlik, adalet’ alanına kimlerin meşru olarak mülteci ya da sığınma statüsü iddiasında bulunabilir sorusu en kritik sorulardan biri olarak cevapsız kalmıştır”* (Elmas, 2016:42-43).

2001 tarihinde imzalan ve 2003'de yürürlüğe giren Nice Antlaşması, AB'nin gelecekteki hukuki kararlarına ilişkin Amsterdam Antlaşmasındaki kararlara birtakım düzenlemeler ve eklemeler getirmiş ve Birliğe yeni üyeler olarak genişlemeye hazırlamaktır (Günel, 2005:101). Antlaşma, aynı zamanda sınır kontrollerinin arttırılması, vize uygulamaları, serbest dolaşım, göç ve iltica alanlarıyla ilgili düzenlemeler ve yasadışı göçle ilgili mücadele yöntemlerini güçlendirmiştir.

Dublin Yönetmeliği'nin iyileştirilmesi amacıyla 17 Mart 2003 yılında Dublin II Yönetmeliği çıkarılmıştır. Dublin II Yönetmeliği'nde üçüncü ülke vatandaşının üye devletlerden birinde yaptığı sığınma başvurusunun tek bir devlet tarafından inceleneceğini belirtilmiştir. Dublin II Yönetmeliği'nin 4. Maddesinde; sığınmacının başvurusunu inceleme görevi, sığınma başvurusunu ilk yaptığı ülkenin sorumluluğuna verilmiştir (Şen ve Özkorul, 2016:97).

Mart 2003'teki Lahey Zirvesi'nde, Tampere'de söz edilen özgürlük, güvenlik ve adalet konularına ilişkin stratejilerin geliştirilmesinin gerekli olduğu ve 2010 senesine kadar bu hedeflere ulaşılması için bir plan oluşturulması dile getirilmiştir. Lahey'de öncelikle onaylanan temel konular; üçüncü ülkelerin iltica ve göç sistemlerinin geliştirilmesi için bu ülkelerle işbirliğinin yapılması, yasadışı göçle mücadelede dengeli bir yaklaşımın güdülmesi, yeniden yerleştirme programlarının uygulanması, kayıt dışı göçmenlerin kaynak ülkelere iadesi ve geri kabulü için politikaların düzenlenmesi, sınır

güvenliği alanında operasyonel işbirliğini sağlamak için görevlendirilen ve bağımsız çalışan AB Ajansı FRONTEX⁹ için çeşitli fonların kurulması şeklinde özetlenmektedir (Güleç, 2015:87).

2000'lerde uygulanan bir diğer politika aracı ise Göçe Yönelik Global Yaklaşım'dır. Avrupa'da böyle bir yaklaşımın ortaya çıkmasındaki en temel neden; yasadışı göç sorununun küreselleşme çağında gittikçe ağırlaşmasıdır. 2004 Brüksel Avrupa Konseyinde, "Özgürlük, Güvenlik ve Adaletin Güçlendirilmesi" başlıklı Hague Programı kabul edilmiştir. Göç ve sığınma konularında kaydedilen süreci özetleyen Program, göçün bütün kademelerine ilişkin kapsamlı bir yaklaşımın oluşturulması gerekliliğini belirtmesi yanı sıra göçün, kaynak ve transit geçiş noktalarındaki ülkelerle işbirliğinin yapılmasının öneminden bahsedilmiştir. Aralık 2005'teki Avrupa Konseyinde, Birliğin Göçe Yönelik Global Yaklaşım'ı kabul edilmiştir. *Bu yaklaşımla göç konusunu üçüncü ülkelerle girilecek birbiriyle entegre olmuş, kapsamlı ve dengeli bir ortaklık yolu ile çözümlenebilmek için göç, dış ilişkiler ve kalkınma politikalarını bir araya getirmektedir. Böylelikle, göç ve ekonomik-siyasi kalkınma arasında bir bağ kurularak; göçün temel nedenlerinin ele alınması yolu izlenmektedir* (Samur, 2008:5-9).

2004 yılında Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe kabul edilmesi, AB'nin 25 ülkeyi kapsayan bir yapıya kavuşması, dış sınırların yapısını değiştirmesiyle birlikte sınırların kontrollerinin önem kazanmasına ve dolayısıyla AB düzeyinde yasadışı göç olgusunda sınır kontrolleriyle mücadele edilmesi için kapsamlı ve ortak bir sınır kontrolü geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu kapsamda 2005 yılında Fontex adı verilen sistemin kurulmasıyla AB üyesi ve Schengen kapsamında olan ülkeler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesiyle, dış sınır güvenliğinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Frontex'in yasal dayanağını oluşturan 2007/2004 sayılı Konsey Tüzüğü, üye ülkelerin dış sınır kontrollerinin belirlenmesinde yetkili taraf olduğunu ancak Ajans'ın üye ülkeler tarafından alınan tedbirleri koordine etmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Ajans, yasadışı göçmenlerin giriş yaptıkları üye ülke sınırlarında Birliğin aktif hale getirilmesi ve üye ülkelerin üzerine düşen görevin paylaşılmasını hedeflemektedir (Karaşahin, 2012:64, Gençler, 2005:191). Yasadışı göçle mücadelede AB'ye vize ile girecek üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik ortak bir vize sisteminin kurulması hedeflenerek, üye ülkelerde oluşturulacak Ulusal Vize Bilgi Sistemi'nden, Merkezi Bilgi Sistemi'ne vize veri değişiminin gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda biyometrik veri

⁹ FRONTEX: Avrupa Birliği üye ülkelerinin dış sınırlarının yönetimi için operasyonel işbirliği ajansıdır.

uygulamasının başlatılması istenmiş ve Avrupa Polis Teşkilatı oluşturulmuştur. Bu amaçla resmi kurumlar arasında bilgi akışının hızlı gerçekleşmesi ve mücadele konusunda etkinlik sağlanabileceği düşünülmektedir (Gençler, 2005:191)

Göç ve iltica alanına ilişkin genel ilkelerin belirlenmesi için 2008 yılında “Avrupa Birliği Göç ve İltica Paktı” imzalanmıştır. Ancak bu antlaşma üye devletler için önemli olsa da politik bir belge olduğu için yasal bağlayıcılığı yoktur. Antlaşma aynı zamanda göç yönetiminde yeni politikalara canlılık getirme amacı taşımasının yanı sıra üye ülkeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve oluşturulan politik hedeflerin zamanında sunulmasına yardımcı olmaktadır (Tekin, 2009:79).

Avrupa Birliği Göç ve İltica Paktı'nda beş önemli hedefe değinilmiştir. Bunlar; (ORSAM, 2012:13).

- Her bir üye ülkenin kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve kabul kapasitelerini kendi belirlediği şekliyle yasal göçün düzenlenmesi,
- Yasa dışı göçmenlerin kaynak veya transit ülkelere geri gönderilmelerinden emin olunacak şekilde yasadışı göçün kontrol edilmesi,
- Sınır kontrollerinin daha etkin bir hale getirilmesi,
- Tek bir sığınma yöntemi oluşturulması ve mülteciler için tek bir statü uygulanması,
- Kaynak ve transit ülkeleriyle göç ve kalkınma arasında etkileşimi desteklemek için kapsamlı işbirliğinin oluşturulmasıdır.

AB Göç ve İltica Paktı, göç yönetiminde yeni öneriler getirerek, yeni ana fikirler belirlenmiştir. Belirlenen yeni ana fikirlerden bir diğeri de entegrasyonla ilgilidir. Antlaşma, üye ülkeleri entegrasyon konusunda teşvik edici politikalar oluşturmaya ve çabalarını birleştirmeye özendirilmektedir. Yasal yollarla ikamet alan göçmenlerin entegrasyonu, AB'nin göç politikasında önemli bir bileşendir. Entegrasyon planı, ev sahibi toplumda göçmenler için haklara ve fırsatlara erişim sağlamak için politikalar geliştirmekte aynı zamanda entegrasyonla göçmenlerin ev sahibi toplumun yasaları, kurumsal yapısı, değer yargıları ve prensipleriyle kabul edilmesini kapsamaktadır (Tekin, 2009:80).

AB göç yeniliklerinin yapısı içindeki en dikkat çekici değişikliklerin üye devletler tarafından imzalanan ve 1 Aralık 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'yla getirildiği belirtilmektedir. Lizbon Antlaşması göç ve ilticaya yönelik düzenlemeleri “Özgürlük, Güvenlik ve Adalet” alanı içerisine yerleştirilmiştir. Ayrıca Lizbon

Antlaşmasıyla Özgürlük, Güvenlik ve Adalet alanında oy birliğiyle karar alınması ilkesi kaldırılarak (bazı istisnalar saklı tutularak) nitelikli oy birliği kararının alınması ilkesine geçilmiştir. Aynı zamanda Antlaşmayla iç güvenlik ve dış sınırların entegre yöntemi konuları, AB içerisinde düzenlenmiştir. Yasadışı göçle mücadele en önemli konular arasında yerini almış ve izinsiz ikamet eden göçmenleri/yabancıları sınır dışı etme ve üçüncü ülkelere geri gönderme yollarına başvurulacağı belirtilmiştir (Güleç, 2015:88).

Aralık 2009'daki AB Konsey Zirvesi'nde kabul edilen "Stockholm Programı", Tampere ve Lahey'e Zirvelerinde alınan kararların (Adalet, İçişleri ve Güvenlik) devamı niteliğinde olup 2010-2014 döneminde göç konusunda yapılacak çalışmalara ve düzenlemelere yön vermektedir. Stockholm Programı "Vatandaşlarına Hizmet Eden ve Koruyan Daha Açık ve Güvenli Avrupa" ismiyle Lizbon Antlaşması'ndaki ilgili hükümlerle uyumlu şekilde beş yıllık dönem içinde Birliğin göç konusundaki öncelikleri ortaya konulmuş ve yasal göçe ilişkin kararların nitelikli oy çoğunluğuyla alınacağı kabul edilmiştir. Program ile Konsey; "diğer ülkelerle işbirliği içinde evrensel bir göç yaklaşımı geliştirmek, iş piyasasının ihtiyaçlarını ve taleplerini göz önünde tutarak üye ülkelerle ortak bir politika oluşturmak, daha sıkı bir entegrasyon politikası sağlamak, yasa dışı göçle mücadeleyi hızlandırmak, göç ve sığınma alanında sorumluluk, dayanışma ve ortaklığın sağlanması, kimsesiz küçükleri koruyucu önlemlerin alınması ve vatandaşlık ve temel hakların teşvik edilmesi benimsenmektedir. Bununla birlikte Stockholm Programı, insan hakları örgütleri, demokratik hak ve özgürlüklerin ve iltica hakkının kısıtlanacağını, FRONTEX'in rolünün artırılarak sınırların silahlandırılacağını ve baskıcı bir denetim mekanizması oluşturulacağını savunanlarca eleştirilere maruz kalmıştır" (Güleç, 2015:88).

AB göç politikasının günümüzdeki görüntüsü; göç dalgalarının düzenlenmesi, AB'de yaşayan vatandaşların uyum ve bütünleşmelerinin sağlanması, göçe yönelik ortak politikaların uygulanarak gelişme göstermesi ve yasadışı göç ve göçmenlerin ülkelere geri gönderilmesinin üçüncü ülkeler tarafından kabul edilmesi şeklinde kendini göstermiştir (Öztekin,2016:63).

Sonuç olarak AB'de göç politikaları alanında yapılan düzenlemelerin, insan haklarının saklı kalınması koşulu ile Birliğin ekonomik, iç güvenlik, dış sınır kontrolleri, sosyal ve politik yapısının korunması ve geliştirilmesi amacına yönelik ilerleme sağladığı bilinmektedir. AB'nin oluşum ve gelişim hedeflerinde "Ortak Avrupa" yaratma ideali bulunmasıyla birlikte, üye ülkelerin diğer üye ülkelere göre rekabet üstünlüğü sağlama düşüncesi ve bazı alanlarda bağımsız hareket etme fikrinin korunduğu görülmektedir.

Bunun temel nedeni de ülkelerin kendi emek piyasalarının dengelenmesi için emek gücünü elde etmede esneklik arayışı ve beklentisi içinde olmalarından kaynaklanmaktadır (Gençler, 2005:192).

2.5. Türkiye'de Geçmişten Günümüze Göç Hareketliliği

Anadolu, insanlık tarihinin her döneminde yoğun bir şekilde göç almıştır. Osmanlı İmparatorluğu, Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru gerçekleşen göçler sonucunda kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin dağılması ile bu topraklardan Anadolu topraklarına doğru göç akınları başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin dağılması ile yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ise Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana çeşitli nedenlerle birçok göçmene ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyet'in kurulmasıyla ülke topraklarında yaşayan vatandaşlarının çoğunluğunun; mülteci, göçmen ya da atalarının mülteci ve göçmen olan insanlardan oluştuğu bilinmektedir (Karayel, 2016:40).

Türkiye, coğrafi ve stratejik konumu nedeniyle farklı dönemlerde göç hareketlerinin durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar genellikle Türk ve Müslüman topluluklarının gerçekleştirdiği göçler yaşanırken, 1980'li yıllardan sonra farklı uyruk ve dinlerdeki topluluklarda göç etmişlerdir. Dolayısıyla Türkiye'de yaşanan göç hareketleri Osmanlı Devleti'nden başlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonraki döneme kadar devam eden geniş bir süreci kapsamaktadır (Karayel, 2016:40, Dönmez Kara, 2015:137).

Osmanlı Devleti'ne yönelik ilk kitlesel göç hareketi, Yahudiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Yahudilerin Osmanlı Devleti'ne sığınmalarının temel nedeni o dönemde yaşanan dini baskılardır. 1492 yılında İspanyanın Kadiz Limanı'ndan ayrılarak Yahudi mültecileri taşıyan gemiler 250.000 civarındaki Yahudi'yi ülke topraklarına taşımıştır. (Dönmez Kara, 2015:137). Osmanlı Devleti aynı zamanda farklı dönemlerde zorunlu olarak gelen birçok göçmende ev sahipliği yapmıştır. Bu göçlerin ilk örneği 1672 yılında yaşanan Thököly Ayaklanması'ndan sonra Macarların ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmasıdır. 1720-1735 yılları arasında Macar Rakoczi ile 1849-1851 yılları arasında Kossuth, Habsburg Hanedanlığı'ndan kaçarak Osmanlı Devleti'ne sığınmışlardır. Bir diğer zorunlu göç olayı ise 1830 yılında Polonya Krallığı'nın Rusya İmparatorluğu'na katılmasıyla Polonyalıların zorunlu olarak ülkelerini terk etmesidir. Osmanlı Devleti'ne sığınan Polonyalılar 1842 yılında İstanbul'da Polonezköy'e yerleşerek Polonyalıların yaşadıkları yer olarak bilinen Polonezköy'ün kurulmasına neden olmuşlardır (Ayaz, 2016:41-42).

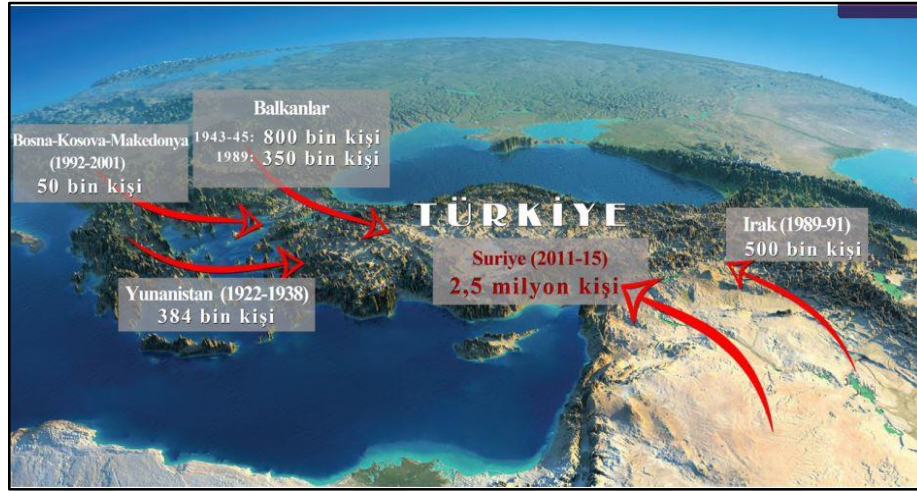
Osmanlı İmparatorluğu'nun küçülmeye başladığı dönemlerde yaşanan ilk göç hareketleri ise 1774 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Kırım göçlerinin gerçekleşmesidir. 1789-1800 yılları arasında Kırım'dan ilk olarak 500.000 Tatarın, 1860-1894 yıllarında 400.000 Kırım Tatar göçmeninin Osmanlı topraklarına geldiği tahmin edilmektedir. Rusya'nın genişlemesi ile birlikte 1865'li yıllarda Kafkasya'dan Osmanlı Devleti'ne 520.000 kişi göç etmiştir. Kafkasya'dan gelenlerin çoğu Trabzon, Sinop ve Samsun çevresine yerleşmişlerdir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Balkanlar'daki Osmanlı topraklarında Romanya ve Bulgaristan devletlerinin kurulması ile Büyük Balkan Göçü denilen olayla 1.500.000 kişi Balkanlardan Osmanlı topraklarına göç etmişlerdir. Göç sırasında 300.000 kişi hayatını kaybetmiştir. 1893-1902 yılları arasında Bulgaristan'dan Müslüman ve Yahudilerinde içinde bulunduğu 72.500 kişi göç etmiştir. Göçle gelen insanlar Trakya, Bursa, Balıkesir ve Bandırma olmak üzere birçok illere yerleştirilmişlerdir. Balkanlardaki bir diğer göç hareketi ise 1912-1913 yılları arasında Balkan savaşı sonrasında 640.000 kadar Müslüman-Türk nüfusunun Osmanlı topraklarına yerleşmesidir (Tekeli, 2010:150-151).

Osmanlı Devleti topraklarında gerçekleşen bir başka göç olayı da 1917 Bolşevik İhtilali'nin ardından Vrangel'in yaklaşık 135 bin kişiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu'ndan koruma talep etmesidir.

Osmanlı Devleti'nin ardından Anadolu'da Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile Balkan ülkelerinden Anadolu'ya ilk göçler Türk-Yunan mübadelesi ile başlamıştır. Türk-Yunan arasında gerçekleşen mübadele göçüyle Anadolu'da yaşayan 1.200.000 Rum ile Yunanistan'da yaşayan 400.000 civarında Müslüman karşılıklı olarak yer değiştirmiştir (Dönmez Kara, 2015:137). 1923-1950 yılları arasında Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya'dan göç almıştır. Bu çerçevede Türkiye; (Karayel, 2016:43).

- 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişinin,
- 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin kişinin,
- 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişinin,
- 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişinin, 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişinin,
- 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişinin,
- 1992- 1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişinin,
- 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişinin,
- 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişinin,

- 2011-2015 yılları arasında Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 2 milyon Suriyelinin kabul edildiği görülmektedir.



Kaynak: (Vatandaş,2016:3)

Şekil 2.3. Tarihsel Süreçte Türkiye’ye Göç Akışı

Türkiye’de göç hareketi Cumhuriyet’in kuruluşundan sonraki dönemde, yani 1950’lerde başlayarak 1980’li yıllara kadar, önemli değişimlerle birlikte yoğunluk kazanmıştır. Bu göçlerin yaşanmasındaki başlıca nedenler arasında; dışa açılım politikası ve tarımda makineleşme sayılmaktadır (Sal, 2015:15). Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan ve hızlanan iç göç olgusu ülkedeki kırsal alanların iticiliği ve kentsel alanların çekiciliğinden kaynaklanmaktadır. 1950’li yıllarda başlayan kırsal alandan kente gerçekleşen iç göçler, bu dönemde ülkenin kırsal alanlarındaki ekonomik ve toplumsal değişimlerinden kaynaklanmaktadır. Bu değişimlerin başında; tarımda makineleşme ve modernleşme, geleneksel toprak sahipliği rejiminin değişmesi, toprakların verimsizleşmesi, toprakların belirli ellerde toplanması, ulaşımdaki gelişmelerdir. Bu etkenler nedeniyle kırsal alanlarda yaşayan nüfusun kentsel alanlara doğru hareketlenmesiyle, 1950’li ve 1960’lı yıllarda içgöçler yaşanmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250-251).

1927 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Türkiye nüfusu 13.648.270’dir. Bu nüfusun % 24,22’sine karşılık gelen 3.305.879 kişisi kentlerde yaşarken, %75,78’ine karşılık gelen 10.342.391’i kırsal kesimde yaşamaktadır (Anonim-2, 2014). 2016 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre Türkiye nüfusu 79.814.871’dir. Bu nüfusun % 92’sine karşılık gelen 73,671,748 kişisi kentlerde yaşarken, %8’sine karşılık gelen 6.143.123’i kırsal kesimde yaşamaktadır. Çizelge 2.3 incelendiğinde Türkiye’de

kentleşme olgusunun 1985’li yıllarda hızlı bir değişim gösterdiği görülmektedir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra bu değişim daha da artmış ve 2012 yılında çıkan 6360 Sayılı Kanun sonucunda kırsal nüfusun tanımının değişmiş olmasına bağlı olarak yüksek bir kentleşme oranı ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede Türkiye genelinde iç göç olgusu kentleşme lehine bir durum ortaya koymaktadır. Kırsal alandaki teknolojik gelişmelere dayalı olarak azalan işgücü ihtiyacı, kazanç düşüklüğü, eğitim, ekonomi vb. sebeplerden nüfusun kentlere yığılması bu durumu etkilemektedir (Anonim-2, 2014).

Çizelge 2.3. Yıllara Göre Türkiye Nüfusu, Nüfus Artış Hızı, Kentsel ve Kırsal Nüfus Oranları

Yıl	Nüfus (.000)	Nüfus Artış Hızı (%)	Kent Nüfusu %	Kırsal Nüfus %
1927	13.648	-	24,22	75,78
1935	16.158	21,10	23,53	76,47
1940	17.821	17,24	24,39	75,61
1945	18.790	10,59	24,94	75,06
1950	20.947	21,73	25,04	74,90
1955	24.065	27,75	28,79	71,21
1960	27.755	28,53	31,92	68,08
1965	31.391	24,63	34,42	65,58
1970	35.605	25,19	38,45	61,55
1975	40.348	25,01	41,81	58,19
1980	44.737	20,65	43,91	56,19
1985	50.664	24,88	53,03	46,97
1990	56.473	21,71	59,01	40,99
2000	67.804	18,28	64,90	35,10
2007	70.586	14,16	70,47	29,53
2008	71.517	13,10	74,96	25,04
2009	72.561	14,50	75,53	24,47
2010	73.723	15,90	76,30	23,70
2011	74.724	13,50	76,80	23,20
2012	75.627	12,00	77,30	22,70
2013	76.668	13,70	91,34	8,66
2014	77.695	13,40	91,75	8,25
2015	78.741	13,46	92,10	7,90
2016	79.814	13,63	92,30	7,70
2017	80.810	12,48	92,51	7,49
2018	82.003	14,76	92,27	7,73

Kaynak: (Anonim-2, 2014, TÜİK ADNKS verileri, 2018)

1950’li yıllarda yaşanan iç göçlerin bir diğer nedeni ise büyük barajların yapılmasıdır. Türkiye’de 1955 yılında çıkarılan 6541 sayılı yasa ile Seyhan, Sarıyar, Demirköprü, Hirfanlı gibi büyük barajların yapılmasıyla bunların göl sahalarında kalan köylerin başka yerlere yerleştirilmesi bir düzene bağlanmış ve bu kanunun uygulanması

1965 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemde Keban Barajı'nın yapılması ile 212 yerleşim yerinin göl sahası içinde kalması nedeniyle 20.000 nüfus zorunlu olarak yer değiştirmiştir. Böyle büyük çapta gerçekleşen yer değiştirme hareketinin 6541 Sayılı Yasaya göre gerçekleştirilmesi, devlete çok büyük mali yük yüklemekte ve sorunun büyüklüğü karşısında 6541 sayılı yasa kaldırılarak yerine 16 Temmuz 1970'de 1306 sayılı yasa çıkarılmıştır (Tekeli, 2010:165).

Türkiye'de pamuk ve fındık işçiliği, turizm amaçlı işçi göçleri, turistik amaçlı yapılan tatiller mevsimlik olarak gerçekleşen iç göçlere örnek olarak gösterilmektedir. Bu tür göçlerde sürenin kısıllığından dolayı yerleşim yerinin nüfusunda önemli değişime neden olmamaktadır (Sal, 2015:11).

Türkiye'de gerçekleşen iç göç hareketleri daha çok, bölgeler arasında gerçekleşmektedir. Özellikle Doğu ve Güney Doğu bölgelerinde işsizlik, terör olayları gibi etkenler nedeniyle diğer gelişmiş bölgelere gerçekleşen iç göç hareketleri 1980'li yıllardan başlayarak 1990'lı yılların sonuna doğru yoğun olarak yaşanmıştır. Bölgeler arasındaki bu göç hareketleri göç alan-göç veren bölgelerde psikolojik, sosyolojik, ekonomik gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir (Eraldemir, 2013:11).

Türkiye'de 1980'ler ve 1990'larda Doğu ve Güney Doğuda başta terör olayları olmak üzere toprak dağılımındaki dengesizlik, aşiret yapısı, ekonomik sıkıntılar, sağlık, eğitim altyapılarının yetersizliği gibi nedenlerle insanlar gelişmiş bölgelere sürekli göç etmek zorunda kalmışlardır (Kurban ve ark, 2008:21-32).

1980'lerden sonraki dönemlerde meydana gelen hızlı göç hareketleri beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Bu sorunların en önemlisi; kentlere doğru yoğun nüfus hareketlerinin yaşanmasından dolayı kentlerde meydana gelen yerleşim alanı sıkıntısının oluşması ve beraberinde göç ettikleri kentlerin yapısında ekonomik, yoksulluk, sağlık, barınma ve eğitim gibi olumsuz sonuçlar yaratmalarıdır. Kente göç eden insanlar kent merkezlerine uyum sağlama konusunda sıkıntı yaşadıklarından kendi yaşam alanlarını kent çeperlerinde oluşturmaya çalışırken, kentlerin plansız kentleşmesine etken olmuşlardır (Can, 2011:3-4).

Kırsal alanlardan kentlere doğru gerçekleşen göçlerle birlikte kentlerde kayıt dışı ekonominin artarak büyümesi birçok sektörde çalışan insanları; yurtdışında iş arama, daha iyi bir yaşam şartı ve eğitim olanakları sağlama gibi sebeplerle, dış göç akımına doğru itmiştir (Unat, 1977:107-108).

İçduygu ve Sirkeci Türkiye'nin son 35-40 yıllık dış göç tarihini iki temel döneme ayırmıştır. Bu dönemleri 1960 başları ve 1970 sonları arasında işçi göçü dönemi ve 1970

sonlarından bu yana işçi göçü sonrası dönem olarak gruplandırmışlardır (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250-251).

Türkiye, iç göçü yoğun şekilde yaşarken, aynı zamanda başta Almanya olmak üzere dünyanın birçok ülkesine göç veren bir ülke de olmuştur (Eraldemir, 2013:11). 1960'lı yıllarda Türkiye'de gerçekleşen emek göçü Almanya ve Avrupa gibi ekonominin gelişmiş olduğu ülkelere işçi göndermesiyle başlamıştır (Ak, 2013:7, Yıldırımoglu, 2005: 3). 1980'li yıllarda Kuzey Afrika ülkelerine, 1990'lı yıllarda Sovyet Cumhuriyetleri'ne Türkiye'den işçi akımları gerçekleşmiştir (Öztekin, 2016:119).

Türkiye'de beyin göçüyle ilk defa 1960'lı yıllarda mühendis ve doktorlar göç etmiştir. Ülkedeki politik, ekonomik ve siyasal kararsızlıklar, iş bulma sıkıntısı, düşük ücretler gibi etkenler öğrencileri yurtdışına iterek orada yaşamayı tercih etmelerine etken olmuştur. Özellikle son yıllarda yetenekli işçiler ve üniversite mezunları Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu'na gitmektedirler. 180.000 göçmen 1963–1966 yılları arasında Batı Almanya, Belçika, Hollanda ve Avusturya'ya gibi ülkelere göç etmişlerdir (Bakırtaş ve Kandemir, 2010:962-966).

1960'lı yıllara kadar Türkiye'den yurtdışına gerçekleşen göçlerde daha çok gayrimüslimler yer değiştirmiştir. Bu yer değiştirme hareketleri; ekonomik nedenlerden kaynaklanan göç olmaktan çok, siyasi ve kültürel nedenlerden kaynaklı gerçekleşmektedir. Bu dönemde, binlerce gayrimüslimin bazen kişisel girişimler nedeniyle bazen de kitlesel gruplar halinde ülkeden ayrılmışlardır. Örnek olarak İsrail Devleti'nin kuruluşunun yarattığı çekicilik ile 1948 ve 1952 yılları arasında yaklaşık 35 bin Musevi Türkiye'den İsrail'e göç etmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250-251).

1990'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nde Doğu Bloku'nun çökmesiyle yeni devletlerin ortaya çıkması ve Ortadoğu'daki çatışma ortamı başta olmak üzere, daha önceden göç veren ülke olan Türkiye, sonradan göç alan ve transit ülke olma yönünde değişimler yaşamaktadır (Ateş ve Bektaş, 2016:19). Türkiye'nin hem doğusundaki ülkelere göç alan hem de geçiş güzergâhında yer alarak batısındaki ülkeler nezdinde transit bir ülke konumunun olması yanı sıra ekonomik gelişmişliği nedeniyle hedef ülke olma durumuna da geçmiştir (Vatandaş, 2016:4).

Türkiye'nin hedef ülke ve transit geçiş ülkesi olmasının ana sebepleri, coğrafi konumu, ekonomik büyüme, çatışma ve şiddet yaşanan bölgelere komşu olması, BMMYK bürosunun bulunması sebebiyle bilgi alma imkânının olması, Türkiye'ye girişin diğer ülkelere göre nispeten daha kolay olması ve kaçak işçi olarak çalışma imkânlarının bulunmasıdır (Dur, Nurdoğan, ve Öztürk, 2016:223).

Türkiye'nin stratejik konumu kitlesel sığınma hareketlerinin son durağı olmuştur. Komşu ülkelerde meydana gelen iç karışıklıklar, savaşlar, ekonomik, siyasi ve sosyal istikrarsızlık gibi nedenlerle insanlar, Türkiye'ye göçe zorlanmaktadır. Türkiye'nin üç kıta arasında köprü vazifesi görmesi, üç tarafının denizlerle çevrili olması ve Batı uygarlığına açılan bir kapı durumunda olması nedeniyle Afrika ve Asya ülkelerinden gelen birçok göçmen Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmaktadır. Bu durum Türkiye'yi yasadışı göçle karşı kaşıya getirerek birçok sorunun da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Türkiye'ye gerçekleşen yoğun mülteci akınları, genellikle sınır ülkelerde meydana gelen rejim değişiklikleri ve iç savaşlar sonucu ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanların ülke sınırlarına kitleler halinde göç etmesiyle gerçekleşmiştir (Karayel, 2016:44). Son yıllarda Türkiye'ye gerçekleşen kitlesel sığınmalara örnek olarak Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle milyonlarca insan Türkiye göç etmiştir.

2.5.1. Türkiye'ye Gerçekleşen Suriye Göçü

17 Aralık 2010'da Tunus'ta yaşayan 26 yaşındaki Bilgisayar Mühendisi Muhammed Buazizi'nin, Sidi Kasabası'nda, arabasıyla meyve sebze satarken zabıtalara yakalanması ve ruhsatsız iş yaptığı gerekçesiyle arabasına, mallarına el konulmasıyla sorun yaşamasının ardından Buazizi, yaşadığı şiddet ve aşağılanma iddiasıyla, protesto amaçlı olarak valiliğin önünde kendini yakarak 4 Ocak'ta hayatını kaybetmiştir. Muhammed Buazizi tarafından başlatılan ilk isyan büyüyerek devam etmiş ve 23 yıl iktidarda bulunan Zeynel Abidin Ben Ali hükümetinin devredilmesiyle "Arap Baharı" olarak adlandırılan muhalif hareketler baş göstermiştir (Koyuncu, 2014:17, Boyraz, 2015:40).

Arap Baharı ile Tunus'ta başlayan yönetim karşıtı hareketler, Tunus'la sınırlı kalmayıp Cezayir, Lübnan, Ürdün, Fas, Yemen, Suudi Arabistan, Mısır, Suriye, Irak, Libya, Kuveyt gibi kuzey Afrika ve Orta Doğu'da bulunan birçok ülkeyi etkilemiştir (Vatandaş,2016:5).

Arap coğrafyasında yaşanan gelişmelerin Libya, Mısır, Bahreyn, Fas ve Suriye'ye sıçramasıyla bu bölgelerde halk ayaklanmaları yaşanmaya başlamıştır. 15 Mart 2011'de Suriye'nin Dera şehrinde başlayan gösteriler ve gösteriye katılanların rejime karşı gelmesiyle kentte büyük çaplı protesto yaşanmış ve bu tarih Suriye'deki olayların başlangıcı olarak kabul edilmiştir (Koyuncu, 2014:17-21). Suriye'de başlayan ilk protestolarla birlikte çatışmaların giderek yükselmesiyle, binlerce insan hayatını kaybetmiş ve milyonlarca Suriyeli insan yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda

kalmıştır (Vatandaş, 2016:5). Savaş sonrası gerçekleşen zorunlu göçler, çatışmaların olduğu bölgelerden güvenli sayılan diğer bölgelere doğru gerçekleşmiş, ardından da ülke sınırlarına yakın kesimlerde bulunan Ürdün, Irak, Mısır, Lübnan ve Türkiye gibi belli başlı komşu ülkelere yoğun göç dalgası başlamıştır (Ateş ve Bektaş, 2016:26).

Suriye ile komşu ülke olan Türkiye, Suriye'deki iç savaştan maddi ve manevi anlamda en çok etkilenen komşu ülkelerin başında gelmektedir (Vatandaş, 2016:7). Türkiye, coğrafi konumu itibariyle, Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen Suriyeli mülteciler için transit geçiş konumundadır.

Suriye'de yaşanan iç savaşın büyüüp birçok insanın ölümüne, yaralanmasına, zorla yerinden edilmesine neden olmasına karşın Türkiye Hükümeti iç karışıklardan etkilenen Suriye vatandaşları için "açık kapı" politikası uygulamaya başlamıştır. Türkiye, iç çatışmaların başladığı günden bugüne birçok Suriye vatandaşını misafir olarak kabul etmiş ve kendi sınırları içerisinde birçok ilde geçici barınma merkezleri kurmuştur. Türkiye aynı zamanda barınma merkezlerinin yanı sıra; gıda, sağlık, eğitim, psikolojik destek, mesleki eğitim kursları, güvenlik, ibadet, haberleşme gibi tüm insani ve sosyal ihtiyaçlarını da karşılamıştır (Koyuncu, 2014:13).

Suriye'den Türkiye'ye ilk toplu giriş 30 Nisan 2011 tarihinde 252 kişilik bir grupla gerçekleşmiş ve bu grup ilk olarak sınıra yakın olarak kurulan çadır kentlere yerleştirilmiştir (Vatandaş, 2016:7). Suriye krizi ile birlikte gelen insan sayısı arttıkça ilk olarak Hatay başta olmak üzere Kilis ve Gaziantep illerine, barınma merkezleri kurulmuştur. Suriyeli mülteci sayısının devam ederek artması, bununla birlikte Halep ve çevresinde yaşanan çatışmaların yoğunlaşması ile kampların kapasitelerinin aşılıp yetersiz kalması ve 2012 yılında mültecilerle birlikte muhalif savaşçıların Türkiye'ye giriş çıkışları güvenlik endişelerinin oluşmasına neden olmuş, bunun üzerine Türkiye, mültecilerin girişlerini yasaklamak için bazı önlemlere başvurmak zorunda kalmıştır. Bu neticeyle kamplara giriş-çıkışlar sıkı bir şekilde denetlenmeye başlanmıştır (Koyuncu, 2014:31-32).

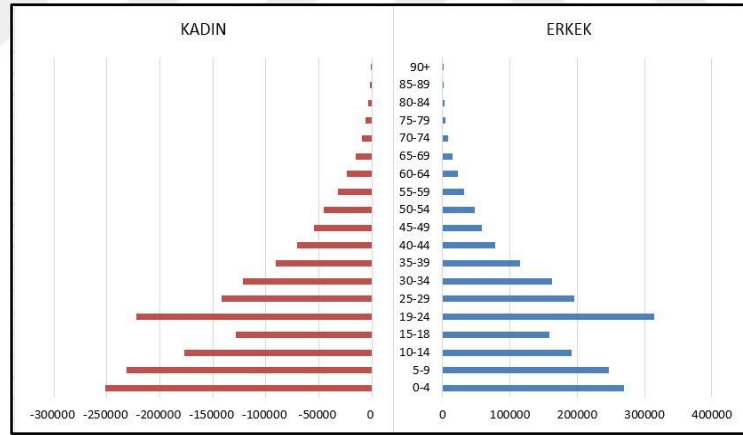
Türkiye'de mülteci sayısının artması ile Suriyeli vatandaşlara geçici koruma statüsü verilerek, temel hizmetlere erişimleri sağlanmakta ve geri gönderilmekten korunmaktadır. Suriye'de yaşanan iç savaşın büyümesi sonucunda sınır bölgesinde meydana gelen toplu girişler sonucunda Suriyelilerin Türkiye'ye girişlerine izin verilmiştir. Suriyeliler, kayıt altına alınarak belli illerde kurulan çadır kentlere yerleştirilmişlerdir.



Kaynak: (GİGM, 2018)

Şekil 2.4. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Şekil 2. 4’de görüldüğü üzere, geçici koruma kapsamındaki Suriyeli mülteci sayısı yıllar itibari ile sürekli artış göstermektedir. Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 2012 yılında 14.237 iken, 2018 yılının Temmuz ayı itibariyle bu sayının 3,5 milyonu geçtiği görülmektedir.



Kaynak: (GİGM, 2018)

Şekil 2.5. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş Dağılımı (05.07.2018).

Şekil 2.5’de görüldüğü üzere 5 Temmuz 2018 yılı itibariyle kayıt altına alınan Suriyelilerin yaş piramidine bakıldığında; erkeklerde 19-24 yaş grubunun, kadınlarda ise 0-4 yaş grubunun öne çıktığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ise göçle gelen

nüfusun 0-24 yaş arasında yoğunluk gösterdiği ve genç nüfustan oluştuğu yukardaki çizelgeden anlaşılmaktadır.

Çizelge 2.4. Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Dağılımı (05.07.2018).

ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI (05.07.2018)									
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSUNA ORANI (%)	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSUNA ORANI (%)
	TOPLAM	3.554,072	80.810,525	4,40%		TOPLAM	3.554,072	80.810,525	4,40 %
1	ADANA	217.403	2.216,475	9,81%	42	KAHRAMANMARAŞ	86.925	1.127,623	7,71%
2	ADİYAMAN	29.594	615,076	4,81%	43	KARABÜK	596	244,453	0,24%
3	AFYON	3.927	715,693	0,55%	44	KARAMAN	517	246,672	0,21%
4	AĞRI	799	536,285	0,15%	45	KARS	151	287,654	0,05%
5	AKSARAY	2.062	402,404	0,51%	46	KASTAMONU	1.005	372,373	0,27%
6	AMASYA	466	329,888	0,14%	47	KAYSERİ	75,073	1.376,722	5,45%
7	ANKARA	84.829	5.445,026	1,56%	48	KIRIKKALE	1.112	278,749	0,40%
8	ANTALYA	990	2.364,396	0,04%	49	KIRKLARELİ	2.457	356,050	0,69%
9	ARDAHAN	107	97,096	0,11%	50	KIRŞEHİR	995	234,529	0,42%
10	ARTVIN	36	166,143	0,02%	51	KİLİS	131,041	136,319	96,13%
11	AYDIN	11.440	1.080,839	1,06%	52	KOCAELİ	46,907	1.883,270	2,49%
12	BALIKESİR	3.507	1.204,824	0,29%	53	KONYA	94,377	2.180,149	4,33%
13	BARTIN	85	193,577	0,04%	54	KÜTAHYA	649	572,256	0,11%
14	BATMAN	21.396	585,252	3,66%	55	MALATYA	26,489	786,676	3,37%
15	BAYBURT	29	80,417	0,04%	56	MANİSA	12,247	1.413,041	0,87%
16	BİLECİK	494	221,693	0,22%	57	MARDİN	92,196	809,719	11,39%
17	BİNGÖL	873	273,354	0,32%	58	MERSİN	209,420	1.793,931	11,67%
18	BİTLİS	612	341,474	0,18%	59	MUĞLA	13,462	938,751	1,43%
19	BOLU	1.672	303,184	0,55%	60	MUŞ	1,209	404,544	0,30%
20	BURDUR	8.747	264,779	3,30%	61	NEVŞEHİR	8,916	292,365	3,05%
21	BURSA	150,837	2,936,803	5,14%	62	NİĞDE	3,767	352,727	1,07%
22	ÇANAKKALE	3,140	530,417	0,59%	63	ORDU	602	742,341	0,08%
23	ÇANKIRI	410	186,074	0,22%	64	OSMANİYE	50,081	527,724	9,49%
24	ÇORUM	2,124	528,422	0,40%	65	RİZE	766	331,041	0,23%
25	DENİZLİ	12,163	1,018,735	1,19%	66	SAKARYA	14,060	990,214	1,42%
26	DİYARBAKIR	32,909	1,699,901	1,94%	67	SAMSUN	3,705	1,312,990	0,28%
27	DÜZCE	1,275	377,610	0,34%	68	SİİRT	3,742	324,394	1,15%
28	EDİRNE	892	406,855	0,22%	69	SİNOP	105	207,427	0,05%
29	ELAZIĞ	11,697	583,671	2,00%	70	SİVAS	3,472	621,301	0,56%
30	ERZİNCAN	101	231,511	0,04%	71	ŞANLIURFA	473,497	1,985,753	23,84%
31	ERZURUM	935	760,476	0,12%	72	ŞIRNAK	14,934	503,236	2,97%
32	ESKİŞEHİR	3,235	860,620	0,38%	73	TEKİRDAĞ	10,592	1,005,463	1,05%
33	GAZİANTEP	389,021	2,005,515	19,40%	74	TOKAT	930	602,086	0,15%
34	GİRESUN	133	437,393	0,03%	75	TRABZON	2,580	786,326	0,33%
35	GÜMÜŞHANE	70	170,173	0,04%	76	TUNCELİ	42	82,498	0,05%
36	HAKKÂRİ	5,743	275,761	2,08%	77	UŞAK	2,105	364,971	0,58%
37	HATAY	442,966	1,575,206	28,12%	78	VAN	1,763	1,106,891	0,16%
38	İĞDIR	88	194,775	0,05%	79	YOLAVA	2,859	251,203	1,14%
39	ISPARTA	7,184	433,830	1,66%	80	YOZGAT	3,009	418,650	0,72%
40	İSTANBUL	563,461	15,029,331	3,75%	81	ZONGULDAK	328	598,892	0,05%
41	İZMİR	137,937	4,279,677	3,22%					

Kaynak: (GİGM, 2018)

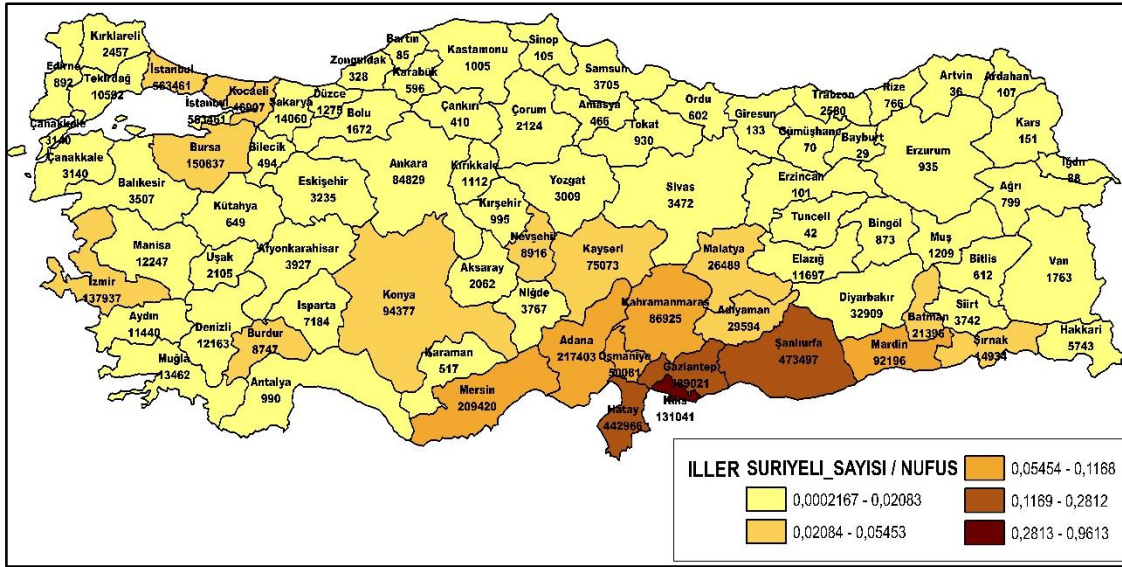
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)’nün 5 Temmuz 2018 tarihi itibarıyla yayınladığı verilere göre Türkiye nüfusu 80.810.525 kişi iken, geçici koruma altına alınan Suriyeli mültecilerin kayıt sayısı ise 3.554.072’dir (GİGM, 2018). Kayıt edilen mülteci sayısının Türkiye nüfusuna oranına bakıldığında; %4,40 olduğu görülmektedir.



Şekil 2.6. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Türkiye’de Yaşadıkları İllere Göre Nüfus Dağılımı (05.07.2018).

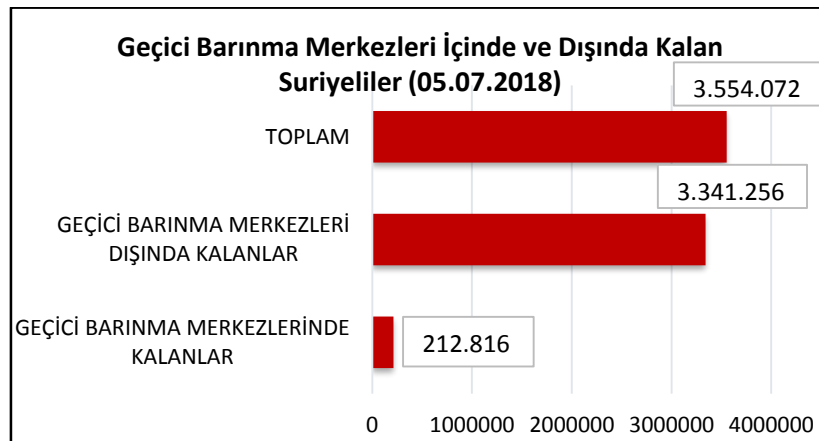
Şekil 2.6’da görüldüğü üzere 2018 yılı Temmuz itibariyle kayıt altına alınan Suriyeli mültecilerin Türkiye illerine göre dağılımları bakıldığında; mülteci nüfusu 100.000 üstü olan iller sırası ile; İstanbul, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Kilis’tir. Şekilde de görüldüğü gibi Suriyeli mülteciler daha çok Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ve kıyı kesimindeki illerde yoğunlaşmıştır. Bu yoğunlaşmadaki temel nedeninin Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki illerin Suriye sınırına yakın olması ve barınma merkezlerinin bu illerde bulunması söylenebilir. Ancak Türkiye’ye giriş yapan mülteci sayısının fazla olması ve bu bölgelerde kurulan barınma merkezlerinin kapasitesinin yetersiz olmasının yanı sıra mültecilerin kamplarda yaşamak istememeleri nedeniyle kentlere dağılımları, mültecilerin Türkiye’nin neredeyse bütün illerine göç etmesine neden olmuştur.

Çalışma alanı olarak seçilen Elazığ İli konum itibari ile barınma merkezlerinin bulunduğu illere yakın olması nedeniyle, kamplarda yaşamını sürdürmek istemeyen mülteciler için yakın bir göç merkezi olmuştur.



Şekil 2.7. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Türkiye’de Yaşadıkları İllere Göre Nüfus Yoğunluğu (05.07.2018).

Kayıt altına alınan Suriyelilerin il nüfuslarına göre oranları incelendiğinde; %96.13 ile ilk sırayı Kilis İli, %28.12 ile ikinci sırayı Hatay İli ve %23.84 ile üçüncü sırayı Şanlıurfa İli almaktadır (GİGM, 2018). Özellikle Kilis İli’nde yaşayan Suriyeli mülteci sayısının, il nüfusuna oranına bakıldığında, kentte neredeyse il nüfusu kadar Suriyeli mültecinin yaşadığı görülmektedir. Bu durum yaşanan göçün boyutunu açıkça ortaya koymaktadır.



Şekil 2.8. Türkiye’de Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeli Mültecilerin Dağılımı (05.07.2018)

Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin %5,99’u (212.816) Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından 10 ilde kurulan 20 barınma merkezinde, geriye kalan %94,1’i (3.341.256) ise barınma merkezleri dışında yaşamaktadır (GİGM,2018).

Çizelge 2.5. Geçici Barınma Merkezlerindeki Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Sayısı (09.07.2018)

İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ	ÇADIR SAYISI	MEVCUT SURIYELİ	TOPLAM SURIYELİ	
				08.08. 2017 tarihli veri	09.07.2018 tarihli veri
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	4.972 Çadır	17.591 Suriyeli	82.051	71.411
	Akçakale Çadırkenti	6.461 Çadır	22.947 Suriyeli		
	Harran Konteyner kenti	2.069 Konteyner	10.344 Suriyeli		
	Suruç Çadır kenti	7.028 Çadır	20.529 Suriyeli		
GAZİANTEP	İslahiye Çadırkenti	1.552 Çadır	5.875 Suriyeli	25.755	23.391
	Karkamış Çadırkenti	1.578 Çadır	4.897 Suriyeli		
	Nizip (1) Çadırkenti	1.873 Çadır	8.806 Suriyeli		
	Nizip (2) Konteyner kenti	908 Konteyner	3.813 Suriyeli		
HATAY	Altınözü Konteyner kenti	2.056 Konteyner	8.213 Suriyeli	17.766	16.986
	Güveççi Çadır kenti	824 Çadır	0 Suriyeli		
	Yayladağı Konteyner kenti	776 Konteyner 32 Betonarme Bölme	3.727 Suriyeli		
	Apaydın Konteyner kenti	1.181 Konteyner	5.046 Suriyeli		
KİLİS	Öncüpınar Konteyner kenti	3.089 Konteyner	10.814 Suriyeli	30.468	22.313
	Elbeyli Beşiriyiye Konteyner kenti	3.586 Konteyner	11.499 Suriyeli		
MARDİN	Midyat Çadır kenti	1.053 Çadır	2.536 Suriyeli	2.843	2.536
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Konteyner kenti	5.008 Konteyner	16.553 Suriyeli	18.267	16.553
OSMANİYE	Cevdetiye Konteyner kenti	3.352 Konteyner	14.061 Suriyeli	15.345	14.061
ADİYAMAN	Merkez Çadır kenti	2.302 Çadır	8.700 Suriyeli	9.479	8.700
ADANA	Sarıçam Konteyner kenti	6.136 Konteyner	26.401 Suriyeli	21.100	26.401
MALATYA	Beydağı Konteyner kenti	1.977 Konteyner	9.395 Suriyeli	9.990	9.395
TOPLAM				233.064	211.747

Kaynak: (AFAD, 2018)

Çizelge 2.5’de görüldüğü üzere AFAD’ın 9 Temmuz 2018 tarihli verilerine göre Türkiye sınırları içerisinde 10 ilde 9’u çadır kent ve 11’i konteyner olmak üzere toplam 20 barınma merkezi bulunmaktadır (AFAD, 2018).

8 Ağustos 2017 tarihli AFAD verilerine göre, Geçici Barınma Merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin sayısı, 233.064 iken, 9 Temmuz 2018 tarihli AFAD verisinde bu sayı, 211.747 kişidir (AFAD, 2018). Aradaki 11 aylık süreye bakıldığında barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli sayısında azalma olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi; mültecilerin, barınma merkezlerindeki yaşam şartlarından memnun kalmayıp, barınma merkezi dışındaki yaşam koşullarının kendileri için daha cazip olduğunu düşünerek geçici barınma merkezlerini terk etmeleri ve Türkiye’nin çeşitli kentlerinde kendi yaşam alanlarını oluşturmaları şeklinde yorumlanabilir.

Mülteci kamplarının dezavantajlarına bakıldığında, kentsel mülteci teriminin önemi ortaya çıkmaktadır. Mülteci kamplarının dezavantajlarını sosyal ve ekonomik boyutlarda özetlemek mümkündür. Sosyal olarak, mülteci kampları, bireylerin genellikle dış dünya ile bağlantısını koparan ve diğer kent bireyleriyle ayırtıran kapalı yapılardır. Yani konteyner veya çadırlarda yaşayan mülteciler, şehir dinamikleri ve şehirlerde yaşayan mevcut yerel halkın dışında tutulmaktadır. Aynı zamanda konteyner veya çadır kampında yaşayan mültecilerin coğrafi hareketliliği de sınırlıdır. Ekonomik açıdan bakıldığında, kamplardaki mülteciler devlet tarafından sağlanan para kartlarını kullanmakta ve temel ihtiyaçları da AFAD veya Sivil Toplum Örgütleri (STK) tarafından sağlanmaktadır. Bu nedenle mültecilerin geçim kaygıları olmamakta ve geçim için çalışmak zorunda kalmamaktadırlar. Tüm kamp, konteyner ve çadır şehirlerin kendi başlarında bir sermaye döngüsü olduğundan mülteciler, yerel pazarlara ekonomik olarak dâhil olamamaktadır. Özet olarak, kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteciler, mülteci kamplarının bazı sosyal ve ekonomik dezavantajlarından ve mülteci kamplarının doluluğundan dolayı barınma merkezlerini terk ederek Türkiye kentlerinde kendi yaşam alanlarını oluşturmaktadır (Eraydın, 2017:7-8).

Türkiye, 10 şehirde kurulan 20 barınma merkezinde binlerce Suriyeliyi ağırlamakta; devlet ve yetkililer, savaş mağduru Suriyeli mültecilerin barınma-beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta ve yaşadıkları sıkıntıları gidermek adına çalışmalar yapmaktadır. Devlet bu konuda ne kadar çok çalışma yapmış olsa da gün geçtikçe artan Suriyeli sayısı ile sorunlar artarak büyümekte ve devlet, bu sorunlara tam olarak çözüm getirememektedir.

2.5.2. Suriye Göçünün Türkiye'ye Etkileri ve Yaşanan Sorunlar

Çalışmanın bu kısmında geçici barınma merkezleri ve Türkiye'nin farklı kentlerinde barınma merkezleri dışında yaşamlarını sürdüren Suriyeli mültecilerin yaşam biçimleri ve kentsel mekâna etkilerine değinilmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2017 yılı verilerine göre Suriyeli mültecilerin %7'lik kısmı geçici barınma merkezlerinde, geriye kalan %93 lük kısmı ise geçici barınma merkezlerinin dışında yaşamlarını sürdürmektedir. Bu nedenle Türkiye, büyük bir nüfusu ağırlamak durumunda kalmıştır. Savaştan kaçarak düzenini, kültürünü ve her şeyini geride bırakıp Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Suriyeli mülteciler, Türkiye kentlerinde; barınma, eğitim, sağlık, sosyo-kültürel, psikolojik, ekonomik vb. birçok etkiye ve sonuca yol açmaktadır.

2.5.2.1. Ekonomik Etkileri

Suriyeli mültecilerin, kiralık konut talebi; göçün, kentlerdeki ekonomik etkilerinden birisidir. Suriyelilerin gelmesiyle beraber konut kiralalarında yaşanan artış, mültecilerin bütün kentlerde ekonomik olarak yarattığı etkilerin başında gelmektedir. Kira fiyatlarında yaşanan dengesiz artışlar, kirada oturan yerel halk için büyük bir sıkıntı doğururken, ev sahipleri için fırsatlara yol açmaktadır. Mültecilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde kiralık ev bulmak zorlaşmıştır. Suriyelilerin daha fazla kira teklif etmesiyle ev sahipleri, kiracılarını evlerden çıkararak daha yüksek rakamlara evlerini Suriyelilere kiralamaktadır. Suriyelilerin barınma ihtiyaçlarını karşılayacak ekonomik bütçelerinin olmaması mültecileri, kentlerin düşük standartlı kenar mahallelerine itmektedir. Ev sahipleri, mültecilerden kira geliri elde etmek amacı ile evlerinin yanına ya da boş arsalarına projesi ve izni olmayan eklentiler veya yapılar yapmaktadır. Bu durum Türkiye'de başlı başına bir sorun olan çarpık kentleşme ve gecekondulaşmayı arttırmaktadır (Dur, Nurdoğan ve Öztürk, 2016: 230).

Suriyelilerin sayısının gittikçe artması ve Türkiye'de kalma sürelerinin uzaması işgücü piyasası ve ücretler üzerinde de çeşitli etkiler yaratmaktadır. Suriyelilerin sanayide, inşaat alanında, tarımda ve küçük çaplı işletmelerde kaçak yollarla ucuz işgücü olarak çalıştırılması, işini kaybeden insanlarda Suriyeliler nedeniyle işini kaybettiğine yönelik bir algı oluşturmakta ve toplumsal çatışma riskini arttırmaktadır. Bu durum özellikle mevsimlik işlerde çalışan işçileri olumsuz yönde etkilemektedir. Olumsuz etkilerin yanı sıra Türkiye'de çalışma izni verilen Suriyelilerin, bölge halkının çalışmak

istemediği iş kollarında çalışarak, iş gücü açığını kapatarak ekonomiye kısmen olumlu yönde etki yapmaktadır (ORSAM, 2015).

Suriyeli mültecilerin, buldukları kent ve bölgeye ekonomik bir etkisi de; Türkiye'nin farklı kentlerinde açtıkları küçük çaplı işletmeler ile üretime katılmalarıdır. Açtıkları işletmelerde genelde Suriyeli mülteciler alışveriş yapmaktadır ki bu durum Suriyelilerin alıştıkları ürünleri satan dükkânları tercih etmeleri açısından anlaşılabilir bir gelişmedir. Ancak bu işletmelerin birçoğunun işyeri açma ruhsatının olmadığı ve kaçak olarak açıldığı yönünde tespitler mevcuttur. Bu durumun yerel halk açısından haksız rekabet doğurduğu yönünde algı oluşturmakta ve bu sebeple yerel esnaf ile Suriyeli esnaflar arasında tartışmalar yaşanmaktadır (ORSAM, 2015).

Suriyelilerin yarattığı bir başka ekonomik etki ise Ortadoğu ülkeleri ile çok iyi bağlantılara sahip Halepli tüccarların ticari faaliyetlerini Türkiye üzerinden yapmalarıdır. Türkiye'de imal edilen ürünler, bu tüccarlar aracılığıyla Ortadoğu pazarına ulaştırılarak, dış ticaret hacmine olumlu katkı sağlamaktadır (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016:10).

Suriyelilerin göçü ile gerçekleşen bir diğer ekonomik etki ise; Türkiye'nin ve diğer ülkelerin kamplarında yaşayan Suriyeli mültecilere ve savaş bölgesi olan Suriye'ye yapılan insani yardımların ve yardım malzemelerinin büyük çoğunluğunun, yerel firmalar tarafından sağlanmasıdır. Özellikle tekstil, gıda alanlarında üretim yapan firmalar açısından bu durum fırsat yaratmaktadır. Aynı zamanda tüm ülkelerden Suriye'ye giden yardım malzemeleri de Suriye'ye sınır olan illerdeki firmalar tarafından karşılanmaktadır. Literatürde bu etkilerin sonucunda Türkiye'de; üretim artışının gerçekleştiği, ihracata katkıda bulunduğu yönünde ifadeler yer almaktadır (ORSAM, 2015).

2.5.2.2. Eğitim Üzerindeki Etkileri

2017 yılı itibarıyla Türkiye 3 milyonu aşkın Suriyeli mülteci sayısı ile en fazla mülteci barındıran ülke durumundadır. Ülkedeki Suriyeli mülteci nüfusun yarısından fazlasını; kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır. Eğitim açısından bakıldığında; göç sürecinden gerek psikolojik gerekse eğitim alanında en fazla etkilenen kesimin çocuklar olduğu görülmekte olup, bu çocukların eğitim durumu ve eğitim hakları gün geçtikçe çok ciddi bir sorun haline gelmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin yaş dağılımına (Çizelge 2.6) bakıldığında eğitim çağında sayılabilecek 5-24 yaş aralığında toplamda 1.544.814 kişi bulunmaktadır. Yani Türkiye'de bulunan 3.554.072 Suriyeli mültecinin % 47'si eğitim çağındadır. Bu

istatistik, Suriye’de eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalan ve eğitim hayatına devam etmesi gereken yüz binlerce Suriyeli çocuğun ve gencin olduğunu göstermektedir.

Çizelge 2.6. Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Mültecilere Sağlanan Eğitim Hizmetleri

Öğrenci Sayısı				Yetişkin eğitimleri	
GBM	Devlet Okulları	Geçici Eğitim Merkezleri	Toplam	Mesleki Eğitim	Genel Eğitim
83.246	381.593	138.387	612.846	87.168	216.060

Kaynak: (AFAD, 2018)

Çizelge 2.6’de görüldüğü gibi 9 Temmuz 2018 tarihli AFAD verilerine göre, yürütülen eğitim hizmetleri kapsamında toplam 612.846 Suriyeli bireye eğitim verilmektedir. AFAD barınma merkezlerinde 83.246 çocuğa eğitim verilmekte olup, Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile yapılan çalışmalar neticesinde anaokulundan lise son sınıfa kadar 381.593 Suriyeli çocuk devlet okullarında, 138.837 Suriyeli çocuk ise geçici eğitim merkezlerinde eğitimine devam etmektedir.

Türkiye’deki devlet okullarında eğitim alan Suriyeliler sadece pasaport ile ülkeye giriş yapanlar veya ikamet izni olanlardır. Devlet okullarında eğitim alan mülteci çocukların karşılaştıkları en önemli sorun; dil sorunudur (ORSAM, 2015:18). Barınma merkezlerinde sadece mülteci çocuklar birlikte eğitim alırken, devlet okullarında ise Türk çocuklarıyla birlikte karma eğitim alınmaktadır. Bu durumdan kaynaklı devlet okullarında dil sorunu yaşanmaktadır. Bu sebeple Türkiye’nin çeşitli kentlerinde eğitim alan Suriyeli mülteci çocukların eğitim durumu, barınma merkezlerinde eğitim alan mülteci çocukların eğitim durumuna göre daha geridedir. Mülteci çocukların eğitim hayatından uzak kalması, uzun vadede yaratacağı sosyal etkiler açısından Türkiye’de önemli bir risk oluşturmaktadır.

2.5.2.3. Sağlık Hizmetleri Üzerindeki Etkileri

Suriyeli mültecilerin sağlık alanındaki etkilerine bakıldığında; barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli mültecilerin, sağlık hizmetlerini alma konusunda sıkıntı yaşamadıkları bilinmektedir. Kamp dışında kentlerde yaşamlarını sürdüren Suriyeli mülteciler ise kayıt yaptırdıkları halde devlet hastanelerinden ve sağlık ocaklarından ücretsiz şekilde faydalanmaktadır. Özellikle sınır illerdeki mülteci yoğunluğundan dolayı devlet hastaneleri toplam hizmetin %30 ile %40’ı arasında bir oranda Suriyeli mültecilere hizmet vermektedir. Yaşanan bu yoğunluk nedeni ile sınır illerindeki devlet

hastanelerinde kapasite sorunu yaşanmaktadır. Bu hastanelerde Türkiye’de yaşayan Suriyeliler tedavi edilmekle birlikte, Suriye’de yaşayan ve iç savaşta yaralanan kişiler de tedavi edilmektedir. Dolayısıyla fiziki şartlar yetersiz kalmakla birlikte, sağlık çalışanları açısından da kapasite sorunu yaşanmaktadır. Bu durum ise, eskisi kadar hizmet alamadığını düşünen yerel halkta olumsuz algılar oluşturmaktadır (ORSAM, 2015:20).

Çizelge 2.7. Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Mültecilere Sağlanan Sağlık Hizmetleri

GBM’lerde çalışan sayısı				Türkiye Geneli Sağlık Hizmetleri Verileri			
Türk Doktor	Türk Sağlık Personeli	Suriyeli Doktor	Suriyeli Sağlık Personeli	Poliklinik	Hastanede Yatan	Doğum	Ameliyat
156	186	109	137	34.501.808	1.423.844	302.470	1.188.606

Kaynak: (AFAD,2018)

Çizelge 2.7’de görüldüğü gibi 9 Temmuz 2018 tarihli AFAD verilerine göre kamplarda verilen sağlık hizmetleri incelendiğinde 302.470 doğum, 1.188.606 ameliyat gerçekleştirilmiş olup, toplam gerçekleşen poliklinik hizmeti sayısı 35 milyona yaklaşmaktadır (AFAD, 2018).

Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilere 29.04.2011 tarihi itibarıyla sunulan sağlık hizmetleri, geçici barınma merkezlerinde ve barınma merkezleri dışında Sağlık Bakanlığı’nın kontrolü ve sorumluluğunda yürütülmektedir. Hali hazırda bu hizmetler, AFAD tarafından yayımlanan 2015/8 sayılı Genelge ve Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan 04.11.2015 tarihli ve 9648 sayılı “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar” yönergesi çerçevesinde yürütülmektedir (Anonim-4, 2016).

Dil sorunu veya kültürel farklılıkların, Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerinin alımı önünde engel oluşturabildiği görülmektedir. Bu durum; muayene ve tanı yöntemlerinde birçok soruna yol açarken, işlemlerin de uzun sürmesine neden olabilmektedir. Geçici barınma merkezlerinde veya Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde çalışan sağlık personeli, uzun sürelerde ve yoğun hizmet, dil sorunu ve kültür farkı nedeniyle Suriyeli hastalarla anlaşamama, mültecilerden şiddet görme gibi çeşitli sıkıntılar yaşamaktadır. Aynı zamanda mültecilere anadilinde sağlık hizmeti sunulamaması ve tercüman eksikliği durumunda mültecilerin hasta mahremiyeti de ciddi olarak etkilemektedir (Anonim-2, 2016:87).

“Sağlık Bakanlığı tarafından birinci basamak koruyucu, tanı ve tedavi edici sağlık hizmetleri kapsamında; ayakta tanı ve tedavi hizmetleri, bağışıklama hizmetleri, bulaşıcı hastalık ve salgın ile mücadele hizmetleri, tüberkülozla mücadele hizmetleri, çevre sağlığı

hizmetleri, kadın ve üreme sağlığı hizmetleri, çocuk ve ergen sağlığı hizmetleri verilmektedir. Bu hizmetlerin sunumu; geçici barınma merkezlerinde toplum sağlığı merkezi personeli, geçici barınma merkezleri dışında ise başvurdukları aile ya da toplum sağlığı merkezi personeli tarafından gerçekleştirilmektedir” (Anonim-4, 2016).

Geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeliler, sık sık yer değiştirmekte ve genel olarak dağınık gruplar halinde yaşamaktadırlar. Bu durum, sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde zorluklara yol açtığı gibi toplum sağlığı açısından tehdit edici riskleri de barındırmaktadır. Mültecilerin gerçekleştirdiği nüfus hareketliliği, daha çok koruyucu sağlık hizmetlerinde aksamalara neden olmakta ve bulaşıcı hastalıkların daha çabuk yayılmasına neden olmaktadır (Anonim-2, 2016:88).

Suriyeli mültecilere sunulan hizmetler içinde koruyucu sağlık hizmetlerinden olan anne ve çocuk sağlığı hizmetleri, en çok aksayan hizmetlerden biridir. Mültecilerin %47’si 18 yaşın altında iken, kadın sayısı da oldukça fazladır. Barınma merkezlerinde dahi, çadır ziyaretleri, gebe olanların tespiti ve izlenmeleri, doğum sonrası loğusa ve yeni doğan bakımı, gerekli tetkikler, bebek ve çocukların sağlık ve gelişim izlemleri, aile planlaması hizmetleri yapılmamaktadır. Geçici barınma merkezleri dışında ise bu hizmetler çok aksamaktadır. Suriyeli mültecilere aile planlaması imkânları sunulmadığından istenmeyen bebek doğumları gerçekleşmekte, bebek ölüm oranları artmaktadır. Yaşlılar için sağlık hizmetleri incelendiğinde ise kronik hastalıklı olanlarının bakımsız oldukları, diyaliz, fizik tedavi, kanser ön tanısı, takip gibi sağlık hizmetlerinden yoksun oldukları görülmektedir. Barınma merkezi dışında yaşayan engelli mülteciler, sağlık hizmetlerine güçlüklerle ulaşabilmektedirler. Dış sağlığı hizmeti çoğunlukla sadece barınma merkezlerinde verilebilmektedir (Anonim-2, 2016:13).

ORSAM’ın Suriyelilere yönelik yayınladığı 2015 tarihli raporuna göre Türkiye’de görülmeyen hastalıklar ve çocuk felci, Suriye’ye sınır illerde görülmeye başlanmış, bu kapsamda 0-5 yaş arası tüm çocuklara çocuk felci aşısı yapılmıştır. Ayrıca kızamık ve şark çıbanı gibi hastalıkların yeniden görülmeye başlandığı, 2013 yılında kızamık vakasının en fazla yaşandığı ilin Gaziantep olduğu belirtilmektedir (ORSAM, 2015).

2.5.2.4. Sosyo-Kültürel Etkileri

Suriye göçünün Türkiye’de, ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel anlamda birçok etkisi olmakla beraber, göçün etkisinin en yoğun yaşandığı alan sosyo-kültürel yapı olmuştur. Yerel halkın Suriyelilere yönelik olumsuz tepkilerinin en önemli sebeplerinin başında farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunların geldiği görülmektedir. Bu durum toplumsal kabul düzeyinin ve Suriyelilerin uyum sürecinin zayıf yönlerini oluşturmaktadır (Aslangiri, Sayın ve Usanmaz, 2016:8). Yani Türkiye’ye gerçekleşen Suriye göçü konusu her şeyden önce bir sosyal uyum sorunudur. Suriye göçüyle beraber Türkiye’de bazı bölgelerde çok eşliliğin ortaya çıkması, buna bağlı olarak boşanmaların artması, çocuk ve kadın istismarının yaşanması, bazı kentlerde etnik ve mezhepsel farklılıktan dolayı kutuplaşmaların artması, ortaya çıkan sosyo-kültürel etkiler arasında sayılabilir.

Kent merkezlerinde yaşayan Suriyeli mülteciler, genelde kira fiyatları düşük olan kenar mahalleleri tercih etmektedir. Oldukça sağlıksız ve olumsuz koşullarda olan evlerde birkaç aile beraber kalabilmektedir. Kenar mahallelerde bir arada yaşamlarını sürdürmeye çalışan mültecilerin bu durumu, her şeyden önce bölge halkıyla uyum sürecini zorlaştırmakta ve ileride güvenlik sorunlarının doğmasına neden olabilecek zemin hazırlamaktadır. Ev sahipleri gelir elde etmek amacı ile evlerinin üstüne ya da boş arsalarına kaçak, düzensiz yapılar inşa etmektedir. Bunun sonucunda zaten var olan çarpık kentleşme sorunu daha derin boyutlara ulaşmaktadır. Bu duruma paralel olarak karşılaşılan bir diğer sosyal etki de Suriyeli mültecilerin içinde buldukları koşulların her türlü illegal işe bulaşmaları açısından müsait zemin hazırlamasıdır. Suriyeli gençler uyuşturucu kullanımı ve satışı açısından istismara açıkken, Suriyeli kadınlar da fuhuş tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır (ORSAM, 2015:16).

Suriye göçünün yarattığı bir diğer sosyal sorun çocuk işçiliğidir. Barınma merkezleri dışında yaşayan mülteci çocukların çok az bir kısmı eğitim görmektedir. Maddi durumu yetersiz olan Suriyeli aileler, çocuklarını okula göndermeyip çalışmaya yönlendirmekte ve çocuklar her alanda çalıştırılmaktadır. Suriyeli çocuklar sokaklarda çeşitli ürünler satarak, dükkânlarda çıraklık yaparak, üretim yapan fabrikalarda ara işlerde ucuz işgücü olarak çalıştırılmaktadır.

Kamp dışında Türk toplumuyla iç içe yaşayan Suriyeli mülteciler konusunda yaşanan bir diğer toplumsal huzursuzluk nedeni de; Suriyelilerin dilencilik yapmasıdır.

Suriye'den Türkiye'ye gelen mültecilerin maddi birikimlerinin savaşıla beraber tükenmesi sonucunda yoksullaşan mülteciler, iş bulamayınca başka çareleri kalmayıp sokaklara çıkarak dilenmek zorunda kalmaktadır. Dilenen Suriyeli sayısı az olsa da bu durum kent halkının Suriyelilere bakış açısını olumsuz yönde etkilemektedir (Özdemir, 2017:129).

Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci sayısının milyonlara ulaşması ve bu sayının gün geçtikçe artması, özellikle Suriye'ye sınır illerde demografik yapının bozulmasına neden olmaktadır. Bu durum Kilis İli'nde açık bir şekilde görülmektedir. Kilis 2016 yılı nüfusu 130.825 iken, Kilis'te yaşayan Suriyelilerin sayısı ise 129.063 tür (GİGM). Kilis'e gelen Suriyeli mültecilerin çoğunluğu Arap kökenliken, yerel nüfusun Türk kökenli olması kentte kısa bir süre zarfı içerisinde farklı dil ve kültürde iki ayrı toplumun oluşmasına sebep olmuştur (Dur, Nurdoğan ve Öztürk, 2016:230).

Geçici olarak başka ülkeye sığınan mültecilerin gidilen yerde asimile olması, kendi değerlerini, kültürlerini, alışkanlıklarını, yani genel olarak kendi kültür birikimlerini, kimliklerini bir kenara bırakıp yerleştikleri kültürün değerlerini özümsemeleri, geçici olan sığınma durumunu kalıcı ikametgâha dönüştürme etkisini de beraberinde getirmektedir (Eyiñç, 2015:26). Ancak Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler, Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşmiş olmalarına rağmen kendi kültürlerini bir kenara bırakmamış, Türk kültürüne adapte olamamışlardır. Bu nedenle Suriyeli mülteciler, Türk toplumunun kültürüne ayak uydurmakta zorlanmakta ve uyum sorunu yaşamaktadır. Yaşadıkları kentlerde kültür farklılığından dolayı uyum sorunu yaşayan Suriyeliler, sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Sosyal dışlanmaya maruz kalan mülteciler ise pek çok alanda yerel halk ile eşit haklara sahip olamamaktadır. Bu durum mülteciler ve yerel halk arasındaki farklılığı ve kültürel çatışmayı arttırabilmektedir (Özdemir ve Öner Özkan, 2016:232-233). Toplum içinde farklı olan bu bireylerin kabul görmeyerek ötekileştirilmesi, mülteciler tarafından sıklıkla yaşanan bir durumdur. Dolayısı ile yerel halk tarafından ötekileştirilen mülteciler soyutlanarak toplum içine çıkmamaya, asosyalleşmeye, toplumdan uzak izole bir hayat yaşamaya başlamaktadır (Nasirova, 2014:34).

Şehirler, genel olarak göçe maruz kalan grupların soyutlanarak ayrışmasını veya dezavantajlı mahallelerde yoğunlaşmasını politika mücadelesi olarak algılamaktadır. Bunun en önemli etkeni ise göç edilen yerlerde yapılan etnik ayrımcılığın göç eden grubun entegrasyon sürecini zorlaştırmasıdır. Ayrışma, entegrasyonu farklı şekillerde engelleyebilir. İlk olarak, ayrışma kaliteli hizmetlere ve mallara erişimi sınırlayabilir. İkinci olarak, ayrışma; göç edenlerin yerlilerle olan sosyal ilişkilerini zayıflatmaktadır.

Böylelikle ayrışma, göç edilen yerdeki toplumla sosyal ağların oluşumunu, yaşanılan yerin diline hâkim olmayı ve toplum hakkında bilgi edinmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Başka bir deyişle: sosyal ve kültürel sermayenin oluşumunu engellemektedir. Bu durum, göç eden grubun, göç edilen yerdeki toplumla bütünleşmesini ve özdeşleşmesini engellemektedir (EUKN, 2012:19).

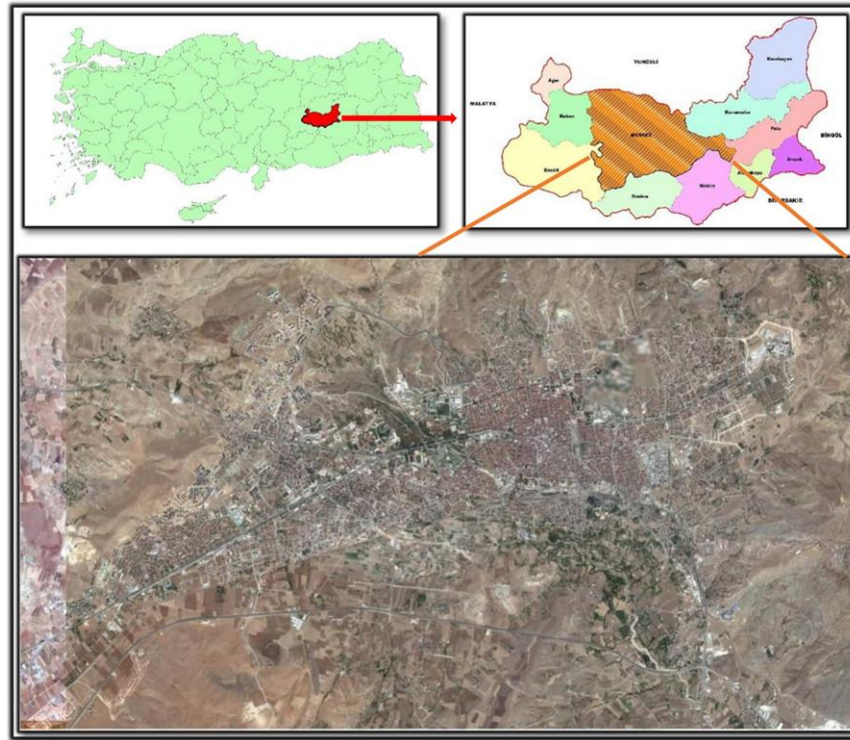
Suriyeli mülteciler yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında, mevcut dezavantajlı konumlarını illegal yollar ile geliştirmek istemektedir. Ayrıca sosyal eşitsizlik nedeni ile mülteciler, saldırgan davranışlar sergileyebilmekte ve sosyal yapıya zarar verebilmektedir. Aynı zamanda, kendilerini göç ettikleri topluma ait hissedemeyen mülteciler büyük umutlarla geldikleri ülkenin yasalarına ve otoritesine uyum gösterememekte ve bu durum kargaşa ortamlarına yol açabilmektedir (Özdemir ve Öner Özkan, 2016:232-233).

Suriyeli mülteciler genellikle kentlerin kenar mahallelerinde bir arada yaşamlarını sürdürmektedir. Bu durum Suriyelilerin uyum sürecini zorlaştıran en önemli etkenlerin başında gelmekte ve güvenlik sorunlarının doğmasına zemin hazırlamaktadır. Bunun yanı sıra mültecilerin maddi durumlarının kötü olması ve çok zor şartlar altında yaşamaya çalışmaları, her türlü suça ve şiddet ortamına eğilim göstermeleri açısından uygun koşullar sunmaktadır. Gelir seviyesi düşük, eğitim hayatından uzak kalmış, dışlanmışlık hissi içinde psikolojik çöküntüler yaşayan gençlerin, ilerleyen zamanlarda pek çok suça bulaşma ihtimali yüksektir. Önlem alınmadığı takdirde bu durumun uzun olmayan bir vadede ciddi güvenlik riskleri doğurması kaçınılmazdır (ORSAM, 2015:20-21).

2.6. Elazığ İli'nin Çevre İllere Göre Konumu ve Önemi

Doğu Anadolu Bölgesi'nin güneybatısında bulunan Elazığ İli, Yukarı Fırat Bölümü'nde yer almaktadır. Toplam yüzölçümü 9.151 km² olan Elazığ, yüzölçümü ile Türkiye topraklarının % 1,2'sini oluşturmaktadır. Elazığ'ın denizden yüksekliği 1.067 metre olup Elazığ İli topraklarının Doğu-Batı doğrultusundaki uzunluğu yaklaşık 150 km, Kuzey-Güney yönündeki genişliği ise yaklaşık 65 km civarındadır.

Coğrafi konumu itibariyle, Doğu Anadolu Bölgesi'ni batıya bağlayan yolların kavşak noktasında bulunmaktadır. İli; doğuda Bingöl, kuzeyde Keban Baraj Gölü aracılığıyla Tunceli, batı ve güneybatıda Karakaya Baraj Gölü vasıtasıyla Malatya, güneyde ise Diyarbakır İlleri'nin arazileri çevrelemektedir.



Şekil 2.9. Çalışma Alanının Lokasyonu

Elazığ'da merkez ilçe dâhil 11 ilçe, 20 belediye ve 550 köy bulunmaktadır. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Merkez, Kovancılar, Karakoçan'dır. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi, Merkez ilçesi olup nüfus ve yüzölçümü bakımından en küçük ilçesi ise Ağın'dır.

Çizelge 2.8. Yıllara Göre Elazığ İl-İlçe Merkezleri ve Belde-Köy Nüfusları

Dönemler	Toplam			İl ve İlçe Merkezleri			Belde ve Köyler		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2007	541 258	266 284	274 974	389 774	192 383	197 391	151 484	73 901	77 583
2008	547 562	271 330	276 232	384 034	191 364	192 670	163 528	79 966	83 562
2009	550 667	273 212	277 455	392 722	196 064	196 658	157 945	77 148	80 797
2010	552 646	272 500	280 146	400 675	198 366	202 309	151 971	74 134	77 837
2011	558 556	277 151	281 405	410 625	204 689	205 936	147 931	72 462	75 469
2012	562 703	279 599	283 104	418 991	209 348	209 643	143 712	70 251	73 461
2013	568 239	282 049	286 190	406 131	201 782	204 349	162 108	80 267	81 841
2014	568 753	281 583	287 170	424 994	210 378	214 616	143 759	71 205	72 554
2015	574 304	285 511	288 793	438 846	218 290	220 556	135 458	67 221	68 237
2016	578 789	287 991	290 798	446 023	221 958	224 065	132 766	66 033	66 733
2017	583 671	290 692	292 979	452 615	225 394	227 221	131 056	65 298	65 758
2018	595 638	296 641	298 997	428 667	212 760	215 907	166 971	83 881	83 090

Kaynak: (TUİK, ADNKS verileri, 2018)

Çizelge 2.8'de görüldüğü gibi, 2018 ADNKS verilerine göre Elazığ il nüfusu toplam 595.638 kişidir. Bu nüfusun % 71,97'si il ve ilçe merkezlerinde yaşarken, %28,03'ü belde ve köylerde yaşamaktadır. Toplam nüfusun %49,80'ini erkekler

oluştururken, %50,20'sini kadınlar oluşturmaktadır. Nüfus yoğunluğu ise; 64 kişi/km²'dir.

İl'in ekonomisi; sanayi, tarım ve ticarete dayanmakta olup, doğal kaynaklara bağlı olarak genelde tarım ve madencilik sektörleri il ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. İl ekonomisine önemli katkıda bulunan tarımsal faaliyetlerin başında, tahıl üretimi gelmekte olup bunu sırasıyla; hayvancılık, bağ-bahçe ziraatı takip etmektedir Barajların yapımı ile verimli tarım arazilerinin yok olması, ikinci sektör konumundaki sanayiye canlandırmıştır.

Elazığ Gayri Sâfi Milli Hâsıla'sının % 30'u sanayi, % 10'u ticaret ve % 25'i tarım sektöründen elde edilmektedir Elazığ İli sanayisinin büyük çoğunluğu küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Maden ve metal sanayisi Elazığ sanayisinde ilk sırada yerini almaktadır. Aynı zamanda Türkiye'nin en büyük hidroelektrik santralinin ilde oluşu sanayiinin gelişimine büyük etkisi olmuştur (Anonim-3, 2016). İl, sanayi anlamında bölgede önemli bir yere sahiptir. İlde bulunan toplam 127 parselden oluşan Organize Sanayi Bölgesi bünyesinde 41 firma üretim faaliyetinde bulunmaktadır. (URL-2).

Su kaynakları konusunda zengin bir coğrafyada bulunan Elazığ, meyvecilik ve sebzeçilik sektörlerinde gelişme göstermiştir. İlde meyve üretiminin ilk sırasında yer alan üzümün Öküzgözü ve Boğazkere çeşitleri şarap üretiminde kullanılarak dünya çapında önemli bir üne sahip olmuştur. Türkiye'de üretilen şaraplık üzümün %9'u Elâzığ'da üretilmektedir (Anonim-3, 2016).

İl hayvancılık faaliyetlerinde yüksek bir potansiyele sahip olup, ilde daha çok büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlde hayvancılık faaliyetlerinin gelişmiş olması nedeniyle Hayvan Ürünleri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kurulmuştur. Zengin iç su potansiyeline sahip olan ilde, alabalık sektörü Türkiye'de ilk sırada yer almaktadır.

Elazığ'ın çevresinin barajlarla çevrili olması nedeniyle, ilin bazı ilçeleri ve komşu illere bağlı ilçeleriyle ulaşım feribotlarla sağlanmaktadır. Elazığ-Pertek, Elazığ-Çemişgezek, Elazığ-Ağın arası ulaşım Keban Baraj Gölü üzerinden feribotla sağlanmaktadır (Yavuz, 2010:86).

2.6.1. Elazığ'da Geçmişten Günümüze Göç Hareketliliği

Konum itibari ile Türkiye'nin doğusunda yer alan Elazığ, doğu-batı bölgeleri arasında jeo-stratejik konumda olması nedeni ile aldığı ve verdiği göç açısından önem taşımaktadır. Göç, Elazığ'ın başlıca sorunlardan biri olma özelliğini geçmişten günümüze

kadar sürdürmektedir. İldeki göç sorunu sırasıyla; ilçelerden merkez ilçeye olan göç, ilin dışarıya verdiği göç ve ilin dışarıdan aldığı göçe bağlı olarak oluşmaktadır.

Çizelge 2.9. Elazığ İli'nin Yıllara Göre Aldığı Göç / Verdiği Göç ve Net Göç (1975-2018)

Yıl	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net göç Hızı (%)
1975-1980	440.808	22.112	39.478	-17.366	-44,2
1980-1985	483.715	23.619	37.302	-13.683	-31,6
1985-1990	498.225	25.880	47.044	-21.164	-46,1
1995-2000	513.839	36.075	48.438	-12.363	-23,8
2007-2008	547.562	15.294	18.813	-3.519	-6,4
2008-2009	550.667	15.900	18.001	-2.101	-3,8
2009-2010	552.646	15.551	19.438	-3.887	-7,0
2010-2011	558.556	16.862	20.054	-3.192	-5,7
2011-2012	562.703	17.108	18.344	-1.236	-2,2
2012-2013	568.239	21.433	21.303	130	0,23
2013-2014	568.753	19.724	24.162	-4.438	-7,77
2014-2015	574.304	22.170	21.699	471	0,82
2015-2016	578.789	18.990	20.519	-1.529	-2,64
2016-2017	583.671	20.406	22.054	-1.648	-2,82
2017-2018	595.638	30.152	24.358	5794	0,97

Kaynak: (Anonim-2, 2014, TÜİK, ADNKS verileri, 2018)

Çizelge 2.9'da görüldüğü üzere Elazığ İli 1975 yılından 2013 yılına kadar göç veren bir il durumunda iken, 2012-2013 yılları arasında ilk kez göç veren bir il olmaktan çıkmış ve göç alan bir il haline gelmiştir. Bu artışın sebepleri arasında Elazığ'ın coğrafi konum itibari ile geçiş güzergâhı üzerinde olması ve bölge itibarı ile yaşanabilir oluşu, çevresindeki küçük illere oranla gelişmiş iş alanlarına ve sanayiye sahip olması gösterilebilir. İlde 1975 yılından bu yana net göç hızının en fazla artış gösterdiği yıl 2017-2018 yılı arasındır. Bu artışın temel nedeni ise kente gerçekleşen Suriyeli mülteci göçüdür.

Çizelge 2.10. Elazığ İli'nin Yıllara Göre Kent Ve Kırsal Nüfus Oranı ve Nüfus Artış Hızı (1927-2018)

Yıl	Nüfus	Nüfus Artış Hızı (%)	Kent Nüfusu %	Kırsal Nüfus %	Net göç Hızı (%)
1927	213.531	-	16,11	83,89	-
1935	256.189	22,7	15,42	84,58	-
1940	190.366	-59,3	19,07	80,93	-
1945	198.081	7,9	19,18	80,82	-
1950	213.330	14,8	19,77	80,23	-
1955	242.279	25,4	24,54	75,46	-
1960	278.332	27,7	29,18	70,82	-
1965	322.727	29,5	32,90	67,10	-
1970	376.915	31,0	40,20	59,80	-
1975	417.924	20,6	42,03	57,97	-
1980	440.808	10,6	42,42	57,58	-44,2
1985	483.715	18,5	48,29	51,71	-31,6
1990	498.225	5,9	54,75	45,25	-46,1
2000	513.839	7,3	64,70	35,23	-23,8
2007	541.258	53,3	72,01	28,99	-
2008	547.562	11,6	70,01	29,99	-6,4
2009	550.667	5,7	71,31	28,69	-3,8
2010	552.646	3,6	72,50	27,50	-7,0
2011	558.556	10,6	73,50	26,50	-5,7
2012	562.703	7,4	74,50	25,50	-2,2
2013	568.239	9,8	71,47	28,53	0,2
2014	568.753	0,9	75	25	-7,77
2015	574.304	9,7	76	24	0,82
2016	578.789	7,8	77	23	-2,64
2017	583.671	8,4	77,55	22,45	-2,82
2018	595.638	20,5	71,97	28,03	0,97

Kaynak: (Anonim-2, 2014, TÜİK, ADNKS verileri, 2018)

Çizelge 2.10'da 1927 yılından itibaren yapılmış olan nüfus sayımlarına ait veriler ile 2007 yılı sonrasında ADNKS verileri yer almaktadır. 1927 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Elazığ il nüfusu 213.531 kişidir. Bu nüfusun % 16,11'ini kentsel nüfus, %73.89'unu ise kırsal nüfus oluşturmaktadır. Bu yıllarda kentlerde sanayileşmenin fazla gelişmemiş olması, kırsal kesimde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olması nedeniyle kırsal nüfus, kentsel nüfustan oldukça fazladır.

Çizelge 2.10'da görüldüğü üzere Elazığ'da kentsel nüfus 1990'lı yıllarda hızlı bir artış göstermiştir. Bu artış 2000'li yıllardan sonra devam etmiş ve sonraki yıllarda kentsel nüfus oranı hızla artmıştır. Kentsel nüfus oranının bu denli artış göstermesinin temel nedeni, kırsal alanlardan kent merkezine doğru gerçekleşen göç hareketliliğidir. Özellikle 1990'lı yıllarda kentsel nüfus oranının daha fazla bir artış göstermesinin en önemli nedeni ise bölgedeki terör olaylarının varlığı ile açıklanmaktadır. Bu yıllarda bölgede yoğun olarak yaşanan terör olayları nedeniyle bölgede yaşayan insanlar daha güvenli ve yaşam şartları daha iyi olan illere göç etmiştir. Çevredeki illere oranla Elazığ'da yaşam standartlarının yüksek olması; kentin, terör bölgelerinden yoğun bir göç almasına neden olmuştur.

Çizelge 2.10’da, 1940 yılı nüfus sayımında nüfus artış hızının % -59,3 olduğu ve nüfusta büyük bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu düşüşün temel nedeni, Elazığ İli’ne bağlı olan Hozat, Çemişgezek, Mazgirt, Ovacık, Kalan, Nazimiye, Pülümür ve Pertek ilçelerinin 1936 yılında Tunceli İli’ne bağlanmasıdır. 1965-1970 yılları arasında ise en yüksek nüfus artış hızı %31 olmuştur. Bu artışın en önemli nedeni, o yıllarda yapımına başlanan Keban Barajı inşaatı sebebi ile hem yurt içinden hem de yurt dışından gelen nüfusun etkisidir. 1970-1975 yıllarındaki nüfus artış hızındaki düşüşün nedeni ise Keban Barajı’nın tamamlanması sonucunda gelen işçilerin geri gitmesi ve baraj havzası altında kalan yerleşim yerlerinde, çoğunluğu kırsal kesimde yaşayanların il dışına göç etmesidir (Anonim-2, 2014). Bu süreçte 212 köy, Keban Barajı’nın yapımından etkilenmiş ve yaklaşık 30.000 nüfus zorunlu göçe tabi kalmıştır.

Çizelge 2.11. Elazığ İlçeleri’nin Yıllara Göre Nüfusları ve Nüfus Artış Hızları

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
MERKEZ	385.167	391.811	400.640	406.300	398.108	412.220	424.870	431.294	437.951	421.726
Artış Hızı	2,57%	1,72%	2,25%	1,41%	-2,02%	3,54%	3,07%	1,51%	% 1,54	-3,70%
ALACAKAYA	8.052	7.899	7.517	7.320	7.154	6.885	6.524	6.350	6.233	6.566
Artış Hızı	-4,28%	-1,90%	-4,84%	-2,62%	-2,27%	-3,76%	-5,24%	-2,67%	-1,84%	5,34%
ARICAK	16.039	15.652	15.395	15.512	15.691	15.306	14.851	14.723	14.570	17.028
Artış Hızı	-5,30%	-2,41%	-1,64%	0,76%	1,15%	-2,45%	-2,97%	-0,86%	-1,04%	14,44%
AĞIN	2.866	2.863	2.801	2.721	2.873	2.819	2.650	2.608	2.537	2.776
Artış Hızı	-3,76%	-0,10%	-2,17%	-2,86%	5,59%	-1,88%	-6,00%	-1,58%	-2,72%	9,42%
BASKİL	16.800	15.485	14.490	14.400	17.361	14.466	12.981	12.603	12.294	20.505
Artış Hızı	-7,80%	-7,83%	-6,43%	-0,62%	20,56%	-16,68%	-10,27%	-2,91%	-2,45%	66,79%
KARAKOÇAN	29.061	29.488	29.022	28.743	29.061	28.884	28.075	27.923	27.705	28.702
Artış Hızı	-4,21%	1,47%	-1,58%	-0,96%	1,11%	-0,61%	-2,80%	-0,54%	-0,78%	3,60%
KEBAN	7.376	6.915	6.641	6.579	8.132	7.031	6.472	6.315	6.229	8.409
Artış Hızı	-2,70%	-6,25%	-3,96%	-0,93%	23,61%	-13,54%	-7,95%	-2,43%	-1,36%	35,0%
KOVANCILAR	38.948	38.764	39.488	39.906	40.094	39.790	39.341	39.305	39.238	38.774
Artış Hızı	2,59%	-0,47%	1,87%	1,06%	0,47%	-0,76%	-1,13%	-0,09%	-0,17%	-1,18%
MADEN	14.903	13.735	13.197	12.360	15.665	12.460	11.543	11.071	10.475	16.608
Artış Hızı	-9,39%	-7,84%	-3,92%	-6,34%	26,74%	-20,46%	-7,36%	-4,08%	-5,38%	58,55%
PALU	21.795	20.772	20.509	20.377	23.066	20.035	18.922	18.718	18.680	23.834
Artış Hızı	-4,11%	-4,69%	-1,27%	-0,64%	13,20%	-13,14%	-5,56%	-1,08%	-0,20%	27,59%
SİVRİCE	9.660	9.262	8.856	8.485	11.034	8.857	8.075	7.879	7.759	10.710
Artış Hızı	-7,29%	-4,12%	-4,38%	-4,19%	30,04%	-19,73%	-8,83%	-2,43%	-1,52%	38,03%
TOPLAM	550.667	552.646	558.556	562.703	568.240	568.752	574.304	578.789	583.671	595.638
Artış Hızı	0,57%	0,36%	1,07%	0,74%	0,98%	0,09%	0,98%	0,78%	0,84%	2,05%

Kaynak: (Anonim-2, 2016, TÜİK, ADNKS verileri, 2018).

Çizelge 2.11 incelendiğinde Elazığ kentinde, ilçelerin genel olarak düşük nüfuslara sahip oldukları görülmektedir. Aynı zamanda ilçeler nüfus bakımından küçülme de yaşamaktadır. Elazığ kentindeki nüfus artışı, yalnızca merkez ilçedeki

artıştan kaynaklanmaktadır. Merkez ilçe dışındaki tüm ilçelerde ciddi anlamda nüfus düşüşü gözlenmektedir. Bu düşüşün sebebi, ilçelerin ekonomik ve ticari yönden gelişmemiş olması ve şehir merkezinin çekim merkezi olmasıdır. İlçelerden il merkezine gerçekleşen göçün büyük bir kısmını genç işgücü oluşturmaktadır. Genç işgücünün, kırsal kesimden merkez ilçeye doğru kayması, tarımda işgücü sıkıntısı oluşturmakta, aynı zamanda merkez ilçeye de niteliksiz bir göçün gerçekleşmesine sebep olmaktadır (Anonim-3, 2016).

Çizelge 2.12. Elazığ'da Yaşayanların Nüfusa Kayıtlı Oldukları İller

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ELAZIĞ	461.918	463.775	465.837	466.102	466.194	471.045	468.743	467.756	469.975	470.290	482.112
BİNGÖL	19.902	20.494	20.987	21.406	22.109	22.594	23.157	23.683	24.089	24.612	24.319
TUNCELİ	20.300	20.669	21.240	21.390	21.498	21.116	21.385	21.510	21.775	21.757	20.875
DİYARBAKIR	9.874	10.506	10.982	11.632	12.275	12.688	13.107	14.127	14.831	15.556	16.375
MALATYA	4.448	4.724	4.793	4.968	5.497	5.878	6.082	6.752	6.763	7.095	7.468

Kaynak: (Anonim-3., 2016, TÜİK, ADNKS verileri, 2018).

Elazığ, geçiş güzergâhı üzerinde olması ve bölge itibarı ile yaşanabilir oluşu nedeniyle çevresindeki nispeten az gelişmiş ve sanayisi Elazığ'a kıyasla daha az gelişmiş olan çevre illerden göç almakta ve bu göç önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Çevre illerden gerçekleşen göç hareketi, niteliksiz bir nüfus artışına ve işsizliğe sebep olmaktadır. Çizelge 2.12'de görüldüğü üzere Elazığ İli'nde yaşayanların nüfusa kayıtlı oldukları illere bakıldığında bu yoğunlaşma daha net bir şekilde görülmektedir (Anonim-3, 2016).

Çizelge 2.13. Elazığ Nüfusuna Kayıtlı Olanların Yaşadıkları Büyük İller

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ELAZIĞ	461.918	463.775	465.837	466.102	466.194	471.045	468.743	467.756	469.975	470.290	482.112
İSTANBUL	126.819	129.847	133.417	137.268	140.071	141.697	145.077	147.654	149.468	150.821	149.621
MALATYA	29.914	30.874	32.160	33.820	34.699	33.189	35.790	37.412	38.595	39.158	34.155
ADANA	31.563	32.096	32.421	32.634	32.946	32.783	32.844	32.813	32.882	33.099	32.681
ANKARA	24.006	24.727	25.699	26.457	27.011	27.906	28.728	29.602	30.196	30.951	31.412
İZMİR	24.873	25.406	26.068	26.372	26.811	27.216	27.912	28.566	29.095	29.699	30.079

Kaynak: (Anonim-3., 2016, TÜİK, ADNKS verileri, 2018).

Elazığ'a gerçekleşen bu göçün yanı sıra, Elazığ'dan sanayisi gelişmiş büyükşehirilere doğru gerçekleşen göç, ilde kalifiye eleman sıkıntısına neden olmaktadır. Çizelge 2.13'de Elazığ nüfusuna kayıtlı olanların yaşadıkları iller incelendiğinde, sanayisi gelişmiş illere doğru gerçekleşen göç açıkça görülmektedir (Anonim-3, 2016).

Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında Türkiye’ye göç eden Suriyeli mülteciler ilk zamanlarda sadece Suriye’ye sınır illerde ve bu illerdeki kamplarda yaşamaktadır. Suriye’de yaşanan iç savaş ve kargaşa ortamı sürecinin uzaması ile her geçen gün artan göç akımı sonrası, kamp sayısı yetersiz kalmaya başlamıştır. Bunun sonucunda Suriyeli mülteciler zamanla kamplar yerine sınır illerde ve bu illere bağlı ilçe ve köylerde akrabalarının yanında ya da kiraladıkları evlerde yaşamaktadır (Tunç, 2015’den akt; Taşkın 2018:46). Günümüzde barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli mülteciler neredeyse Türkiye’nin bütün kentlerine ve bu kentlere bağlı ilçe ve köylere dağılmışlardır. Suriyeli mültecilerin yerleştikleri illerden biri olan Elazığ’da da yeni bir göç dalgası ortaya çıkmıştır. Mülteciler genellikle Elazığ’ın yaşam standartları düşük ve alt gelir grubunun yaşadığı mahalleler olan Aksaray, Hicret, Sanayi Mahalleleri’nde sosyoekonomik kümelenme oluşturarak yaşamlarını sürdürmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 5 Temmuz 2018 yılı itibariyle yayınladığı verilere göre Elazığ’da kayıt altına alınan Suriyeli mültecilerin toplam sayısı 11.697’dir.



Şekil 2.10. Suriyeli Mültecilerin Elazığ İl Nüfusuna Oranı

Şekil 2.10’de görüldüğü gibi Elazığ’da kayıt altına alınan Suriyelilerin il nüfusuna oranı % 2’dir. Bu oran kent nüfusuna göre çok küçük bir oran olarak gözükse de sosyal, ekonomik ve mekânsal boyutlarıyla ele alındığında kentsel mekânda hem göç eden mültecileri hem de göç alan bölgeyi önemli derecede etkilemektedir.

3.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde tez çalışmasının yöntemi, örneklem seçimi ve örneklem çalışma grubu, araştırmanın güvenilirlik analizi, veri toplama aracı ve işlemi hakkında bilgi verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada hem nicel hem de nitel araştırma teknikleri kullanılmış olup, çalışma daha çok nitel araştırma tekniklerine dayanmaktadır. Araştırmanın örneklem seçiminde bir olasılığa dayalı olmayan (yargısal) örneklem türü olan kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi, evren ile bilgilerin eksik olduğu ya da evrendeki bireylere ulaşmanın zor olduğu durumlarda ve özellikle gözlem araştırmalarında kullanılan bir tekniktir. Bu araştırma yönteminde; araştırmacı, bir birey ile veri toplamaya başlamakta ve daha sonra o bireyden araştırmada yer alabilecek diğer bireylerin bilgilerini alarak yeni kişilere ulaşma yolu ile örneklem grubunu genişletmektedir.

Suriye göçünün kentsel mekândaki ekonomik, sosyo-kültürel, mekânsal etkilerini incelemek ve bu etkilere çözüm önerileri sunmak amacıyla; mültecilere ve yerel halka yönelik 2 ayrı anket formu hazırlanmıştır.

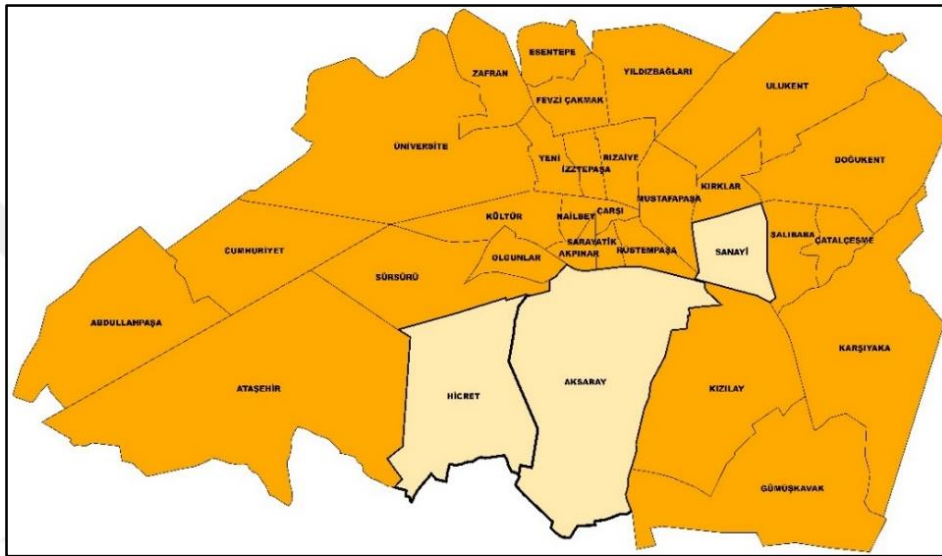
Mültecilere yönelik hazırlanan anket formunda; Suriyeli mültecilerin demografik özellikleri, göç deneyimleri, yaşam koşulları, kentsel mekânı kullanım şekilleri ve sıklığı, Türkiye ve Elazığ hakkındaki görüşleri, göç süresince karşılaştıkları sorunlar, yerel halka ve mekâna uyum süreçleri, geleceğe yönelik beklentileri ve ihtiyaçları belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Elazığ halkına yönelik yapılan anket formunda; yerel halkın demografik özellikleri, mülteciler ile yakınlık ve iletişim durumları, mültecilere yönelik devlet politikaları hakkındaki düşünceleri ve göçün kentte yarattığı etkilerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Anket sonrası elde edilen verilerle betimsel bir analiz yapılmıştır. Betimsel ve sistematik analiz, elde edilecek sonuçları daha sistematik belirlemek üzere; konuşma metinlerinin yazıya dökülmesi, alınan cevapların sınıflandırılması gibi yöntemlerin belirlenmesidir. Araştırma için hazırlanmış olan sorular, mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları mahallelerdeki katılımcılara uygulanmış, elde edilen bu veriler farklı başlıklar altında yorumlanmış olup, saha araştırmasının sonuçları aktarılmıştır.

3.2. Araştırmanın Örneklem Seçimi ve Örneklem Çalışma Grubu

Çalışmanın evrenini Elazığ İli, Merkez İlçesi'nde yaşamlarını sürdüren Suriyeli mülteciler ve Elazığ yerel halkı oluşturmaktadır. Anket çalışmasından önce, mültecilerin kentte yoğun olarak yaşadığı mahallelerle ilgili araştırma yapılarak, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) ile bu konuda görüşme yapılmış ve bu görüşme Hicret, Aksaray ve Sanayi Mahalleleri'nin örneklem alanı olarak belirlenmesinde yol gösterici olmuştur.



Şekil 3.1. Örneklem Alanı Olarak Seçilen Elazığ İli Merkez Mahalleleri Haritası

Örneklem alanı olarak seçilen mahallelerin genel özelliklerini kısaca özetleyecek olursak;

Aksaray Mahallesi; İl merkezinin güneyinde yer almakta olup, şehir merkezine 2 km uzaklıktadır. 2018 yılı ADNKS verisine göre mahalle nüfusu 7.593'tür. Mahalle muhtarıyla yapılan görüşme sonucunda; mahallenin temel sorunlarının başında; işsizlik ve eğitim seviyesinin düşüklüğünün geldiği anlaşılmaktadır. Aksaray'ın 1956 yılında mahalle statüsüne kavuşması ile beraber, kentleşmenin etkisiyle tarım alanları plansız bir şekilde yapılaşmaya açılmıştır. Mahallenin 1956-1988 yılları arasında devamlı olarak plansız gelişmesi, birçok probleme yol açmıştır. Bu problemlerin başında gecekondulaşma gelmekte olup, mahallenin güney kesiminde gecekondulaşma bölgesinin oluşmasında göçler etkili rol oynamıştır (Çiççi ve Mor, 2000:16).

Mahallenin yapılaşma özelliklerine bakıldığında ise alandaki konutlar tek katlı ve taş toprak malzemedен yapılmıştır. Genellikle yapılar oldukça eski, nemli ve güneş

görmeyen, fiziksel koşullardan yoksun yapılardır. Mahallenin yolları dar olup, altyapısı yetersizdir.

Suriyeli mültecilerin; Aksaray Mahallesi'nin kuzey kesiminde, Elazığ Tren Garı'nın güneyinde kalan bölgede kümелendikleri gözlemlenmiştir. Mültecilerin kümелendikleri alanlara örnek olarak; Paşadağ Sokak, Çalıkuşu Sokak, K.Tuncel Sokak gösterilebilir.



Paşadağ Sokak

Çalıkuşu Sokak

K. Tuncel Sok.

Şekil 3.2. Suriyeli Mültecilerin Aksaray Mahallesinde Kümелendikleri Örnek Sokaklardan Görünümler
(Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Hicret Mahallesi; İl merkezinin güneybatısında yer almakta olup, şehir merkezine 3 km uzaklıktadır. 2018 yılı ADNKS verisine göre mahalle nüfusu 4.284 olup, nüfusun büyük bir bölümü gelir seviyesi düşük hanelerden oluşmaktadır. Mahallenin kuzeyinden demiryolu hattı geçmektedir. Yapılaşmalar daha çok mahallenin kuzey kesiminde yoğunlaşmış olup, güney kesiminde tarımsal araziler mevcuttur. Yapılaşma özellikleri Aksaray Mahallesi ile benzerlik göstermektedir. Mahalledeki yapılaşma düşük yoğunlukta olup, genellikle betonarme veya yığma yapılardan oluşmaktadır. Mahallenin temel sorunlarının başında; işsizlik, eğitim seviyesinin düşüklüğü ve altyapı yetersizliği gelmektedir.

Suriyeli mültecilerin Hicret Mahallesi'nin kuzeybatı kesiminde Hicret Cami'yi çevreleyen sokaklarda kümелendikleri gözlemlenmiştir. Mültecilerin kümелendikleri alanlara örnek olarak; Türkmen Sokak ve Efsane Sokak gösterilebilir.



Türkmen Sokak

Efsane Sokak

Şekil 3.3. Suriyeli Mültecilerin Hicret Mahallesi'nde Kümelendikleri Örnek Sokaklardan Görünümler
(Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Sanayi Mahallesi: İl merkezinin doğusunda yer almakta olup, şehir merkezine 24 km uzaklıktadır. 2018 yılı ADNKS verisine göre mahalle nüfusu 13.847'dir. Elazığ'ın eski yerleşim alanlarından biri olan Sanayi Mahallesi'nde ortalama 25-30 yıllık apartmanlar mevcut olup, yolları ve altyapısı diğer iki mahalleye göre daha gelişmiş durumdadır. Daha çok orta gelirli grubun yaşadığı bir mahalledir. Mahallede bulunan sanayi sitesinden dolayı işsizlik sorunu diğer mahallelere göre daha düşüktür.

Sanayi Mahallesi, ilde en fazla Suriyeli mülteci barındıran mahalle statüsündedir. Suriyeli mültecilerin Sanayi Mahallesi'nin güneybatı kesiminde Sanayi sitesinin batısında bulunan sokaklarda kümелendikleri gözlemlenmiştir. Mültecilerin kümелendikleri alanlara örnek olarak; Sanayi Caddesi, Ata Sokak, Pamukçu Sokak, Menekşe Sokak örnek gösterilebilir.



Ata Sokak

Sanayi Caddesi

Menekşe Sokak

Şekil 3.4. Suriyeli Mültecilerin Sanayi Mahallesi'nde Kümелendikleri Örnek Sokaklardan Görünümler
(Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Örneklem alanının belirlenmesi sonucu seçilen her mahallede 100 Suriyeli mülteciyle anket çalışması hedeflenmiştir, ancak her mahallede ulaşabilen kişi sayısı ile anket çalışması yapılmıştır. Suriyeli örneklem grubunun seçilmesinde yukarıda da belirtildiği gibi belli bir sayı hedeflenmiş, ancak anket görüşmeleri için seçilen

mahallelere gidildiğinde açılmayan kapılar, katılımcıların görüşmeme istekleri, çekinme durumları, kendilerinin bu mahalleden ya da bu ilden soyutlanacağı endişeleri nedeniyle mülteciler görüşme yapmak ve ankete katılmak istememişlerdir. Bu sebeplerle Hicret Mahallesi'nde 20 kişi, Aksaray Mahallesi'nde 35 kişi, Sanayi Mahallesi'nde ise 95 kişiye ulaşılmış olup toplamda üç mahallede 150 kişi ile anket görüşmesi yapılmıştır. Mahalle frekanslarının küçük olması, mahallelerde yapılan anket sayısının dengeli olmaması, eşit dağılmaması ve katılımcılar tarafından verilen cevapların homojen olması nedeni ile yapılan çalışma toplam 150 kişi üzerinden değerlendirilmiştir. Görüşmeler 17 ve 18 yaşlarında, Türkçeyi orta derecede bilen 2 Suriyeli gencin yardımı ve tercümanlığı eşliğinde gerçekleştirilmiştir.

Yerel halk örneklem grubu, mültecilerle daha çok iç içe yaşayan Hicret, Aksaray ve Sanayi Mahallesi sakinlerinden oluşmaktadır. Elâzığ'a gerçekleşen Suriye göçünün kentsel mekândaki etkisini ve yerel halkın algısını ölçmek amacıyla yerel halktan 150 kişi ile anket çalışması ve yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın başında seçilen mahallelerden 100'er kişi ile anket yapılması hedeflenmiş, ancak mültecilerle yapılan anket sayısının 150 ile sınırlı kalması nedeniyle daha doğru kıyaslama yapabilmek adına yerel halk ile yapılan anket sayısı da 150 ile sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda anket çalışmasının yapıldığı mahallelerde, nüfusun sosyo-kültürel yapı itibarıyla homojen özelliklere sahip olması ve anketlere verilen cevapların birbirine yakın olması nedeniyle örneklem sayısını fazla tutma gereksinimi duyulmamıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı ve İşlem

Araştırmada nitel yöntem kapsamında literatür taraması yapılarak çalışma konusu ile ilgili veriler toplanmış olup, resmi istatistik verileri kullanılmıştır. Alan çalışmasında nicel veriler, anket tekniği ile nitel veriler ise yüz yüze görüşmeler ve gözlem tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmış olup, betimsel analiz yapılmıştır. SPSS 22 programı ile frekans tabloları ve grafikler ile beraber iki değişkenli çapraz tablolar elde edilerek bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma güvenilirliğinin ölçümünde yaygın olarak kullanılan ve iç tutarlılığı ölçen Cronbach Alfa yöntemi kullanılmıştır. 0-1 arasında değer alan alfa değerinin kabul edilebilir minimum değeri 0,7'dir.

Çalışmada Suriyeli katılımcıların vermiş oldukları cevapların güvenilirlik oranı Spss 22 programında Cronbach Alfa yöntemi ile ölçülerek 0,75 bulunulmuştur.

Çalışmada Elazığ yerel halkının vermiş oldukları cevapların güvenilirlik oranı Spss 22 programında Cronbach Alfa yöntemi ile ölçülerek 0,78 bulunulmuştur.

Çalışma alanı olarak seçilen Elazığ kenti ve mahalleleri ile ilgili haritalar, mültecilerin Türkiye kentlerindeki dağılımı ve mültecilerin Türkiye’de yaşadıkları illere göre nüfus yoğunluk haritası, ArcGIS 10.5 programı kullanılarak yapılmıştır.



4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Bu bölümde; Suriye göçü ile gelen ve Elazığ'ın Aksaray, Hicret ve Sanayi Mahalleleri'nde yaşamları sürdüren mülteciler ile Elazığ yerel halkına uygulanan anketler ve saha çalışmasından elde edilen veriler başlıklar halinde analiz edilerek yorumlanmıştır.

4.1. Elazığ'da Yaşayan Suriyeli Mültecilere Uygulanan Anket Verilerinin Analizi ve Yaşanan Göçün, Mülteciler Gözünden Değerlendirilmesi

Elazığ'ın temel sorunlarından birini oluşturan göç sorunsalı, araştırma alanı olarak ilin seçilmesindeki en önemli etkidir. Türkiye'nin doğusunda yer alan Elazığ, doğu ile batı arasında jeo-stratejik bir konumda olması ve gelişmişlik seviyesi ile geçmişten günümüze sürekli göç almıştır. Elazığ'da yaşayan 11.697 Suriyeli mülteci, genellikle ekonomik seviyesi düşük olan ve kentin çeperlerinde bulunan mahallelerde ev kiralarak yaşamlarını sürdürmektedir.

Yapılan araştırmada Elazığ'ın farklı 3 mahallesinde (Sanayi, Aksaray ve Hicret) yaşayan toplam 150 mülteciye uygulanan anket çalışması ile mültecilerin; kentsel mekân üzerinde yaşadıkları barınma, ekonomik vb. sorunlar ile bu sorunların mekânsal yapıya etkileri ve eğitim, sağlık, sosyo-kültürel alandaki uyum süreçleri 3 ana başlık altında irdelenerek değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir.

4.1.1. Elazığ'da İkamet Eden Suriyeli Mültecilerin Genel Özellikleri

Bu başlık altında mültecilerin cinsiyet ve yaş dağılımları, medeni durumları, eğitim durumları, Suriye'deki meslekleri, Türkiye'de çalışıp çalışmadıkları, aylık gelir durumları, Türkiye'ye ne zaman ve hangi şehirden geldiklerine ilişkin genel bilgiler verilmektedir.

Çizelge 4.1. Suriyeli Mültecilerin Demografik Özellikleri

		Sayı (Frequency)	% (Percent)
Cinsiyet	Kadın	61	40,7
	Erkek	89	59,3
	Total	150	100
Yaş	15-25 yaş	59	39,3
	26-35 yaş	52	34,7
	36-45 yaş	15	10,0
	46-65 yaş	14	9,3
	65 ve üzeri yaş	10	6,7
	Total	150	100
Medeni Durum	Evli	91	60,7
	Bekâr	51	34,0
	Eşi Ölmüş	8	5,3
	Boşanmış	0	0
Total	150	100	
Eğitim Düzeyi	Okur-yazar olmayan	38	25,3
	Okur-yazar	51	34,0
	İlköğretim-Ortaöğretim	35	23,3
	Lise	18	12,0
	Üniversite	8	5,3
	Yüksek lisans/Doktora	0	0
	Total	150	100

Çizelge 4.1’de görüldüğü üzere yapılan anket çalışmasında katılımcıların; %40,7’sini kadınlar, %59,3’ünü erkekler oluşturmaktadır. Erkek nüfusun fazla olmasının temel nedeni; Suriyeli kadınların sadece aileleri ile beraber göç edebilirken, erkeklerin tek başına ya da aileleriyle beraber göç edebilmesidir. Aynı zamanda saha çalışmasının daha çok dışardaki mekânlarda yapılması ve Suriyeli kadınların çekingenliği dolayısıyla Suriyeli kadınlara ulaşmakta güçlük yaşanmıştır. Ankete katılım sağlayan Suriyeli kadınlar (%40,7) ise eşinin ya da ailesinin yanında iken katılım göstermiştir.

Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında ise; %39,3 ile 15-25 yaş; %34,7 ile 26-35 yaş grubunun öne çıktığı görülmektedir. Katılımcıların % 74’ünü genç nüfus oluşturmaktadır. İlde 46-65 yaş ve üstü Suriyeli mülteci sayısı oranının düşük olması, kente göç eden mülteciler içinde yaşlı nüfusun az olduğunu göstermektedir.

Anket uygulanan katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında; katılımcıların %60,7’sinin evli, %34’ünün bekâr, %5,3’ünün ise eşinin ölmüş olduğu görülmektedir.

Görüşme yapılan mültecilerden okur-yazar olmayanların oranı %25,3; okur-yazar olanların oranı %34,0 iken üniversite mezunlarının oranı ise %5,3’tür. Ankete katılan mülteciler arasında yüksek lisans/doktora mezunu bulunmamaktadır. Çizelge 3.1’de görüldüğü üzere katılımcıların %74,7’si eğitim görmüş ve okur-yazar bireylerden oluşmaktadır.

Çizelge 4.2. Suriyeli Mültecilerin Suriye'deki Meslekleri ve Türkiye'de Çalışma-Aylık Gelir Durumları

		Sayı (Frequency)	% (Percent)
Suriye'deki Meslek	Ev Hanımı	48	32,0
	İşçi-Memur	12	8,0
	Serbest Meslek	43	28,7
	Öğrenci	18	12,0
	Esnaf	7	4,7
	İşsiz	22	14,7
	Diğer	0	0
Total		150	100
Elazığ'da Çalışma Durumu	Evet	53	35,3
	Hayır	97	64,7
	Cevapsız	0	0
	Total	150	100
Aylık Gelir Durumu	500 TL'den az	13	8,7
	500-1000 TL	37	24,7
	1000-1500 TL	4	2,7
	1500 TL üzeri	4	2,7
	Gelirim Yok	92	61,3
	Total	150	100

Çizelge 4.2'de görüşme yapılan mültecilerin Suriye'deki mesleklerine bakıldığında; %32 ile ev hanımı ilk sırada yer alırken, %28,7'sinin serbest meslek sahibi olduğu, %14,7'sinin ise Suriye'de çalışmadıkları ve işsiz oldukları görülmektedir. Katılımcıların Türkiye'deki çalışma durumlarına bakıldığında ise; mültecilerin %64,7'sinin Türkiye'de çalışmadığı görülürken, %35,3'ünün ise Türkiye'de çalıştığı görülmektedir. Türkiye'de çalışma durumunun düşük olmasında 'Hayır' cevabı veren katılımcıların yarısına yakınının kadın ve ev hanımı olması etkili olmuştur. Katılımcıların aylık gelir durumlarına bakıldığında; %61,3'ünün gelirin olmadığı, %24,7'sinin 500-1.000 TL, %2,7'sinin 1.500 TL ve üzeri gelire sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%61,3) gelirin olmaması, Türkiye'de çalışmadığını göstermektedir. Aylık gelir durumları düşük olan mülteciler ise genellikle ara işlerde çalışarak (inşaat, hamallık, geçici tarım işçisi vb.) veya Türkiye'de açtıkları iş yerlerinden (dükkân, lokanta, kuaför, berber vb.) gelir sağlamaktadır.

Çizelge 4.3. Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ne Zaman ve Nereden Geldikleri

		Sayı (Frequency)	% (Percent)
Türkiye'ye Gelme Yılı	2011	11	7,3
	2012	9	6,0
	2013	34	22,7
	2014	39	26,0
	2015 ve sonrası	57	38,0
Suriye'den Geline Yeri	Halep	53	35,3
	Deyrizor	86	57,3
	Şam	1	0,7
	İdlip	1	0,7
	Rakka	3	2,0
	Diğer	6	4,0

Çizelge 4.3’de görüldüğü gibi Suriyeli mültecilerin %38’inin Türkiye’ye 2015 yılı ve sonrasında geldikleri, %26’sının 2014 yılında; %7,3’ünün ise 2011 yılında geldikleri görülmektedir. İç savaşın başladığı ilk yıllarda Suriye’den Türkiye’ye çok fazla girişin yapılmazken, savaş sürecinin uzaması ile beraber yoğun bir göç hareketi ile kent merkezlerine çok fazla sayıda göç gerçekleşmiştir.

Çizelge 4.3’de görüldüğü gibi çalışma sahasında ankete katılan mültecilerin Suriye’nin farklı şehirlerinden geldiği görülmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası (%57,3) Suriye’nin Deyrizor şehrinden gelmektedir. Suriye'nin kuzeydoğusunda Fırat Nehri üzerinde yer alan Deyrizor Kenti, tarım ve hayvancılık merkezidir. Deyrizor şehrini %35,3'lük oranla Halep şehri izlemektedir. Suriye’nin ikinci büyük kenti olan Halep, Akdeniz’e inen yollar üzerinde bulunduğundan önemli bir ticaret merkezidir. Yapılan alan çalışmasında; Deyrizor’dan gelen mültecilerin Elazığ’ın Sanayi Mahallesi’nde, Halep’ten gelen kesimin ise daha çok Aksaray Mahallesi’nde yoğunlaşarak kümelenme gösterdikleri gözlemlenmiştir. Diğer illerden gelenler ise Elazığ’ın farklı mahallelerinde ikamet etmektedir.

Çizelge 4.4. Suriyeli Mültecilerin Türkiye’yi Tercih Etme Sebepleri

	Sayı (Frequency)	% (Percent)	Valid Percent	Cumulative Percent
Savaşsız ve Huzurlu Bir Ortamın Olması	99	66,0	66,0	66,0
Coğrafi Olarak Yakın Olması	29	19,3	19,3	85,3
Akraba ve Tanıdıkların Olması	20	13,3	13,3	98,7
Müslüman Ülke Olması	2	1,3	1,3	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Çizelge 4.4’e bakıldığında görüşme yapılan Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu (%66) savaşsız ve huzurlu bir ortamın olması nedeniyle Türkiye’yi tercih ettiklerini dile getirirken, %19,3’ü Türkiye’nin coğrafi olarak Suriye’ye yakın olmasından dolayı Türkiye’yi tercih ettiklerini belirtmiştir.

Koyuncu’nun 2014 yılında yaptığı “Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler” adlı çalışmasında aktardığı gibi; Türkiye Cumhuriyeti’nin Suriyelilere açık kapı politikası uygulaması, Suriye’den Türkiye’ye geçişlerde pasaport ya da vize istenmemesi, Türkiye’nin Suriye’ye coğrafi olarak yakın olması, komşu ülkeler (Lübnan, Ürdün vb.) içinde daha güvenli ve refah düzeyi yüksek olmasının yanı sıra mültecilerin Türkiye’de birçok tanıdığıının ya da akrabasının olması Türkiye’yi tercih etmelerindeki en önemli etkenlerdir. Lübnan, Ürdün gibi ülkelerde Suriyeli mültecilere iyi davranılmaması nedeniyle dil ve kültür farklılığı olsa bile Türkiye’nin Müslüman ülke olması ve Türk hükümetinin ve halkının Suriyelilere karşı hoşgörülü ve yardımsever yaklaşımı

Suriyelilerin Türkiye'yi tercih etmesinde önemli rol oynaması, çalışmada ulaşılan kanıyı destekler niteliktedir (Koyuncu, 2014:70).

4.1.2. Mültecilerin Gözünden, Suriye Göçünün Ekonomik Boyutları

Yapılan saha çalışmasında Suriyeli mültecilerin, Elazığ'da akrabalarının olması ve ilin ekonomisinin geçimlerini sağlamak için uygun olmasından dolayı yerleşmeyi tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Alan çalışmasında mültecilerle yapılan yüz yüze görüşmelerde katılımcılar kendi ülkelerinde mal varlıklarının olduğunu ve aylık gelir durumlarının iyi olduğunu, savaş nedeniyle bu mal varlıklarını kaybettiklerini belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde mülteciler; Suriye'deki yaşam şartlarının gayet iyi olduğunu ve belirli bir mesleklerinin olduğunu, buna karşın Türkiye'de iş bulmakta zorluk çektiklerini ve ekonomik anlamda ciddi sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Erkeklerin çoğunluğu Suriye'de esnaf, çiftçi, dış teknisyeni vb. gibi mesleklere sahipken Elazığ'da işsiz, geçici işçi ya da ücretli işçi statüsünde yer almışlardır. Savaş dolayısıyla Suriye'deki mal varlıklarını kaybettiklerini, geri dönseler bile eski düzenlerini kuramayacaklarını aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

“Suriye’de dış teknisyeniydim. Orda ben 5.000-6.000 alıyordum, durumumuz çok iyiydi. Burada çalışmıyorum, devlet bize 1.400 TL veriyor oda bize yetmiyor.” (V., Erkek, 38, Halep)

Suriye’de gelirim çok iyiydi, orda bizim fabrikalarımız, tarım arazilerimiz vardı, savaştan dolayı buraya geldik, hepsi orada kaldı. Burada hamallık yaparak geçimimi sağlıyorum. Bir mal varlığım kalmadı, Suriye’ye dönsem bile düzenimi kurmak zaman alır. ” (M., Erkek, 34, Halep).

Çizelge 4.5. Suriyelilerin Elazığ'a İlk Yerleştiğinde Karşılaştıkları En Önemli Sorun İle Cinsiyet Durumlarının Karşılaştırılması

		Elazığ'a İlk Yerleştiğinizde Karşılaştığınız En Önemli Sorun * Cinsiyet			
		Kadın		Erkek	
Elazığ'a İlk Yerleştiğinizde Karşılaştığınız En Önemli Sorun		Sayı	%	Sayı	%
		(Frequency)	(Percent)	(Frequency)	(Percent)
Dil Farkından Dolayı Yaşanan İletişim Sorunu	Dil Farkından Dolayı	42	28	16	10,67
	Yaşanan İletişim Sorunu	0	0	39	26
	İş Bulamama	5	3,33	11	7,33
	Sosyo-Kültürel Uyum	14	9,33	19	12,67
	Barınma Sorunu	0	0	4	2,67
Total	150	61	40,67	89	59,33

Çizelge 4.5'te görüldüğü gibi Suriyeli mültecilerin Elazığ'a ilk yerleştiklerinde karşılaştıkları en önemli sorun ile cinsiyet durumu karşılaştırıldığında; kadınlarda %28 (42 kişi) ile dil farkından kaynaklanan iletişim sorunu olduğu görülürken, erkeklerde ise %26 (39 kişi) ile iş bulamama sorunu öne çıkmaktadır. Görüşmeler neticesinde erkek

mültecilerin işsizlik sorunu ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. İşsizlik sorununun nedenleri arasında; iş bulamama, yeterli vasa sahip olmama, düşük ücretle ve sigortasız olarak çalıştırılma, ücretlerin ödenmemesi vb. gelmektedir. Yapılan alan çalışmasında mültecilerin daha çok inşaat sektörü, hamallık ve geçici işlerde ucuz iş gücü olarak istihdam edildikleri gözlemlenmiştir. Örneğin; Suriye’de dış teknisyeni olan bir mülteci, Elazığ Sebze Hali’nde günlük 30-40 TL’ye hamallık yaparak kazanç elde ettiğini belirtmiştir. Bu örnek, kentte bu şekilde birçok mültecinin sigortasız, düşük ücret karşılığında vasıfsız işlerde, kayıt dışı olarak istihdam edildiğini göstermektedir.

Çizelge 4.6. Suriyelilerin Elazığ’da Çalışma Durumu ile Aylık Gelir Durumunun Karşılaştırılması

		Elazığ’da Çalışıyor musunuz * Aylık Gelir Durumu										
		Aylık Gelir Durumu										
		500 TL'den Az		500-1.000 TL		1.000-1.500 TL		1.500-2.000 TL		Gelirim Yok		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Elazığ’da Çalışma Durumu	Evet	13	8,67	32	21,33	4	2,67	4	2,67	0	0	
	Hayır	0	0	5	3,33	0	0	0	0	92	61,33	
Total		150	13	8,67	37	24,66	4	2,67	4	2,67	92	61,33

Çizelge 4.6’da görüldüğü gibi mültecilerin Elazığ’da çalışma durumları ile aylık gelir durumları karşılaştırıldığında; 37 katılımcının (%24,66) aylık gelir durumunun 500-1.000 TL arasında olduğu görülürken, 37 katılımcıdan 32’sinin çalıştığı görülmektedir. Aylık geliri 500-1.000 TL arası olan katılımcılardan 5’inin ise çalışmadığı halde gelirinin olması, eşlerinin veya çocuklarının çalışarak kazandığı gelirlerden kaynaklanmaktadır. Geliri 1.500-2.000 TL arası olan 4 katılımcının (%2,67) aylık gelirinin, diğer katılımcılara oranla daha yüksek olmasının sebebi ise ruhsatsız olarak açtıkları işyerlerinden (dükkân, lokanta, fırın, berber vb.) elde ettikleri gelirlerdir. “Gelirim yok” cevabı veren 92 katılımcıdan (%61,33) erkek olan kesimin; iş bulamadıkları ya da Elazığ’da herhangi bir işte çalışmadığı, kadınların ise; Suriye geleneğine göre eşleri tarafından çalıştırılmadıkları ya da küçük yaşta çocuklarına bakmak zorunda oldukları için çalışmadıkları alan çalışmasında gözlemlenmiştir. “Elazığ’da çalışıyor musunuz” sorusuna “Hayır” cevabı veren 92 kişiden 61’i kadındır.

Yapılan gözlemlerde ailelerin toplam gelirlerinin asgari geçim sınırının altında olması, hane halkı sayısı yüksek olan ailelerin, ekonomik yönden temel ihtiyaçlarını karşılayamamasına ve mültecilerin yoksulluk içinde yaşamalarına neden olmaktadır. Kente göç eden mülteciler, maddi olarak çok kısıtlı imkânlarla sahip olduklarından kentin

en yoksul mahallelerine toplanmakta ve bu mahallelerin daha çok yoksullaşmasına sebep olmaktadır.

Çizelge 4.7. Mültecilerin Elazığ’da Hangi Koşullar ve Hangi Sektörlerde Çalışabileceği Konusunda Yeterli Bilgiye Sahip Olma Durumları ile Elazığ’daki Çalışma Koşullarına Dair Değerlendirmelerinin Karşılaştırılması

		Elâzığ’daki Çalışma Koşullarını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?							
		Total		Olumlu		Olumsuz		Ne Olumlu/ Ne Olumsuz	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Elâzığ’da Hangi Koşullarda ve Hangi Sektörde Çalışma Konusunda Yeterli Bilgiye Sahip misiniz?	Evet	33	22	14	9,33	17	11,33	2	1,33
	Hayır	110	73,33	10	6,67	48	31	52	34,67
	Cevapsız	7	4,7	0	0	1	0,67	6	4
Total		150	100	24	16	66	44	60	40

Katılımcılara “Elâzığ’da hangi koşullarda ve hangi sektörlerde çalışabileceğiniz konusunda yeterli bilgiye sahip misiniz?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcılarından 33 kişinin (%22) ‘Evet’ , 110 kişinin (%73,3) ‘ Hayır’ cevabı verdiği, diğer 7 kişinin (%4,7) ise soruyu cevapsız bıraktığı görülmektedir. Çizelge 4.7’de Elâzığ’da hangi koşullarda ve hangi sektörlerde çalışabileceği konusunda yeterli bilgiye sahip olma durumları ile Elâzığ’daki çalışma koşullarının değerlendirme durumları karşılaştırıldığında; Elazığ’daki çalışma koşulları hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu söyleyen 33 katılımcıdan 17’sinin (%51,51) Elazığ’daki çalışma koşullarını olumsuz olarak değerlendirdiği görülmektedir. Bu durum mültecilerin yarısından fazlasının Elâzığ’daki çalışma koşullarından memnun olmadığını göstermektedir. Alan çalışmasında yapılan görüşmelerde mülteciler düşük ücretlerle ağır işlerde çalıştırıldıklarını, çalışma saatlerinin normalden fazla olduğunu ve bazı işverenlerin ücretlerini ödemediklerini ifade ederek, Suriye’deki çalışma koşulların ve çalışma saatlerinin daha iyi olduğunu ve daha yüksek ücretler kazandıklarını aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

“2 çocuğum var, ikisi de sanayide oto tamircide çıraklık yapıyorlar. İşe sabahın erken vaktinde gidip, akşam geç saatlere kadar çalışıyorlar, öyle çok para da kazanmıyorlar. Burada çalışma şartları çok ağır ama yapacak bir şey yok mecbur çalışmak zorundalar. Yoksa ne yiyip ne içeceğiz, aç kalırız.” (H., Kadın, 41, Deyrizor)

“Genellikle inşaat işlerinde çağırdıklarında gidiyorum ama çok az para veriyorlar. Hakkımızı istediğimizde, işine geliyorsa çalışırsın diyorlar. Suriyelileri köle gibi kullanıyorlar .” (A., Erkek, 25, Deyrizor)

“Suriye’de bu kadar uzun süreli çalışma yok, saatimiz dolduğunda elimizdeki işi bırakırız. Ama burada öyle değil saatimiz dolduğu halde bu iş bitecek diyorlar. Para alamadan fazladan çalışıyoruz.” (D., Erkek, 32, Halep)

Bu görüşlerin yanı sıra bazı mülteciler çalıştıkları iş yerlerinde işverenlerin, çalışan yerli halk ile Suriyeliler arasında ayrımcılık yaptığını, Suriyelileri yerel halka göre daha düşük ücretlerle çalıştırdıklarını, çalışma saatlerinin yerli halktan daha fazla olduğunu belirtmektedir.

4.1.3. Mültecilerin Gözünden, Suriye Göçünün Sosyo-Kültürel Boyutları

Göç ve kültür arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Göç hareketi ile beraber göçmenler, göç ettikleri yerlere kendi kültürlerini de taşımakta ve göç ettikleri yerin kültüründen etkilenmektedir. Göç hareketi ile; göçmenler, sadece bedenlerini değil aynı zamanda geldikleri yerdeki sosyo-kültürel özelliklerini de, göç ettikleri yeni yerleşim birimlerine taşımakta ve kültürel etkileşim doğmaktadır. Dolayısıyla göç olgusu, farklı toplumların kültürel etkileşiminin en güçlü ögesi olarak; farklı fiziksel yapı, din, kültür ve dile sahip toplumları yan yana getirmekte, bu toplulukların birlikte yaşamalarına ve böylelikle her alanda etkileşim içinde olmalarına da ortam hazırlamaktadır. Bu sebeple göçler, göç alan yerlerde toplumsal uyum sorunlarını ortaya çıkarmaktadır (Ergün ve Tümtaş, 2016:1352).

Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketi zorunlu ve kitlesel bir göç olduğu için, şehirler bu göç hareketine hazırlıksız yakalanmıştır. Savaş nedeniyle Elazığ'a zorunlu olarak göç eden Suriyeli mültecilerin kente hazırlıksız gelmesi, kentte sosyo-kültürel anlamda birçok sorun yaşamalarına neden olmaktadır. Elazığ'da yeni bir yaşam kurma ve hayatlarını sürdürme mücadelesi veren mülteciler; dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan farklılıklar nedeniyle sosyo-kültürel uyum açısından birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunlar, mültecilerin göç edilen yerdeki kabul ve uyum sürecini zorlaştırarak yaşamlarını olumsuz etkilemektedir.

Mültecilerin sosyo-kültürel anlamda en çok karşılaştıkları sorunların başında iletişim sorunu (dil) gelmektedir. Çalışma alanı olarak seçilen mahallelerde ikamet eden mülteciler, Türkçeyi bilmedikleri için; ya kendi imkânlarıyla öğrenmeye çalışmakta ya da komşularından veya okula giden çocuklarından Türkçe'yi öğrenmeye çalışmaktadırlar. Yapılan alan çalışmasında Suriye'den gelen Türkmen kesimin dil konusunda çok fazla sıkıntı yaşamadıkları ve kendilerini rahatlıkla ifade edebildikleri gözlemlenirken, Arap ya da Kürt kökenli mültecilerin Türkçe'yi bilmedikleri, yerel halkla iletişim kurmakta güçlük çektikleri ve birçok alanda (pazar, toplu taşıma, hastane ve komşularla iletişim) kendilerini ifade edemedikleri gözlemlenmiştir.

Çizelge 4.8. Suriyeli Mültecilerin Elâzığ'a İlk Yerleştiklerinde Karşılaştıkları En Önemli Sorun

	Sayı (Frequency)	% (Percent)	Valid Percent	Cumulative Percent
Dil Farkından Dolayı Yaşanan İletişim Sorunu	58	38,7	38,7	38,7
İş Bulamama	39	26,0	26,0	64,7
Sosyo-kültürel Uyum	16	10,7	10,7	75,3
Barınma Sorunu	33	22,0	22,0	97,3
Diğer	4	2,7	2,7	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Çizelge 4.8’de görüldüğü gibi Suriyeli mültecilerin Elazığ’a yerleştiklerinde karşılaştıkları en önemli sorunların başında %38,7 (58 kişi) ile dil farkından dolayı yaşanan iletişim sorunu gelmektedir. Katılımcılar, Türkçeyi bilmediklerini ve dil farkı nedeniyle her alanda zorluk yaşadıklarını, bu nedenle Elazığ halkı ile iletişim kuramadıklarını aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

“Ben Kürtçe konuşuyorum. Dışarı çıktığımda veya bir yere gidince dil konusunda sıkıntı çekiyorum. Türkçe bilmediğim için, çocuklarla birlikte çıkıp bir yere gidiyorum. Çocuklar az çok okulda veya dışarda öğrendiği kadarıyla Türkçe biliyorlar.” (S., Kadın, 39, Halep).

“Ben Türkiye’ye 2013 yılında geldim. İlk geldiğimde hiç Türkçe konuşamıyordum. Çok zorluk çektim bu konuda. Derdimi anlatamadığım için ilk zamanlar iş bulamadım. Elazığ halkı ile ilişki kuramadım. İş bulup çalıştıktan sonra iş yerindeki Türklerin yardımı ile biraz Türkçe öğrendim. Derdimi anlatacak kadar biliyorum çok şükür.” (H, Erkek, 30, Deyrizor).

Yapılan alan çalışmasında dil sorununun ciddi boyutta olduğu görülmüş olup, bu nedenle mülteciler ile yapılan yüz yüze görüşmelerde ve anket çalışmalarında tercüman yardımına başvurulmuştur. Alan çalışmasında tercümanlık yapan 17-18 yaşlarındaki 2 Suriyeli genç ise Türkçe’yi çalıştıkları Türk lokantasındaki çalışanlardan ve müşterilerden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Suriyeli mültecilerin Türkçe’yi kendi çabalarıyla öğrenmeye çalıştıkları ve Elazığ’da Türkçe’yi öğrenebilecekleri herhangi bir dil kursuna gitmedikleri görülmektedir. Dil konusunda yaşanan sorun, Suriyeli mültecilerin Elazığ’a uyum sürecini ve yerel halkla kaynaşmalarını zorlaştırmaktadır. Suriyeli mülteciler, özellikle resmi işlerini yaparken ve sağlık hizmeti alırken dil farkından dolayı büyük sıkıntılar yaşamaktadır. Mültecilerin sosyal hayattan uzak kalmaması, Elazığ halkı ile iyi ilişkiler kurabilmesi, temel gereksinimlerini (sağlık, eğitim vb. resmi kurumlar) daha rahat karşılayabilmeleri ve hayatlarını kolaylaştırabilmeleri için Türkçe öğrenmeleri kaçınılmazdır.

Yapılan saha çalışmasında Suriyeli erkeklerin iş arama, evin temel ihtiyaçlarını giderme, gün boyu dışarda olmaları vb. sebeplerle dil sorununu yakından hissettikleri ve

dolayısıyla Türkçe'yi daha çabuk öğrendikleri görülmektedir. Bu durumun tam tersine, Suriyeli kadınların zamanlarının tamamına yakını evlerinde geçirdikleri ve dışarı çıkmadıkları ve bu nedenle Türkçeyi çok az öğrenebildikleri ya da hiç öğrenemedikleri görülmektedir. Birçok ailede kadınların çocuklar aracılığı ile iletişim kurabildikleri görülmektedir.

Mültecilerin Elazığ'da yaşadıkları dil sorunu ile beraber yaşadıkları bir başka sorun ise kültürel uyum sorunudur. İki toplumun da kentte dini inanç dışında kültürel uyum açısından büyük zorluklar çektiği görülmektedir. Suriye'nin coğrafi şartları, iklimi ve kentlerdeki fiziki yapılanması, başta sosyal hayat yönünden Elazığ ile farklılıklar göstermektedir. Mültecilerin kültürel yönden zorlandıkları en temel farklılıkların başında dil farklılığı, yiyecek-içecek farklılığı ve ısınma yöntemlerindeki farklılık gelmektedir. Yemek kültürü olarak Elazığ'ın Suriye'den farklı olduğunu, yeme-içme konusunda ilk zamanlarda çok zorlandıklarını fakat bu duruma zamanla alıştıklarını belirtmektedirler. Aynı zamanda mültecilerin kendi açtıkları işyerlerinde Suriye'de kullandıkları temel gıdaları, yöresel ürünleri temin ettikleri ve sattıkları görülmektedir.

“Biz Suriye’de kaçak çay içiyoruz. Türk çayı kaçak çaydan çok farklı, alışamadık. Mahallede bizim Suriyelilerin açtığı bir dükkân var, oradan kaçak çay alıyoruz” (D., Kadın, 32, Halep).”

“İlk geldiğimizde Türk komşularımız bize yemek getirirlerdi, getirdikleri yemekler bize farklı gelmişti. Biz daha çok et ağırlıklı besleniyoruz, yemeklerimiz çok yağlı olmuyor.” (M.E., Erkek, 41, Halep).

Görüşme yapılan mültecilere, “Konutun ısınması için kullanılan yakıt türü nedir?” sorusu yöneltildiğinde %75,3'ünün (113 kişi) odun-kömür cevabı verdiği, %24,7'sinin (37 kişi) ise kalorifer cevabı verdiği görülmektedir. Mülteciler, Suriye'de ısınmak için daha çok mazot sobaları kullanırken, Türkiye'de kömür sobaları ile tanışmışlardır. Merkezi ısınma sistemi olan apartman dairelerinde oturan mülteciler böyle bir sorunla karşı karşıya kalmadıklarını, sobalı evlerde oturmaları durumunda kendilerinin de bu konuda zorluk çekeceklerini belirtmişlerdir. Suriyeli mülteciler, ilk zamanlarda soba yakmakta çok zorlandıklarını ve Türk komşulardan yardım aldıklarını ifade etmişlerdir:

“Suriye’de mazot kullanıyoruz, mazot sobalarımız vardı. Burada mazot kullanmıyorlar, ilk defa kömür sobası kullandık. Sobayı yakamadık komşuları çağırdık, içeri hep duman olmuştu. Zor oldu ama şimdi alıştık.” (F, Kadın, 35, Deyrizor)

“Elazığ’a ilk geldiğimizden beridir apartman dairesinde oturuyoruz. Hiç soba yakmadık. Ev kaloriferle ısınıyor. Soba derdimiz olmadı çok şükür. Olsaydı gerçekten çok zorlanırdık.” (F, Kadın, 35, Deyrizor)

Çizelge 4.9. Suriyelilerin Elazığ’da Bos Zamanlarını Nasıl Değerlendirdikleri ve Elâzığ’da Daha Çok Kimlerle Vakit Geçirdiklerine İlişkin Bilgiler

Boş Zamanlarınızı Nasıl Değerlendiriyorsunuz * Elâzığ’da Daha Çok Kimlerle Vakit Geçiriyorsunuz?		Elâzığ’da Daha Çok Kimlerle Vakit Geçiriyorsunuz?							
		Diğer Suriyelilerle		Yalnızca Ailemle		Komşularla		Total	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Boş Zamanlarınızı Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	Ailecek Çeşitli Etkinlikler Yaparak	0	0	7	4,67	0	0	7	4,67
	Diğer Suriyelilerle Birlikte Dolaşarak	53	35,33	0	0	0	0	53	35,33
	Ailecek Evde Oturarak	0	0	67	44,67	0	0	67	44,67
	Komşularla Birlikte Vakit Geçirerek	0	0	0	0	23	15,33	23	15,33
Total		53	35,33	74	49,33	23	15,33	150	100

Çizelge 4.9’da görüldüğü gibi mültecilerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine bakıldığında; %44,67’sinin (67 kişi) boş zamanlarını ailecek evde oturarak geçirdikleri, %35,33’ünün (53 kişi) boş zamanlarını diğer Suriyelilere birlikte dolaşarak geçirdiği, %15,33’ünün (23 kişi) ise boş zamanlarını komşularla vakit geçirerek değerlendirdiği görülmektedir. Daha çok ailesiyle birlikte vakit geçiren Suriyeli mültecilerin ise boş zamanlarını ailecek evde oturarak ya da ailecek çeşitli etkinlikler yaparak geçirdiği görülmektedir.

Mültecilerin çoğunluğunun Türkçe’yi bilmemesi, kadınların evden dışarı çıkmaması, erkeklerin temel ihtiyaçları karşılamak için çaba göstermesi nedeniyle mülteciler, Elazığ’ı çok fazla gezememekte ve sosyal aktivitelerden uzak kalmaktadır. Kadınlar, genellikle ev işleri ve çocuklarla uğraşırken, günün tamamını evde geçirmektedir. Erkekler ise çalışmak için ya da iş bulabilmek için evden ayrılıp akşam saatlerinde eve dönmektedir. Akşamları ya da hafta sonu aileleri ile beraber evde oturarak ya da çeşitli etkinlikler yaparak (diğer Suriyeli aileleri ziyaret vb.) boş zamanlarını değerlendirmektedir. Genç yaştaki mültecilerin ise boş zamanlarını; diğer Suriyeli mülteci arkadaşlarıyla dışarda dolaşarak değerlendirdikleri görülmektedir. Çocuklar ise daha çok günün tamamını sokaklarda geçirmektedir



Şekil 4.1. Suriyeli Çocukların Sokak Görünümleri (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Katılımcıların nerdeyse tamamına yakını komşularından memnun olduklarını, komşularının her türlü temel ihtiyaçlarında kendilerine yardım ettiklerini ifade etmişlerdir. Yerel halkın kendilerine ilk zamanlarda daha çok yardım ettiğini, ilerleyen zamanlarda ilde Suriyeli sayısının artması ile Türk komşuların kendileri ile çok diyalog kurmamaya başladıklarını buna rağmen komşularından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Yapılan alan gözlemlerinde Suriyelilerin yerel halkla komşuluk ilişkileri; ev ziyaretlerinden ziyade, yerel halkın yardım etme amacıyla mültecilerin evlerine ayaküstü uğraması veya sokakta selamlaşma şeklindedir. Komşuluk bağlarının zayıf olmasının temel nedeni ise; dil farklılığından kaynaklanan iletişim sorunu veya mültecilerde yaşanan çekimserlik (özelliklerde kadınlarda) durumudur.

Yapılan alan çalışmasında Suriye'den gelen mültecilerin neredeyse tamamının, kaldıkları mahallede yerel halktan daha çok diğer mültecilerle iletişim kurdukları, kendi kültürlerini ve yaşam tarzlarını devam ettirdikleri gözlemlenmiştir. Örneğin; yüz yüze görüşme yapılan Suriyeli erkeklerin hiç biri kahvehaneye gitmediklerini, mültecilerin kendi evlerinde toplanarak nargile içtiklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.10. Suriyelilerin Elazığ Halkından Beklentisi ile Elazığ Halkının Suriyelilere Karşı Tutumunun Karşılaştırılması

Elâzığ Halkından Beklentiniz Nedir * Elâzığ Halkının Size Karşı Tutumunu Nasıl Değerlendiriyorsunuz		Elâzığ Halkının Size Karşı Tutumunu Nasıl Değerlendiriyorsunuz?							
		Bizlerle Fazla İletişimde Bulunmuyorlar		Anlayışlılar ve Yardımseverler		Anlayışlı Davranmıyorlar Sürekli Sorun Yaşıyoruz		İyi ya da Kötü Bir Yaklaşımları Yok	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Elâzığ Halkından Beklentiniz Nedir?	Bize ve yaşam tarzımıza saygı duymaları	6	4	7	4,67	1	0,67	5	3,33
	Bizi Düşük Ücretlerle Çalıştırmamaları	4	2,67	38	25,33	0	0	15	10
	Bizi de Kendileri Gibi Görüp Ayrımcılık Yapmamaları	22	14,67	14	9,33	3	2	11	7,33
	Bizi sebepsiz yere rahatsız etmemeleri	0	0	0	0	6	4	0	0
	Bir Beklentimiz Yok	3	2	3	2	0	0	12	8
Total		35	23,33	62	41,33	10	6,67	43	28,67

Çizelge 4.10’da görüldüğü gibi Suriyelilerin Elazığ halkından beklentisi ile Elazığ halkının Suriyelilere karşı tutumu karşılaştırıldığında; yerel halkın kendileriyle fazla iletişim kurmadığını ifade eden ve Elâzığ halkının Suriyelileri de kendileri gibi görüp ayrımcılık yapmamaları konusunda beklenti içerisinde bulunan mültecilerin oranı %14,67’dir. Görüşme yapılan Suriyeli mültecilerin %25,33’ü, mahalle halkının kendilerine karşı anlayışlı ve yardımsever olduğunu fakat işverenlerin kendilerini düşük ücretlerle çalıştırdıklarını ifade etmektedir. Suriyeli mültecilerin, işverenlerden beklentisi kendilerini düşük ücretlerle çalıştırmamalarıdır. Mülteciler, bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

‘‘Aksaray Mahallesi’nde yaşayan Suriyeli çok olduğu için bu mahalleye geldik. Akrabalarımızın çoğu bu mahallede yaşıyor. Komşularımızla sorun yaşamıyoruz, ara sıra bize yardım ediyorlar. Sadece çalıştığım işyerinden memnun değilim. Çok az para veriyorlar, bizi kullanıyorlar. Bize de yazık hakkımızı yemesinler.’’ (A., Erkek, 40, Halep)

‘‘Bu mahalle güzel, alıştık buraya. İyi-kötü bir düzenimiz var, huzurluyuz. Buradaki komşularımız iyi, onlardan memnunuz. Bir defa balkondan aşağıya çöp attık, ev sahibi geldi uyardı, bir daha yapmadık, bunun dışında şimdiye kadar bir sorun yaşamadık komşularımızla.’’ (M., Erkek, 18, Bukamel)

Elazığ halkının kendilerine karşı anlayışlı davranmadığını, yerel halkla sürekli sorun yaşadıklarını belirten mültecilerin %4’ü, yerel halkın kendilerini sebepsiz yere rahatsız etmemelerini istemektedir. Son zamanlarda Sanayi Mahallesi’nde Suriyeli mülteciler ile Elazığ halkı arasında yaşanan tartışma sonrasında yerel halkın mültecilere karşı katı tutumlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Yapılan alan çalışmasında yerel halkın

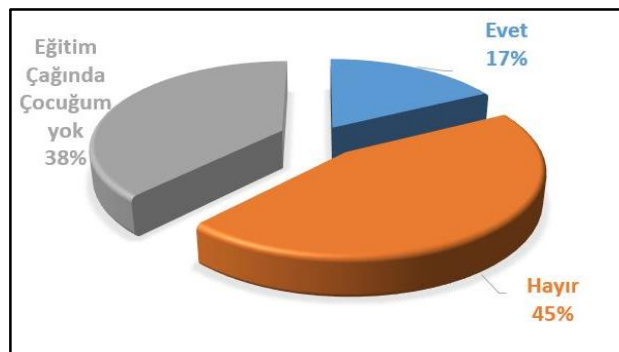
birkaç Suriyeliden kaynaklanan sıkıntılardan dolayı bütün Suriyelileri sorumlu tuttıkları ve bu durumun, sorunlarla ilgisi olmayan Suriyeli mültecileri huzursuz ettiği görülmüştür.

Mültecileri kentte huzursuz eden bir diğer konu ise yerel halkın mültecilere yönelik ön yargılarıdır. Alan çalışmasında yapılan yüz yüze görüşmelerde yerel halkın, kamuya ait boş arazileri, park, çeşme gibi alanları mültecilerin kullanmalarına müsaade etmemeleri ve mültecileri sürekli sorun teşkil eden kesim olarak görmeleri gibi önyargılı yaklaşımları, mültecileri rahatsız etmektedir. Ankete katılan kişiler, rahatsızlıklarını dile getirirken şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Boş alanları önceden kullanmamıza bir şey demiyorlardı, şimdi sıkıntı yaratıyorlar. Buraya çok geliyorsunuz, yüksek sesle konuşup çok gürültü yapıyorsunuz, bizi sürekli rahatsız ediyorsunuz diyorlar.” (M., Erkek, 34, Halep).

Sosyo-kültürel alanda yaşanan diğer sorunlarda olduğu gibi eğitim alanında da karşılaşılan en temel sorun dil farklılığıdır. Dil farklılığı nedeniyle Suriyeli çocuklar okula uyum sağlamak zorluk çekmekte; okulda öğretmenler ve Türk öğrencilerle iletişim kurmakta sıkıntı yaşamaktadır. Suriyeli çocukların çoğunluğunun Arapça ya da Kürtçe bilmeleri ve Türkçeyi çok az konuşabilmeleri nedeniyle Türkçe eğitim verilen okullarda dil sorunuyla karşılaştıklarını belirten aileler aşağıdaki ifadeleri kullanmışlardır:

“11 kişi yaşıyoruz evde. Oğlum, eşi ve çocukları da bizimle yaşıyor. Kalabalık olduğumuz için geçinemiyoruz. Çocuklarım 2-3 sene burada bir Arapça Okulu vardı, oraya gidiyorlardı. Okul kapanınca gitmediler. Diğer okullara da dilden dolayı gitmiyorlar. Türkçe’yi konuşabiliyorlar ama okuma yazmaya gelince bilmiyorlar kalem defter üzerinden. Bir oğlum okula gidiyordu, şimdi gitmiyor, okul da zaten uzak. Çalışmaya başlayınca okulu bıraktılar gitmediler” (H., Erkek, 40, Halep).



Şekil 4.2. Mültecilerin Eğitim Çağındaki Çocuklarının Okula Gidip Gitmedikleri

Şekil 4.2’de görüldüğü gibi mülteci ailelerin eğitim çağındaki çocuklarının %17’sinin okuduğu, %45’inin ise okumadığı veya okula gitmediği görülmektedir. Yapılan alan çalışmasında mülteci çocukların; yaşlarının küçük olması, ekonomik gerekçeler ya da eğitim çağındaki çocukların maddi imkânsızlıklardan dolayı çalışmak zorunda kalmaları gibi nedenlerle okula devam edemedikleri görülmüştür. Mülteci aileler bu konudaki görüşlerini aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir:

“Eğitim çağında bir kızım bir oğlum var. Kız zaten okula gitmiyor maddi imkânsızlıklardan dolayı, erkek olan da çalışıyor. Eşim tek başına o maaşla ev geçindiremiyor. İlk geldiğimizde hiç paramız yoktu. Mecburen oğlum da çalışıyor” (H, Kadın, 36, Halep)

“Evet, okul çağında çocuğum var. Gönderdik okula, ilk zamanlarda gidiyordu. Ancak daha sonra kendisi gitmek istemediğini, okumak istemediğini söyledi. Bizde bir şey demedik” (H, Erkek, 27, Deyrizor)

Yapılan görüşmelerde mülteci çocukların Elazığ’da eğitim imkânlarından ne derece faydalandıkları, eğitim hayatına uyum süreçleri ve eğitim için gerekli olan ihtiyaçlarının neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çizelge 4.11. Okul Çağındaki Suriyeli Çocukların Okula Gitmeme Sebepleri İle Eğitim Konusundaki En Önemli İhtiyaçlarının Karşılaştırılması

Okul Çağındaki Çocuklarımızın Okula Gitmemesinin Sebebi Nedir * Eğitim Konusundaki En Önemli İhtiyacımız Nedir		Eğitim Konusundaki En Önemli İhtiyacımız Nedir?							
		Dil		Kırtasiye Malzemeleri		Diğer		Total	
Okul Çağındaki Çocuklarımızın Okula Gitmemesinin Sebebi Nedir?		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okul Çağındaki Çocuklarımızın Okula Gitmemesinin Sebebi Nedir?	Maddi imkânsızlıktan dolayı çalışmaları	0	0	42	28	2	1,33	44	29,33
	Dil-Kültür Uyuşmazlığı	33	22	0	0	0	0	33	22
	Okumak İstememeleri	0	0	0	0	16	10,67	16	10,67
	Diğer Nedenler	0	0	0	0	57	38	57	38
Total		33	22	42	28	75	50	150	100

Çizelge 4.11’de okul çağındaki Suriyeli çocukların okula gitmeme sebepleri ile eğitim konusundaki en önemli ihtiyaçları karşılaştırıldığında; okul çağındaki çocuklarının okula gitmeme sebebi olarak maddi imkânsızlıkları gerekçe gösteren ve eğitim konusundaki en önemli ihtiyaçlarının kırtasiye malzemeleri olduğunu söyleyen Suriyeli ailelerin oranı %28’dir. Suriyeli aileler, maddi durumlarının iyi olmadığını, kırtasiye malzemesine ve kıyafet yardımına ihtiyaç duyduklarını aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir:

“Bende 10 çocuk var. Ekonomik sıkıntı çektiğimiz için iki ailele birlikte yaşıyoruz. Çocuklar her gün okula gidiyor. Çocuklarımın en çok kırtasiye ve giyime ihtiyaçları var. 10 çocuk var, ihtiyaçları karşılamak zor geliyor” (M., Erkek, 34, Deyrizor).

“Bizim durumumuz çok kötü, elde avuçta bir şey yok, kendi aç karnımızı doyuramıyoruz daha nerde okula gönderelim. Defteri var, kalemi var, başka okul giderleri var, bizim gücümüz yetmez. Ondan okula gitmiyorlar çalışıyorlar” (E., Kadın, 29, Halep).

Mülteci çocukların eğitim hayatında karşılaştıkları en önemli sorunlardan bir diğeri ise dil farklılığıdır. Okul çağındaki mülteci çocuklar dil farklılığı nedeniyle Türk öğrenciler ve öğretmenlerle iletişim kurmakta zorluk çekmekte ve kendilerini ifade edememektedir. Bu durum, çocukların okul hayatında uyum sürecini zorlaştırmakta ve çocukları eğitim hayatından uzaklaştırmaktadır.

Eğitim hayatına yeni başlayan mülteci çocuklar, dil sorununu daha kolay aşarken, eğitim hayatına Suriye’de başlayıp Türkiye’de devam eden mülteci çocuklar dil problemini aşmakta zorlanmaktadır. Yaşı büyük mülteci çocuklar, dil ve okuma-yazma bilmediklerinden dolayı kendi düzeylerinin altındaki sınıflara yerleştirilmektedir. Öğretmenler ve okul yöneticilerine göre bu durum mülteci çocukların derslere yabancı kalmasına ve sınıf içerisinde sıkılmalarına sebep olmaktadır (Sevim, 2017;1673).

Mülteci ailelerin %10,67’si, eğitim çağındaki çocuklarının okumak istemediklerini, bu nedenle çocuklarını okula göndermediklerini ifade etmektedir. Katılımcıların %38’i ise yöneltilen soruya “diğer nedenler” olarak cevap vermişlerdir. Bu nedenler arasında; velilerin kayıt işlemleri hakkında bilgi sahibi olmamaları, çocuklardaki psikolojik çöküntü (korku, savaş sonrası travma vb.) ifade edilmektedir.

Alanda yapılan gözlemlerde; göç eden ailelerin düzensiz iş hayatlarının olması, maddi yetersizliklerden dolayı yoksulluk içinde yaşamaları, ailelerle birlikte çocukları da olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Maddi yetersizlikler, mülteci çocukların eğitim hayatı üzerinde de olumsuz etkiler yaratmıştır. Bu etkiler, eğitim çağındaki çocukların eğitimlerini sürdürememesine ve çocuk yaşta iş hayatına atılmalarına neden olmuştur. Ekonomik durumları kötü olan mülteci aileler, çocuklarını okutamamakta ve çocuklarını aile ekonomisine destek sağlamaları için çalıştırmaktadır. Mülteci çocuklar daha çok kâğıt toplama ya da ara işlerde çalışarak ailelerine maddi yönden destek olmaktadır. Okul çağındaki çocukların okumak yerine çalışmak zorunda kalmaları, mülteci ailelerin yoksulluk içinde yaşadıklarını göstermektedir. Yapılan görüşmelerden birisinde, bir aile reisi durumu aşağıdaki ifadelerle belirtmiştir:

“Benim çocuklarım okula gidiyordu, şimdi gitmiyorlar, çalışıyorlar diye. Okul uzak, ekonomik durumumuz yok, o yüzden çalışıyorlar. Çok kalabalığız, devletin verdiği yardım yetmiyor, çocuklar çalışmazsa geçinemiyoruz.” (H, Erkek, 40, Halep).

Suriyeli mültecilerin, çocuklarının okul hayatına ve eğitim sürecine karşı ilgisiz olduğu görülmektedir. Türkçe bilmeyen veliler, öğretmenler ve okul idarecileri ile iletişimde kurmakta zorlanmaktadır. Sevim’in 2017 yılında yaptığı “Mülteci Çocukların Eğitimine İlişkin Sorunlar (Elazığ İli Örneği)” adlı çalışmasında aktardığı gibi; velilerin maddi imkânsızlıklar nedeni ile çocuklarının kırtasiye araçlarını temin edememeleri de öğrencilerin derslerden geri kalmasına neden olmaktadır. Geçim sıkıntısıyla baş etmeye çalışan mültecilerin; çocukların eğitim hayatının arka planda kaldığını belirtmeleri, Suriyeli mültecilerin eğitim konusunda yaşadıkları sıkıntılarla ilgili yapılan gözlemleri destekler niteliktedir (Sevim, 2017;1673).

Sağlık hakkı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi¹⁰, nin 25. maddesinde belirtildiği gibi “yaşam hakkı” çerçevesinde kabul görmüş evrensel bir haktır. “Herkesin, gerek kendisi gerekse ailesi için sosyal hizmetler dâhil olmak üzere, sağlık ve güveni için uygun yaşam koşullarını temin edecek beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır” ifadesi yer almaktadır” (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi, md.25). Yaşam hakkı, bireyin temel hak ve özgürlüklerini içini alan kapsamlı bir kavram olmakla birlikte, kişinin diğer hak ve özgürlüklerine erişebilmesi için yaşam hakkının teminat altına alınması gerekmektedir. Yaşama hakkının yerine getirilmesi için bireyin sağlıklı bir hayat sürmesi gerekmektedir. Bu bağlamda sağlık hakkı, yaşama hakkının ayrılmaz bir parçasıdır.

Ülkelerinde meydana gelen savaş ve iç karışıklıklar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mülteciler, göç ettikleri yerlerde uygun olmayan hayat şartlarına maruz kalarak hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadır. Mültecilerin yaşadıkları ortamlar, hastalıklara ve iklim şartlarına karşı korunaklı ortamlar olmadıkları için hastalıklara davetiye çıkartabilmektedir. Çoğu mülteci, maddi yetersizlikler nedeni ile barınma ve beslenme gibi zorunlu ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamakta ve bunun sonucunda açlık, yoksulluk ve hastalıklarla boğuşmaktadır (Altınışik Kantaroğlu, 2016;48-49).

¹⁰ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 10 Aralık 1948, <http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/1-insan-haklari-evrensel-beyannamesi.pdf>

Ülkelerinden savaş nedeniyle ayrılmak zorunda kalıp Türkiye’de yaşam sürmeye çalışan Suriyeli mülteciler, Türkiye’deki sağlık sistemine uyum sağlamakta sorun yaşamaktadır. Mülteciler, sağlık hizmetlerine erişim konusunda yeterli bilgiye sahip olmama, dil farklılığı nedeniyle sağlık problemlerini yeterince anlatamama, özellikle bayan mültecilerde erkek hekimlerin muayene etmesi nedeniyle çekinerek sorunlarını anlatamama gibi problemlerle karşı karşıya kalmaktadır (Keklik ve Önal, 2016;135).

Çizelge 4.12. Suriyeli Mültecilerin Sağlık Problemleri Olduğunda Başvurdukları Yöntemler

Sağlık Probleminiz Olduğunda Hangi Yönteme Başvuruyorsunuz?				
	Sayı	%	Valid	Cumulative
	(Frequency)	(Percent)	Percent	Percent
Devlet Hastaneleri ve Sağlık Ocaklarına Gidiyoruz	133	88,7	88,7	88,7
Komşular Yardım Ediyor	1	0,7	0,7	89,3
Kendi Bildiğimiz Yöntemleri Uyguluyoruz	11	7,3	7,3	96,7
Hiçbir Şey Yapmıyoruz	5	3,3	3,3	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Çizelge 4.12’de görüldüğü gibi katılımcıların %88,7’si sağlık problemleri olduğunda daha çok devlet hastanelerine ve sağlık ocaklarına gittiklerini belirtmiştir. Katılımcıların %7,3’ü ise sağlık problemleri olduğunda kendi bildikleri yöntemlere başvurduklarını, kayıtlarının olmamasından dolayı hastanelere veya sağlık ocaklarına gidemediklerini ifade etmişlerdir.

Çizelge 4.13. Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmeti Alırken Karşılaştıkları En Önemli Sorun

Sağlık Hizmeti Alırken Karşılaştığınız En Önemli Sorun Nedir?				
	Sayı	%	Valid	Cumulative
	(Frequency)	(Percent)	Percent	Percent
Dil Sorunu	120	80,0	80,0	80,0
Tedavi Sonrası İlaç Alamama	8	5,3	5,3	85,3
Üniversite Hastanelerini Kullanamama	16	10,7	10,7	96,0
Kimlik/Sağlık Karnesinin Olmaması	6	4,0	4,0	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Çizelge 4.13’de görüldüğü gibi katılımcıların %80’i sağlık hizmeti alırken karşılaştıkları en önemli sorunun dil sorunu olduğu belirterek, sağlık ocaklarına veya hastanelere gittiklerinde sağlık problemlerini yeterince anlatamadıklarını ifade etmekteledir.

Türkçe konuşamayan mülteciler dil sorunu sebebiyle dertlerini sağlık çalışanlarına anlatmakta zorluk çektiklerini, bu sebeple hastanelere yalnız gidemediklerini ifade etmekteledir. Başka bir görüşmeci ise sağlık problemi yaşadığında mahalledeki sağlık ocağına gittiğini ve sağlık ocağında tercüman olduğu için dil konusunda sıkıntı yaşamadığını dile getirmiştir. Görüşme yapılan mülteciler bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir:

“Hastaneye gidince dil konusunda sıkıntı çekiyorum. Çocuklarla birlikte gidiyorum. Derdimi çocuklara anlatıyorum onlar doktora söylüyor. Sağlık konusunda başka sıkıntım yok, sağlık çalışanları bize elinden geldiğince yardımcı oluyorlar.” (S., Kadın, 39, Halepli).

“Mahallemizde sağlık ocağı var, sağlık sorunları yaşadığımda genellikle oraya gidiyorum. Dil konusunda sorun yaşamıyorum çünkü sağlık ocağında Arapça bilen tercüman var, derdimi rahat bir şekilde anlatabiliyorum” (Ş., Erkek, 36, Halepli)

Katılımcıların %10,7’ si sağlık konusunda en önemli problemlerinin üniversite hastanelerini kullanamamak olduğunu, devlet hastanelerinde olmayan bazı sağlık bölümlerinin üniversite hastanelerinde olduğunu ve bu imkânlardan faydalanmak istediklerini dile getirmişlerdir.

Yapılan incelemede mültecilerin çatışma ve savaş ortamında karşılaştıkları fiziksel şiddet, aile fertlerini savaş sırasında kaybetmeleri, yaralanmaları, oluşan maddi kayıplar, aile ve memleket hasreti gibi etkenlerin mültecileri psikolojik yönden olumsuz olarak etkilediği görülmüştür. Savaşın kendilerinde bıraktığı ruhsal yıkımı aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

“Benim çocuklarım savaştan çok korktular. Çocuklarımı kampa götürüp, geri getirdiler, kamp hayatı cezaevi gibi. Zaten savaştan çok korkmuşlardı, korkuyla yaşıyorlardı, bir de kampta sorunlar yaşayınca her şeyden korkar oldular. Çok kötüydü çocuklarım, kendilerini yeni yeni toparladılar. Can güvenliğimiz sağlandı.” (V., Erkek, 40, Halep).

“Dün polisler geldi, evleri ve bizi çektiler. Suriyeliler korkuyorlar, bizi tekrar kampa gönderecekler diye. ” (Çocuk, 12-13, Erkek).

“Savaş çıktığında abimler Elazığ’a gelmişti, ben de 6 ay önce tek başıma onların yanına geldim. Benim hiçbir şeye ihtiyacım yok, sadece anne ve babamın Suriye’den getirilmesini istiyorum, yaşlı oldukları için sınırdan geçirmiyorlar. Onlar Suriye’de kaldılar, sınırdan geçemiyorlar, çok özledim onları, 3 senedir görmüyorum. Göçün benim üzerimdeki en büyük etkisi ailemi çok özlemem, anne baba hasretliği çekmemdir. (M., Erkek, 18, Bukamel).

Sağaltıcı (2013), savaş mağduru olan mültecilerin çatışma ortamı ile birlikte psikolojik travma yaşadıklarını belirtmektedir. Kendi ülkelerinde yaşanan iç savaşla birlikte ölüm ve ağır yaralanma gibi fiziksel şiddetle oluşan durumların mültecilerde ciddi travmatik durumlar oluşturduğu ve bu travmatik durumların mültecilerde sıklıkla görüldüğünü ifade etmektedir. Sağaltıcı’nın ifade ettiği gibi; savaştan etkilenmiş bölgede bulunma, aile fertlerini veya yakınlarını savaş sırasında kaybetme, cenaze dışında insan

cesetleri görme veya onlara dokunma, savaş uçaklarının sesleri ve silah sesleri gibi travmatik olaylara maruz kalma durumları, mültecilerin göçle beraber birçok psikolojik sorunu da beraberinde getirdiğini ifade etmekte olup tezde ulaşılan bulguları destekler niteliktedir (Sağaltıcı, 2013:53).

Genel olarak mültecilerin sağlık konusunda birçok sorun yaşadığı, alan çalışmalarında gözlemlenmiştir. Mültecilerin genellikle rutubetli konutlarda ve kötü koşullarda yaşamaları, bu alanların sağlıksız olması hastalıkların görülme sıklığını arttırmaktadır. Ayrıca sıcak su imkânının kısıtlı olması, banyo ve tuvalet alanlarının sağlıksız olması, mültecilerde enfeksiyon hastalıklarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

‘‘Çadırda kaldıkları için banyo tuvalet yok. Çadırın bir bölümünü abim kapattı, orda banyo yapıyorlar. Suyu, ibrikle ısıtarak banyo yapıyorlar. Tuvalet ihtiyacını bizim evin bahçesinde bulunan tuvaletten karşılıyorlar.’’ (Ş., Erkek, 36, Halep).



Şekil 4.3. Suriyeli Mültecilerin Yaşam Alanlarından Görüntüler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Maddi imkânsızlıklardan dolayı mülteci ailelerin, çocukların temel besin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaması sonucunda oluşan beslenme yetersizliklerinin, çocukların büyüme/gelişmelerini olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Maddi yetersizliklerin yarattığı olumsuz etkilerin haricinde ailelerin küçük yaştaki çocuklarına yeterince ilgi göstermedikleri, çocukların sokaklarda çıplak ayakla dolaştıkları, bebeklerin yerde süründükleri ve sağlıksız koşullarda büyüdüğü gözlemlenmiştir.



Şekil 4.4. Sokakta Gözlemlenen Suriyeli Mülteci Çocuklardan Görüntüler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Yapılan gözlemlerde Suriyeli mültecilerin her ne kadar sağlık alanında problemler yaşadığı görülse de; ilde kayıtlarını yapan ve gerekli belgelerini alan mültecilerin, sağlık hizmetlerinden memnun kaldıklarını ve Türkiye'deki sağlık hizmetlerinin kendi ülkelerine göre daha iyi olduğunu, kaliteli tedavi imkânlarının sunulduğunu dile getirdikleri görülmüştür.

Dünyada en çok Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunda olan Türkiye, ilk günden beri Başbakanlık AFAD koordinasyonunda, savaştan kaçan Suriyeli mültecilere kucak açmış ve mültecilere her alanda yardım yapmıştır. Özellikle sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları, yoksul Türk vatandaşlara yardım ettiği gibi, Suriyeli mültecilere de yardım eli uzatmıştır. Geniş yardım yelpazesi içerisinde Türklerin yanı sıra mültecilere de yer veren sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları mültecilere özgü yardımlar da yapmaktadır.

Elazığ'da SYDV tarafından mültecilere yönelik yapılan yardımların başında; şartlı sağlık yardımı, şartlı eğitim yardımı ve sosyal uyum yardımı yer almaktadır. Kentte 2017 yılında yapılan bir çalışmada; Elazığ merkez vakfında kayıtlı 976 şartlı sağlık yardımı, 782 şartlı eğitim yardımı alan mülteci bulunduğu belirtilmiştir. Sosyal uyum yardımını ise 316 hane almaktadır (Celayir ve Mermutlu, 2017;862-863).

Çizelge 4.14. Suriyeli Mültecilerin Herhangi Bir Kamu Kurumundan Yardım Alıp Almadıkları ile Hangi Tür Yardım Aldıkları Arasındaki İlişki

Herhangi Bir Kamu Kurumundan Yardım Alıyor musunuz* Kamu Kurumlarından Ne Tür Yardım Alıyorsunuz						
Herhangi Bir Kamu Kurumundan Yardım Alıyor musunuz?						
Kamu Kurumlarından Ne Tür Yardım Alıyorsunuz?	Evet		Hayır		Total	
	Sayı (Frequency)	% (Percent)	Sayı (Frequency)	% (Percent)	Sayı (Frequency)	% (Percent)
Para Yardımı	121	80,7	29	19,3	150	100
Gıda Yardımı	78	52,0	72	48,0	150	100
Gıysi Yardımı	23	15,3	127	84,7	150	100
Kömür Yardımı	98	65,3	52	34,7	150	100
İlaç Yardımı	93	62,0	57	38,0	150	100
Kira Yardımı	46	30,7	104	69,3	150	100
Total	459	306,0%	441	294,0%		

Çizelge 4.14'te görüldüğü gibi 150 katılımcıdan 121'inin (%80,7) kamu kurumlarından para yardımı aldığı görülmektedir. Çizelge 4.14'de "Kamu kurumlarından ne tür yardım alıyorsunuz?" sorusunun çoklu yanıt niteliğinde olması nedeniyle sayı ve yüzdeler yüksek çıkmaktadır. Kentte, Suriyeli mültecilerden 1.194 kişiye toplam 298.500 TL çek ile nakdi para desteği sağlanmaktadır. Ayrıca mültecilere sosyal uyum yardımı kapsamında Kızılay ve Halk Bankası işbirliği ile çıkarılan banka kartına her ay kişi başı 120 TL nakdi para yardımı yapılmaktadır (Celayir ve Mermutlu, 2017;862-863).

Para yardımından sonra 2. sırayı %65,3 ile kömür yardımı almaktadır. Elazığ merkez SYDV'ye kayıtlı bulunan 1.126 hane, merkezi yardımlarla birlikte, vakfin diğer yardımlarından da yararlanmaktadır. Suriyeli mülteciler ilk geldikleri yılın kış ayından itibaren vakfin sağladığı kömür yardımından faydalanmaktadır. Elazığ merkez SYDV tarafından 1.117 Suriyeli aileye toplam 1.452 ton kömür yardımı yapılmıştır. Vakfin imkânları dâhilinde mültecilere kömür yardımına ek olarak odun yardımı da yapılmıştır (Celayir ve Mermutlu, 2017;864).

Mültecilerin faydalandığı diğer bir yardım olan ilaç yardımı ise %62 ile 3. sırada yer almaktadır. Mülteciler, devlet hastanelerinde ya da sağlık ocaklarında ücretsiz tedavi olduktan sonra ilaçlarını da eczanelerden ücretsiz olarak almaktadır. Mültecilerin ilaç giderleri devlet tarafından ücretsiz olarak karşılanmaktadır.

Kamu kurumları tarafından mültecilere temel ihtiyaçlardan biri olan gıda yardımı da yapılmaktadır. Katılımcıların %52'si kamu kurumları tarafından kendilerine gıda yardımı yapıldığını belirtmektedir. Özellikle dini bayramlarda kamu kurumları tarafından mültecilere gıda kolisi dağıtılmaktadır. Bu kapsamda SYDV tarafından mültecilerin yaşadığı 1.012 haneye gıda kolisi verilmiştir. Vakfin dışında belediyelerin de mültecilere gıda paketleri dağıttığı mülteciler tarafından ifade edilmektedir.

Kamu kurumlarından herhangi bir yardım almadığını belirten mülteciler (%19,3) ise ilde kayıtlı olmadıklarını, bu nedenle yapılan yardımlardan faydalanamadıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan yüz yüze görüşmelerde mültecilere, kendilerine yapılan yardımların yeterli olup olmadığına dair düşünceleri sorulduğunda, yapılan yardımların yetersiz olduğunu, hane halkı sayısı olarak kalabalık olduklarını, maddi durumlarının iyi olmadığını belirterek daha fazla yardım beklentisi içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmelerde daha çok Kızılay ve Sosyal Yardımlaşma'dan yardım aldıklarını ancak aldıkları maddi yardımların geçimlerini karşılamadığını belirtmişlerdir. Yapılan yardımların kira ve gıda giderlerini ancak karşılayabildiği, geçimlerini daha çok yapılan yardımlarla sağlamaları mültecilerin yoksulluk içinde yaşadıklarını göstermektedir. Mülteciler, kendilerine yapılan yardımların kesilmesinden korktukları için, tamamen olumlu ifadeler kullanmışlardır. Beklentilerini dile getiren görüşmeciler şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Devlet bize her konuda yardım ediyor. Hiçbir sıkıntı çekmiyoruz.” (Ş., Erkek, 36, Halep).

“Devlet bize para ve kömür yardımı yapıyor, gıda yardımı yapmıyor. Aldığımız para yardımı, yeme ihtiyaçlarımızı yeterince karşılamıyor, bu yüzden yeme içme ihtiyacımızı çalışarak karşılıyoruz.” (V., Erkek, 38, Halep).

Araştırma kapsamında tespit edilen bir diğer durum ise Suriye’de yaşanan iç savaş ve kargaşa ortamının, mültecileri bir an önce Suriye’yi terk etmeye zorladığıdır. Mülteciler savaş nedeniyle birçok yakınına ya da akrabasına kaybederken, kendi canlarını kurtarmak için sınır hatlarından geçerek Türkiye’ye sığınmışlardır. Can kayıplarının yanı sıra birçok mülteci Suriye’deki mal varlıklarını yitirmiş, büyük maddi kayıplara uğramıştır. Mülteciler bu yıkımları geride bırakarak Türkiye’de yeni bir başlangıç yapmaya çalışmaktadır.

Çizelge 4.15. Suriye Mültecilerin, Göçün Şimdiki Yaşamlarını Nasıl Etkilediğine Dair Görüşleri

Göçün Şimdiki Yaşamınızı Etkileyen En Önemli Unsur Nedir?				
	Sayı (Frequency)	% (Percent)	Valid Percent	Cumulative Percent
Can Güvenliğimiz Sağlandı	133	88,7	88,7	88,7
Refah Seviyemiz Arttı	4	2,7	2,7	91,3
Maddi Olarak Büyük Kaybımız Oldu	8	5,3	5,3	96,7
Savaşın Etkisi ile Psikolojik Yıkımlara Uğradık	3	2,0	2,0	98,7
Memleket Hasreti Çekiyoruz	2	1,3	1,3	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Çizelge 4.15’de görüldüğü gibi Suriyeli mültecilere yöneltilen, “Göçün şimdiki yaşamınızı nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz” sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğu (%88,7) “Can güvenliğimiz sağlandı” cevabını vermişlerdir. Mülteciler, Suriye’deki savaş ortamından zor kurtulduklarını, Elazığ’da can güvenliklerinin sağlandığını ve çatışmalardan uzak, sakin bir yerde yaşamaktan memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Mültecilerin %5,3’ü Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle maddi kayıplara uğradıklarını, Suriye’deki mal varlıklarını kaybettiklerini, Elazığ’da yeni bir hayat kurmaya başladıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.16. Suriyeli Mültecilerin Kendi Ülkelerine Geri Dönmek İçin En Önemli Sebepleri İle Savaş Bitince Ülkelerine Geri Dönme İsteğinin Karşılaştırılması

Kendi Ülkenize Geri Dönmek İçin En Önemli Sebebiniz Nedir * Savaş Biterse Ülkenize Geri Dönmek İster misiniz?		Savaş Biterse Ülkenize Geri Dönmek İster misiniz?		
		Evet	Hayır	Total
Kendi Ülkenize Geri Dönmek İçin En Önemli Sebebiniz Nedir?	Türkiye’de Sunulan İmkânları Terk Etmek İstemememiz	0	11	11
	%	0,0%	19,6%	7,3%
	Kent Yaşamına Alışıp, Düzenimizi Oturtmamız	0	16	16
	%	0,0%	28,6%	10,7%
	Savaşın Devam Etmesi, Güvenlik Sorunları	90	18	108
	%	95,7%	32,1%	72,0%
	Suriye’deki Mal Varlıklarımızı Kaybetmemiz	4	11	15
	%	4,3%	19,6%	10,0%
Total		94	56	150
%		100,0%	100,0%	100,0%

Suriyeli mültecilerin ülkelerine geri dönmek için en önemli sebepleri ile savaş bittiği takdirde ülkelerine geri dönüp dönmeyeceklerine ilişkin görüşleri karşılaştırıldığında; katılımcıların %95,7’si savaş ortamının sona ermesi durumunda ülkelerine döneceklerini, Türkiye’de bulunmalarının en önemli nedeninin savaş ortamının sürmesi ve güvenlik sorunları olduğunu belirtmişlerdir. Mülteciler Elazığ’da kalıcı olarak yaşamayı düşünmediklerini, her ne kadar Suriye’deki mal varlıklarını ve işlerini kaybetse de yaşamlarını ülkelerinde devam ettirmek istediklerini (%4,3), vatan sevgisinin ağır bastığını dile getirmişlerdir. Alan çalışmasında ülkelere geri dönmek isteyen mültecilerin, Elazığ’a yakın zamanlarda yerleşen, kent yaşamına ayak uyduramayan ve kente tutunamayan bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Kent yaşamına alışıp, belli bir düzen kurduklarını söyleyen katılımcılar (%10,7) ise uzun süredir Elazığ’da yaşadıklarını, devletin sunduğu imkânlardan yararlandıklarını ve bu imkânları terk etmek istemediklerini (%7,3); hayat şartlarının iyi olduğunu ve Suriye’de yeniden düzen kurmalarının çok zor olduğunu ifade ederek Elazığ’daki hayatlarından memnun olduklarını ve ülkelere geri dönmek istemediklerini (%19,6) belirtmişlerdir. Geri dönmek istemeyen mültecilerde Suriye’deki savaşın bitmeyeceği,

savaş bitse dahi etkisinin uzun yıllar devam edeceği düşüncesi hâkimdir. Ülkelerinin eskisi gibi olmayacağını, her yerin harabeye döndüğünü ve buraların yeniden inşa edilmesi için uzun bir sürecin gerektiğini düşünmektedirler. Suriyeli mülteciler, ülkelerinde barınacak evlerinin kalmadığını; iş yerlerinin, okullarının, hastanelerinin vb. savaşla beraber yok olduğunu bu nedenle Suriye'ye dönmeyeceklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.17. Suriyeli Mültecilerin Savaş Biterse Ülkelerine Geri Dönme İstekleri Hakkındaki Görüşlerinin, Türkiye'de Vatandaşlık Verilmesi ve İş Olanığı Yaratılması Halinde Kalma Durumlarına Göre Değişimi

Savaş Biterse Ülkenize Geri Dönmek İster misiniz?* Türkiye'de Size Vatandaşlık Verilmesini İster misiniz?					
Türkiye'de İş Olanığı Yaratılırsa Burada Kalmayı Düşünür müsünüz?		Türkiye'de Size Vatandaşlık Verilmesini İster misiniz?			Total
		Evet	Hayır	Total	
Evet	Savaş Biterse Ülkenize Geri Dönmek İster misiniz?	Evet	85	0	85
		%	64,9%	0%	64,9%
		Hayır	46	0	46
		%	35,1%	0%	35,1%
Total		131	0	131	
		%	100,0%	0%	100,0%
Hayır	Savaş Biterse Ülkenize Geri Dönmek İster misiniz?	Evet	3	6	9
		%	100,0%	37,5%	47,4%
		Hayır	0	10	10
		%	0,0%	62,5%	52,6%
Total		3	16	19	
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Çizelge 4.17'de mültecilerin savaş bittiği takdirde ülkelerine geri dönme istekleri hakkındaki görüşlerinin, Türkiye'de vatandaşlık verilmesi ve iş olanığı yaratılması halinde kalma durumlarına göre değişimi incelenmektedir. Türkiye'de vatandaşlık verilmesini isteyen ve iş olanığı yaratılırsa kalmayı düşünen mültecilerin (%64,9), savaşın tamamen bitmesi ve Suriye'nin eski haline dönmesi durumunda, ülkelerine geri döneceklerini, her ne kadar Suriye'de yeni bir hayat kurmaları çok zor olsa da, Suriye'de yaşamak istediklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.18. Suriyeli Mültecilerin Savaş Biterse Ülkelerine Geri Dönme İstekleri Hakkındaki Görüşlerinin, Türkiye’de Vatandaşlık Verilmesi, İş Olanakları Yaratılması Halinde Türkiye’de Kalma Durumlarına Göre veya Savaş Biterse Ülkelerine Geri Dönme Durumuna göre Değişimi ile Birlikte Başka Bir Ülkeye Gitme Durumları

Türkiye’de Size Vatandaşlık Verilmesini İster misiniz * Başka Bir Ülkeye Gitmek İstiyor musunuz * Türkiye’de İş Olanakları Yaratılırsa Burada Kalmayı Düşünür müsünüz?					
Savaş Biterse Ülkenize Geri Dönme İster misiniz?	Türkiye’de İş Olanakları Yaratılırsa Burada Kalmayı Düşünür müsünüz?	Türkiye’de Size Vatandaşlık Verilmesini İster misiniz?	Başka Bir Ülkeye Gitmek İstiyor musunuz?		Total
			Evet	Hayır	
Evet	Evet	Evet	25	60	85
		Total	25	60	85
	Hayır	Evet	2	1	3
		Hayır	1	5	6
	Total	Evet	27	61	88
	Hayır	1	5	6	
	Total		28	66	94
Hayır	Evet	Evet	15	31	46
		Total	15	31	46
	Hayır	Hayır	10		10
		Total	10		10
	Total	Evet	15	31	46
	Hayır	10	0	10	
	Total	25	31	56	

Çizelge 4.18’e bakıldığında yukarıda belirtilen üç farklı değişkene ‘Hayır’ cevabı veren katılımcılar (10 Kişi), başka bir ülkeye gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Bu katılımcılar, Suriye ve çevresindeki ülkeler yerine Avrupa ülkelerinden birine yerleşerek hayatlarını orda devam ettirmek istediklerini ifade etmişlerdir.

4.1.4. Mültecilerin Gözünden, Suriye Göçünün Mekânsal Boyutları

Göç olgusu, gerçekleşme sebebi ne olursa olsun göç alan mekânın hemen her alanında önemli değişim ve dönüşümlere yol açmaktadır. Gerek göç sürecinde, gerekse göç sonucunda gelinen mekânda hem bireylerin kendisi değişirken hem de geldikleri mekânda önemli değişimlere sebep olmaktadır. Başka bir deyişle göç olgusu; özellikle kentsel mekânlarda köklü değişimler yaşanmasına neden olmaktadır (Ergün ve Tümtaş, 2016;1353).

Zorunlu gerçekleşen Suriye göçü ile beraber mültecilerin kentlere hazırlıksız gelmeleri, geldikleri kentlerde birtakım problemler yaşamalarına neden olmaktadır. Bu problemlerin başında yaşanan göç dalgası ile beraber kentlerin dağılarak büyümesi, kent çeperlerinde altyapısı yetersiz, düşük standartlı, sağlık ve beslenme koşullarının yetersiz olduğu konut bölgelerini giderek artması gelmektedir. Göçlerle beraber hızla artan nüfus, barınma ihtiyacını arttırmış, maddi imkânları çok kısıtlı olan mültecileri kentin yoksul bölgelerinde ya da düşük standartlı alanlarında yerleşmeye zorlamıştır.

Çalışma alanı olarak seçilen Elazığ'da, geçici barınma merkezlerinin bulunmaması, mültecileri kentin farklı mahallelerindeki konut bölgelerinde yaşamaya mecbur bırakmıştır. Mülteciler barınma ihtiyaçlarını tamamen kendi imkânları ile karşılamakta olup devlet tarafından mültecilere herhangi bir barınma yardımı yapılmamaktadır.

Kentin yoksul bölgelerine yerleşen mültecilerin kendi imkânlarıyla izinsiz barınma alanları oluşturması, kentin kontrolsüz biçimde yayılmasına sebep olarak kentteki mekânsal ayrışmalar üzerinde etkili olmaktadır. Bu mekânsal ayrışmadaki temel etken, mültecilerin kente yerleşirken akrabalarının bulunduğu mahalleleri tercih ederek belirli bir mekânda kümelenmeleridir. Çünkü mülteciler, çoğunlukta olduğu mekânlarda kendilerini daha rahat hissetmektedir. Ancak mültecilerin sadece kendi aralarında diyalog kurmaları, kent sakinlerinden soyutlanmaları; toplumdan uzaklaşma ve mekânsal önyargıyı arttırarak mekânsal ayrışmaya hız kazandırmaktadır.

Çizelge 4.19. Suriyeli Mültecilerin Elazığ'ı Tercih Etmelerindeki En Önemli Sebep

Elazığ'ı Tercih Etmenizdeki En Önemli Sebep Nedir?				
	Sayı (Frequency)	% (Percent)	Valid Percent	Cumulative Percent
Ekonomik Yönden Ucuz Bir Kent Olması	63	42,0	42,0	42,0
Kültürel Yönden Benzerlik Olması	3	2,0	2,0	44,0
Büyükşehirlere Gore Daha Sakin ve güvenli Olması	17	11,3	11,3	55,3
Sınır İllerde Artan Suriyeli Sayısından Duyulan Rahatsızlık	10	6,7	6,7	62,0
Akraba ya da Tanıdıkların Tavsiye ve Yönlendirmeleriyle	57	38,0	38,0	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Çizelge 4.19'da görüldüğü gibi Suriyeli mültecilerin Elazığ'ı tercih etme sebeplerinin başında; %42 ile Elazığ'ın ekonomik yönden ucuz bir kent olması, %38 ile akraba ya da tanıdıkların tavsiye ve yönlendirmeleri gelmektedir.

Suriyeli mültecilerin Elazığ'da en yoğun oldukları mahalleler Sanayi, Aksaray ve Hicret Mahalleleri'dir. Kentteki Suriyeli nüfusun en yoğun olduğu mahalle ise Sanayi Mahallesi'dir. Mahallenin neredeyse yarısının Suriyeli olduğu, Suriyeli gençlerin veya kadınların gruplar halinde mahallede gezdikleri, yapılan alan gözlemlerinde görülmüştür. Yapılan gözlemlerde, mültecilerin mahalleye ilk yerleşmelerinin daha önce o mahalleye yerleşmiş olan Suriyelilerin yardımları ve yönlendirmeleriyle olduğu gözlemlenmiştir. Mülteciler, Elazığ'ın ekonomik yönden ucuz bir kent olduğunu, Elazığ'ın büyükşehirlere göre daha sakin ve güvenli olduğunu, sınır illerinde artan Suriyeli sayısından dolayı sıkıntı çektiklerini ve bu durumdan rahatsız olduklarını ifade ederek, bu nedenler dolayısıyla Elazığ'ı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.20. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaş/Eğitim Düzeyleri ile Elazığ'ı Tercih Etme Sebebinin Karşılaştırılması

		Cinsiyet*Yaş*Eğitim Düzeyi * Elazığ'ı Tercih Etme Sebebi					Total	
		Elazığ'ı Tercih Etme Sebebi						
		Ekonomik Yönden Ucuz Bir Kent Olması	Kültürel Yönden Benzerlik Olması	Büyükşehirlere Göre Daha Sakin ve Güvenli Olması	Sınırlarda Artan Suriyeli Sayısından Duyulan Rahatsızlık	Akraba ya da Tanıdıkların Tavsiye ve Yönlendirmeleri ile		
Cinsiyet	Kadın %	35 57,4%	0 0,0%	3 4,9%	1 1,6%	22 36,1%	61 100,0%	
	Erkek %	28 31,5%	3 3,4%	14 15,7%	9 10,1%	35 39,3%	89 100,0%	
Total %		63 42,0%	3 2,0%	17 11,3%	10 6,7%	57 38,0%	150 100,0%	
Yaş	15-25 %	26 44,1%	2 3,4%	6 10,2%	0 0,0%	25 42,4%	59 100,0%	
	26-35 %	23 44,2%	1 1,9%	4 7,7%	2 3,8%	22 42,3%	52 100,0%	
	36-45 %	5 33,3%	0 0,0%	2 13,3%	4 26,7%	4 26,7%	15 100,0%	
	46-65 %	6 42,9%	0 0,0%	4 28,6%	1 7,1%	3 21,4%	14 100,0%	
	65 ve Üzeri %	3 30,0%	0 0,0%	1 10,0%	3 30,0%	3 30,0%	10 100,0%	
	Total %		63 42,0%	3 2,0%	17 11,3%	10 6,7%	57 38,0%	150 100,0%
	Total %		63 42,0%	3 2,0%	17 11,3%	10 6,7%	57 38,0%	150 100,0%
Eğitim Düzeyi	Okuryazar Olmayan %	19 50,0%	2 5,3%	7 18,4%	1 2,6%	9 23,7%	38 100,0%	
	Okur-Yazar %	25 49,0%	0 0,0%	1 2,0%	4 7,8%	21 41,2%	51 100,0%	
	İlköğretim-Ortaöğretim %	13 37,1%	0 0,0%	5 14,3%	2 5,7%	15 42,9%	35 100,0%	
	Lise %	5 27,8%	0 0,0%	2 11,1%	2 11,1%	9 50,0%	18 100,0%	
	Üniversite %	1 12,5%	1 12,5%	2 25,0%	1 12,5%	3 37,5%	8 100,0%	
	Total %		63 42,0%	3 2,0%	17 11,3%	10 6,7%	57 38,0%	150 100,0%

Çizelge 4.20'de Suriyeli mültecilerin cinsiyeti ile Elazığ'ı tercih etme sebeplerinin karşılaştırılması yapıldığında; anket yapılan kadın mültecilerden %57,4'ünün ekonomik yönden ucuz olmasından dolayı Elazığ'ı tercih ettikleri görülürken; anket yapılan erkek mültecilerden %39,3'ünün ise akraba ya da tanıdıkların tavsiye ve yönlendirmeleri ile tercih ettikleri görülmektedir. Çizelge 4.20'ye bakıldığında mültecilerin kenti tercih etme sebeplerinin cinsiyet durumlarına göre farklılık gösterdiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan mültecilerin yaşları ile Elazığ'ı tercih etme sebeplerinin karşılaştırılması yapıldığında; bütün yaş gruplarında kenti tercih etme sebebi olarak Elazığ'ın ekonomik yönden ucuz bir kent olması seçeneği öne çıkmaktadır. Bu sonuçlara göre mültecilerin kenti tercih etme sebeplerinin, yaş durumlarına göre farklılık göstermediği söylenebilir.

Mültecilerin eğitim durumu ile Elazığ'ı tercih etme sebeplerinin karşılaştırılması yapıldığında; eğitim durumu okuryazar olmayan ile okuryazar olan katılımcıların Elazığ'ı

ekonomik yönden ucuz olmasından dolayı tercih ettikleri, eğitim durumu ilköğretim-ortaöğretim ve üstü olan katılımcıların ise akraba ya da tanıdıkların tavsiye ve yönlendirmeleri ile Elazığ'ı tercih ettikleri görülmektedir. Çizelge 4.20'de de görüldüğü gibi mültecilerin kenti tercih etme sebeplerinin eğitim düzeylerine göre farklılık gösterdiği söylenebilir.

Çizelge 4.21. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet ve Yaş Değişkenlerine Göre Elazığ'a İlk Yerleştiklerinde Karşılaştıkları En Önemli Sorunlar

Yaş * Cinsiyet*Elazığ'a İlk Yerleştiğinizde Karşılaştığınız En Önemli Sorun								
Cinsiyet		Elazığ'a İlk Yerleştiğinizde Karşılaştığınız En Önemli Sorun?					Total	
		Dil Farkından Dolayı Yaşanan İletişim Sorunu	İş Bulamama	Sosyo-kültürel Uyum	Barınma Sorunu	Diğer		
Kadın	Yaş	15-25 yaş %	13 61,9%		2 9,5%	6 28,6%	21 100,0%	
		26-35 yaş %	20 76,9%		2 7,7%	4 15,4%	26 100,0%	
		36-45 yaş %	3 60,0%		0 0,0%	2 40,0%	5 100,0%	
		46-65 yaş %	4 66,7%		1 16,7%	1 16,7%	6 100,0%	
		65 ve üzeri yaş %	2 66,7%		0 0,0%	1 33,3%	3 100,0%	
		Total %	42 68,9%		5 8,2%	14 23,0%	61 100,0%	
	Erkek	Yaş	15-25 yaş %	7 18,4%	17 44,7%	1 2,6%	11 28,9%	2 5,3%
26-35 yaş %			5 19,2%	13 50,0%	4 15,4%	3 11,5%	1 3,8%	26 100,0%
36-45 yaş %			4 40,0%	2 20,0%	3 30,0%	1 10,0%	0 0,0%	10 100,0%
46-65 yaş %			0 0,0%	3 37,5%	2 25,0%	3 37,5%	0 0,0%	8 100,0%
65 ve üzeri yaş %			0 0,0%	4 57,1%	1 14,3%	1 14,3%	1 14,3%	7 100,0%
Total %			16 18,0%	39 43,8%	11 12,4%	19 21,3%	4 4,5%	89 100,0%

Çizelge 4.21'de Suriyeli mültecilere yöneltilen ‘‘Elazığ'a ilk yerleştiğinizde karşılaştığınız en önemli sorun nedir?’’ sorusuna verilen cevaplara bakıldığında; hem kadın hem de erkek mültecilerde en fazla 15-25 yaş grubunun barınma sorunu yaşadığı görülmektedir. Her iki cinsiyete bakıldığında ise; 65 yaş ve üzeri yaş grubunun barınma sorunundan ez an etkilenen grup olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.22. Suriyeli Mültecilerin Kaldıkları Konut Tipi ile Ödedikleri Aylık Kira Bedelinin Karşılaştırılması

	Aylık Kira Bedeli				Kira Ödemiyor
	150-250 TL	251-350 TL	351-400 TL	451-550 TL	
Konut Tipi					
Apartman Dairesi	3	35	38	24	0
%	2,0%	23,3%	25,3%	16,0%	0,0%
Boş/Harabe Ev	0	0	0	0	1
%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%
Müstakil Konut	27	19	0	0	0
%	18,0%	12,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Çadır	0	0	0	0	3
%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,0%
Total	30	54	38	24	4
%	20,0%	36,0%	25,3%	16,0%	2,7%

Çizelge 4.22’de Suriyeli mültecilerin kaldıkları konut tipi ile ödedikleri aylık kira bedeli arasındaki ilişkiye bakıldığında; katılımcıların %25,3’ünün apartman dairesinde yaşadığı ve 351-400 TL arasında kira ödediği, %18’inin ise fiziksel konfordan yoksun konutlarda yaşadığı ve 150-250 TL arasında kira ödediği görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında mültecilerin kaldıkları konut tipinin standardı arttıkça kira bedelinin de arttığı söylenebilir.

Çalışma alanı kapsamında katılımcılardan bir kısmının kırsal nitelikli veya fiziksel konfordan yoksun, sağlıksız yapıların oluşturduğu, genellikle yerel halkın terk ederek çöküntü bölgesi olarak sayılabilecek konutlarda barındıkları gözlemlenmiştir. Bu kapsamda; sağlıksız barınma koşullarını taşıyan bu tek ailelik konutlar, anket kapsamında müstakil konut değişkeni adı altında ele alınmaktadır. Alan çalışmasında yapılan görüşmelerde mültecilerin bir kısmı, kiraların yüksek olduğunu ve maddi durumlarının kira giderini karşılayamadığını, bu nedenle şartları kötü olan evleri kiralamak zorunda kaldıklarını aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir:

‘‘Abimin durumu yok, bu yüzden çadırda kalıyorlar. Suriye’de de kötüydü durumları. Maddi imkânları olmadığından ev kiralayamadılar, bu yüzden bu çadırda kalıyorlar ailesiyle birlikte.’’ (Ş., Erkek, 36, Halep)

‘‘Mahalleye geldiğimizde bu evi bulduk, 300 liraya kiraladık. Ama ev yaşamak için çok iyi değil ve güvenli değil. Çok hırsızlık oluyor. Kapı eski-tahta, vursan rahat içeri girersin. Ondan, bu evlere bu kadar kira fazladır.’’ (V., Erkek, 40, Halep)



Şekil 4.5. Aksaray ve Hicret Mahallelerinde Yaşayan Mültecilerin Barınma Alanlarından Görünümler



Şekil 4.6. Sanayi Mahallesi'nde Yaşayan Mültecilerin Barınma Alanlarından Görünümler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Alan çalışmasında mültecilerin kentin gelişmemiş ve yoksul mahallelerinde ikamet ettikleri ve düşük standartlı konutlarda barındıkları görülmüştür. Aksaray ve Hicret mahallelerinde yaşayan mültecilerin genellikle tek katlı müstakil yapılarda ya da kırsal nitelikli konutlarda barındıkları gözlemlenmiştir. Çok az sayıda olsa da maddi durumu çok kötü olan bazı mülteci ailelerin, boş arazilere kurdukları çadırlarda yaşamaya çalıştıkları görülmüştür. Sanayi Mahallesi'nde yaşayan mültecilerin ise genellikle eski apartman dairelerinde barındıkları görülmüştür. Mültecilerin barındıkları evler

çoğunlukla sobalı olup, Sanayi Mahallesi'ndeki apartman dairelerinde kalorifer bulunmaktadır. Konutlar eski, düşük standartlı ve iklim şartlarına elverişsiz olsa da kira fiyatları konutun özelliklerine göre fazladır. Mülteciler, yaşadıkları evlerin çok eski ve rutubetli olduğunu, evin iç ve dış malzemesinin çok eski olduğundan dolayı ısınmadığını, maddi imkânsızlıklar nedeniyle oldukça sağlıklı şartlarda yaşamaya çalıştıklarını dile getirmişlerdir.

Maddi imkânları kısıtlı olan Suriyeli mülteciler, imkânları dâhilinde, Elazığ kentinin daha çok yoksul mahallelerinde barınma imkânı bulmuşlardır. Kentin yoksul ve gelişmemiş mahallelerine yerleşen mültecilerin barınma alanı olarak kullandıkları mekânların fiziki koşullardan yoksun olması, mültecilerin dışlanmasının mekânsal boyutunu göstermektedir.

Çizelge 4.23. Suriyeli Mültecilerin Kaldıkları Konut Tipi ile Konutun Özelliklerine Yönelik Yeterlilik-Yetersizlik Durumu

Konut Tipi		Konutun Büyüklüğü		Konutun Konforu		Konutun Güvenliği		Konutun Sağlamlığı		Konutun İklim Şartlarına Uygunluğu		Konutun Aile Hayatına Uygunluğu	
		Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz
		Apartman Dairesi	51	49	59	41	81	19	83	17	85	15	87
Boş/Harabe Ev	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	
Müstakil Konut	14	32	0	46	0	46	0	46	0	46	0	46	
Çadır	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	
Total	65	85	59	91	81	69	83	67	85	65	87	63	

Çizelge 4.23'de konutun güvenliği, sağlamlığı, iklim şartlarına uygunluğu ve aile hayatına uygunluğu özelliklerinin mülteciler gözünden değerlendirilmesine bakıldığında; apartman dairelerinde yaşayan mültecilerin yaşadıkları konutları bu özellikler bakımından yeterli buldukları anlaşılmaktadır. Ancak fiziksel konfordan yoksun tek ailelik müstakil konutlarda, boş harabe ev ve çadırdaki yaşayanların ise yaşadıkları konutları bu özellikler açısından tamamen yetersiz buldukları görülmüştür.

Çizelge 4.24. Suriyeli Mültecilerin Kaldıkları Konut Tipi ile Konutun Isınma Türünün Karşılaştırılması

Kaldığınız Konut Tipi Nedir?	Kaldığınız Konut	Kaldığınız Konut Tipi Nedir * Konut Isınması İçin Hangi Yakıtı Kullanıyorsunuz?		
		Konut Isınması İçin Hangi Yakıtı Kullanıyorsunuz?		Total
		Odun-Kömür	Kalorifer	
Apartman Dairesi		67	33	100
%		44,7%	22,0%	66,7%
Boş/Harabe Ev		1	0	1
%		0,7%	0,0%	0,7%
Müstakil Konut		46	0	46
%		30,7%	0,0%	30,7%
Çadır		3	0	3
%		2,0%	0,0%	2,0%
Total		117	33	150
%		78,0%	22,0%	100,0%

Çizelge 4.24’de Suriyeli mültecilerin kaldıkları konut tipi ile konutun ısınma türünün karşılaştırılması yapıldığında; anket yapılan 150 mülteci den %44,7’sinin (67) apartman dairesinde oturduğu ve yakıt olarak odun-kömür kullandığı; %22’sinin (33) apartman dairesinde oturduğu ve kaloriferle ısındıkları görülmektedir. Çizelgeye bakıldığında boş/harabe ev, müstakil konut ve çadırda ikamet eden 50 mültecinin tamamının ise yakıt olarak odun-kömür kullandığı görülmektedir.

Suriye’de yakıt olarak mazot kullanan mülteciler, Elâzığ’daki ilk kış mevsiminde odun-kömür kullandıklarından dolayı çok zorluk çektiklerini ancak zamanla duruma alıştıklarını aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

“Suriye’de ısınmak için mazot kullanıyorduk. Şimdi odun kömür kullanıyoruz. Sağ olsun devlet kömürü bize yardım olarak veriyor. Ama odunu biz kendi paramızla alıyoruz. Maddi yetersizlik olduğu için genelde kömür kullanıyoruz ama onu yakarken de çok zorlanıyoruz” (M., Erkek, 34, Halep).

Çizelge 4.25. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaş/Eğitim Düzeyleri ile Yeşil Alanlardan Yararlanma Durumu ve Sıklığı

Cinsiyet*Yaş*Eğitim Düzeyi * Yeşil Alanlardan Yararlanma Durumu ve Sıklığı							
		Yeşil Alanlardan Yararlanma Durumu ve Sıklığı					Total
		Her Gün	Haftada 1-2 Defa	Ayda 1 Defa	2-3 Ayda Bir	Hiç Kullanmıyoruz	
Cinsiyet	Kadın	4	22	12	4	19	61
	%	6,6%	36,1%	19,7%	6,6%	31,1%	100,0%
Erkek		4	19	19	5	42	89
	%	4,5%	21,3%	21,3%	5,6%	47,2%	100,0%
Total		8	41	31	9	61	150
%		5,3%	27,3%	20,7%	6,0%	40,7%	100,0%
Yaş	15-25 yaş	5	12	13	2	27	59
	%	8,5%	20,3%	22,0%	3,4%	45,8%	100,0%
	26-35 yaş	3	18	11	5	15	52
	%	5,8%	34,6%	21,2%	9,6%	28,8%	100,0%
	36-45 yaş	0	6	1	1	7	15
	%	0,0%	40,0%	6,7%	6,7%	46,7%	100,0%
	46-65 yaş	0	1	5	1	7	14
	%	0,0%	7,1%	35,7%	7,1%	50,0%	100,0%
65 ve üzeri yaş	0	4	1	0	5	10	
5	0,0%	40,0%	10,0%	0,0%	50,0%	100,0%	
Total		8	41	31	9	61	150
%		5,3%	27,3%	20,7%	6,0%	40,7%	100,0%
Eğitim Düzeyi	Okuryazar Olmayan	1	17	5	0	15	38
	%	2,6%	44,7%	13,2%	0,0%	39,5%	100,0%
	Okur-Yazar	2	8	15	6	20	51
	%	3,9%	15,7%	29,4%	11,8%	39,2%	100,0%
	İlköğretim	3	11	6	2	13	35
	Ortaöğretim	3	11	6	2	13	35
	%	8,6%	31,4%	17,1%	5,7%	37,1%	100,0%
	Lise	0	2	4	0	12	18
%	0,0%	11,1%	22,2%	0,0%	66,7%	100,0%	
Üniversite	2	3	1	1	1	8	
%	25,0%	37,5%	12,5%	12,5%	12,5%	100,0%	
Total		8	41	31	9	61	150
%		5,3%	27,3%	20,7%	6,0%	40,7%	100,0%

Çizelge 4.25’de Suriyeli mültecilerin cinsiyetleri ile yeşil alanlardan yararlanma durumu ve sıklığına bakıldığında; kadın mültecilerin %36,1’inin haftada 1-2 defa yeşil alanlardan yararlandıkları, %31,1’inin yeşil alanları hiç kullanmadıkları görülmektedir. Erkek mültecilerin %47,2’sinin yeşil alanları hiç kullanmadıkları görülürken, %21,3’ünün yeşil alanları haftada 1-2 defa veya ayda 1 defa kullandıkları görülmektedir. Mültecilerin yeşil alanlardan yararlanma durumu ve sıklığının cinsiyet durumuna göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

Alan çalışmasında mültecilerle yapılan yüz yüze görüşmelerde mülteciler, yerel halkın kendilerine karşı ön yargılı davrandıklarını belirtmişlerdir. Yerel halkın, kamuya ait boş arazileri, park, çeşme gibi alanları kullanmalarına izin vermediğini ve mültecileri sürekli sorun teşkil eden kesim olarak gördüklerini, bu durumdan rahatsız olduklarını aşağıdaki ifadelerle dile getirmişlerdir:

‘‘Boş alanları önceden kullanmamıza bir şey demiyorlardı, şimdi sıkıntı yaratıyorlar. Buraya çok geliyorsunuz, yüksek sesle konuşup çok gürültü yapıyorsunuz, bizi sürekli rahatsız ediyorsunuz diyorlar.’’ (M., Erkek, 34, Dyrezor).

Yukardaki ifadeden de anlaşılacağı gibi mültecilerin büyük çoğunluğunun (%40,7) yeşil alanlardan hiç yararlanmamalarını, yerel halkın mültecilere yönelik olumsuz tutumları ve ön yargılarından kaynaklandığı söylenebilir. Yerel halkın mültecilere yönelik önyargılı tutumları ve mültecileri dışlamaları, mültecilerle yerel halkın iletişim kuramamasına neden olmakta ve mültecilerin, yaşadıkları mekâna aidiyet duymasını engellemektedir.

Çizelge 4.25’de Suriyeli mültecilerin yaşları ile yeşil alanlardan yararlanma durumu ve sıklığına bakıldığında; 26-35 yaş aralığındaki mültecilerin %34,6’sının yeşil alanları haftada 1-2 defa kullandığı görülürken, diğer yaş gruplarındaki mültecilerden çoğunluğunun yeşil alanları hiç kullanmadıkları görülmektedir.

Mültecilerin eğitim düzeyleri ile yeşil alanlardan yararlanma durumuna bakıldığında ise; eğitim düzeyi açısından okur-yazar olmayanların %44,7’si ile eğitim düzeyi üniversite olanların %37,5’si yeşil alanlardan haftada 1-2 defa yararlandıkları görülmektedir. Eğitim düzeyi okur-yazar, ilköğretim/ortaöğretim ve lise olan mültecilerin çoğunluğunun yeşil alanlardan yararlanmadıkları görülmektedir.

Çizelge 4.26. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaş/Eğitim Düzeyleri ile İbadethaneden Yararlanma Durumu ve Sıklığı

		İbadethaneden Yararlanma Durumu ve Sıklığı					Total
		Her Gün	Haftada 1-2 Defa	Ayda 1 Defa	2-3 Ayda Bir	Hiç Kullanmıyoruz	
Cinsiyet	Kadın	0	7	5	23	26	61
	%	0,0%	11,5%	8,2%	37,7%	42,6%	100,0%
Erkek		12	44	7	3	23	89
	%	13,5%	48,3%	7,9%	3,4%	27,0%	100,0%
Total		12	51	12	26	49	150
%		8,0%	34,0%	8,0%	17,3%	32,7%	100,0%
Yaş	15-25 yaş	6	19	6	5	23	59
	%	10,2%	32,2%	10,2%	8,5%	39,0%	100,0%
	26-35 yaş	3	20	4	11	14	52
	%	5,8%	38,5%	7,7%	21,2%	26,9%	100,0%
	36-45 yaş	0	6	1	4	4	15
	%	0,0%	40,0%	6,7%	26,7%	26,7%	100,0%
	46-65 yaş	1	4	0	5	4	14
%	7,1%	28,6%	0,0%	35,7%	28,6%	100,0%	
65 ve üzeri yaş	2	2	1	1	4	10	
%	20,0%	20,0%	10,0%	10,0%	40,0%	6,7%	
Total		12	51	12	26	49	150
%		8,0%	34,0%	8,0%	17,3%	32,7%	100,0%
Eğitim Düzeyi	Okuryazar Olmayan	2	13	2	10	11	38
	%	5,3%	34,2%	5,3%	26,3%	28,9%	100,0%
	Okur-Yazar	4	16	6	7	18	51
	%	7,8%	31,4%	11,8%	13,7%	35,3%	100,0%
	İlköğretim	2	13	3	6	11	35
	%	5,7%	37,1%	8,6%	17,1%	31,4%	100,0%
	Lise	3	8	0	1	6	18
%	16,7%	44,4%	0,0%	5,6%	33,3%	100,0%	
Üniversite	1	1	1	2	3	8	
%	12,5%	12,5%	12,5%	25,0%	37,5%	100,0%	
Total		12	51	12	26	49	150
%		8,0%	34,0%	8,0%	17,3%	32,7%	100,0%

Çizelge 4.26’da Suriyeli mültecilerin cinsiyetleri ile ibadethanelerden yararlanma durumu ve sıklığına bakıldığında; kadın mültecilerin %42,6’sının ibadethaneleri hiç kullanmadıkları görülürken, erkek mültecilerin %48,3’ünün ibadethanelerden haftada 1-2 defa faydalandıkları görülmektedir. Çizelge 4.26’ya bakıldığında; mültecilerin ibadethanelerden yararlanma durumu ve sıklığının cinsiyet durumuna göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

Suriyeli mültecilerin yaşları ile ibadethanelerden yararlanma durumu ve sıklığına bakıldığında ise; 15-25 yaş (%39), 65 yaş ve üzeri yaş (%40) aralığındaki mültecilerin ibadethaneleri hiç kullanmadıkları, 26-35 yaş (%38,5) ve 36-45 yaş (%40) aralığındaki mültecilerin ibadethaneleri haftada 1-2 defa kullandıkları, 46-65 yaş aralığındaki mültecilerin ise ibadethaneleri 2-3 ayda bir kullandıkları görülmektedir. Bu durum mültecilerin ibadethanelerden yararlanma durumu ve sıklığının yaş gruplarına göre farklı olduğunu göstermektedir.

Suriyeli mültecilerin eğitim düzeyi ile ibadethanelerden yararlanma durumu ve sıklığına bakıldığında; eğitim düzeyi okuryazar olmayan (%34,2), ilköğretim/ortaöğretim

(%37,1) ve Lise (%44,4) olan mültecilerin haftada 1-2 defa ibadethanelerden yararlandıkları görülürken; eğitim düzeyi okuryazar (%35,3) ve üniversite (%37,5) olan mültecilerin ibadethanelerden hiç yararlanmadıkları görülmektedir.

Çizelge 4.27. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaş/Eğitim Düzeyleri ile Pazar Alanlarından Yararlanma Durumu ve Sıklığı

		Cinsiyet*Yaş*Eğitim Düzeyi * Pazar Alanlarından Yararlanma Durumu ve Sıklığı					Total
		Pazar Alanlarından Yararlanma Durumu ve Sıklığı					
		Her Gün	Haftada 1-2 Defa	Ayda 1 Defa	2-3 Ayda Bir	Hiç Kullanmıyoruz	
Cinsiyet	Kadın	0	30	13	3	15	61
	%	0,0%	49,2%	21,3%	4,9%	24,6%	100,0%
Erkek		3	43	5	5	33	89
	%	3,4%	48,3%	5,6%	5,6%	37,1%	100,0%
Total		3	73	18	8	48	150
%		2,0%	48,7%	12,0%	5,3%	32,0%	100,0%
Yaş	15-25 yaş	3	22	7	3	24	59
	%	5,1%	37,3%	11,9%	5,1%	40,7%	100,0%
	26-35 yaş	0	34	7	2	9	52
	%	0,0%	65,4%	13,5%	3,8%	17,3%	100,0%
	36-45 yaş	0	10	1	0	4	15
	%	0,0%	66,7%	6,7%	0,0%	26,7%	100,0%
	46-65 yaş	0	2	2	2	8	14
%	0,0%	14,3%	14,3%	14,3%	57,1%	100,0%	
65 ve üzeri yaş	0	5	1	1	3	10	
%	0,0%	50,0%	10,0%	10,0%	30,0%	100,0%	
Total		3	73	18	8	48	150
%		2,0%	48,7%	12,0%	5,3%	32,0%	100,0%
Eğitim Düzeyi	Okuryazar Olmayan	1	22	6	0	9	38
	%	2,6%	57,9%	15,8%	0,0%	23,7%	100,0%
	Okur-Yazar	0	24	7	2	18	51
	%	0,0%	47,1%	13,7%	3,9%	35,3%	100,0%
	İlköğretim -Ortaöğretim	0	13	5	3	14	35
	%	0,0%	37,1%	14,3%	8,6%	40,0%	100,0%
	Lise	0	11	0	3	4	18
%	0,0%	61,1%	0,0%	16,7%	22,2%	100,0%	
Üniversite	2	3	0	0	3	8	
%	25,0%	37,5%	0,0%	0,0%	37,5%	100,0%	
Total		3	73	18	8	48	150
%		2,0%	48,7%	12,0%	5,3%	32,0%	100,0%

Çizelge 4.27’de Suriyeli mültecilerin cinsiyetleri ile pazar alanlarından yararlanma durumu ve sıklığına bakıldığında; kadın mültecilerin %49,2’sinin, erkek mültecilerin ise %48,3’ünün haftada 1-2 defa pazara gittikleri görülmektedir. Erkek mültecilerin pazara gitme oranının yüksek olmasında, Suriyelilerde kadın mültecilerin evden çok dışarı çıkmamaları, ev ihtiyaçlarını genellikle erkeklerin karşılaması etkili olmaktadır. Çizelge 4.27’ye bakıldığında; mültecilerin pazar alanlarından yararlanma durumu ve sıklığının cinsiyet durumuna göre farklılık göstermediği görülmektedir.

Suriyeli mültecilerin yaşları ile pazar alanlarından yararlanma durumu ve sıklığına bakıldığında ise; 15-25 yaş (%40,7) ve 46-65 yaş (%57,1) grubundaki mültecilerin pazar alanlarını hiç kullanmadıkları, 26-35 yaş (%65,4), 36-45 yaş (%66,7) ve 65 ve üzeri yaş (%50) grubundaki mültecilerin pazar alanlarını haftada 1-2 defa kullandıkları

görülmektedir. Bu durum mültecilerin pazar alanlarından yararlanma durumu ve sıklığının yaş gruplarına göre farklı olduğunu göstermektedir.

Yapılan alan çalışmasında 15-25 yaş grubuna dâhil olan erkek mültecilerin genellikle çalıştıkları ve pazara gidecek vakitlerinin bulunmadığı, bu sebeple pazar alanlarından yararlanma sıklığının düşük olduğu tespit edilmiştir. 26-35 yaş grubundaki mültecilerin pazar alanlarından yararlanma sıklığının yüksek olmasındaki en önemli etken ise bu gruptaki katılımcıların çoğunluğunun (26 kişi) kadın mültecilerden oluşmasıdır.

Suriyeli mültecilerin eğitim düzeyi ile pazar alanlarından yararlanma durumu ve sıklığı arasındaki ilişkiye bakıldığında; eğitim düzeyi ilköğretim/ortaöğretim (%40) ve üniversite (%37,5), olan mültecilerin pazar alanlarını kullanmadıkları, diğer eğitim düzeylerindeki bireylerin ise haftada 1-2 defa pazar alanlarını kullandıkları görülmektedir.

Yapılan alan çalışmasında mültecilerin genel olarak pazar alanlarından faydalandıkları, mültecilerin pazarda satılan ürünleri daha uygun bulduğu ve bu nedenle pazardan alışveriş yapmayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Çizelge 4.28. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet/Yaşanılan Çevreden Duyulan Memnuniyet Düzeyleri

Cinsiyet* Yaşanılan Çevreden Duyulan Memnuniyet Düzeyleri																				
Memnuniyet Düzeyi	Yapı Kalitesi				Altyapı Hizmetleri				Güvenlik				Ulaşım Hizmetleri				Komşuluk İlişkileri			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok İyi	1	1,64	1	1,12	1	1,64	6	6,74	1	1,64	2	2,25	2	3,28	5	5,62	1	1,64	3	5,08
İyi	13	21,31	10	11,24	48	78,68	52	58,43	41	67,21	37	41,57	48	78,68	58	65,17	40	65,57	26	29,21
Orta	42	68,85	44	49,44	12	19,68	25	28,09	13	21,31	39	43,82	9	14,75	20	22,47	17	27,87	47	52,81
Kötü	4	6,56	27	30,34	0	0	4	4,49	6	9,84	8	8,99	2	3,28	4	4,49	3	4,92	11	12,35
Çok Kötü	1	1,64	7	7,86	0	0	2	2,25	0	0	3	3,37	0	0	2	2,25	0	0	2	2,25
Total	61	100	89	100	61	100	89	100	61	100	89	100	61	100	89	100	61	100	89	100

Çizelge 4.28’de Suriyeli mültecilerin cinsiyetleri ile yaşanılan çevreden memnuniyet düzeyleri karşılaştırıldığında; kadın mültecilerin %68,85’i, erkek mültecilerin ise %49,44’ü yaşadıkları çevreyi yapı kalitesi bakımından orta dereceli olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Mültecilerin, yaşadıkları çevreyi altyapı kalitesi bakımından değerlendirmeleri istenildiğinde ise; kadın mültecilerin %76,68, erkek mültecilerin %58,43’ü yaşadıkları çevreyi altyapı hizmetleri açısından iyi buldukları görülmektedir. Kadın mültecilerin %78,68’i, erkek mültecilerin %65,17’si ulaşım

hizmetlerini iyi olarak değerlendirmektedir. Çizelge 4.28'den de anlaşılacağı gibi yapı kalitesi, altyapı hizmetleri ve ulaşım hizmetlerinin memnuniyet düzeylerinin, cinsiyet durumu ile farklılık göstermediği görülmektedir.

Çizelge 4.28'de mültecilerin yaşadıkları çevrede güvenlik ile ilgili görüşlerine bakıldığında ise; kadın mültecilerin %67,21'i yaşadıkları çevreyi güvenlik açısından iyi olarak değerlendirirken; erkek mültecilerin %43,82'si yaşadıkları çevreyi güvenlik açısından orta olarak değerlendirmektedir. Kadınların yaşadıkları çevreyi güvenlik açısından iyi olarak değerlendirmelerindeki en önemli etken, evden çok fazla dışarı çıkmamaları ve dışarda mültecilere yönelik yaşanan olumsuzluklardan çok fazla etkilenmemeleridir.

4.2. Elazığ'da Yaşayan Yerel Halka Uygulanan Anket Verilerinin Analizi ve Yaşanan Göçün, Yerel Halkın Gözünden Değerlendirilmesi

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç karışıklığın hâlâ devam etmesi, hem Suriyeli mülteciler hem de Türkiye açısından ciddi endişeleri barındırmaktadır. Türkiye'ye göç eden milyonlarca Suriyeli mülteci, sınır illere ve çeşitli kentlere yerleşerek hayata tutunmaya çalışmaktadır. Suriyeli mülteciler, göç ettikleri kentlere uyum sağlamakta zorlanmakta ve yerleştikleri kentlerde ciddi değişimlere yol açmaktadırlar. Suriye'de yaşanan iç savaş sürecinin uzaması ile mültecilerin kentlerde geçici olmaktan çıkıp kalıcı hale geçmeleri, kentlerde ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal sorunların ciddi boyutta artmasına yol açmış ve kent halkı üzerinde de olumsuz etkiler yaratmıştır.

Bu bölümde, Elazığ kentine gerçekleşen Suriye göçü sonucunda, yerel halk gözünden yaşanan göçün ekonomik, sosyo-kültürel, mekânsal boyutları, yerel halkın yaşanan göçe ve Suriyeli mültecilere yönelik bakış açısı 3 ana başlık altında irdelenmiştir.

Yapılan araştırmada kente göç eden Suriyeli mültecilerin, kente uyum sağlayıp sağlayamadıkları, kentte teşkil ettikleri problemleri, göçün kentsel mekân üzerindeki ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal boyutları, Elazığ kent merkezinde yaşayan yerel halka sorulmuş ve aşağıda belirtilen başlıklar halinde değerlendirilerek analiz edilmiştir.

4.2.1. Elazığ Yerel Halkının Demografik Özellikleri

Bu başlık altında, anket yapılan Elazığ yerel halkının cinsiyet ve yaş dağılımları, medeni durumları, eğitim durumları, mesleklerine ilişkin genel bilgiler verilmektedir. Yapılan anket çalışmalarında, araştırmaya katılan örneklem grubunun cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek durumlarına ilişkin demografik özellikleri oransal olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 4.29. Elazığ Yerel Halkının Demografik Özellikleri

		Sayı (Frequency)	% (Percent)
Cinsiyet	Kadın	59	39,3
	Erkek	91	60,7
	Total	150	100
Yaş	15-25 yaş	18	12,0
	26-35 yaş	70	46,7
	36-45 yaş	54	36,0
	46-65 yaş	5	3,3
	65 ve üzeri yaş	3	2,0
	Total	150	100
Medeni Durum	Evli	97	64,7
	Bekâr	48	32,0
	Eşi Ölmüş	1	0,7
	Boşanmış	4	2,7
	Total	150	100
Eğitim Düzeyi	Okur-yazar olmayan	4	2,7
	Okur-yazar	10	6,7
	İlköğretim	40	26,7
	Ortaöğretim (Lise)	75	50,0
	Üniversite	18	12,0
	Yüksek lisans/Doktora	3	2,0
	Total	150	100
Meslek	Ev hanımı	25	16,7
	İşçi-Memur	17	11,3
	Serbest meslek	53	35,3
	Öğrenci	18	12,0
	Emekli	4	2,7
	Esnaf	20	13,3
	Çalışmıyor	13	8,7
	Total	150	100

Çizelge 4.29’da görüldüğü gibi araştırma grubunu temsil eden bireylerin cinsiyet durumuna bakıldığında; %39,3’ü kadınlardan, %60,7’si erkeklerden oluşmaktadır.

Yerel halkın yaş dağılımına bakıldığında ise; %46,7 ile 26-35 yaş; %36 ile 36-45 yaş öne çıkmaktadır. Katılımcıların %64,7’sinin evli olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında ise; %50’si ortaöğretim (lise) ve %26,7’si ilköğretim mezunu olarak öne çıkmaktadır. Çizelge 4.29’da görüldüğü üzere anket yapılan yerel halkın %90,7’si ilköğretim ve üstü eğitim düzeyine sahip bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %35,3’ünün serbest meslek sahibi, %16,7’sinin ev hanımı, %13,3’ünün ise esnaf olduğu tespit edilmiştir.

4.2.2. Yerel Halkın Gözünden, Suriye Göçünün Ekonomik Boyutları

Suriye'deki savaş sürecinin uzaması ve sayıları milyonu bulan Suriyelinin kamplar dışında neredeyse ülkenin bütün kentlerine yayılarak misafirliğin ötesine geçerek kentlere kalıcı olarak yerleşmeleri, yerel halk üzerinde tedirginlik yaratmakta ve mültecilere yönelik negatif düşüncelerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu negatif tutumun oluşmasının en önemli sebepleri, savaş sürecinin çok uzaması ve devletin Suriyelilere yaptığı harcamalardır.

Yapılan saha çalışmasında Suriyeli mültecilerin, Elazığ'da akrabalarının olması ve kent ekonomisinin geçim sağlamak için uygun olmasından dolayı Elazığ'a yerleşmeyi tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Suriyeli mültecilerin Elazığ'a göç etmeleriyle beraber ekonomik alanda birçok değişimin yaşandığı gözlenmiştir. Bu değişimler hem mültecileri hem de yerel halkı olumlu ve olumsuz yönde etkilemiştir.

İlk zamanlarda savaştan kaçarak ülkemize sığınan Suriyeli mültecilerin, ekonomik anlamda ülke ekonomisine kısmen olumlu etkileri de olmuştur. Zorunlu göçle beraber gerçekleşen hızlı nüfus artışı ve mültecilerin getirdikleri sıcak para, piyasayı canlandırmış, esnafın yüzünü güldürmüştür. Fakat bu durum kısa zaman içinde ters etki yaratmış, mülteciler özellikle konut piyasasında fiyatların yükselmesine neden olmuştur.

Çizelge 4.30. Yerel Halkın Cinsiyet/Yaş/Eğitim Düzeyi ile Yerel Halka Göre Mültecilerin Teşkil Ettikleri En Önemli Sorun

Cinsiyet *Yaş* Eğitim Düzeyi* Mültecilerin Teşkil Ettiği En Önemli Sorun							
		Mültecilerin Teşkil Ettiği En Önemli Sorun					
		İşsizliğin Artması	Kira Fiyatlarının Artması	Suç Oranlarının Artması	Dil ve Kültür Farklılığından Uyum Sorununun Yaşanması	Kent Dokusunun Bozulması	Total
Cinsiyet	Kadın	15	20	9	11	4	59
	%	25,4%	33,9%	15,3%	18,6%	6,8%	100,0%
	Erkek	34	21	17	12	7	91
	%	37,4%	23,1%	18,7%	13,2%	7,7%	100,0%
Total		49	41	26	23	11	150
%		32,7%	27,3%	17,3%	15,3%	7,3%	100,0%
Yaş	15-25 yaş	6	7	1	4	0	59
	%	33,3%	38,9%	5,6%	22,2%	0,0%	100,0%
	26-35 yaş	24	15	16	10	5	70
	%	34,3%	21,4%	22,9%	14,3%	7,1%	100,0%
	36-45 yaş	18	16	9	6	5	54
	%	33,3%	29,6%	16,7%	11,1%	9,3%	100,0%
46-65 yaş	0	2	0	2	1	5	
%	0,0%	40,0%	0,0%	40,0%	20,0%	100,0%	
65 ve üzeri yaş	1	1	0	1	0	3	
%	33,3%	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%	
Total		49	41	26	23	11	150
%		32,7%	27,3%	17,3%	15,3%	7,3%	100,0%
Eğitim Düzeyi	Okuryazar olmayan	2	1	0	1	0	4
	%	50,0%	25,0%	0,0%	25,0%	0,0%	100,0%
	Okuryazar	2	3	1	2	2	10
	%	20,0%	30,0%	10,0%	20,0%	20,0%	100,0%
	İlköğretim	11	12	7	6	4	40
	%	27,5%	30,0%	17,5%	15,0%	10,0%	100,0%
	Ortaöğretim (Lise)	28	21	14	10	2	75
%	37,3%	28,0%	18,7%	13,3%	2,7%	100,0%	
Üniversite	4	4	3	4	3	18	
%	22,2%	22,2%	16,7%	22,2%	16,7%	100,0%	
Yüksek Lisans/Doktora	2	0	1	0	0	3	
%	66,7%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%	
Total		49	41	26	23	11	150
%		32,7%	27,3%	17,3%	15,3%	7,3%	100,0%

Çizelge 4.30'da görüldüğü gibi araştırma grubunu temsil eden yerel halkın cinsiyetleri ile mültecilerin teşkil ettikleri en önemli sorunla ilgili görüşleri karşılaştırıldığında; kadın katılımcıların %33,9'u kira fiyatlarının artmasını; erkek katılımcıların %37,4'ü ise işsizliğin artmasını, mülteci kaynaklı en önemli sorun olarak görmektedir. Bu tespitlere göre yerel halkın, mültecilerin teşkil ettikleri en önemli sorunla ilgili görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği söylenebilir.

Yapılan alan çalışmasında, barınma merkezlerinde kalmayarak Elazığ kentine yerleşen mültecilerin ev kiralamaları nedeniyle kira fiyatlarında anormal artışların yaşandığı ve bu artışların, yerel halk içinde maddi durumu iyi olmayan aileleri zor durumda bıraktığı gözlemlenmiştir. Suriyeliler, yoksul bir ailenin zorlukla karşılayabileceği kira bedelini kabul ederek, bu aileler için barınma sorunu yaratmaktadır. Bu durum, kirada yaşayan yerel halkın endişelerini arttırmakta ve mültecilere yönelik olumsuz algılar oluşmaktadır.

Araştırma grubunu temsil eden yerel halkın yaşları ile mültecilerin teşkil ettikleri en önemli sorunla ilgili görüşleri karşılaştırıldığında ise; özellikle 26-35 yaş ve 36-45 yaş grupları, işsizliğin artmasını mültecilerin teşkil ettiği en önemli sorun olarak görmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyi ile mültecilerin teşkil ettikleri en önemli sorunla ilgili görüşleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise; eğitim düzeyi ortaöğretim (lise) olan katılımcılarda; işsizliğin artması mültecilerin teşkil ettiği en önemli sorun olarak öne çıkmaktadır.

Çizelge 4.31. Yerel Halkın, Mülteciler Geldikten Sonra Kentte Ne Gibi Değişimler Oldu?* Suriyeli Mültecilerin İş Sahibi Olmaları ya da Düşük Ücretle Çalışmalarını Nasıl Karşılıyorsunuz? Sorularına Yönelik Görüşleri

Suriyeli Mültecilerin İş Sahibi Olmaları ya da Düşük Ücretle Çalışmalarını Nasıl Karşılıyorsunuz? * Mülteciler Geldikten Sonra Kentte Meydana Gelen En Önemli Değişim Nedir?							
	Mülteciler Geldikten Sonra Kentte Meydana Gelen En Önemli Değişim Nedir?					Total	
	Güvenlik sorununun artması	İşsizlik oranının artması	Konut kiralalarının artması	Gecekondulaşmanın artması	Çevre kirliliği/gürültünün artması		
Suriyeli Mültecilerin İş Sahibi Olmaları ya da Düşük Ücretle Çalışmalarını Nasıl Karşılıyorsunuz?	İş sahibi olabilirler fakat düşük ücretle çalışmalarını engellenmeli %	9	14	13	5	8	49
		18,4%	28,6%	26,5%	10,2%	16,3%	100,0%
	Çalışmalarını, iş sahibi olmalarını doğru bulmuyorum %	13	34	19	4	9	79
		16,5%	43,0%	24,1%	5,1%	11,4%	100,0%
	Çalışabilirler fakat iş sahibi olmaları engellenmeli %	2	1	4	2	5	14
		14,3%	7,1%	28,6%	14,3%	35,7%	100,0%
	Normal karşılıyorum %	1	0	5	0	2	8
		12,5%	0,0%	62,5%	0,0%	25,0%	100,0%
Total	25	49	41	11	24	150	
%	16,7%	32,7%	27,3%	7,3%	16,0%	100,0%	

Çizelge 4.31’de görüldüğü üzere yerel halkın %32,7’si mültecilerin kente gelmesi ile beraber kentte işsizlik oranının arttığı yönünde görüş belirtmiştir. Mültecilerin kente

gelmesiyle işsizlik sorununun arttığını belirten katılımcıların %43'ü mültecilerin çalışmalarını, iş sahibi olmalarını doğru bulmadıklarını belirtirken, %28,6'sı mültecilerin iş sahibi olabileceklerini fakat düşük ücretle çalışmalarının engellenmesi yönünde görüş belirtmiştir.

Yapılan alan çalışmasında yerel halkta, düşük ücretlerle çalışan Suriyelilerden dolayı işçi ücretlerinin düştüğü, işlerini kaybettikleri, mültecilerin haksız rekabete neden olduğu ve bu sebeplerden ötürü yerel halk üzerinde ekonomik sorunların kentte artarak büyüyeceği yönünde bir kaygı olduğu görülmüştür. Bu kaygıyla beraber yerel halk, mültecilere karşı olumsuz bir tavır takınmakta ve bu konuda mültecilerle çatışma yaşamaktadır. Mülteci sayısının gün geçtikçe artması ve mültecilerin kentlerde kalıcı hale gelmeleri ile ülke ekonomisinin büyük zararlar gördüğü, kentte düşük ücretlerle ve sigortasız çalışarak yerel halkın iş imkânlarını kısıtladıkları ve işsizlik oranını artırdıkları yönünde algı oluşmuştur.

Araştırma kapsamında Elâzığ halkına “Suriyeli mültecilerin iş sahibi olmaları ya da düşük ücretle çalışmaları yönünde görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltildiğinde;

“Çalışabilirler, iş sahibi de olabilirler, normal karşılıyorum ama düşük ücretle çalışmamalılar, düşük ücretle çalıştıklarında bizim halkımız işsiz kalıyor, bizimkiler sıkıntıya düşüyorlar” (Kadın,38).

“Ortalığı bozdular. Ben de sebze hâlinde çok çalıştım, gece 1’de gidiyordum tonlarca mal yüklüyordum. Diyelim sebze hâlinde çalışıyorlar, adamlar geldi, 100 liralık işi 20-30 liraya yapıyorlar. 20-30 liraya ne geliyor bu zamanda. Onlar yüzünden bizim insanlarımız işsiz kalıyorlar. Düşük ücretle çalışmaları engellenmeli. Bedavadan kendi işyerlerini açtılar, fırınından tut her işyerini açmışlar, vergi ödemiyorlar” (Erkek, 45).

“İş sahibi olsunlar, çalışabilsinler, fakat düşük ücretle çalışmasınlar. Çalışan insanlar şikâyetçi, işsizlik konusunda bir sıkıntı var. Mesela bir amele ya da sıvacı 150 TL’ye çalışıyorsa onlar 50 TL’ye çalışıyorlar” (Erkek, 51).

şeklindeki ifadelerle düşüncelerini dile getirmişlerdir.

Yerel halk içinde işverenlerin, mültecilerin mağduriyetinden faydalanarak onları düşük ücretlerle çalıştırmalarını fırsatçılık olarak gören kesim de mevcuttur. Bu düşüncenin aksine işverenler, mültecilerin düşük ücret karşılığında çalıştırılmadığını, yerel halkın verilen iş ve ücreti beğenmediğini, bu nedenle genellikle Suriyeli mültecileri çalıştırmayı tercih ettikleri yönünde görüş belirtmektedir. Mültecilerin düşük ücret karşılığında çalıştırılması, işveren lehine bir fırsat yaratırken, yerel halk tarafından

memnuniyetsizlikle karşılanmaktadır. Bu durum yerel halk tarafından aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir;

“İş sahibi olsunlar fakat düşük ücretle çalışmasınlar. Zalim insanlar mültecileri çok düşük ücretle çalıştırıyorlar, hakkını yiyorlar, günahdır. Biraz da fırsatçılık yapıyor bizim toplumumuz, bu mağduriyetten faydalanılıyor” (Erkek, 65).

“Ben bu konuda Suriyelilere acıyorum, kullanılıyorlar. Bizimkiler de aynı işi yapıyorlar fakat Suriyelilere çok düşük ücret veriyorlar, yazık yani onlar da aynı emeği harcıyor. Düşük ücretle çalışmaları engellenmelidir. Mahallemizde Suriyelilerin kuaför açmasını isterim, Suriyeliler ona gitsinler, en azından benim dükkânıma gelmezler. Market fırın gibi işyerleri açmalarını istemem, zaten açanlar da kapattılar” (Kadın, 33)

Suriyeli mültecilerin, işyeri açarak Suriye’den getirdikleri yöresel ürünleri uygun fiyata satarak yerel esnafın kazancını düşürmeleri ve ruhsat almadan, vergi ödemediği dükkân sahibi olmaları yerel esnafı zor durumda bırakmaktadır. Kazancı çok fazla olmayan mahalle esnafı vergi öderken, birçok yükümlülüğü yerine getirirken, mültecilere işyeri açmaları konusunda ayrıcalık tanınması yerel esnafın tepkisini çekmektedir.



Şekil 4.7. Suriyeli Mültecilerin Açtıkları İşyerlerinden Görünümler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Görüşme yapılan mahalle esnafı tarafından, mültecilerin kendi işyerlerini açarak, işyeri açma ruhsatı almadan, vergi ödemediği haksız kazanç sağladıkları yönünde şikâyetler aşağıdaki ifadelerle dile getirilmiştir:

“Biz devlete vergimizi ödüyoruz, işyeri açmadan önce bütün işlemlerimizi yaptırıp işyeri açma ruhsatı alıyoruz. Ancak Suriyeliler bunların hiçbirini yapmadan işyeri açıyor, vergi ödemiyor. Bu da zoruma

gidiyor açıkçası, adaletsizlik yapılıyor. Ben vergi ödüyorsam, onlar da ödesinler'' (Erkek, 35).

Yerel halk ile yapılan görüşmelerde 5 Eylül 2018 tarihinde, Elazığ Sanayi Mahallesi'nde Suriyeli esnaflar ile yerel esnaflar arasında tartışma yaşandığı, tartışmanın büyümesi ile Elazığ Belediyesi'nin ve emniyet birimlerinin olaya müdahil olduğu öğrenilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda yaşanan olayın polis kayıtlarına geçtiği ve medyaya yansıdığı, en küçük kıvılcımda bile iki halk arasında büyük tartışmalar yaşandığı gözlemlenmiştir. Yaşanan olayla ilgili yapılan haber tespit edilerek çalışmaya eklenmiştir (Şekil 4.8).



Kaynak: URL-3

Şekil 4.8. Elâzığ'da Suriyeli Mültecilerle Yerel Esnaf Arasında Yaşanan Gerginlik Haberi

Yaşanan kavga sonrası yerel halk, mültecilere büyük tepki göstermiş ve yetkililerden Suriyelilerin bir an önce mahalleden tahliye edilmesini, açtıkları işyerlerinin kapatılmasını talep etmiştir. Bu talep üzerine zabıta ekiplerinin, Suriyeli mültecilerin ruhsatsız olarak açtıkları işyerlerini tespit ederek mühürlediği, yapılan alan çalışmasında gözlemlenmiş ve mühürlenmiş işyerleri fotoğraflanmıştır.



Şekil 4.9. Suriyeli Mültecilerin Mühürlenmiş İşyerlerinden Görüntüler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Mültecilerin kente yerleşmesi ile beraber yerel halkın ekonomik olarak etkilendiği bir diğer konu ise devlet tarafından mültecilere yapılan sosyal yardımlardır. Yerel halk, devlet tarafından mültecilere yapılan sosyal yardımları desteklememekte ve bu yardımların kendi yoksul insanların hakkı olduğunu ifade etmektedir. Yapılan yardımlara yerel halk tarafından büyük tepki gösterildiği ve Suriyelilere ayrıcalık tanındığı yönünde düşüncelerin ağır bastığı gözlemlenmiştir.

Çizelge 4.32. Suriyeli Mültecilere Türk Vatandaşlarına Oranla Daha Fazla Yardım Yapılması Veya Ayrıcalık Tanınması ile Suriyeli Mültecilerin Aldıkları Yardımların, Elazığ Halkının Aldığı Yardımlara Engel Teşkil Etmesi

Suriyeli Mültecilere Türk Vatandaşlarına Oranla Daha Fazla Yardım Yapılıyor Veya Ayrıcalık Tanınıyor Mu?*		Suriyeli Mültecilerin aldıkları yardımlar, Elazığ halkının aldığı yardımlara engel oluyor mu?			
		Evet	Hayır	Fikrim yok	Total
Sizce Suriyeli Mültecilere Türk vatandaşlarına oranla daha fazla yardım yapılıyor veya ayrıcalık tanınıyor mu?	Evet, Türk vatandaşlarına oranla daha fazla yardım yapılıyor	93	6	6	105
	%	88,6%	5,7%	5,7%	100,0%
	Hayır, yapılan yardım ve tanınan ayrıcalıklar olması gerektiği gibi	0	19	0	19
	%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Hayır, aksine yapılan yardım ve tanınan ayrıcalıklar yetersiz	1	5	0	6
%	16,7%	83,3%	0,0%	100,0%	
	Cevapsız	0	1	19	20
%	0,0%	5,0%	95,0%	100,0%	
Total		94	31	25	150
%		62,7%	20,7%	16,7%	100,0%

Çizelge 4.32’de görüldüğü gibi mültecilere Türk vatandaşlarına oranla daha fazla yardım yapıldığını düşünen 105 katılımcıdan 93’ü (%88,6) Suriyeli mültecilerin aldıkları yardımların, Elazığ halkının aldığı yardımlara engel olduğunu ve mültecilere ayrıcalık tanındığını ve bu konuda eşit davranılmadığını düşünmektedir. Ülkede milyonlarca yoksul insan yaşarken, devletin mültecilere yaptığı yardımlar ile vergilerinin büyük çoğunluğunun kendi vatandaşına değil de mültecilere harcandığını ifade eden katılımcılar, mültecilere yapılan yardımlar nedeniyle yerel halka yapılan yardımların azaldığını belirtmişlerdir.

Bunun aksine; mültecilere Türk vatandaşlarına oranla daha fazla yardım yapıldığını düşünmediğini ve Suriyeli mültecilerin aldıkları yardımların, Elazığ halkının aldığı yardımlara engel olmadığını ifaden eden katılımcı sayısı 19’dur. Bu katılımcılar yapılan yardımların eşit dağıldığını ve tanınan ayrıcalıkların olması gerektiği gibi makul düzeyde olduğunu düşünmektedir. Mültecilere yapılan yardımların insani bir görev olduğunu, mültecilerin zulümden kaçıp ülkelerine sığınan yoksul ve mağdur insanlar olmasından dolayı yardıma muhtaç bireyler olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Mültecilere daha fazla yardım yapıldığını düşünen, özellikle geçinmekte zorlanan ve devlet yardımları ile geçinmeye çalışan düşük gelir grubundaki yerel halkın, mültecilere yönelik algısı olumsuz yönde değişmiştir. Sosyal yardımların adaletli bir şekilde dağıtılmadığını ve mültecilere ayrıcalık yapıldığını düşünen yerel halk, mültecilere karşı olumsuz tavır almakta ve bu durum kutuplaşmaya neden olmaktadır. Yerel halk mültecilere yapılan yardımların ülke insanına yapılması gerektiğini ve yapılan yardımların yerel halkın öncelikli hakkının olduğunu düşünmektedir. Mültecilerin gelmesiyle beraber kendi hakkı olan yardımların kısıtlandığını ya da bu sebepten dolayı artık kendilerine yeteri kadar yardım verilmediğini, mültecilerin kendi aldıkları yardımlara engel teşkil ettiğini ifade ederek, bu konudaki düşüncelerini, aşağıdaki ifadelerle dile getirmişlerdir;

“Suriyelilere daha fazla yardım ediliyor. Ekmek elden, su gölden bedava yaşıyorlar. Bana ne vermişler, benim aylığımdan kesip onlara veriyorlar. Ben de 7 nüfusum, 2-3 senedir emekli maaşı alıyorum, aldığım para 1200 lira. Türk halkının aldığı yardımlara da engel oluyorlar” (Erkek, 60).

“Kesinlikle Suriyelilere daha fazla yardım yapılıyor. Bizim fakirimiz aç, evine bir şey alamıyorlar ama Suriyeliler devletten aldıkları yardımlarla mis gibi yaşıyorlar. Kiralarını bile devlet ödüyor. Aksaray Mahallesi sakinlerinin çoğu fakir, aç ama onlar gayet güzel yaşıyorlar, tavuğundan tut,

etinden tut, ekmeğinden tut mis gibi yaşıyorlar, bizim öyle bir durumumuz yok'' (Kadın, 48).

“Suriyelilere daha fazla yardım yapılıyor. Onlar geldikten sonra kendi halkımıza yapılan yardımlarda azalma olduğunu düşünüyorum” (Kadın, 24).

“Suriyelilere daha fazla yardım yapıldığını düşünmüyorum, mültecilere gereken yardım yapılıyor, görüyoruz, yerel halka yapılan yardıma engel değil” (Erkek, 51).

4.2.3. Yerel Halkın Gözünden, Suriye Göçünün Sosyo-Kültürel Boyutları

Türkiye’ye gerçekleşen Suriye göçü zorunlu ve kitlesel bir göç olduğu için, kentler bu göç hareketine hazırlıksız yakalanmıştır. İki ülke arasında coğrafi bir yakınlık olmasına rağmen, kültürel anlamda farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye’ye göç eden mülteciler, kültürel farklılıklardan dolayı Türkiye’deki yaşamlarına uyum sağlamakta zorluk çekmekte ve bu sebeple Suriyeli mülteciler, Türkiye için ekonomik anlamda olduğu kadar sosyal ve kültürel anlamda da ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Mültecilerin geldikleri yeni mekânlara uyumunda ekonomik zorluklar kadar, sosyo-kültürel farklılıklar da sorun oluşturmaktadır.

Savaş nedeniyle Elazığ’a zorunlu olarak göç eden Suriyeli mültecilerin kente hazırlıksız gelmesi, kentte sosyo-kültürel anlamda birçok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Mültecilerin yerleştikleri mekâna ve yaşayanlara, yerleşilen mekândaki toplumun da mültecilere çok olumlu bir etkisi bulunmamaktadır. Bunun sonucunda yerel halk ile mülteciler arasında sosyal ayrışmalar meydana gelmektedir. Kentsel mekânda mülteciler ile yerel halkın ayrışma biçimi; yaşam alanlarının ayrışması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Mülteciler, genellikle kendi ülkesinden gelen insanlarla beraber zaman geçirmekte olup, yerel halkla çok fazla diyalog kurmamaktadır. Bu durum mekânsal birlikteliklerde etnik ve sosyo-kültürel benzerliklerin son derece etkili olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.33. Suriyeli Mültecilerle Kültürel Anlamda Yakınlık İle Mülteciler Geldikten Sonra Elâzığ'ın Sosyo-Kültürel Yapısında Değişim

		Suriyeli Mültecilerle Kültürel Anlamda Yakınlık Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?		
		Evet	Hayır	Total
Mülteciler Geldikten Sonra Elâzığ'ın Sosyo-Kültürel Yapısında Değişme Oldu mu?	Belirgin değişimler oldu	5	110	115
	%	3,3%	73,3%	76,7%
	Hiçbir değişim olmadı	7	19	26
	%	4,7%	12,7%	17,3%
	Aksine Suriyeliler buraya uyum sağladı	6	3	9
	%	4,0%	2,0%	6,0%
Total		18	132	150
%		12,0%	88,0%	100,0%

Çizelge 4.33'de görüldüğü gibi katılımcıların %73,3'ü Suriyeli mültecileri kültürel anlamda yakın bulmadıklarını ve mültecilerin Elâzığ'a geldikten sonra kentin sosyo-kültürel yapısında belirgin değişimler olduğunu ifade ederken, katılımcıların %12,7'si ise Suriyeli mültecileri kültürel anlamda yakın bulmadıklarını ve kentin sosyo-kültürel yapısında hiçbir değişim olmadığını belirtmektedir.

Katılımcılar, yapılan yüz yüze görüşmelerde mültecilerle kültürel anlamda herhangi bir yakınlık olmadığını aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

“Kültürel anlamda yakın bulmuyorum. Onların kültürleri, adet, gelenek ve görenekleri çok farklı yani bizimkilerle hiçbir şekilde uyuşmuyor. Çok beterler, 12-13 yaşında evleniyorlar, 14 yaşına geldiler mi ben evde kaldım psikolojisi var, nasıl bir gelenekse artık, anlayamıyorum. Gördüğüm kadarıyla evlilik onlar için bir kurtuluş gibi “(Kadın,30).

“Ortak bir paydamız olmadı, kültürümüz uyuşmuyor, yemek kültürleri, yaşam tarzları bize göre farklı.” (Erkek, 62).

Alan çalışmasında yapılan gözlemlerde kamu alanlarında, park ve sokaklarda, duraklarda, işyerlerinde Arapça levhalarla sıklıkla karşılaşılması, mültecilerin kendi işyerlerini açarak Arapça kullanarak ürünler satması, genellikle iletişim dili olarak Arapça kullanmaları, kentteki değişimin en önemli göstergesidir. Dolayısıyla mülteciler kentteki değişimde ve etkileşimde etkin rol almaktadır.

Çizelge 4.34. Yerel Halkın Suriyeli Mülteci Komşuları İle Anlaşmazlığa Düştüğü En Önemli Sorun

	Sayı (Frequency)	% (Percent)	Valid Percent	Cumulative Percent
Hiçbir anlaşmazlık yok	14	9,3	9,3	9,3
Kalabalık kişi sayısı ve gürültü	61	40,7	40,7	50,0
Kültürel farklılıklar	37	24,7	24,7	74,7
Temizlik	26	17,3	17,3	92,0
Çocukların kavgası	6	4,0	4,0	96,0
Yemek vb. kokular	6	4,0	4,0	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Katılımcılara “Mültecilerle Anlaşmazlığa Düştüğünüz En Önemli Sorun Nedir?” sorusu yöneltildiğinde; %40,7 kalabalık kişi sayısı ve gürültü cevabı öne çıkarken; bu cevabı %24,7 ile kültürel farklılıklar, %17,3 ile temizlik cevabı izlemektedir.

Alanda yapılan yüz yüze görüşmelerde katılımcılar, mültecilerin dil, yaşam tarzları, yemek kültürleri, temizlik anlayışı ve mekânı kullanma şekillerinin kendilerine göre çok farklı olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra mültecilerin yaşadıkları çevrede toplu halde yüksek sesle konuşmaları, toplum içinde rahat davranışlar sergilemeleri, çevreyi temiz tutmayarak kirletmeleri, çok eşli ve çok çocuklu aile yapısına sahip olmaları Elazığ halkını rahatsız etmekte ve yerel halk, mültecilere karşı olumsuz tutumlar içine girmektedir. Katılımcılar, bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

“Çok konuşuyorlar, toplanıp gürültü yapıyorlar. Kirlilik had safhada, çevreyi çok kirletiyorlar” (Erkek, 55).

“Çok fazla gürültü yapıyorlar, çocukların kavgasından rahatsız oluyoruz temizlik de yok adamlarda” (Kadın, 27).

Suriye’den göç edenlerin büyük bir kısmını çocuklar, bekârlar ve dul kadınlar oluşturmaktadır. Bu durum, Elazığ halkı arasında çok eşliliğin artabileceği ve boşanma oranlarının artabileceği düşüncelerini doğurmakta; aile içi huzursuzluklara ve ahlâksal kaygılara yol açabilmektedir (Kaypak ve Bimay, 2016;102).

Alan çalışmasında gözlemlenen diğer bir durum ise mültecilerin kentin belli bölgelerinde kümelenerek sadece kendi aralarında iletişim kurmalarının, mültecilerin yerel halk ile olan ikili ilişkilerinin güçlenmesine engel teşkil ettiğidir. Mültecilerin akraba veya tanıdıklarıyla bir arada topluca yaşamaları ve kendilerini, kent hayatından soyutlamalarının; kente uyum sürecini zorlaştırdığı gözlemlenmiştir.

Çizelge 4.35. Yerel Halkın Mülteciler ile Olan Diyalogları Hakkında Görüşler

Ailenizin veya Sizin Suriyeli Mültecilerle Olan Diyalogunuz Nasıl?				
	Sayı (Frequency)	% (Percent)	Valid Percent	Cumulative Percent
İlişki kurmuyoruz ama sorunda yaşamıyoruz	73	48,7	48,7	48,7
Karşılaştıkça selamlaşma şeklinde	27	18,0	18,0	66,7
İlişki kurmaktan kaçınıyoruz sorun çıkartıyorlar	36	24,0	24,0	90,7
Memnunuz bir sorun yaşamıyoruz	10	6,7	6,7	97,3
Yardım amaçlı ziyaret ediyoruz	4	2,7	2,7	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Çizelge 4.35'ten de anlaşılacağı gibi yerel halkın %48,7'si mültecilerle herhangi bir diyaloglarının olmadığını ve sorun yaşamadıklarını, %24'ü ise, ilişki kurmaktan kaçındıklarını ve mültecilerle sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %6,7'si mültecilerden memnun olduklarını ve herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade ederek mültecilerin kendileri için bir sorun teşkil etmediğini belirtmişlerdir.

Yapılan alan gözlemlerinde yerel halkın, genellikle çevrelerinde bulunan Suriyeli ailelerle çok fazla etkileşim halinde olmadıkları, mültecilere tam olarak alışamadıkları, mültecilerle komşuluk ilişkilerinin olmadığı ve mahallelerinde Suriyeli mültecileri istemedikleri görülmüştür. Dolayısıyla gerek Suriyeli mültecilerin gerekse yerel halkın, birçok konuda karşılıklı çekince ve endişe duymaları nedeniyle; belli oranda birbirlerine mesafeli durdukları görülmektedir.

Çizelge 4.36. Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Katılımcıların Çocuklarının Mülteci Çocuklarla Aynı Sınıfta Okumaları Hakkındaki Görüşleri

		Çocuklarınızın Suriyeli Çocuklarla Aynı Sınıfta Okumasını Nasıl Karşılırsınız?				
		Gayet Olumlu Karşılıyorum	Karşı Çıkar Ve Uzak Tutarım	Çocuklarının Onlarla Arkadaşlık Etmesinden Rahatsızlık Duyarım	Kararsızım	Total
Cinsiyet	Kadın	9	24	15	11	59
	%	15,3%	40,7%	25,4%	18,6%	100,0%
Erkek		17	31	28	15	91
	%	18,7%	34,1%	30,8%	16,5%	100,0%
Total		26	55	43	26	150
%		17,3%	36,7%	28,7%	17,3%	100,0%
Eğitim Düzeyi	Okuryazar Olmayan	0	3	1	0	4
	%	0,0%	75,0%	25,0%	0,0%	100,0%
	Okuryazar	2	4	3	1	10
	%	20,0%	40,0%	30,0%	10,0%	100,0%
	İlköğretim	3	19	12	6	40
	%	7,5%	47,5%	30,0%	15,0%	100,0%
	Ortaöğretim (Lise)	18	25	20	12	75
	%	24,0%	33,3%	26,7%	16,0%	100,0%
	Üniversite	3	2	7	6	18
	%	16,7%	11,1%	38,9%	33,3%	100,0%
Yüksek Lisans/Doktora	0	2	0	1	3	
%	0,0%	66,7%	0,0%	33,3%	100,0%	
Total		26	55	43	26	150
%		17,3%	36,7%	28,7%	17,3%	100,0%

Çizelge 4.36'da görüldüğü gibi katılımcıların %65,4'ü Suriyeli çocukların, kendi çocuklarıyla aynı sınıfta okumasına karşı çıktıklarını, çocuklarının mülteci çocuklarla arkadaşlık kurmalarından rahatsızlık duyacaklarını dile getirmektedir. Katılımcıların, kendi çocuklarının mülteci çocuklarla aynı sınıfta okuması hakkındaki görüşleri cinsiyet durumlarına göre kıyaslandığında; kadınların %40,7'si, erkeklerin ise %34,1'i bu duruma karşı çıkacaklarını ve çocuklarını, mülteci çocuklardan uzak tutacaklarını belirtmişlerdir. Eğitim düzeyine göre bakıldığında ise üniversite dışındaki tüm eğitim düzeylerinde

“Karşı çıkar ve uzak tutarım” cevabı öne çıkarken, eğitim düzeyi üniversite olanlarda ise “Çocuklarımın onlarla arkadaşlık etmesinden rahatsızlık duyarım” cevabı öne çıkmaktadır.

Mülteci çocuklara özel sınıflarda eğitim verilmesinin daha doğru olacağı, böylelikle hem kendi çocuklarının sıkıntı yaşamayacağı hem de mülteci çocukların okula adaptasyon sürecinin daha kolay olacağı, katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Yapılan çalışmada Suriyeliler için gerekli olan eğitim gereksiniminin devlet tarafından sağlanmasını destekledikleri gözlemlenmiştir. %17,3'lük kesim ise çocuklarının mülteci çocuklarla aynı sınıfta okumasını ve arkadaşlık kurmasını gayet olumlu karşıladıklarını ve bundan rahatsızlık duymadıklarını belirterek, savaş mağduru olan çocuklara sahip çıkılması ve dışlanmaması gerektiğini belirtmiştir.

Katılımcıların, mülteci çocukların eğitimi hakkındaki düşünceleri aşağıdaki ifadelerle belirtilmiştir;

“Rahatsızlık duyarım. Bu sene ne kadar bitlerle uğraştım, kışın mahvoldum, hiç temiz değiller. Ben Suriyelilere kuaför dükkânıma almıyorum. Okullarda çocukların mülteciler yüzünden bitlenmesini istemiyorum” (Kadın, 28).

“Bir defa kültür farklılığı var. Mülteci çocukların bizim çocuklarla anlaşması çok zor bence, onlar savaş ortamında büyüdüğü için şiddete eğilimleri fazla. Ayrıca dil farklılığından dolayı uyum sorunu yaşarlar, eğitimden geri kalırlar. Bu nedenle onlar için özel sınıflar oluşturulmasını daha doğru buluyorum” (Erkek,36).

“Niye olmasın, gayet olumlu karşılarım, onları dışlamamak, sahiplenmek gerektiğini düşünüyorum” (Kadın, 25)

“Okul çağında çocuğum yok, çocuklarımın hepsi büyükler. Olsaydı aynı okulda okumalarına karşı çıkmazdım sonuçta onlar da insan” (Erkek, 61).

Suriye göçü ile beraber Elazığ'ı etkileyen sosyal sorunlardan bir diğeri ise sağlık hizmetlerinde yaşanan aksaklıklardır. Kente yerleşerek yaşamlarını sürdüren mülteciler geçici kimlik kartlarıyla devlet hastanelerine, sağlık ocaklarına gidebilmekte ve sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmaktadır. Mülteci sayısının her geçen gün artması ile hastane ve sağlık ocaklarında yoğunluklar yaşanmakta ve bu yoğunluk yerel halkı olumsuz anlamda etkilemektedir.

Çizelge 4.37. Yerel Halkın, Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerinden Yararlanması Hakkındaki Görüşleri

Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerinden Faydalanması Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?						
	Kesinlikle		Kesinlikle		Kararsızım	Total
	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum		
Sadece Onlar için Kurulacak Merkezlerde Sağlık Hizmeti Almalıdırlar	30	25	56	29	10	150
%	20,0	16,7	37,3	19,3	6,7	100,0
Gelir Durumlarına göre Sınıflandırılarak Ücretli/Ücretsiz faydalanmaları sağlanmalıdır	26	27	53	41	3	150
%	17,3	18,0	35,3	27,3	2,0	100,0
Suriyelilerin tamamı sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmalıdır.	81	49	7	8	5	150
%	54,0	32,7	4,7	5,3	3,3	100,0
Suriyelilerin tamamı sağlık hizmetlerinden belirli bir ücret karşılığında faydalanmalıdır.	27	51	34	23	15	150
%	18,0	34,0	22,7	15,3	10,0	100,0

Çizelge 4.37’de görüldüğü gibi katılımcıların %56,6’sı; mültecilerin, sadece onlar için kurulacak merkezlerde sağlık hizmeti almaları gerektiğini düşünmektedir. Katılımcılara, mültecilerin sağlık hizmetlerinden ücretli/ücretsiz faydalanmaları yönündeki görüşleri sorulduğunda ise; büyük çoğunluğunun (%54); Suriyelilerin tamamının, sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmaları görüşüne kesinlikle katılmadıkları, %34’ünün ise Suriyelilerin tamamının belirli bir ücret karşılığında sağlık hizmetlerinden faydalanmaları görüşüne katılmadıkları görülmektedir. Mültecilerin, gelir durumlarına göre sınıflandırılarak ücretli/ücretsiz faydalanmaları sağlanmalıdır görüşüne kesinlikle katılan katılımcıların oranı ise %35,3’tür.

Alanda yapılan görüşmelerde katılımcılar, mülteciler yüzünden sağlık hizmetlerinden eskisi gibi verim alamadıklarını, mültecilerin acil servisleri doldurduklarını, devlet hastanelerinin çok kalabalık olduğunu ve bu nedenle sağlık hizmetlerinde aksamalar yaşadıklarını dile getirmektedir. Katılımcılar, mülteciler için özel sağlık merkezleri kurulmasını, kurulacak olan sağlık merkezlerinde tercüman bulundurulmasının gerekliliğini vurgulayarak, böylelikle devlet hastanelerinde sağlık hizmetlerinde aksama yaşamayacaklarını, hem de mültecilerin kendilerine özel kurulan sağlık merkezlerinde daha kaliteli sağlık hizmeti alacaklarını düşünmektedir. Bu düşüncelerini aşağıdaki ifadelerle dile getirmişlerdir;

“Suriyelilerin sağlık hizmetlerini almalarında sıkıntı yok, keşke her şeyleri, hastaneleri okulları ayrı olsa, o zaman biz sıkıntı çekmeyiz, onlar da sıkıntı çekmez. Gelirlerine göre sağlık hizmetlerinden faydalansınlar. Bakıyorum bizim halkımızdan onlara göre daha kötü durumda olan insanlar var, bizim insanımız ücret ödüyorsa onlar da ödesinler” (Kadın, 38).

“Mülteciler için başka bir sağlık birimi kurulsun, orda sağlık hizmeti alsınlar. Yetkililer gelip denetlemeli ne var ne yok bakmalı, Hastaneler dolup taşıyor. Hastanemizi de kirletiyorlar, okulumuzu da. Sağlık hizmetlerinden ücretli olarak faydalanmalılar, biz nasıl ücret ödüyorsak onlar da ödesinler, ücretsiz faydalanmasınlar” (Erkek, 54).

“Ülkemizdeki sistem onlar için de geçerli olsun, Maddi durumu iyi olan ücret karşılığında faydalansın, maddi durumu iyi olmayan yeşil kartlı gibi ücretsiz faydalansın. Onlar için kurulacak merkezlerde sağlık hizmeti alsalar daha iyi olur, en azından dillerinden anlayan birileri olur, dertlerini daha rahat anlatırlar. Bunu ayrımcılık anlamında söylemiyorum, böyle bir uygulama iletişim yönünden onlar için daha iyi olur” (Erkek, 51).

“Sağlık hizmeti almalarına karşı değilim, nerede hizmet alacaklarını ben bilemem, o benim konumum değil. Durumu iyi olan ücretini ödesin. Ben 27 yıldır BAĞ-KUR'a prim yatırdım, onlar da durumu iyiyse ödesinler” (Erkek, 65).

Suriyeli mültecilerden kaynaklanan bir diğer sosyal sorun ise güvenlik faktörüdür. Eğitim seviyesi düşük olan, yoksulluk içinde yaşayan ve kültürel farklılıktan dolayı dışlanmışlık hissi yaşayan mültecilerin, içinde buldukları psikolojik çöküntünün ilerleyen zamanlarda güvenlik problemlerine yol açacağı düşünülmektedir. Bu konu ile ilgili yerel halka, “Suriyeli mültecilerin kentin güvenliğini tehdit ettiğini düşünüyor musunuz?” sorusunu yöneltildiğinde; katılımcıların %74,7'si “Evet” cevabı vererek, mültecileri, güvenlik açısından potansiyel bir tehdit olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Suriyelilerin gelmesiyle beraber kentte suç oranlarının ve hırsızlık olaylarının önemli derecede arttığını, mültecilerin yasalara uymadıklarını, bu nedenle toplumun huzurunu ve ahlak yapısını bozduklarını aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

“Güvenlik sorunu arttı. Suriyeliler geldikten sonra cinayetlerde artma oldu. Elâzığ'da bir kadın evini Suriyelilere kiralamış, 3-4 ay kira vermemişler, kirasını isteyen kadını Suriyeliler öldürmüş. Buradan birkaç çocuk kaçırılıp Harput'ta tecavüz edildi, bu mahalledeki Suriyeliler benim gözümde bir hiçler” (Kadın, 20).

“Suç oranları arttı, pisler, hırsızlık yapıyorlar. Geçen bayramda yeni ayakkabı almıştım, camide ayakkabım çalındı, onlar gelmeden önce böyle şeyler yoktu” (Erkek, 38).

“Ortam tamamen değişti. Güven sorunu aşırı derecede fazlalaştı, insanlar artık kolay kolay kapılarını açamaz hale geldiler çocuklar doğru düzgün dışarı çıkamıyorlar, pislikleri zaten çok fazla, kendilerini temiz tutmuyorlar. 14, 15 yaşındaki çocukları evlendiriyorlar, evlendirmeseler zaten daha da berbat bir durum ortaya çıkar. İnsan kolay kolay dışarı çıkamaz hale geliyor, bir yere gidemiyoruz, kimseye kapımızı açamıyoruz” (Kadın, 37).

Alan çalışmasında yapılan gözlemler mültecilerin, yerel halk üzerinde kent güvenliğini tehdit ettikleri yönünde bir algı oluşturduğunu ve bu algının mültecilerin kentte kalıcı olarak yerleşmeleriyle daha da arttığını göstermektedir.

Çizelge 4.38. Yetkililerin Elazığ'da Yaşayan Suriyelilere Yönelik Gerekli Tedbirleri Almaları Ve Yaşanan Sorunlara Yönelik Çözüm Üretmeleri Konusunda Yerel Halkın Görüşleri

Yetkililerin Elazığ'da Yaşayan Suriyelilere Yönelik Gerekli Tedbirleri Aldıklarını Ve Yaşanan Sorunlara Yönelik Çözüm Ürettiklerini Düşünüyor Musunuz?				
	Sayı (Frequency)	% (Percent)	Valid Percent	Cumulative Percent
Evet, yeterli	9	6,0	6,0	6,0
Alınan tedbirler yeterli değil	54	36,0	36,0	42,0
Hayır, tedbir alınmıyor ve yaşanan sorunlara çözüm üretilmiyor	65	43,3	43,3	85,3
Fikrim yok	22	14,7	14,7	100,0
Total	150	100,0	100,0	

Çizelge 4.38'de görüldüğü gibi katılımcılara “Yetkililerin Elazığ'da yaşayan Suriyelilere yönelik gerekli tedbirleri aldıklarını ve yaşanan sorunlara yönelik çözüm ürettiklerini düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde; katılımcıların %43,3'ü yetkililerin yaşanan sorunlara yönelik tedbir almadıklarını ve çözüm üretmediklerini belirtirken, %36'sı ise alınan tedbirleri yeterli bulmadıklarını belirtmektedir. Katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda, yerel halkın genel olarak mültecileri bir sorun olarak gördükleri; yerel halkta, mültecilerin kentte yarattığı sorunlar konusunda yetkililerin gerekli tedbirleri almadıkları ve çözüm üretmedikleri yönünde bir algı oluştuğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 4.39. Yerel Halkın Elazığ'da Yaşayan Suriyeli Mültecilere İlişkin Kanaatleri

Elazığ'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Kanaatiniz Nedir?						
	Kesinlikle Katılmıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Kararsızım	Total
Zulümden kaçan insanlardır	44	40	17	38	11	150
%	%29,3	%26,7	%11,3	%25,3	%7,3	%100
Bize yük olan insanlardır.	19	32	39	44	16	150
%	%12,7	%21,3	%26,0	%29,3	%10,7	%100
Mültecilerin kabulü insanlık görevidir, yapılan harcamalar misafirperverliğimizin bir gereğidir	38	58	15	26	13	150
%	%25,3	%38,7	%10,0	%17,3	%8,7	%100
Suriyeli mülteciler toplumsal refahı olumsuz olarak etkilemektedir	13	23	47	50	17	150
%	%8,7	%15,3	%31,3	%33,3	%11,3	%100
Suriyeli mülteciler haksız rekabete sebep olmaktadır	14	22	51	50	13	150
%	%9,3	%14,7	%34,0	%33,3	%8,7	%100

Çizelge 4.39'da görüldüğü gibi katılımcıların %56'sı mültecilerin, zulümden kaçan insanlar olduğu görüşüne katılmaz iken %55,3'ü mültecileri, kendilerine yük olan insanlar olarak görmektedir. Katılımcıların %64'ü mültecilerin kabulünü misafirperverliğin bir gereği olarak görmeyerek; mültecilerin, ülkenin toplumsal refahını

olumsuz yönde etkilediklerini düşünmektedir. Yerel halkın %67,3'ü Suriyelilerin gelmesi ile beraber kentte yarattıkları sorunlar nedeniyle haksız rekabete neden olduklarını düşünmektedir. Bu düşüncenin oluşmasındaki en önemli etkenler ise mültecilerin gelişi ile beraber kentte artan işsizlik sorunu ve mültecilere tanınan ayrıcalıklardır.

Çizelge 4.40. Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere İlişkin Politikasının Nasıl Olması Gerektiğine Dair, Yerel Halkın Kanaatleri

Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere İlişkin Politikası Ne Olmalıdır?						
	Kesinlikle Katılmıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Kararsızım	Total
	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum		
Savaş süresince kalmalılar	37	36	20	48	9	150
%	%24,7	%24,0	%13,3	%32,0	%6,0	%100
Mülteci Statüsünde İsteddiği kadar kalabilirler	59	55	5	25	6	150
%	%39,3	%36,7	%3,3	%16,7	%4,0	%100
Vatandaşlık verilerek İsteddiği kadar kalabilirler	93	39	5	8	5	150
%	%62,0	%26,0	%3,3	%5,3	%3,3	%100
Sınırdaki kurulan kamplara gönderilmeliler	10	17	65	46	12	150
%	%6,7	%11,3	%43,3	%30,7	%8,0	%100
Derhal Ülkelerine Geri Gönderilmeliler	14	35	53	32	16	150
%	%9,3	%23,3	%35,3	%21,3	%10,7	%100
Suriye Sınırdaki Geçici Bir Güvenlik Hattı Kurularak, Yerleşkeler Oluşturulmalı	6	8	72	59	5	150
%	%4,0	%5,3	%48,0	%39,3	%3,3	%100
Türkiye genelinde istihdam edilmeleri ve topluma uyum sağlamaları için politikalar geliştirilmeli	50	33	21	36	10	150
%	%33,3	%22,0	%14,0	%24,0	%6,7	%100
Artık Suriyeli mülteci kabul edilmemeli	10	14	82	32	12	150
%	%6,7	%9,3	%54,7	%21,3	%8,0	%100

Çizelge 4.40'da görüldüğü gibi katılımcıların %48,7'si mültecilerin Türkiye'de savaş süresince kalmaları görüşüne katılmazken, %45,3'ü ise mültecilerin savaş süresince Türkiye'de kalmasından yana olduklarını belirtmiştir. Yerel halka, Türkiye'de yaşayan Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ve mülteci statüsünde kalmalarına yönelik görüşleri sorulduğunda; katılımcıların %76'sı Suriyelilerin Türkiye'de mülteci statüsünde kalmalarına ve %62'sinin Suriyelilere Türk vatandaşlığı verilmesi görüşüne kesinlikle katılmadıkları ve bu görüşe büyük tepki gösterdikleri görülmektedir. Yerel halkın Suriyeli mültecilere Türk vatandaşlığı verilmesine katılmamalarındaki temel etkenin son yıllarda Türkiye'de yaşayan Suriyelilerden kaynaklanan sorunların giderek artması ve suç oranlarından kaynaklı mültecilerin risk grubu olarak görülmesi gösterilebilir.

Yerel halka, "Mültecilerin Türkiye genelinde istihdam edilmeleri ve topluma uyum sağlamaları için politikalar geliştirilmeli" öneri cümlesine dair, düşünceleri sorulduğunda ise; katılımcıların büyük çoğunluğunun (%55,3) bu düşünceye kesinlikle katılmadığı görülürken, büyük çoğunluğunun ise (%56,6) mültecilerin ülkelerine geri gönderilmesini ve %55,3'ünün ise onlar için hiçbir yatırım yapılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Konuya mültecilerin Türkiye’de kalma durumları açısından bakıldığında; katılımcıların %35,3’ü, mültecilerin Türkiye’den derhal gönderilmesi gerektiğine kesinlikle katılırken %54,7’si ise; bundan sonra Türkiye’ye kesinlikle mülteci kabul edilmemesi gerektiğini düşünmektedir.

Elazığ halkı, savaş bitse dahi mültecilerin Suriye’ye geri dönmeyeceklerini, Elazığ’daki hayatlarından gayet memnun olduklarını düşünmektedir. Mültecilerin kentlere kalıcı olarak yerleştiklerini, Türk vatandaşları ile eşit haklara sahip olduklarını, devlet yardımlarından ve kamu kurumlarındaki hizmetlerden fazlasıyla faydalandıklarını, savaşı bir ortamda sakin ve huzurlu olarak yaşadıklarını ve bu sebeplerle ülkelerine geri dönmeyi düşündüklerine ihtimal vermedikleri yönünde bir düşünce olduğu gözlemlenmiştir.

Yerel halk, bundan sonra ülkeye yeni mülteci girişlerinin yasaklanmasını, mültecilerin kent merkezlerine yerleşmelerinden önce kamplarda kalmaları gerektiğini veya sınır hattında bir tampon bölge oluşturularak o bölgede yaşamalarını daha doğru bulmaktadır. Mültecilerin kamplar dışında, kent merkezlerinde veya kendi mahallelerinde yaşamalarından çok da memnun olmadıklarını dile getiren katılımcılar, duydukları rahatsızlıkları aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

“Akşamları işten çıkıyorum, yemin ediyorum kendimi Aksaray Mahallesi’nde değil de Suriye de yaşıyormuş gibi hissediyorum, her taraf Suriyeli dolu. Bir an önce gitsinler, ülkelerine geri gönderilsinler, biz istemiyoruz. Kalacaklarsa da mahallemizde yaşamalarını istemiyorum, kamplara gönderilsinler. Artık mülteci kabul edilmemeli, devletin uyum politikaları geliştirilmesi konusuna sıcak bakmıyorum, ülkemizde kalmassınlar. Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesini kesinlikle istemiyorum. Bakıyorum aslan gibiler, gidip vatanları için savaşsınlar, bizim askerimiz orda şehit olacağına kendileri gidip savaşsınlar” (Kadın, 33).

“Suriyelileri yük olarak görmüyorum çünkü onlar da savaş nedeniyle vatanlarından ayrıldılar, mültecilerin kabulü insanlık görevimizdir. Toplumsal refahı olumsuz yönde etkilemişlerdir. Savaş süresince kalmalılar, vatandaşlık verilmesini istemiyorum, o kadar da olmasın. Savaş bitince ülkelerine geri gönderilmeliler. Artık Suriyeli mülteci kabul edilmemeli” (Kadın, 37)

İlk zamanlarda yerel halk, mültecilere savaş mağduru gözüyle bakıp onlara hoşgörü ile yaklaşırken, son zamanlarda mültecilerle yerel halk arasında yaşanan sorunlar nedeniyle toplumun önemli bir kesimi Suriyeli mültecileri bir tehdit olarak görmeye başlamıştır. Saha çalışmasında; yerel halkın, mültecilerin kamp dışında yaşamalarından

büyük bir rahatsızlık duydukları ve bir an önce geri gönderilmelerini istedikleri gözlemlenmiştir.

4.2.4. Yerel Halkın Gözünden, Suriye Göçünün Mekânsal Boyutları

Mekân; sınırları içinde yaşayan bireyler tarafından algılanan ve değerlendirilen bir düzlemdir. Mekânı sadece geometrik olarak tarif etme yaklaşımı yetersiz kalmakla beraber bireyler yaşadıkları mekânı hissetmekte ve benliklerini birtakım mekânsal değişkenlerle tanımlamaktadır. Bu yönüyle mekân, insan yaşamının gelişip yönlenmesinde önemli bir yere sahiptir (Tümertekin ve Özgüç, 2009 akt; Cengiz, 2015;106). Bireyler yaşadıkları mekânlarla iç içe olup ilişki kurmakta, onlara çeşitli anlamlar yüklemekte ve içinde yaşadıkları çevre aracılığıyla kimliklerini oluşturmaktadır (Göregenli ve Karakuş, 2014; 105).

Bireyin yaşadığı mekândan ayrılıp, başka bir mekâna yerleşmesi olarak tanımlanan göç, birey üzerinde önemli etkiler yaratmasının yanı sıra bireylerin yerleştikleri mekânları da birçok yönden etkilemektedir (Ekici ve Tuncel, 2015;15).

Bireylerin, göç ettikleri yeni mekânda hayata tutunabilmesi ve mekâna daha kolay uyum sağlayabilmesi; homojen özelliklere sahip toplumsal yapı veya topluluklarla yardımlaşma ilişkisi içerisinde birlikte hareket etmesine ve kümelenmesine bağlıdır.

Kentlerde sosyal ve mekânsal alanda ortaya çıkan kümelenme; ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ilişkilerin ve etkileşimlerin ürünüdür. Fiziksel mekânın seçiminde, kümelenme ve mekânsal farklılaşmanın oluşumunda, kentlerde yaşayan kişilerin kültürel kimlikleri etkili olmaktadır (Ünal 2012, akt; Harunoğulları, 2016;387-388).

Çalışma alanı olarak seçilen Elazığ kentinde mültecilerin ekonomik nedenler veya akraba/tanıdıklardan ötürü kenttin daha çok üç ayrı mahallesinde yerleştikleri görülmüştür. Mültecilerin kentte en çok ikamet ettiği mahalleler; Sanayi Mahallesi, Aksaray Mahallesi ve Hicret Mahallesi olup, bu mahallelerde yaşayan halkın gelir seviyesi orta ve düşüktür. Elazığ kentinde yaşamlarını sürdüren Suriyeli mültecilerin yaşadıkları yabancılık duygusunu kısa sürede atlatmak ve uyum sürecini kolaylaştırmak için aynı mahalle, sokak ya da binayı kullandıkları ve bu alanlarda yer seçtikleri görülmüştür. Mülteciler, belli alanlarda kümelenmekte ve birbirleriyle ilişki içinde bulunarak kendi kültürlerini alışkanlıklarını yaşadıkları mekânda sürdürmektedir. Bu alışkanlıklar sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan yaşadıkları çevreye de yansımaktadır.

Mültecilerin kent hayatına katılması, sosyal ve mekânsal yapı içindeki uyum süreçleri ve kendilerini yaşadıkları mekâna ait olarak görme hissi zamanla artmaktadır. Suriyeli mülteciler yaşadıkları mahallelerde işyerleri açarak kendilerine ait sosyal yaşam alanları oluşturmakta ve daha rahat hareket etmektedir. Yani mülteciler mekânsal olarak, kendi kimlik ve kültürlerini koruyarak, kendilerine ait yaşam alanı oluşturmaktadır. Aynı zamanda dükkânların levhalarında, parkta, sokakta kendi dilleri olan Arapçayı kullanmaları, yer seçtikleri mekânlarda önemli değişimlerin oluşmasına altyapı hazırlamaktadır.



Şekil 4.10. Arapça Levhaların Kullanıldığı Mekânlardan Görünümler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Kendi kültürlerini ve yaşam biçimlerini kente taşıyan Suriyeli mültecilere, Elazığ halkının bakış açısı farklılık göstermektedir. Yerel halkın mültecilere yönelik önyargılı tutumları ile yaklaşımları; mültecilerin dışlanmalarına, yerel halkla iletişime geçememelerine sebep olmakta, karşılıklı ilişkilerin zayıf olması ise mültecilerin, yaşadıkları mekâna aidiyet hissi duymalarının gelişmesini engellemektedir. Bu nedenle Suriyeli mülteciler, kendi aralarında mekânsal bir kümelenme meydana getirmiştir. Bu kümelenme ve yaşanan mekândaki kent insanı ile karşılıklı uyum sağlayamama durumu; orta ve uzun vadede oluşacak birçok sosyal ve kültürel sorunun ortaya çıkmasına ve sorunların, daha da karmaşıklaşmasına zemin hazırlamaktadır.

Çizelge 4.41. Yerel halkın, Elazığ’da Yaşayan Suriyeli Mültecileri Sorun Olarak Görmeleri ile Mültecilerle Yüz yüze Karşılaştıkları Mekânların Karşılaştırılması

Suriyeli Mülteciler İle Daha Çok Nerede Karşılaşıyorsunuz * Mahallenizde veya Çevrenizdeki Mülteciler Sorun Teşkil Ediyor Mu?				
		Mahallenizde veya çevrenizdeki mülteciler sorun teşkil ediyor mu?		
		Evet	Hayır	Total
Suriyeli mülteciler ile daha çok nerede karşılaşıyorsunuz?	Mahalleimde-sokağımında	43	13	56
	%	28,7%	8,7%	37,3%
	Çarşıda/pazarda	30	11	41
	%	20,0%	7,3%	27,3%
	İşyerinde	24	6	30
	%	16,0%	4,0%	20,0%
	Okulda	7	4	11
	%	4,7%	2,7%	7,3%
	Camide	7	4	11
	%	4,7%	2,7%	7,3%
Toplu taşımada	1	0	1	
%	0,7%	0,0%	0,7%	
Total		112	38	150
%		74,7%	25,3%	100,0%

Çizelge 4.41’de görüldüğü gibi görüşme yapılan katılımcıların %28,7’si Suriyeli mültecilerle daha çok yaşadıkları mahallede veya sokakta karşılaştıklarını, %20’si ise mültecilerle daha çok çarşıda/pazarda karşılaştıklarını belirtmiştir. Yüzyüze karşılaşılan mekânlardan; “mahalleimde/sokağımında” değişken oranının diğer değişkenlere göre yüksek çıkmasındaki temel etken; anket yapılan katılımcıların, daha çok Suriyeli mültecilerle aynı mahallede yaşayan bireylerden oluşmasından kaynaklanmaktadır. Alanda yapılan gözlemlerde mültecilerin çalışma alanı olarak seçilen belli mahallelerde veya sokaklarda mekânsal olarak kümelenedikleri ve bu durumun mültecilerle aynı mekânlarda yaşayan yerel halkın bakış açısını olumsuz olarak etkilediği görülmüştür.

Yerel halkın, Elâzığ kentinde yaşayan Suriyeli mültecileri sorun olarak görmeleri ile mültecilerle daha çok karşılaştıkları mekânlar arasındaki ilişkiye bakıldığında; katılımcıların mültecilerle farklı mekânlarda karşılaştıkları, ancak mekân farklılaşmasının, yaşanan çevrede yerel halkın mültecileri sorun olarak görme durumunda değişkenlik göstermediği görülmektedir. Çizelge 4.41’e bakıldığında katılımcıların %74,7’sinin farklı mekânlarda karşılaştıkları mültecileri, kendileri açısından sorun olarak gördükleri yönünde bir sonuca varılmıştır.

Kentte gerçekleşen mülteci göçü ile beraber yaşanan mekânda barınma konusunda da sorunlar yaşanmıştır. Ekonomik gelirlerine göre uygun mekânlara yerleşen Suriyeli mülteciler, genellikle kentin ekonomik seviyesinin düşük olduğu ve kentin çeperlerinde bulunan yoksul mahallelerde barınma imkânı bulmuşlardır. Saha çalışmasında, Suriyeli mültecilerin barındıkları mekânların fiziksel koşulları, oldukça sağlıksız olmakla birlikte; fiziksel şartlardan yoksun olan bu mekânlarda birden fazla

ailenin aynı evde ikamet ettiği gözlemlenmiştir. Kentin düşük gelir seviyesindeki mahallelerinde, fiziksel koşulları kötü olan mekânlarda birden fazla mülteci ailenin yaşaması, yaşanan mekânı kullanım biçimleri, gece geç saatlerde sokaklarda dolaşarak gürültü yapmaları ve yaşadıkları mekânları kirleterek temiz tutmama yerel halk tarafından dile getirilmekte, mültecilerden bu konuda rahatsız olduklarını aşağıdaki şekilde ifade etmektedirler:

“Çok konuşup, kuru gürültü yapıyorlar. Kirlilik desen çok fazla, çevremizi çok kirletiyorlar” (Erkek, 55).



Şekil 4.11. Mültecilerin Kentsel Mekândaki Barınma Alanlarından Görünümler (Alan Çalışmasında Çekilen Fotoğraf Arşivinden)

Ekonomik durumu, ev kiralayamayacak kadar kötü olan mülteci aileler ise; boş arazilerde çadırlar kurarak barınma ihtiyacını karşılamaktadır. Suriyeli mültecilerin çaresizlikten dolayı kentin kenar mahallelerinde oluşturdukları bu alanlar ise, kentte; metruk görüntülerin, sağlıksız ve güvensiz alanların ortaya çıkmasına, görüntü ve çevre kirliliğine neden olmakta, dolayısıyla kentsel mekânın dokusunu bozmaktadır.

Tüm bu olumsuz koşulları kendileri için fırsata çevirmeye çalışan yerel halkın bir kısmı ise; ekonomik gelir sağlamak amacı ile evlerinin üst katlarına veya boş arazilere düzensiz baraka tarzı kaçak yapılar inşa ederek bu yapıları mültecilere kiralamaktadır. Bu nedenle yaşanan mekânda var olan çarpık kentleşme sorunu çok daha derin bir boyuta ulaşmakta ve bu durum diğer kent sakinlerinin tepkisini çekmektedir.

1.SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Elazığ kentinde yapılan alan çalışması ve araştırmalar sonucunda Suriyeli mültecilerin göç süreçleri ve bu göç sürecinin mülteciler, yerel halk ve kent üzerindeki etkileri irdelenerek, hem mültecilere hem de yerel halka uygulanan anket ve yapılan yüz yüze görüşmeler ışığında bulgulara ulaşılmıştır. Ulaşılan bulguların yorumlanmasıyla aşağıdaki sonuçlara ulaşılmakta ve çeşitli önerilerde bulunmaktadır.

1.1.Sonuçlar

Göç, bireylerin veya toplulukların çeşitli sebeplerle coğrafi olarak yer değiştirme eylemi olarak tanımlansa da, neden ve sonuçları ile ele alınması gereken bir olgudur. Göç eylemi, ekonomik, sosyo-kültürel, mekânsal vb. birçok alanda olumlu/olumsuz yönde değişim yaratmaktadır. Bu değişimlerin yanı sıra göç, bireylerin iradesine, siyasi sınıra, göçün boyutuna ve nedenlerine göre farklılaşmakta, çeşitli türlere ayrılmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de geçmişten bu yana başta savaş ve doğal afetler gibi çeşitli sebeplerden ötürü çeşitli göç olayları yaşanmıştır. Yaşanan savaş ve doğal afetler sonucunda birey ya da gruplar, zorunlu göçe maruz kalmış ve göç edenlerin sayısı milyonları aşmıştır.

2011 yılında Suriye’de meydana gelen kargaşa ortamı ile beraber başlayan iç savaş sonrasında; aile bireylerini savaşta kaybeden, evleri bombalar altında kalan, okulları, hastaneleri, işyerleri yıkılan Suriyeliler, savaş ortamından kaçarak sınırdaki ülkelere göç etmeye başlamıştır. Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmı ülkelerinde yaşanan savaş ve baskı nedeniyle kendi iradelerinin dışında zorla yerlerinden edilerek zorunlu göçe maruz kalmışlardır. Bu zorunlu göçün gerçekleşmesindeki temel itici faktörlerin başında; savaş ve çatışma ortamının var olması, siyasi baskılar ve bunlardan kaynaklı güvenlik ihtiyacı gelmektedir. Bu itici faktörler, Suriye’deki milyonlarca insanı göçe zorlamıştır. Göç eden bireylerin sığınma ihtiyaçları, güvenli ortama ulaşma çabaları ve bu çabalarının Türkiye’de karşılık bulması, Türkiye’nin açık kapı politikası uygulaması, mültecilere sağlanan devlet desteği, göç edilen kentlerin ekonomik cazibesi, göç edilen kentlerde mültecilerin akraba ve tanıdıklarının olması ve bu faktörlerin onlara, kültürel uyum sürecinde kolaylık sunması; mültecilerin göç sürecinde etkili olan çekici faktörleri oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular göç kuramları ile ilişkilendirildiğinde ise; Petersen’in beş göç tipinden biri olan zoraki ve yönlendirilen göçler kategorisinden zoraki göçler kapsamına girdiği görülmektedir. Petersen, zoraki göçleri; daha çok sosyal

bir kurumun yarattığı baskı nedeniyle yaşanan göçler olarak tanımlamakta ve zorunlu göçün; siyasal mekanizmanın verdiği karar sonucunda, göçmenlerin kendi iradeleri dışında gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Savaş sürecinin uzaması ve Suriye'deki birçok yerleşim yerinin savaşla beraber yerle bir olması nedeniyle Suriye'den komşu ülkelere gerçekleşen zorunlu göç hareketi halen devam etmektedir. 2011 yılında Türkiye'ye giriş yapmaya başlayan Suriyeli mülteciler, Türkiye'ye giriş çıkış yapmaya devam etmektedir. Türkiye, ülkemize göç etmek zorunda kalan mültecilere, açık kapı politikası uygulayarak kucak açmış ve bu süreçte bütün imkânlarını seferber etmiştir. Fakat bu seferberliğe rağmen savaş sürecinde milyonlarca Suriyeli mültecinin Türkiye'ye yerleşmesi ile hem mülteciler hem de Türk halkı için yeni sorunların doğmasına engel olunamamıştır. Yaşanan bu zorunlu göç süreci sonucunda kentlere yoğun bir göç akımı olmuş ve var olan kentsel sorunlar katlanarak büyümüştür. Ortaya çıkan sorunların zamanla daha da büyümesi ve yaşanan sorunlara hükümetin yeterince çözüm üretememesi, yerel halkın mültecilere yönelik algısını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bu açıdan zorunlu göç dalgasıyla karşılaşan Türkiye için, göçle beraber büyüyen sorunlara çözüm üretmek zorunlu bir hal almıştır.

Konum itibari ile Suriye'ye sınır illere yakın bir kent olan Elazığ'da da gün geçtikçe Suriyeli mülteci sayısında artış yaşanmaktadır. Elazığ'da ikamet eden Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun (%64,7), Suriye'de göç sürecinin başlamasından itibaren; gelmek istedikleri ülkenin Türkiye olduğu ve başka ülkeye gitmek istemedikleri sonucuna varılmıştır. Mültecilerin Elazığ'ı ikamet etmek için tercih etmeleri; kenti, hem ekonomik anlamda geçim sağlamak için uygun bir yerleşim yeri olarak görmelerinden hem de büyükşehirlerle göre daha yaşanılabilir bulmalarından kaynaklanmaktadır. Saha çalışmasında Elazığ'a yerleşen Suriyeli mültecilerin, Türkiye'ye giriş yapmaları ile beraber sınır illerinde kurulan kamplarda kalmadıkları, doğrudan kent merkezine göç ettikleri belirlenmiştir.

Artan nüfus çeşitliliği, mahallelerin ve şehrin kentsel gelişimine de yansımalıdır. Kültürlerarası bakış açısı, mahallelerin ve şehirlerin tasarımı ve planlanması aşamasında daha somut bir vizyon sunmaktadır. Bu bağlamda merkezi yönetim ve yerel yönetim yetkilileri ile şehir plancılarının ise kente 'kültürlerarası bir mercek aracılığıyla' bakması gerekmektedir. Bu bakış açısıyla yaklaşıldığında sorulacak en önemli soru şu şekildedir; "Farklı kültürlerdeki insanlar için yaşanan mekânı çekici hale getirmek amacıyla halka açık yerler nasıl dizayn edilmelidir?" Burada en önemli husus ise; toplumsal huzurun sağlanarak güven ortamının oluşturulması ve toplumsal ilişkileri geliştirebilmek adına

çeşitli kültürel gruplar arasındaki etkileşimi kolaylaştırmak amacıyla yerleşim alanları ve kamusal alanların tasarlanabilmesi olarak ortaya çıkmaktadır (EUKN, 2012:22).

Bu çalışmada Elazığ kentine yerleşerek yaşamlarını sürdürmeye çalışan Suriyeli mültecilerin demografik özellikleri, göç süreçleri ve bu süreçte karşılaştıkları sorunlar ile Elazığ'daki ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal uyum süreçleri, gelecek beklentileri belirlenmeye çalışılmış, aynı zamanda yerel halkın mültecilere yönelik bakış açısı irdelenerek çıkarımlarda bulunulmuştur.

Elazığ'a göç eden mültecilerin %40'ının kente son 2-3 yıl içerisinde yerleştikleri görülmüştür. Kentte son yıllarda sayıları hızla artan mültecilerin, diğer akraba veya tanıdıklarını yönlendirerek, Elazığ'a yerleşmek için getirdikleri görülmüştür. Kentin hemen hemen yer yerinde ikamet eden mültecilerin, özellikle bazı mahallelerde kümelenerek ikamet ettikleri ve bu mahallelerin Sanayi, Hicret ve Aksaray olduğu, mültecilerin bu mahallelerde kendi mekânlarını oluşturdukları tespit edilmiştir. Elâzığ'ın farklı üç mahallesinde kümelenme göstererek yaşayan mültecilerin, Suriye'nin farklı şehirlerinden geldikleri, yerleştikleri mahallelerde önceden tanıdık veya akrabalarının olduğu ve onların yönlendirmeleri ile kente yerleştikleri görülmüştür.

Sanayi Mahallesi'nde ikamet eden mültecilerin genellikle Suriye'nin Deyrizor şehrinden geldiği, Aksaray ve Hicret Mahallesi'nde ikamet eden mültecilerin ise genellikle Halep şehrinden geldikleri sonucuna varılmıştır. Deyrizor ve Halep'ten göç eden mültecilerin, kentin belli bölgelerinde kümelenmelerindeki temel etkenin; yaşadıkları mahallelerde ilk ikamet eden Suriyeli ailelerin diğer tanıdıklarını da yönlendirerek aynı mahalleye getirme isteği olduğu görülmüştür.

Sanayi Mahallesi'nde küçük sanayi tesislerinin bulunması nedeniyle mültecilerin bu mahallede iş bulma imkânı diğer mahallelere göre daha yüksektir. Yapılan araştırma kapsamında mültecilerin Sanayi Mahallesi'nde iş bulma imkânlarının yüksek olması, mültecilerin önceden gelen tanıdık veya akrabalarının tavsiyeleri ile Sanayi Mahallesi'ni tercih etmeleri nedeniyle, Sanayi Mahallesi'nin kentte en fazla Suriyeli mülteci barındıran mahalle olduğu belirlenmiştir. Sanayi Mahallesi'nin mültecilerin yoğun yaşadığı mahalle haline geldiği ve mültecilerin kendi yaşam alanlarını oluşturarak, kendi kültürlerini, alışkanlıklarını mekâna taşıdıkları ve mekânın yapısında değişimler yarattıkları (kendi işyerlerini açmaları, tabelaların Arapça olması vb.) tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında Sanayi Mahallesi'nde mülteci sayısının çok fazla olduğu ve sayılarının gün geçtikçe artması ile beraber mültecilerle aynı mahallede yaşayan yerel halkın bu durumdan dolayı kaygı duydukları görülmüştür.

Aksaray Mahallesi ve Hicret Mahallesi'ne yerleşen mültecilerin Türkiye'ye giriş tarihlerine bakıldığında, Sanayi Mahallesi'ne yerleşen mültecilere göre Türkiye'ye daha erken tarihlerde giriş yaptıkları alan çalışmasında tespit edilmiştir. Sanayi Mahallesi'ne yerleşen mültecilerin daha çok 2015 yılı ve sonrasında Türkiye'ye giriş yaptıkları, Aksaray ve Hicret Mahallesi'nde yaşayan mültecilerin ise daha çok 2012-2013 yılları arasında Türkiye'ye giriş yaptıkları yapılan alan çalışması kapsamında tespit edilmiştir.

Aksaray, Sanayi ve Hicret Mahallesi'ne yerleşen Suriyeli mültecilerin özellikle Suriye'nin Halep ve Deyrizor şehirlerinden gelmeleri, geldikleri şehirlerde akrabalık veya tanışmışlıklarının olmaları, kamplarda kalmamaları ve Türkiye'nin başka şehrine giriş yapmadan doğrudan Elazığ kentine göç etmeleri, mültecilerin yaşanan bu göç sürecinde ortak hareket ettiklerini ve bu göç süresince aynı yolu izlediklerini göstermektedir. Mültecilerin yerleştikleri mekânları; kendi gelenekleri, kültürleri ve alışkanlıkları çerçevesinde kullandıkları görülmektedir.

Suriyeli mülteciler göç süreçleri boyunca birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan göç sürecinde karşılaşılan sorunların en belirgin olanlarının; işsizlik, maddi sıkıntılar, barınma ve güvenlik problemleri ile uyum sorunlarının olduğu tespit edilmiştir.

Göçle birlikte kente yerleşen mültecilerin büyük bir kısmı işsiz olduğundan hayatlarını zor idame ettirdikleri görülmüştür. Yapılan araştırma kapsamında mülteci ailelerde çalışan sayısı az olmakla birlikte, kazançlarının aile bireylerinin ihtiyacını karşılayabilecek düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Elazığ'da yaşayan Suriyeli mültecilerin genellikle vasıfsız iş alanlarında çalıştıkları görülmüştür. Mülteci kadınların tamamının çalışmadığı görülürken, erkeklerin ise gündelik işler olan inşaat sektöründe ara işlerde çalıştıkları, sebze hallerinde hamallık yaptıkları veya oto sanayinde çıraklık yaptıkları tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında mültecilerin çalışma koşullarının ağır olduğu, düşük ücretli ve sigortasız işlerde çalıştıkları ve çalışma saatlerinin fazla olduğu belirlenmiştir. Mültecilerin kentte yerleştikleri mahallelerde yaşayan yerli halkın da, daha çok vasıfsız işlerde çalışması nedeniyle bu sektörlerde talep fazlalığının olduğu görülmüştür. Yapılan araştırma kapsamında mültecilerin çalıştıkları işyerlerinde yerli halktan ziyade işverenle anlaşamadıkları, işverenlerin mültecileri düşük ücret karşılığında fazla mesai ile çalıştırdıkları veya mültecilere eksik para verdikleri tespit edilmiştir.

Mülteciler her ne kadar yerli halkla iş konusunda sorun yaşamadığını belirtse de, mültecilerin düşük ücretler karşılığında sigortasız olarak çalışmayı kabul etmesi nedeniyle yerel halkla mültecilerin istihdam konusunda karşı karşıya geldiği görülmüştür. Mültecilerin Türkiye'ye yerleşmeleriyle ülkenin ekonomik yapısını olumsuz yönde

etkilediklerini, ülke kaynaklarının mültecilere harcandığını, kentlerdeki işsizlik oranlarının ve kira fiyatlarının mülteciler yüzünden arttığını düşünen yerel halkın, bu nedenlerle mültecilere yönelik olumsuz algılar içine girdikleri belirlenmiştir.

Elazığ'da ikamet eden mültecilerin ekonomik olarak zorluklar yaşadığı görüldüğü de, mültecilerin ekonomik anlamda devlet ya da çeşitli yardım kuruluşları tarafından yardım(para, yakacak, gıda kolisi vb.) aldığı tespit edilmiştir. Mültecilerin, kendilerine yapılan yardımları yetersiz bulduğu, yardımdan daha çok düzenli bir işe sahip olmayı istedikleri ve fiziksel koşulları daha iyi olan mekânlarda uygun fiyata oturmaları konusunda yardım bekledikleri görülmüştür.

Mültecilerin Elazığ'a göç ederken karşılaştıkları zorluklardan bir diğeri ise; kente yerleştiklerinde yaşadıkları barınma sorunudur. Kente göç ederek yaşamlarını sürdüren mültecilerin genellikle eski, yıpranmış, fiziksel koşullardan ve sağlık koşullarından yoksun apartman dairelerinde, metruk yapılarda veya çadırlarda yaşadıkları görülmüştür. Elâzığ'a yerleşen mültecilerin barındıkları yapılarda birden fazla ailenin yaşadığı tespit edilmiştir. Bir evde birden fazla ailenin yaşamasının temel nedeni ise; maddi durumu yetersiz olan mülteciler için kira fiyatlarının yüksek olmasıdır. Mültecilerin, fiziksel olarak kötü durumda olan yapılara aylık 250-400 TL arasında kira ödediği tespit edilmiştir. Mültecilerin barındıkları konutlara ödedikleri kira fiyatlarının evin niteliğine göre yüksek olduğu, ev sahibi olan yerli halkın ise fiziksel koşullardan yoksun olan evlerini, mültecilere yüksek fiyatlardan kiraya verdikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte; mültecilere evlerini kiralayan ev sahiplerinin, hanede yaşayan mülteci sayısının çok fazla olduğunu, mültecilerin çok fazla ses çıkararak gürültü yaptıklarını ve komşularını rahatsız ettiklerini belirterek, artık Suriyeli mültecilere ev kiralamak istemedikleri ya da yüksek fiyattan kiraya verdikleri de görülmüştür. Alan çalışmasında, mültecilerden kaynaklı yaşanan anormal kira artışlarının; yerli halk içinde maddi durumu yetersiz olan kiracı aileleri zor durumda bıraktığı ve barınma konusunda kiralık evlerin, yerli halk ile Suriyeli mülteciler arasında sorun teşkil ettiği tespit edilmiştir.

Suriye göçünün kentte yarattığı sorunların bir diğeri ise; sosyo-kültürel anlamda yaşanan sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında mültecilerin kentte sosyo-kültürel anlamda karşılaştıkları temel sorunun dil sorunu olduğu görülmüştür. Mültecilerin Türkçeyi bilmemeleri nedeniyle resmi kurumlarda, diğer hizmetlerde ya da günlük ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşadıkları ve topluma uyum sağlayamadıkları belirlenmiştir. Mültecilerin resmi kurumlardaki işlerini veya günlük ihtiyaçlarını karşılarken; genellikle Türkçe bilen tanıdıkları, çocukları veya tercüman

vasıtasıyla yardım aldıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra Türkçeyi az çok konuşabilen veya aralarında Türkmen kökenli olan mültecilerin topluma daha kolay uyum sağladıkları ve günlük ihtiyaçlarını karşılarken dil konusunda sorun yaşamadıkları tespit edilmiştir.

Saha çalışmasında; yerel halkın dil farklılığından dolayı mültecilerle çok fazla diyalog kuramadığı, Suriyelilerin genellikle iletişim dili olarak Arapçayı kullandıkları ve yerel halkın, mahallelerinde ya da çevredeki işyerlerinde Arapça levhalarla sıklıkla karşılaştıkları için bu durumdan rahatsız oldukları tespit edilmiştir.

Mültecilerin kente göç ederken akraba veya tanıdıklarının olması kültürel anlamda uyumu kolaylaştıran bir diğer etmendir. Mültecilerin daha çok kendi insanı ile diyalog kurduğu, dil sorunundan dolayı yerli halkla ikili ilişkilerinin olmadığı, bu nedenle iki farklı kültür arasında iletişimsizlikten kaynaklı uyum sorunlarının yaşandığı görülmüştür. Dil sorunu dolayısıyla mültecilerin yerli halk ile komşuluk ilişkilerinin olmadığı ve diyaloglarının bulunmadığı, bu durumun onlar için büyük bir sorun olmadığı ve yerli halkla sıkıntı yaşamadıkları görülmüştür. Yerli halkla iletişimi güçlü olan mültecilerin daha çok çalışan kesimden oluştuğu tespit edilmiştir.

Mültecilerin sadece kendi aralarında iletişim kurmaları nedeniyle mültecilerle komşuluk ilişkilerinin olmadığını düşünen yerel halkın, mültecilerin kent hayatından soyutlandığını ve kente uyum sağlayamadıklarını düşündükleri görülmüştür. Yerel halkın, mültecilerin daha çok kırsal kesimden gelmesi nedeniyle farklı olan yaşam tarzlarını ve davranışlarını kabul etmekte zorluk çektikleri gözlemlenmiştir. Yerli halkın mültecilerle dil sorunundan ziyade; mültecilerin mekânı kullanım biçimlerinden rahatsız oldukları görülmüştür. Bazı mültecilerin, yaşadıkları mahallelerde sorun çıkarmaları; bazı mülteci gençlerin, kadınları rahatsız etmeleri, mültecilerin mekânı kullanım biçimlerine örnek gösterilmektedir. Bu nedenlerin yanı sıra; yerel halkın, mültecilerin sürekli akraba veya tanıdıklarını Elazığ'a getirmelerinden ve özellikle Sanayi Mahallesi'nde mülteci sayısının giderek artmasından dolayı rahatsız olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında mültecilerin sağlık alanında karşılaştıkları sorunlara bakıldığında ise her alanda olduğu gibi sağlık alanında da en temel sorunun dil sorunu olduğu tespit edilmiştir. Mültecilerin, sağlık kuruluşlarında yeterince tercüman bulunmaması ve devlet tarafından ücretsiz verilen ilaçların sınırlı olmasından dolayı sağlık alanında zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Her ne kadar zorluk yaşamış olsalar da mülteciler, sağlık kuruluşlarında çalışan personellerin tavır ve davranışlarından memnun olduklarını da ifade etmişlerdir. Elazığ İli'ne kayıtlı olmayan ve kimlikleri bulunmayan bazı mültecilerin ise; sağlık hizmetlerinden faydalanamadıkları, bu nedenle

sağlık alanında zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Buna karşın yerli halkın; sağlık alanında yaşanan aksaklıklardan dolayı mültecilere karşı tavır aldıkları, bu konuda rahatsızlık duydukları görülmüştür. Sağlık alanlarının kapasitesinin kendi ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğunu ifade eden yerli halk; mültecilerin gelmesi ile birlikte acillerin ve hastanelerin dolduğunu, bu nedenle sıra almakta sıkıntı çektiklerini ve sağlık konusunda mültecilerden şikâyetçi olduklarını belirtmiştir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcıların her alanda olduğu gibi eğitim alanında da birtakım zorluklarla karşılaştıkları görülmüştür. Mültecilerin eğitim alanında karşılaştıkları en önemli problemin, diğer alanlarda olduğu gibi dil sorunu olduğu tespit edilmiştir. Dil sorununun, okul çağındaki mülteci çocukların önünde engel oluşturduğu, bu nedenle okula devam edememeleri konusunda temel faktörün dil farklılığı olduğu belirlenmiştir. İdareci ve öğretmenlerin dil farklılığından dolayı anlama ve anlatma problemleri yaşadıkları, bu nedenle mülteci çocuklarla istenilen düzeyde iletişim kuramadıkları sonucuna varılmıştır. Dil sorununun yanı sıra, maddi durumu yetersiz olan mültecilerin çocuklarının, yaşadıkları ekonomik sıkıntılar nedeniyle olumsuz yönde etkilendikleri görülmüştür. Mülteci ailelerin; maddi sıkıntılardan dolayı çocuklarını okula gönderemedikleri, eğitim çağındaki çocukların aile ekonomisine katkıda bulunmak için çeşitli işlerde çalışmak zorunda kaldıkları tespit edilmiştir. Eğitim çağındaki çocukların okula devam edememesinin bir diğer nedeni ise; okula kayıt yaptırmak için gerekli olan belgelerini savaş nedeniyle ülkelerinde bırakmaları ve evrak eksikliğinden dolayı kayıt sırasında sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Elazığ'da eğitim çağındaki mülteci çocukların okula gitmeleri veya devam etmeleri ile ilgili herhangi bir zorunluluğun bulunmadığı ve bu konuda bir denetleme olmadığı da tespit edilmiştir.

Alan çalışması kapsamında, yerel halkın kendi çocukları ile mülteci çocukların aynı sınıfta okumasını istemedikleri ve bu durumdan rahatsız oldukları görülmüştür. Yerel halkın, mülteci çocukların özel sınıflarda eğitim almalarının daha doğru olduğunu, böylelikle hem kendi çocuklarının okullarda sıkıntı yaşamayacağını hem de mülteci çocukların okula adaptasyon sürecinin daha kolay olacağını düşündükleri görülmüştür.

Araştırma kapsamında Elazığ'da Suriyeli mülteci sayısının gün geçtikçe arttığı ve mültecilerin kente yerleşmek amacıyla yoğun bir şekilde göç ettikleri tespit edilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda, mültecilerin büyük bir kısmı (%64,7) Türkiye sınırları dışında yeni bir göç eylemine katılmak istemezken, Suriye'de yaşanan savaş ortamının bitmemesi, yaşam şartlarının düzelmemesi durumunda ülkelerine geri dönmek istemeyecekleri ve kentte ikamet etmeye devam etmek istedikleri görülmüştür. Bu

durumun aksini düşünen mültecilerin (%35,3) ise; Türkiye sınırları dışında başka ülkelere göç eylemi gerçekleştirmek istedikleri görülmüştür. Memleket hasreti ağır basan mültecilerin (%62,7) ülkelerinde savaş sürecinin son bulması ile Suriye'ye dönmek istedikleri görülürken, diğer mültecilerin (%37,3) ise kentte belli bir düzen kurdukları, ülkelerinde hiçbir mal varlıklarının kalmadığı, evlerini, işlerini, işyerlerini kaybettikleri ve bu nedenlerle Suriye'ye dönmek istemedikleri, Türkiye'de kalıcı olarak kalmayı düşündükleri tespit edilmiştir. Mültecilerin %89,3'ünün kendilerine Türk vatandaşlığı verilmesini istediği ve %87,3'ünün iş olanakları yaratılırsa Türkiye'de kalmayı düşündükleri görülmüştür.

Elazığ halkının, Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesi düşüncesine kesinlikle karşı çıktığı ve bu düşünceye olumsuz yaklaştıkları kanaatine varılmıştır. Elazığ halkının, bundan sonra Türkiye ve Elazığ'a yeni mülteci girişlerinin olmasını istemediği, mevcut mültecilerin ise kamplarda kalmaları gerektiği düşüncesinde olduğu belirlenmiştir. Yerel halkın, Suriyeli mültecilerin kent merkezlerinde yaşamalarından rahatsız olduğu ve mültecilerin bir an önce ülkelerine ya da sınır hatlarında kurulacak tampon bölgelere geri gönderilmelerini istedikleri görülmüştür.

Suriyeli mültecilerin Elazığ'da ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal olarak zorluk yaşadıkları görülse de Suriye'deki savaş ortamından uzak ve sakin bir yaşam sürdükleri kentte yaşamaktan memnun oldukları tespit edilmiştir.

1.2.Öneriler

Türkiye, mültecilere her ne kadar açık kapı politikası izleyerek ülkeye girişlerine izin verse ve mültecilere geçici koruma statüsü tanısa da, Türkiye'deki göç sürecinde mültecilerin yaşadıkları sorunlara tamamen çözüm üretememiştir. Bu bakımdan gerek Suriyeli mültecilerin gerekse Elazığ halkının sorunlarla boğuşmaması ve hayatlarını daha iyi şartlarda sürdürebilmesi için iki tarafın da mağdur olmayacağı koordineli çözümler üretmek gerekmektedir.

- Suriye göçünün Elazığ kentinde, mülteciler ve yerel halk üzerinde yarattığı olumsuz etkileri asgariye indirmek için devlet destekli politikalar geliştirilmelidir.
- Mülteciler, düzenli bir şekilde denetlenmeli ve kayıt altına alınmalı, mültecilerin yerleştikleri mahallelerde yerel halk ile mülteciler arasında sorun yaşanmaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanmalıdır.
- Mültecilerin vasıfsız işlerde veya kayıt dışı olarak çalışmalarını engellemek amacıyla İŞKUR bünyesinde mesleki eğitim kursları verilerek, mültecilerin

meslek becerilerine göre uygun işlere yönlendirilerek kalifiyeli eleman yetiştirilmelidir.

- Mültecilerin çalıştıkları işyerleri, gerekli kurumlar tarafından denetlenerek mültecilerin çok düşük ücretler karşılığında çalışmalarının ve karşılıksız mesai yapmalarının önüne geçilmelidir. Böylelikle mültecilerle yerel halk arasında ucuz işgücü ve kayıt dışı istihdam nedeniyle oluşan haksız rekabetin önüne geçilmiş olacak ve yerel halkın bu konudaki rahatsızlığı çözüme kavuşacaktır.
- STK'lar ve devlet eliyle, mültecilere genellikle temel ihtiyaçlar konusunda destek sağlanmaktadır. Bununla birlikte ne STK'lar ne de devlet kurumları; eğitim, çalışma, sağlık, güvenlik, psikolojik, uyum süreçleri konusunda mültecilere yönelik gerekli eğitici ve öğretici çalışmalar yürütmekte tam olarak başarılı olamamakta ve mültecilerin sorunlarına kalıcı çözümler üreten projeler üretememektedir. Bu nedenle STK'lar ile devlet kurumlarının, mültecilerin sorunları konusunda ortak hareket ederek, kalıcı projeler üretmeleri gerekmektedir.
- Mültecilerin barınma sorununu çözmek amacıyla Suriye sınırına yakın illerde bulunan kamuya ait boş araziler üzerine mülteciler için yeni yaşam alanları oluşturulmalıdır. Ara bir çözüm olarak bu durum; hem uyum sorunu yaşayan mülteciler hem de mültecilerle aynı mekânda yaşamak istemeyen yerel halka olumlu yönde etki edecektir.
- Mültecilerin yerleştikleri mahallelerde fiziksel yenileme projelerinin yapılması bir diğer çözüm önerisi olarak sunulabilir. Yenileme projelerinde sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler göz önünde bulundurularak düşük standartlardaki mahalleleri rehabilite etmek ve iyileştirmek için bütünlük bir yaklaşım esas alınmalıdır. Öncelikli olarak kentle bütünleşmiş olan bazı kamu kurumu hizmetlerinin kentten ayrıştırılmış alanlarda da planlanması, bu alanların kentle bütünleşmesini sağlayacak, mültecilerin bu kurumlara erişebilirliğini ve kentteki entegrasyon sürecini hızlandıracaktır.
- Mültecilerin yaşadıkları mahallelerin çekiciliğini arttırmanın bir başka yolu da, bu mahallelerin fırsatlarını ve güçlü noktalarını kullanarak bu mahallelerde daha olumlu bir kamu imajı oluşturmaktır. (örnek: Sanayi mahallesindeki küçük sanayi alanları, otopark alanı vb.)

- Kent merkezlerinde yaşayan mültecilere Türkçe ve Arapça bilgilendirme dokümanları hazırlanmalı, aynı mekânda yaşadıkları toplumla uyumlarını kolaylaştırmak için danışmanlık hizmetleri sağlanmalıdır.
- Okul çağındaki mülteci çocuklara Milli Eğitim Müdürlükleri veya Halk Eğitim Merkezleri'nde ücretsiz Türkçe dil kursları verilmeli, bu kurslara katılımı arttıracak ve destekleyecek projeler üretilmelidir.
- Okul çağındaki mülteci çocukların eğitime devam etmeleri için gerekli kayıt işlemlerinde kolaylaştırıcı çözümler üretilmeli, giyim, kırtasiye malzemesi gibi ihtiyaçlar karşılanarak eğitime devam etmeleri teşvik edilmeli ve Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından sürekli denetlenmelidir.
- Eğitim çağında olup, sokaklarda dilendirilen mülteci çocuklar ile dilenen yetişkinlere yönelik ilgili kurumlar tarafından gerekli önlemler alınmalı ve bu konuda gerekli yasal prosedür uygulanarak dilenciliğin önüne geçilmelidir.
- Mülteci sayısının fazla olduğu sağlık hizmetlerinin kapasite yetersizliği nedeniyle aksadığı yerlerde, Suriyeli mültecilere özel sağlık merkezleri açılmalı ve farklı dillerde tercüman bulundurulmalıdır. Böylelikle devlet hastaneleri ve sağlık ocaklarındaki yoğunluk azalacak ve yerel halkın mültecilere yönelik sağlık alanındaki şikâyetleri çözüme kavuşmuş olacaktır.
- Mültecilerin Türkiye'deki sağlık sistemi ve hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları için, farklı dil seçeneklerinde eğitici broşürlerin hazırlanması gerekmektedir.
- Mültecilerin savaş sürecinde yaşadıkları ağır travmaları, bir nebze de olsa atlatabilmeleri için gerekli psikolojik destek sağlanmalı ve bu konuda gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
- Kentin güvenliğini tehlikeye sokan, toplumsal huzuru bozan ve suça karışan mültecilere gerekli hukuki işlemler yapılmalı, yasalara uymayan ve toplum düzenini bozarak kargaşa yaratan mülteciler sınır dışı edilmelidir.
- Mültecilerle yerel halkın arasında var olan ötekileştirme olgusunu yumuşatmak ve uyum sürecini kolaylaştırıcı projeler Sosyal Destek Programı (Sodes) aracılığı ile üretilerek; yapılan projelerin, Belediyeler, Valilikler ve diğer kamu kurumları tarafından desteklenmesi gerekmektedir.
- Belediyeler, valilikler ve diğer kamu kurumlarında mültecilere yardımcı olacak birimler oluşturularak, bu birimlerde Arapça bilen tercüman bulundurulmalıdır.

Görünen o ki Türkiye'ye göç eden Suriyeli mülteciler, savaş bitse dahi ülkelerine geri dönmeyi düşünmemektedirler. Dolayısıyla günümüzde bile oldukça fazla sosyo-kültürel, ekonomik ve mekânsal sorunlara sebebiyet veren göç olgusuna ve uyum sorununa yönelik olarak gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetimler ve STK'lar tarafından ortak kararlar alınmadığı ve uygulamaya geçilmediği müddetçe; sorunlar büyüyerek çalışma ve yaşam alanlarında dolayısıyla kentsel mekânda telafisi imkânsız sonuçlar doğuracaktır. Mültecilerin kalıcı olarak yerleşme düşüncelerine karşın, yerel halkın mültecilere gösterdikleri tepkiyi önlemek, önyargıyı kırmak ve toplumsal huzurun bozulmasına sebebiyet vermemek adına kapsamlı bir mülteci politikasına gereksinim duyulmaktadır. Bu noktada; mültecilerin kayıt altına alınması, eğitim ve sağlık alanlarında ek kapasite inşası, mültecilere yönelik uyum politikaları geliştirilmesi ve mültecilere çalışma izni verilmesi, yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasında koordinasyon sağlanmalıdır. Günümüzde Suriye sınırına yakın illerde mülteciler için yeni yaşam alanları oluşturularak, diğer kentlere gerçekleşen göç yoğunluğunun azaltılabileceği, buna bağlı olarak sorunların çözülebileceği ya da hafifletilebileceği düşünülse de; ülke bütününde kentsel mekânı oluşturan çalışma ve barınmaya dair her alanda, her alanda ve mekânda birbirinden farklı toplumların birbirlerini kabullenmeleri sağlanmadıkça; göç olgusunun yarattığı sorunlar büyüyecek ve toplumsal dışlanmanın neden olduğu huzursuzluk, güvensizlik vb. sorunlar giderek artacaktır.

KAYNAKLAR

- AFAD, 2018, Geçici Barınma Merkezleri Raporları, [Online] (<https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum>) [Ziyaret Tarihi: 04 Ağustos 2018].
- Akalın, A.T., 2016, Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 1-99.
- Ak, R., 2013, Göç, Trakya bölge Planı (2014-2023) Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 3-42. [Online] <http://www.trakya2023.com/uploads/docs/28062013d-cCNZ.pdf> [Ziyaret Tarihi: 04 Ağustos 2017].
- Aksoy, Z., 2012, Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Altınışik Kantaroğlu, D., 2016, Birey Sağlığı, Toplum Sağlığı Ve Uluslararası Sağlığın Güvenlik Kavramı Çerçevesinde Değerlendirmesi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 48-49.
- Anonim, 2009, İki Arada Bir Derede Türkiye'de Mültecilere Koruma Sağlanmıyor, Uluslararası Af Örgütü Yayınları, London, 5.[online], <http://www.manevisosyalhizmet.com/wpcontent/uploads/2009/09/multeciraporu2009.pdf>. [Ziyaret Tarihi: 5 Kasım 2018].
- Anonim, 2014, Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler, Uluslararası Af Örgütü Yayınları, Londra, 66.
- Anonim-2, 2014, Elazığ Kalkınma Kurultayı 2014 “Nüfus Yapısı ve Göç” Sektör (Çalışma Komisyon) Raporu.
- Anonim 2016, Avrupa'da Göç ve Mülteci Olgusu, *Diaspora Araştırmaları Merkezi Raporu*, 1-11. [Online] (http://diam.sakarya.edu.tr/sites/diam.sakarya.edu.tr/file/Goc_raporu_Ocak_2016.pdf) [Ziyaret Tarihi: 31 Temmuz 2017].
- Anonim-2, 2016, Savaş, Göç ve Sağlık, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 1-88.
- Anonim-3, 2016, Elazığ İli Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi (Taslak) Raporu, 1-23, [Online], (http://www.elazigyatirim.gov.tr/tr/files/02017-01-19_18-01-25-1484838085.pdf) [Ziyaret Tarihi: 03 Ekim 2017].
- Anonim-4, 2016, Türkiye Göç Raporu, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 9-97. (http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf) [Ziyaret Tarihi: 18 Mart 2018].

- Anonim 2015, İçimizdeki Suriye, Gaziantep Ortak Akıl Raporu-2, 1-20
<http://gto.org.tr/upload/serbest/Icimizdeki-Suriye-Ortak-Akil-Raporu--2113627.pdf>. [Ziyaret Tarihi: 30 Temmuz 2017].
- Aslangiri, F., Sayın, Y., ve Usanmaz, A., 2016, Uluslar Arası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Ateş, H., ve Bektaş, M., 2016, Suriyelilerin Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu, *TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Bursa, 17-43.
- Ayaz, G. M., 2016, Güvenlik Sektörleri Yaklaşımı İle Suriye'den Türkiye 'ye Yönelen Zorunlu Göçün Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1-100.
- Aydemir, S. ve Şahin, M.C., 2017, Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz, *İslami Araştırmalar Dergisi*, 28(3), 359-371.
- Bakırtaş, T., ve Kandemir, O., 2010, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 961-974.
- Başel, H., 2007, Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, sayı 53, 515-542.
- Bayar, S.P., 2006, Ulusal Anayasalar Karşısında Avrupa Birliği Anayasal Antlaşmasının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 1-103.
- Bayraklı, C., 2007, Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri:Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın, 1-161.
- Biçim, H., 2012, Zorunlu Göç, Göçebelik ve Kentte Tutunma Tarzları: Batman Pazaryeri Mahallesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Van, 1-166.
- Boyraz, Z., 2015, Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 7(2), 35-58.
- Bulak, A., 2015, Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış, Yüksek Lisans Tezi, *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 1-83.
- Buz, S., 2008, Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (77), 120-130.
- Can, Y., 2011, Göç Ve Kent:1989'dan Günümüze Göç Eden İnsanların Kent Adaptasyonu Diyarbakır Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, 1-153.

- Celayir, N. ve Mermutlu, A., 2017, SYDV Tarafından Mültecilere Yapılan Yardımlar, Yaşanan Aksaklıklar ve Çözüm Önerileri: Elazığ Örneği, *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Bildiri Kitabı, KAYSEM 11*, Elazığ, 862-869.
- Cengiz, D., 2015, Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği, *Turkish Studies Dergisi*, 10(2), 101-122.
- Cengiz, D. ve Harunoğulları, M., 2014, Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi: Hatay (Antakya) Örneği, TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Ankara, 310. <http://tucaum.ankara.edu.tr/tucaum-viii-cografya-sempozyumu/> [Ziyaret Tarihi: 03 Eylül 2018].
- Chambers, I., 2005, Göç, Kültür, Kimlik (Çev: İsmail Türkmen , Mehmet Beşikçi), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 47.
- Çağlayan, S., 2006, Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17, 69-79.
- Çakır, S., 2011, Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 24, 131.
- Çelik, F., 2006, İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı (27), 149-170.
- Çelik, N. B., 2015, Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan Veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(Özel Sayı), 67-148.
- Çitçi, M. D., ve Mor A., 2000, Elazığ Şehrinin Bir Sempti Olan Aksaray Mahallesi'nin Kuruluşu Gelişimi ve Fonksiyonel Özellikleri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 1-22.
- Çukurçayır, M. A., 2015, Bütünleşme Ve Ayrışma İkileminde Kent Mültecileri: Konya'da Suriyeli Mülteciler, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, 39.
- De Haas, H., 2008, Migration and development A theoretical perspective, Oxford University: Internatioal Migrational Institute, 1-57.
- Demir, C., 2011, Türkiye'de Göç Olgusunun Suçluluk Üzerine Etkileri; Mersin Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü*, Mersin, 1-124.
- Dönmez Kara, C. Ö., 2015, Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği Ve Türkiye'nin Politikaları, Doktora Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çanakkale, 1-344.
- Dur, A.İ.B., Nurdoğan, A. K. ve Öztürk, M., 2016, Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri, *İş ve Hayat Dergisi*, 4, 217-238.

- Ekici, S. ve Tuncel, G., 2015, Göç ve İnsan, *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22.
- Elmas, F. Y., 2016, Avrupa Birliği Göç-Dış Politika İlişkisinde Paradigma Değişimi, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 1-341.
- Eraldemir, Z., 2013, Türkiye’de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları: İskenderun-Dörtyol Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Hatay, 1-97.
- Eraydın, G., 2017, Migration, Settlement and Daily Life Patterns Of Syrian Urban Refugees Through Time Geography: A Case Of Önder Neighborhood, Ankara, Master’s Thesis, *Middle East Technical University Graduate School Of Natural and Applied Sciences*, Ankara, 7-8.
- Ergün, C. ve Tümtaş, M. S., 2016, Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1352-1349.
- EUKN., 2012, Immigrant integration in European Cities, Background Paper, DG Meeting, 9 th October 2012, Nicosia, Cyprus, 19.
- Eyinc, S.S., 2015, Tasarım Yoluyla Mülteci Barınma Sorununun Yönetimi: İzmir’deki Suriyeli Mülteciler Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 1-133.
- Fidan, S. G., ve Ünal, Z. G., Güvenlik Sorunlarına Bağlı Gelişen Zorunlu Toplu Göçlerin Tarihi Çevre Üzerindeki Etkileri, *ISEM2016, 3rd International Symposium on Environment and Morality*, Alanya, 476-486.
- Gençler, A., 2005, Avrupa Birliği’nin Göç Politikası, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49), 173-197.
- Gökbayrak, Ş., 2008, Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 63(3), 65-82.
- Göregenli, M. ve Karakuş, P., 2014, Göç Araştırmalarında Mekan Boyutu: Kültürel ve Mekânsal Bütünleşme, *Türk Psikoloji Yazıları Dergisi*, 17(34), 105.
- Güleç, C., 2015, Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları, *Tesam Akademi Dergisi*, 2 (2), 81-100.
- Günel, R. V., 2005, Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği Sürecinde AB’nin Uluslararası Hukuktaki Yeri, *Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 99-118. (<http://www.iku.edu.tr/TR/userfiles/huk/496.pdf>) [Ziyaret Tarihi: 28 Ağustos 2017].
- Harunoğulları, M., 2016, Suriyeli Sığınmacıların Kilis Şehrindeki Mekânsal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 387-388.

- IOM, 2009, Uluslararası Göç Hukuku: Göç Terimler Sözlüğü, (Editör: Bülent Çiçekli), Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, No:18, İsviçre, 1-75.
- İçduygu, A., ve Sirkeci, İ., 1999, Cumhuriyet Donemi Türkiye’inde Göç Hareketleri, 249-268. (file:///C:/Users/Data%20bilim/Downloads/fulltext_stamped%20(2).pdf) [Ziyaret Tarihi: 03 Eylül 2017].
- Karavaşin, M., 2012, Avrupa Birliği’nde Ortak Göç Politikası Oluşturma Çabaları ve Ulusal Farklılıklar Sorunu, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 1-156.
- Karayel, A., 2016, Muğla’da İkamet Eden Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hakları (Sorunlar Ve Çözüm Önerileri), Yüksek Lisans Tezi, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Muğla, 1-33.
- Kaştan, Y., 2015, Türkiye’de Göç Yaşamış Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Problemler, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 216-229.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M., 2016, Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Keklik, B. ve Önal, A., 2016, Mülteci Ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadığı Sorunlar: Isparta İlinde Bir Uygulama, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(14), 132-148.
- Kızıroğlu, A. M., 2014, Göç ve Kentleşmenin İşgücüne Etkileri, *Maltepe Üniversitesi Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Analiz Dergisi* 2. Sayı, İstanbul, 11-96.
- Kocadaş, B., 2016, Cumhuriyet Döneminde Yapılan İç ve Dış Göçler ’in Toplumsal Etkileri, *Sosyolojik Düşün Dergisi*, 1(1), 11-18.
- Koçak, O., ve Gündüz, R. D., 2016, Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (12), 66-91.
- Koyuncu, A., 2014, Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya, 1-173.
- Kurban, D., ve ark, 2008, “Zorunlu Göç” İle Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, TESEV Yayınları, İstanbul, 6-312.
- Lee, E. S., 1966, A Theory of Migration, *Demography*, 3(1), s. 47-57.
<https://emigratecaportuguesa.files.wordpress.com/2015/04/1966-a-theory-of-migration.pdf>
 [Ziyaret Tarihi: 03 Eylül 2018].
- Navruz. M., 2015, Bütünleşme Ve Ayrışma İkiliminde Kent Mültecileri: Konya’da Suriyeli Mülteciler, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, 63.

- Nasirova, A., 2014, Şartlı Mültecilerin Yerel Halka Yönelik Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 1-124.
- ORSAM., 2012, Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, Orsam Yayınları, Rapor No:22, Ankara, 4-25.
- ORSAM., 2015, Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, Orsam Yayınları, Rapor No:195, Ankara, 28.
- Özcan, D. E., 2016, Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme, *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 183 – 215.
- Özcan, K. E., 2016 Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü: Bursa Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü*, Ankara, 1-197.
- Özdemir, E., 2017, Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 129.
- Özdemir, F. ve Öner Özkan, B., 2016, Türkiye'de sosyal medya kullanıcılarının Suriyeli mültecilere ilişkin sosyal temsilleri, *Nesne Dergisi*, 4(8), 232-233.
- Özdemir, M., 2008, Türkiye'de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Edirne, 1-182.
- Öztekin, S., 2016, Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin Göç ve Sosyal İçerme Politikalarının Analizi, Yüksek Lisans Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir, 1-156.
- Öztürk, M., 2011, Avrupa Birliği Göç Politikaları: Almanya'daki Türk İşçileri, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 1-132.
- Reçber, S., 2014, Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar, Anadolu Üniversitesi, VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu, Eskişehir, 247-268.
- Sağaltıcı, E., 2013, Suriyeli Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Taraması, Uzmanlık Tezi, *Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi*, Gaziantep, 1-76.
- Sal, Ö., 2015, Zorunlu Göç ve Kentleşme; “Siirt Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, *Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Muğla, 1-116.
- Samur, H., 2008, Avrupa Birliği'nde göçe yönelik global yaklaşım, *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-16.
- Sepetçioğlu, T. E., 2014, İki Tarihsel “Eski” Kavram, Bir Sosyo-Kültürel “Yeni” Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 49-83.

- Sevim, Y., 2017, Mülteci Çocukların Eğitimine İlişkin Sorunlar (Elazığ İli Örneği), “*Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Elazığ, 1673.
- Soytürk, M., 2012, Türkiye’den Avusturya’ya İşçi Göçü, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Dergisi*, 7(3), 2313-2328.
- Şahin, C., 2001, Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 59.
- Şen, M., 2014, Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1, 231-256.
- Şen, Y. F., ve Özkurul, G., 2016, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Bir Eşik: Sığınmacı Krizi Bağlamında Bir Değerlendirme, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 86-119.
- Taşçı, F., 2009, Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç, *Kamu-İş Dergisi*, 10 (4), 177-204.
- Taşkın, K., 2018, Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Göç Süreçleri, Mekânsal Etkileri Ve Yerli Halkla Uyumları: Ayvacık Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 46.
- Tekeli, İ., 2010, Göç ve Ötesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1-225.
- Tekin, M., 2009, Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Entegrasyonunda Yaşanan Sorunlar ve Avrupa Birliği Uygulamaları Bağlamında Çözüm Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 1-139.
- Tezcan, M., 1974, Ülkemizde Göç ve Eğitim Sorunları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(1), 61-67.
- TÜİK, 2017, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri, [Online], (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059) [Ziyaret Tarihi: 03 Eylül 2017].
- Tunç, A. Ş., 2015, Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme, *Tesam Akademi Dergisi*, 2 (2), 29-63.
- Unat, N. A., 1977, Dış Göç Akımının Türk Kadınının Özgürleşme ve Sözde Özgürleşme Sürecine Etkisi, *Amme İdaresi Dergisi*, 10(1), 107-132.
- UNHCR, 2016, Türkiye’deki Mülteciler ve Sığınmacılar, (<http://www.unhcr.org/tr/?content=640>) [Ziyaret Tarihi: 30 Temmuz 2017].

Ünsal, Z., 2007, Güvenlik Eksenli Bir Bakış Açısından Avrupa'da Değişen Göç Politikaları, Yüksek Lisans Tezi, *Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü*, Ankara, 1-120.

Üstün, N., 2013, Schengen Anlaşması ve Geleceği, Konya Ticaret Odası Araştırma Raporu, 1-8, (<http://www.kto.org.tr/d/file/schengen-anlasmasi-ve-gelecegi.pdf>) [Ziyaret Tarihi: 26 Ağustos 2017].

Vatandaş, S., 2016, Avrupa'ya Göçmen Akışı ve Türkiye'de Göç Politikaları, İlke Derneği, 1-20.

Yavuz, O., 2016, Elazığ'da Yarım Kalmış Projelerin Sosyal Maliyeti, Yüksek Lisans Tezi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Elazığ, 1-178.

Yenigül, S. B., 2005, Göçün Kent Mekanı Üzerine Etkileri, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 18(2), 281.

Yıldırımoglu, H., 2005, Uluslararası Emek Göçü Almanya'ya Türk Emek Göçü, *Kamu-İş Dergisi*, 8 (1),1-24.

YARARLANILAN MEVZUATLAR

2510 Sayılı İskân Kanunu, Resmî Gazete, 21 Haziran 1934, Sayı: 2733 (<http://resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf>)

5543 Sayılı İskân Kanunu, Resmî Gazete, 26 Eylül 2006, Sayı: 26301 (<http://www.goc.gov.tr/files/files/3.pdf>)

5682 sayılı Pasaport Kanunu, Resmî Gazete, 24 Temmuz 1950, Sayı: 7564 (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf>)

5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, 24 Temmuz 1950, Sayı: 7564 (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf>)

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu), 11 Nisan, 2013, Sayı:28615 (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>)

Birleşmiş Milletler, 1948, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi [online], <http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/1-insan-haklari-evrensel-beyannamesi.pdf> [Ziyaret Tarihi: 7 Mart 2019].

İçişleri Bakanlığı 2006 Genelgesi, 22 Haziran 2006, Genelge No:57.

http://www.madde14.org/index.php?title=%C4%B0%C3%A7i%C5%9Fleri_Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_2006_Genelgesi

http://www.madde14.org/index.php?title=M%C3%BCtecilerin_Hukuki_Stat%C3%BCs%C3%BCne_%C4%B0li%C5%9Fkin_1951_Cenevre_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi

Geçici Koruma Yönetmeliği, Resmî Gazete, 22 Ekim 2014, Sayı: 29153

http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, Resmî Gazete, 05 Eylül 1961, Sayı:10898

<http://www.goc.gov.tr/files/files/multec%C4%B1ler%C4%B1nhukuk%C4%B1statusune%C4%B1%C4%B1sk%C4%B1nsozlesme.pdf>

İNTERNET KAYNAKLARI

URL 1:(<https://kadirhoca.com/10/konu-anlatimlari-10/turklerin-orta-asyadan-gocleri/>)
[Ziyaret Tarihi:16 Ağustos 2017]

URL 2: :(www.elazig.bel.tr/ekonomi-blog-250). [Ziyaret Tarihi:21 Mart 2018]

URL-3 (<https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/elazigda-suriyeli-gerginligi-2610544/>)
[Ziyaret Tarihi:20 Mart 2018]



EKLER**EK-1 ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİNDE SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYO-KÜLTÜREL VE MEKÂNSAL ANALİZİ, SURİYELİ MÜLTECİ ANKETİ**

Bu anket formu; Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında yapmakta olduğum “*Elazığ İli Örneğinde Suriyeli Mültecilerin Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Analizi*” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel araştırma kısmı için hazırlanmıştır. Yüksek lisans tez araştırmasında kullanılmak üzere yapılan bu anket çalışmasında elde edilecek veriler, veri toplama ve değerlendirme için kullanılacaktır.

Anket formunu cevaplamayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

Duygu TAŞ

1. Cinsiyetiniz?

Kadın Erkek

2. Yaşınız?

15-25 yaş 26-35 yaş 36-45 yaş 46-65 yaş 65 ve üzeri yaş

3. Medeni Durumunuz?

Evli Bekâr Eşi Ölmüş Boşanmış

4. Eğitim Düzeyiniz Nedir?

Okuryazar olmayan Okur-Yazar İlköğretim-Ortaöğretim Lise
 Üniversite Yüksek lisans/Doktora

5. Suriye’deki Mesleğiniz?

Ev Hanımı İşçi-Memur Serbest Meslek Öğrenci Esnaf
 İşsiz Diğer....

6. Türkiye’de Çalışıyor musunuz?

Evet Hayır Cevapsız

7. Türkiye’de Hangi Koşullarda ve Hangi Sektörlerde Çalışabileceğiniz Konusunda Yeterli Bilgiye Sahip misiniz?

Evet Hayır Cevapsız

8. Türkiye’deki Çalışma Koşularını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Olumlu Olumsuz Ne olumlu/Ne olumsuz

9. Aylık Gelir Durumunuz Nedir?

- () 500 TL'den az () 500-1000 TL () 1000-1500 TL () 1500 TL üzeri
 () Gelirim yok

10. Türkiye'ye Hangi Yıl Geldiniz?

- () 2011 () 2012 () 2013 () 2014 () 2015 ve sonrası

11. Türkiye'yi Tercih Etme Sebebiniz Nedir?

- () Savaşsız ve huzurlu bir ortamın olması () Coğrafi olarak yakın olması
 () İnsanlarının yardımsever olması () Akraba ve tanıdıkların olması
 () Suriye'ye oranla yaşam şartlarının iyi olması () Müslüman ülke olması

12. Suriye'nin Neresinden Geliyorsunuz?

- () Halep () Deyrizor () Şam () İdlip () Rakka () Diğer.....

13. Suriyeli Mülteciler İçin Kurulan Kamplarda Kaldınız mı? Kaldıysanız Kamptan Ayrılma Sebebiniz Nedir?

- Hayır, hiç kalmadım
 Kaldım, güvenli olmadığı için ayrıldım
 Kaldım, fakat kamplarda temel ihtiyaç yardımı yetersiz
 Kaldım, fakat belli bir hayat düzenimiz yoktu

14. Kaç yıldır Elazığ'da Yaşıyorsunuz?

- () 0-1 Yıl () 1-2 Yıl () 2-3 Yıl () 3-4 Yıl () 4 Yılden fazla

15. Elâzığ'a göç etme biçiminiz?

- () Toplu halde () Bireysel

16. Elâzığ'ı Tercih Etmenizdeki En Önemli Sebep Nedir?

- Ekonomik yönden ucuz bir kent olması
 Kültürel yönden benzerlik olması
 Büyükşehirlere göre daha sakin ve güvenli olması
 Sınır illerde artan Suriyeli sayısından duyulan rahatsızlık
 Akraba ya da Suriyeli tanıdıkların tavsiyeleri ve yönlendirmeleriyle
 Diğer.....

17. Elazığ'a İlk Yerleştiğinizde Karşılaştığınız En Önemli Sorun Nedir?

- Dil farkından dolayı yaşanan iletişim sorunu
 İş bulamama
 Sosyal Dışlanma
 Sosyal-Kültürel uyum
 Barınma sorunu
 Diğer.....

18. Mahallede Aşağıdaki Olanaklardan Hangilerinden Faydalanabiliyorsunuz ve Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?

	Her gün	Haftada 1-2 defa	Ayda bir defa	2- 3 ayda bir	Hiç kullanmıyoruz
Yeşil Alan					
Çocuk Parkı					
İbadethane					
Pazar					
Kahvehane					

19. Mahallenizi Aşağıdaki Özellikler Bakımından Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü
Yapı Kalitesi (sağlıklı, sağlam vb.)					
Güvenlik					
Ulaşım (şehir merkezine, iş yerine, hastaneye)					
Komşuluk İlişkileri					
Altyapı					

20. Hanede Kaç Kişi Yaşıyorsunuz?

() 1-5 kişi () 6-10 kişi () 11-15 kişi () 15 ve üzeri kişi

21. Öncelikli İhtiyacımız Nedir?

() Ev/Kira Desteği () Maddi Destek () Gıda () Giyim () Ev Eşyası
() İlaç/Tedavi () İş () Kimlik () Dil Kursu () Eğitim

22. Kaldığınız konut tipi nedir?

() Apartman dairesi () Boş/Harabe ev () Fiziksel Konfordan Yoksun Müstakil konut
() Çadır () Diğer...

23. Kaldığınız Konutun Özelliklerini Aşağıdaki Durumlara Göre Değerlendiriniz?

	Yeterli	Yetersiz
Konutun Büyüklüğü		
Konutun Konforu		
Konutun Güvenliği		
Konutun Sağlamlığı		
Konutun İklim Uyumluğu		
Konutun Aile Hayatına Uygunluğu		

24. Aylık Kira Bedeliniz Nedir?

() 150-250 TL () 251-350 () 351-450 () 451-550 () Kira ödemiyorum

25. Barınma Konusunda Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?

- Ekonomik sıkıntılardan dolayı birkaç ailenin birlikte yaşaması
 Kiranın pahalı olması
 Yaşadığım yerin rahat ve güvenli olmaması

- Yaşadığım yerden her an çıkarılma olasılığının olması
 Diğer.....

26. Banyo, Tuvalet Gibi İhtiyaçlarınızı Nasıl Karşılıyorsunuz?

- Evde tuvalet ve banyo var
 Evde tuvalet ve banyo yok
 Evde tuvalet var banyo yok
 Banyo işini su ısıtarak ya da komşulardan sıcak su temin ederek

27. Konutun ısınması için kullanılan yakıt türü nedir?

- () Elektrikli soba () Odun-kömür () Tezek () Kalorifer
() Dışardan topladığımız malzemelerle

28. Gıda İhtiyaçlarınızı Nasıl Karşılıyorsunuz?

- () Çalışarak () Devlet yardımı () Komşuların yardımı () Ekonomik birikim
() Dilencilik () Diğer.....

29. Herhangi Bir Sağlık Probleminiz Olduğunda Hangi Yönteme Başvuruyorsunuz?

- () Devlet hastaneleri ve sağlık ocaklarına gidiyoruz () Komşular yardım ediyor
() Kendi bildiğimiz yöntemlerle () Hiçbir şey yapmıyoruz

30. Sağlık Hizmeti Alırken Karşılaştığınız En Önemli Sorun Nedir?

- Dil sorunu
 Tedavi sonrası ilaç alamama
 Sağlık personellerinin tutumları
 Üniversite hastanelerini kullanamama
 Kimlik/Sağlık karnesinin olmaması
 Diğer.....

31. Eğitim Çağındaki Çocuklarınız Okuyorlar mı?

- () Evet () Hayır () Eğitim çağında çocuğum yok

32. Okul Çağındaki Çocuklarınızın Okula Gitmemesinin Nedeni Nedir?

- () Maddi imkânsızlıktan dolayı çalışmaları () Dil-Kültür uyumsuzluğu
() Okumak istememeleri () Diğer nedenler.....

33. Eğitim Konusundaki En Önemli İhtiyacınız Nedir?

- () Dil () Kayıt Zorunluluğu () Kırtasiye İhtiyaçları () Diğer

34. Elazığ'da Daha Çok Kimlerle Vakit Geçiriyorsunuz?

- () Diğer Suriyelilerle () Yalnızca ailemle () Komşularla () Diğer

35. Boş Zamanlarınızı Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

- Ailecek çeşitli etkinlikler yaparak (dinlenme, eğlenme, alışveriş, sinema vb.)

- Diğer Suriyelilerle birlikte dolaşarak
- Ailece evde oturarak
- Komşularla birlikte vakit geçirerek
- Diğer

36. Elazığ Halkının Size Karşı Tutumu Nasıl?

- Bizlerle fazla iletişimde bulunmuyorlar
- Anlayışlılar ve yardımseverler
- Anlayışlı davranmıyorlar, sürekli sorun yaşıyoruz
- İyi ya da kötü bir yaklaşımaları yok

37. Elazığ Halkından Beklentiniz Nedir?

- Bize ve yaşam tarzımıza saygı duymaları
- Bizi düşük ücretlerle çalıştırmamaları
- Bizi de kendileri gibi görüp ayırım yapmamaları
- Bizi sebepsiz yere rahatsız etmemeleri
- Cevapsız

38. Herhangi Bir Kamu Kurumundan Yardım Alıyor Musunuz?

- () Evet () Hayır

39. Kamu Kurumlarından Ne Tür Yardım Alıyorsunuz?

- () Para yardımı () Gıda yardımı () Giysi yardımı () Kömür yardımı
- () İlaç yardımı () Kira yardımı () Diğer.....

40. Göçün Şimdiki Yaşamınızı Etkileyen En Önemli Unsur Nedir?

- Can güvenliğimiz sağlandı
- Refah seviyemiz arttı
- Çocuklarımız için daha iyi eğitim imkânı bulduk
- Maddi olarak büyük kaybımız oldu
- Savaşın etkisi ile psikolojik yıkımlara uğradık
- Memleket hasreti çekiyoruz

41. Savaş Biterse Ülkenize Geri Dönmek İster misiniz?

- () Evet () Hayır

42. Kendi Ülkenize Geri Dönmemek İçin En Önemli Sebebiniz Nedir?

- Türkiye’de sunulan imkânları terk etmek istemiyorum
- Kent yaşamına alışıp, düzenimizi oturtmamız
- Savaşın devam etmesi, güvenlik sorunları
- Suriye’deki mal varlıklarını kaybetmemiz

43. Türkiye’de Size Vatandaşlık Verilmesini İster Misiniz?

- () Evet () Hayır

44. Türkiye'de İş Olanğı Yaratılırsa Burada Kalmayı Düşünür Müsünüz?

Evet Hayır

45. Başka Bir Ülkeye Gitmek İstiyor Musunuz?

Evet Hayır



EK-2 ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİNDE SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYO-KÜLTÜREL VE MEKÂNSAL ANALİZİ, YEREL HALK ANKETİ

Bu anket formu; Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında yapmakta olduğum “Elazığ İli Örneğinde Suriyeli Mültecilerin Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Analizi” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel araştırma kısmı için hazırlanmıştır. Yüksek lisans tez araştırmasında kullanılmak üzere yapılan bu anket çalışmasında elde edilecek veriler, veri toplama ve değerlendirme için kullanılacaktır.

Anket formunu cevaplamayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

Duygu TAŞ

1. Cinsiyetiniz?

() Kadın () Erkek

2. Yaşınız?

() 15-25 yaş () 26-35 yaş () 36-45 yaş () 46-65 yaş () 65 ve üzeri yaş

3. Medeni Durumunuz?

() Evli () Bekâr () Eşi Ölmüş () Boşanmış

4. Eğitim Düzeyiniz Nedir?

() Okur-yazar olmayan () Okur-Yazar () İlköğretim () Ortaöğretim
() Üniversite () Yüksek lisans/Doktora

5. Mesleğiniz Nedir?

() Ev Hanımı () İşçi-Memur () Serbest Meslek () Öğrenci () Emekli
() Esnaf () Çalışmıyor () Diğer....

6. Çevrenizde veya Mahallenizde Suriyeli Mülteci Yaşiyor mu?

() Evet () Hayır

7. Suriyeli Mülteciler ile Daha Çok Nerelerde Karşılaşıyorsunuz?

- Mahallemde, sokağımda
- Çarşıda, pazarda
- İşyerinde
- Okulda
- Camide
- Toplu taşımada

8. Suriyeli Mülteciler Geldikten Sonra Elazığ'ın Sosyo-Kültürel Yapısında Değişme Oldu mu?

- Belirgin değişimler oldu
- Hiçbir değişim olmadı
- Aksine Suriyeliler buraya uyum sağladı

9. Ailenizin veya Sizin Suriyeli Mülteciler İle Olan Diyalogunuz Nasıl?

- İlişki Kurmuyoruz, Ama Sorun da Yaşamıyoruz
- Karşılaştıkça selamlaşma şeklinde
- İlişki Kurmaktan Kaçınıyoruz, Sorun Çıkartıyorlar
- Memnunuz Bir Sorun Yaşamıyoruz
- Yardım amaçlı ziyaret ediyoruz

10. Suriyeli Mültecilerle Kültürel Anlamda Yakın Olduğumuzu Düşünüyor Musunuz?

() Evet () Hayır () Fikrim yok

Kaynak:(Suriyeli Mülteciler ve Toplumsal Kaygılar: Elazığ Merkez Örneğinden alınmıştır)

11. Suriyeli Mültecilerin Elazığ'a Uyum Sağladıklarını Düşünüyor Musunuz?

() Evet () Hayır () Kısmen () Fikrim yok

Kaynak:(Suriyeli Mülteciler ve Toplumsal Kaygılar: Elazığ Merkez Örneği)

12. Suriyeli Mülteci Komşularınızla Anlaşmazlığa Düştüğünüz En Önemli Sorun Nedir?

- Hiçbir anlaşmazlık yok
- Kalabalık kişi sayısı ve gürültü
- Kültürel farklılıklar
- Temizlik
- Çocukların kavgası
- Yemek vb. kokular
- Diğer.....

Kaynak: (Kentin Yeni Misafiri Suriyeliler kitabı)

13. Mahallenizde veya Çevrenizdeki Suriyeli Mülteciler Sorun Teşkil Ediyorlar mı?

() Evet () Hayır

14. Yaşadığınız Mahallede Mülteciler Sorun Teşkil Ediyorsa Sebebi Nedir?

- Suriyelilerin gelmesiyle beraber işsizliğin artması
- Kira fiyatlarının artması
- Suç oranlarının artması
- Dil ve kültür farklılığından dolayı uyum sorunu yaşanması
- Kent dokusunun bozulması

Kaynak: (Türkiye'de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği)

15. Yetkililerin Elazığ'da Yaşayan Suriyelilere Yönelik Gerekli Tedbirleri Aldıklarını ve Yaşanan Sorunlara Yönelik Çözüm Ürettiklerini Düşünüyor Musunuz?

- Evet, yeterli
- Alınan tedbirler yeterli değil
- Hayır, tedbir alınmıyor ve yaşanan sorunlara çözüm üretilmiyor
- Fikrim yok

16. Suriyeli Mültecilerin Yoğun Olduğu Mahallerde Güvenlik Sıkıntısı Yaşıyor musunuz?

()Evet () Hayır

17. Çocuklarınızın Suriyeli Çocuklarla Aynı Sınıfta Okumasını Nasıl Karşılıyorsunuz?

- Gayet olumlu karşılarım
- Karşı çıkar ve uzak tutarım
- Çocuklarımın, Suriyeli çocuklarla arkadaşlık etmesinden rahatsızlık duyarım
- Kararsızım

18. Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerinden Faydalanması Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
Sadece Onlar için Kurulacak Merkezlerde Sağlık Hizmeti Almalıdırlar					
Gelir Durumlarına göre Sınıflandırılarak Ücretli/Ücretsiz faydalanmaları sağlanmalıdır					
Suriyelilerin tamamı sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmalıdır.					
Suriyelilerin tamamı sağlık hizmetlerinden belirli bir ücret karşılığında faydalanmalıdır.					
Diğer					

19. Sizce Suriyeli Mültecilere Türk Vatandaşlarına Oranla Daha Fazla Yardım Yapılıyor veya Ayrıcalık Tanınıyor mu?

- Evet, Türk vatandaşlarına oranla daha fazla yardım yapılıyor
- Hayır, yapılan yardım ve tanınan ayrıcalıklar olması gerektiği gibi.
- Hayır, aksine yapılan yardım ve tanınan ayrıcalıklar yetersiz.
- Cevapsız

20. Suriyeli Mültecilerin Aldıkları Yardımlar, Elazığ Halkının Aldığı Yardımlara Engel Oluyor mu?

- () Evet () Hayır () Fikrim yok

21. Suriyeli Mülteciler Geldikten Sonra Kentte Meydana Gelen En Önemli Değişim Nedir?

- Güvenlik sorununun artması
- İşsizlik oranının artması
- Konut kiralalarının artması
- Gecekondulaşmanın artması
- Çevre kirliliği/gürültünün artması

22. Suriyeli Mültecilerin İş Sahibi Olmaları ya da Düşük Ücretle Çalışmalarını Nasıl Karşılıyorsunuz?

- İş Sahibi Olabilirler Fakat Düşük Ücretle Çalışmaları Engellenmeli
- Çalışmalarını, İş Sahibi Olmalarını Doğru Bulmuyorum
- Çalışabilirler Fakat İş Sahibi Olmaları Engellenmeli
- Normal Karşılıyorum

23. Elâzığ'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Kanaatiniz Nedir?

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
Zulümden kaçan insanlardır.					
Bize yük olan insanlardır.					
Mültecilerin kabulü insanlık görevidir, yapılan harcamalar misafirperverliğimizin bir gereğidir					
Suriyeli mültecilerin toplumsal refahı olumsuz olarak etkilemektedir					
Suriyeli mülteciler haksız rekabete sebep olmaktadır					

24. Türkiye'nin Suriyelilere ilişkin politikası ne olmalıdır?

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
Savaş süresince kalmalılar					
Mülteci statüsünde istediği kadar kalabilirler					
Vatandaşlık verilerek istediği kadar kalabilirler					
Sınırdaki kurulan kamplara gönderilmeliler					
Derhal ülkelerine geri gönderilmeliler					
Suriye sınırında geçici bir güvenlik hattı kurularak, yerleşkeler oluşturulmalı					
Türkiye genelinde istihdam edilmeleri ve topluma uyum sağlamaları için politikalar geliştirilmeli					
Artık Suriyeli mülteci kabul edilmemeli					

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Duygu TAŞ
Uyruğu : T.C
Doğum Yeri ve Tarihi : Ovacık/1992
Telefon : -
Faks : -
e-mail : dygtas92@gamil.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Elazığ Atatürk Lisesi, Merkez, Elazığ	2010
Üniversite	: Bozok Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Merkez, Yozgat	2015
Yüksek Lisans	: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Meram, Konya	Devam Ediyor
Doktora	: -	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2017-Halen	Tunceli Belediyesi	Şehir Plancısı

UZMANLIK ALANI

Şehir Planlama

YABANCI DİLLER

İngilizce

YAYINLAR

Duygu TAŞ, Semiha Sultan TEKKANAT (2018), “Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Arasında Bir Kent: Elazığ Örneği”, Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 4, 77-90. (Yüksek Lisans tezinden yapılmıştır.)